

4
3

10

5210

45
—
21

Cas. 33

PETRI FONTI
DONII SEGOVIENSIS,
DOCTORIS THEOLOGICI,

nonici Salmantini apologia, pro sacro & œcu-
menico Concilio Tridentino aduersus
Ioannem Fabricium Montanum
ad Germanos.

¶ *Item oratio habita ad patres in sacro Cōcilio Tri-
dentino nomine Catholici & inuictissimi regis Hispa-
niarum Philippi secundi.*

¶ *Conciones duæ habitæ ad eandem sacrosanctâ Sy-
nodû, altera Dñica sanctissimæ Trinitatis, altera vero
in natali Diui Hieronymi, anno 1562.*

SALMANTICÆ
Apud Ioannem Baptistam à Terranoua. Anno.
1569.

Auctoritate supremi Senatus Regij, & cum
priuilegio per sex annos.

Tassado en Real y medio en papel.

Miguel Blasco

DEPT. OF THE ARMY
WASHINGTON, D. C.

OFFICE OF THE ADJUTANT GENERAL
WASHINGTON, D. C.

ADJUTANT GENERAL'S OFFICE
WASHINGTON, D. C.

ADJUTANT GENERAL'S OFFICE
WASHINGTON, D. C.

ADJUTANT GENERAL'S OFFICE
WASHINGTON, D. C.

Y O Pedro del Marmol secretario del cōsejo de su magestad doy fe que por los señores del cōsejo de su magestad, fue tassado el libro intitulado la oracion de la sanctissima Trinidad, y otro del bienauenturado sant Hieronymo, y vna apologia contra vn hereje llamado Fabricio Montano Aleman, a Real y medio en papel, el qual mandaron que no se venda sin que se imprima en la primera oja esta tassa, de lo qual da la presente firmada de mi nombre, que es fecha en Madrid a veynte y quatro de Deziembre de mil y quinientos y sesenta y ocho años.

Pedro del Marmol.

ILLVSTRIS-

SIMO AC REVEREN-

DISSIMO D. PETRO

Gonçalez à Mendocça Episcopo

Salmatino, Petrus Fontidonius,

Segouienſis Canonicus

Salmantinus

S. P. D.

O IAM pro-
gressa est hæreti-
corū huius no-
stri sæculi infæli-
cissimi licentia,
antistes illustrissimè: vt quod re-
gius vates de impijs & scelera-
tis hominibus dicebat, in cœlū
os suum posuisse videantur. Et
enim non contenti in doctissi-
mos homines, in antiquos pa-
tres, in ecclesiæ pastores & san-
ctissimos

etissimos pontifices maledicta
contulisse, in sacrū & œcumeni
cū conciliū, quod sanādi eccle
siæ vulnera, & illorū salutis stu
dio coactum est (ô singularem
audaciam & impudentiam) o
mnia nūc conuiciorum gene
ra conuerterunt: vt mihi quidē
furiosi isti homines per similes
iam esse videantur, ijs qui phre
nesi laborāt: qui medicū ipsum
de illorum salute & incolumita
te sollicitum, & cupientem eo
rum lethali morbo medicamē
tum adhibere, nō modo ipsi in
iurijs incessere, sputis fœdare,
sed violētis & furiosis manibus
adoriri, & inuadere consueue
rint: sic isti iam prorsus amētes
atq; uesani, nō modo suę salutis

Simile

obliti, sed inimici & hostes me-
dicam Spiritus sancti manum à
se repellunt: & sacrum conci-
lium, quod, tanquam cœlestem
medicum & vnicum restituen-
dæ sanitatis & conciliandæ pa-
cis authorem, colere & venera-
ri debuissēt, indignissimis cōtu-
melijs quidam eorum afficiunt
alij despiciunt atque contem-
nunt: alij vero illudunt & irri-
dēt, sed rident illi quidem mea
sententia *ῥέλωτα σαρδόνιοι*, rident
enim miseri & moriuntur, igna-
ri infœlicissimi homines fune-
stum illū esse risum quem mors
immortalis, & acerbissimæ atq;
sempiternæ lacrymæ sint cōse-
cuturæ, vt vel hoc vno nomine,
quòd cœlestibus ad monitioni-
bus

bus resistere, q̄ repugnare iam,
Spiritu sancto videantur, quasi
desperata salute lacrymis & cō-
miseratione digni ab omnibus
iudicētur: qđ enim apertius in-
diciū emotæ, mētis, & insanabi-
lis pertinaciæ esse potest, quam
cū morbo periculosissimo labo-
rēt, se sanos putare, & hanc vnā
curandarum hæresum medici-
nam tanquā venenū fugere, &
aduersari. Etenim cū in hoc sa-
cro cōcilio in quo bonorū om-
niū iudicio illorū salus esset co-
locata ipsi extremā suam perni-
ciē cōtineri putarēt, cæco et in-
sano furore perciti, ignari quā-
rū in se scelus admitterēt, qui in
Spiritu sanctū sic essent cōtume-
liosī nefarium sacrilegū stylū in

hanc sanctam synodum cōtor-
ferunt quod se, ea ratione eccle-
siæ iugulum, quã extinctam cu-
piunt, petere arbitrarētur. Itaq;
in hanc vnam curam & cogita-
tionem, dies nunc atq; noctes
incumbunt: vt omnes ingenij,
& industriæ neruos ad euerten-
dam illius authoritatem adhi-
beāt: qua salua, saluos se esse nō
posse credunt. Testantur id illo-
rum scripta impia, quæ ad nos,
magno cum omnium dolore,
quotidie deferūtur. Inter quæ
cum in tuas manus clarissimè
præsul, aliquando venisset Fa-
brici cuiusdam Mōtani ignoti,
& obscuri hominis. (Sed qui in si-
gni scelere, & iniurijs ecclesiæ,
ingenij gloriam voluerit aucu-
pare

*Mōtani scilicet
sit. cōi.
videndi.*

pare) oratio quædam audaciæ,
furoris, & impudentiæ plenissi-
ma: tu, qui ea es, animi pietate
atq; pudore, vt nihil magis, quã
impietatem & impudentiã dete-
steris, qui eo sis mäsuetissimo &
mitissimo ingenio, & ad bene-
merendum de omnibus compo-
sito: vt insolentiam, & petulan-
tem cuiusquam audaciam fer-
re non possis: qui parëtibus &
auis cū illustrissimis, tum etiã
religiosissimus, at auis vero re-
gibus illis sis ortus, qui accerri-
mi religionis assertores, & hære-
ticorum hostes extiterūt: quo-
rum excelsam, hæreditariamq;
virtutem ita videris prætere ferre,
vt cum ipso lactè paternum &
auitum conseruandæ religio-

nis studium, & hereticorum odiū
fuggisse videaris: qui denique
eas sis modestia atq; animi mo-
deratione, vt procaces petulan-
tesque linguas in audito quodā
odio psequaris, huiusmodi sce-
lerata oratione vehementer of-
fensus. Et quorūdā etiā precib⁹
prouocatus, simul cū illustrissi-
mis cōcilij Legatis, hanc mihi
dedisti prouinciā vt illi respōde-
rem, quam ego, vt & tuæ im-
primis voluntati, & iustæ indi-
gnationi parērem, & amicorū
votis, atq; cōmuni dolori serui-
rem, quo boni omnes, tantæ rei
indignitate conspecta, teneban-
tur libenter suscepi. Et eo susce-
pissē libentius, si ad hanc cau-
sam sustinendam & agendam
parem

parem voluntati facultatem, & ingeniũ afferre potuissem. Nã in tãtis ærumnis afflictæ & calamitosæ matris ecclesię, illi mihi yberrimos & honestissimos suorum studiorum, fructus percepisse videntur, qui omnia illa vel doctrinæ præsidia, vel naturæ ornamenta quæ sibi diuinitus tributa sunt, ad tuẽdam nũc ecclesię dignitatẽ contulerũt. Et quemadmodũ istorum pia studia, & officiosam industriam omni laude & commendatione, dignam sum arbitratus: sic illorum iniustissimã quærimoniam, et nimis delicatum fastidium ferre non possum, qui tot libros contra ecclesię hostes in lucem prodire moleste patiuntur.

tur. Quod idem perinde est, ac si grassante morbo populari, quispiam iniquo animo ferret multos reperiri medicos, qui sæuienti pestilentiæ obuiam ire, & mederi conarentur: aut si numerofo hostiũ exercitu nostros fines inuadẽte, & omnia populante, quispiam de hortaretur à patriæ defensione milites, & ægrè ferret multos ad tuendam rem publicam armatos conuenire. Cùm ergo latè omnia hæreses populentur: cùm innumera bilis hostium multitudo vndiq; in ecclesiæ fortunas impetum faciat, quem illa, sine multorum militũ præsidio, propulsare non potest: cū victoria non solū extriarijs, ex primipilis, &

& antesi-

antesignanis, sed ex gregarijs
etiam militibus dependeat, qui
si pedem cum aduersarijs, sui si-
milibus conferentes, illos loco
mouerint, non parum adiumē-
ti ad obtinendam sæpe victo-
riam attulisse, constat: nō video
cur sint hoc potissimum tēpo-
re, ab scribendo deterrendi, aut
cur potius inuidia & reprehē-
sione, quam honore & laude di-
gni iudicandi: qui quicquid in-
genij & facultatis adepti sunt,
id totū in religionis vtilitatem
student collocare: cū nihil præ-
sertim nunc sit magis necessa-
riū, quàm vt omnibus aduersa-
riorum nostrorum scriptis, ad
ignominiam ecclesiæ, & animo-
rū perniciem æditis, scripta alia
salutaria

salutaria à nostris opponantur,
quibus, & illa refutantur, & ani-
morum saluti, atque ecclesiæ di-
gnitati cōsulatur. Ego quidem
illustr. præsul qui à contumelijs
et iniuris abhorreá, quibus hæc
causa carere non potest, ob eius
nimiam licentiam cum quo nõ
bis luçtádum est, nõ tam quidẽ
mea spõte, quã tuavolũtate hæc
sum prouitiã ingressus: quanquã
illud me cōsolatur, & in gentes
animos dicturo facit, q̃ et p̃ sa-
cro cōcilio, et cõtra sacrilegam
perditissimi hominis impuden-
tiã dicẽdũ sit. Quid enim mihi
potuit esse iucũdus, aut hono-
rificẽtius quã tãti cōcilij patrociniũ
suscepisse? licet illud per-
molestũ sit quod intelligã hæc
meam

meã orationẽ magnitudine sce-
leris et cõcilij dignitate lóge in-
feriorẽ esse futurã: sed erit glo-
riosus conatus pietatis studio
susceptus hic erit fructus vberri-
mus industriã nostrẽ et hãc no-
stram quantulacunq; est, operã
huic iacro et œcumenico con-
cilio impẽdissẽ mihi semper ho-
noricũ, et gloriosum putabo.
Tu verò princeps ecclesiã clari-
ssimẽ, hunc nostrũ laborẽ tuo
imperio susceptum. Et meã in
tuã amplitudinẽ volũtatis et ob-
seruantiaẽ testẽ benigno fauore
prosequere. Et tuã auctoritatis
foue patrociniõ, et me ama, te
diuina clemẽtia et ecclesiã suã
et nobis diu seruet incolumen.

ERRATA.

Folio. 10. pagina. 2. linea. 15. exitum lege exitū.
 Fo. 12. pagi. 1. lin. 5. lege fratres. Fo. 20. pa. 2.
 lin. 19. sententiam lege sentinam. Fo. 25. pag. 2. lin.
 16. vel, lege velle. Fol. 31. pag. 1. li. 6. que, lege qui.
 lin. 7. dissimulantia, lege dissimulatis. Fo. 33. pa. 2.
 colu. 2. quid cōmemoro, lege quid domos cōme-
 moro. Fo. 35. pag. 2. lin. 14. auctoritati, lege auctora-
 ti. Linea. 24. illum, lege illud. Fo. 37. pa. 2. linea vlti-
 ma extrahuntur, lege extrahuntur. Fo. 40. pa. 1. lin.
 12. spseudo, lege pseudo. Fo. 41. pag. 1. lin. 3. conue-
 nerit. lege cōueniret. Fo. 44. pa. 2. lin. 14. extitastis,
 leg. excitastis. Fo. 49. p. 2. li. 14. *ομοσίου. l. ομόσίου.*
 Fol. 51. p. 1. li. 26. superabat. leg. separabat. Fol. 56.
 p. 1. lin. 19. hoc, lege hos. Fo. 69. p. 1. li. 19. si, leg. ij.
 Fo. 71. pa. 2. lin. 7. solus, lege salus. Fo. 81. pag. 2. lin.
 19. sentire, lege sentiret. Fol. 88. pagin. 2. lin. 22.
 insinuatā, l. insinuatē. Fo. 90. pa. 2. li. 16. conatibus
 l. conatus. Fo. 95. pa. 1. li. 9. illiā, leg. illius. Fo. 98. p.
 1. lin. 4. inflāmadis leg. inflāmandi. Fo. 99. pag. 1. li.
 10, os, leg. eos. Fo. 104. p. 2. li. 7. vel animā, leg. vela
 mine. Fo. 105. p. 2. lin. 19. tantum, lege tantam. Fol.
 106. pag. 2. lin. 2. petere, lege. patere. Fo. 107. pa. 2.
 lin. 17. patientiam, lege potentiam. Fo. 110. p. 2. lin.
 20. cōiuentē, lege cōiuentem. Fo. 112. p. 2. li. 11.
 adiuri, lege adiuuari. Fo. 113. pa. 1. li. 3. veritate, le-
 ge vertice. Fo. 114. p. 2. li. 5. esset, lege etiā. Fo. 116.
 p. 1. li. 2. comitatis. l. cōmodius. Fo. 119. p. 1. lin. 14.
 aceruimus, l. accerrimus. Fo. 130. p. 2. li. 2. indigna-
 tio vindictæ. leg. indignationis & vindictæ. Fo. 131.
 p. 1. lin. 7. Lusitanos. Iulianos. Fo. 131. p. 2. lin. 11.
 amicos. l. amicis. Fo. 133. p. 1. lin. 5. clarissimo. l. cha-
 rissimo. Fo. 125. p. 2. lin. 17. cōuētū. l. cōiuētum.

FINIS.

P E T R I
F O N T I D O N I I
D O C T O R I S T H E O -

L O G I P R O S A C R O , E T O E C V -
m e n i c o C o n c i l i o T r i d . a d u e r s u s I o . F a -
b r i c i u m M o n t a n u m , A p o l o g i a ,
a d G e r m a n o s .

Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse uideatur. Prouerb. Cap. 26.

T si ad asserendam sacrosan-
cti Concilij Tridentini aucto-
ritatem, & ad insanam Ioan-
nis Fabricij Montani maledi-
cendi libidinem comprimen-
dam, frustra fortasse hic à no-
bis labor susceptus esse uideatur, cum & concilij
auctoritas summa Spiritus sancti presentia, atque
patrocinio, contra sceleratorum hominum auda-
ciam, tecta satis atque munita sit, & Fabricij impro-
bissima oratio, omnium sit bonorum uirorum iudi-
cio, opinioneque damnata, quam nemo est qui legat,
qui non miretur, & monstri simile ducat, reper-
tum fuisse hominem, qui id fuerit aggressus, quod
uel demonis ipsius fugisset, & reformidasset au-
dacia:

Petri Fontid.

dacia: sed quoniam ad uos, o uiri Germani, admonendos oblata hæc occasio aptissima uisa est? non tam quidē ut homini scelerato, & improbo respondeam, (quem omnes extremo potius supplicio, quàm ulla responsione dignum arbitrantur) quàm ut Illustriss. Sacri concilij legatis, qui mihi hanc prouinciã imposuerūt, & pijs etiam alijs, atq; doctissimis uiris, qui id à me impensè flagitarunt, satisfaciam? tum uerò ut tantam huiusce rei indignitatem uestris oculis obijciam, hunc mihi laborem suscipiendum putauit; ut si minus maternis ecclesie uocibus, quæ uestræ potissimum salutis studio, hoc tantum concilium cogendum curauit, si minus, illius lacrymis, quas uestri desiderio fundit, commouemini, tam improbis saltē, tam audacibus, tam nefarijs, & sceleratis ministris, tandiu uos seruire (ut par est) indignissimum iudicetis. Quid enim, obsecro per Deum immortalem, indignius fingi, aut excogitari potest, quàm sapientem, generosamq; Germaniam magna ex parte sic à ueteri sua gloria degenerasse, ut se ab ijs hominibus miserè captiuam duci patiatur? quid turpius, quàm ijs parēre præceptoribus, qui dum se, ueros Euangelij sectatores profitentur, sic omnem euāgelicam modestiam exuerunt, ut ab omnibus Euangelij potius hostes, quàm uerè cultores iudicentur? Quid ignominiosius, quàm istorum hominum causa, in eam
infa=

infamiae notam incurrisse, ut nullus sit, qui nō eam aut tam caecā, & stupidam arbitretur, quae se decipi non sentiat, aut tam abiectam, quae turpissimum istud seruitutis iugum à sordidissimis hominibus liberis suis ceruicibus imponi patiatur? Quod si nulla haecenus huiusmodi infamia laborasset, eam nūc illi uel maximam hac unica oratione Fabricius inuississet. Quam qui legunt, cum cogitant esse in Germania hominem, quem plerique Germanorum (neque enim omnes istorum erroribus acquiescunt) tanquam Christi ministrum (si dijs placet) suspiciant, & uenerentur, quem uirtutis ducem, atq; magistrum sequantur, quem ueluti probitatis, mā suetudinis, bonitatis, & euāgelicæ modestiæ exemplum sibi imitandum proposuerint. Qui tamen sacrum, & œcumenicum conciliū, maxima patrum frequentia, communi, totius orbis consensu, summis & ardentibus Christianæ reip. uotis, sanandi ecclesie uulnera, instaurandæ religionis, & componendæ pacis studio coactum, quod uel angeli ipsi reuerentur, ipse improbissimis contumelijs, & opprobrijs lacessiuerit. Cum cogitant esse in Germania aliquam remp. tam barbarā, tam suæ dignitatis, & existimationis oblitam, quæ huiusmodi orationem prælo committi, & in publicum prodire patiatur: non illi quidem indignantur, sed dolent, non irascuntur, sed misericordia commouen-

Petri Fontid.

tur: & illa iustissima indignatio, quam uel à manifestissimo pectore tanti sceleris immanitas extorquere potuisset, in lacrymas, & commiserationem uersa efficit, ut omnes iam miseram conditionem & infelicissimam Germanorum sortem lamententur. Qui abstracti à uia ueritatis, & in errorum præcipitia deuoluti, diuina clementia, & omni cælesti lumine destituti, & in profundum cecitatis baratrum lapsi, desperata iam prorsus salute esse uideantur.

Itaque prius quàm obiectis ab illo criminibus, aut, ut uerius dicam, improbissimis contumelijs respondeam, huius tanti sceleris magnitudinem perpendamus, ut quibus hominibus seruiatis, cum existius impudentia deprehenderitis, si ulla scintilla antiquæ fidei, & religionis uestris in mentibus resedit, si ullus uobis ueteris gloriæ sensus remansit, pœnitentia ducti & pudore aliquando suffusi luceatis: & qui nullius unquam tyrannidem perpeti potuistis, iugum istud acerbissimū, quod falsa quadam libertatis specie homines nouarum rerum cupidi uobis imposuerunt, concepta aliquando iustissima indignatione repellatis.

Illud igitur in primis, ut ad te ueniam, Fabrici, & primum tuæ audaciæ, & improbitatis testimonium producam: affirmare tibi ausim, neminem extitisse, qui cum tuam legerit orationem,

non existimauerit, & certò crediderit nullum esse hominem in Germania, qui Fabricius Montanus appellaretur, sed sub hoc falso, & e mentito nomine laruatum aliquem, & scenicum Satanae ministrum delitescere: qui ut honori suo, & existimationi consuleret, suo etiam nomini pepercerit, quia neminem tam impudentem reperiri posse arbitrabatur qui eiusmodi orationi, hoc est, qui tanto sceleri sui nominis titulum praefigeret. Sed illud abs te quero principio, cum haec in sanctam synodum scribere, aut potius euomere cogitabas, nunquid ex Italia, Hispania, Gallia, Hungaria, Anglia, Graecia, Dalmatia, Boemia, Polonia, Hybernia, ex ipsa Germania, ex toto denique orbe Christiano doctissimos, & grauissimos episcopos, alios etiam quamplurimos omnium literarum genere praestantes, & excellentes homines, florē, inquam, reip. Christianae in hunc locum confluxisse, sciebas, an non? nunquid Ferdinandi Caesaris, omnium regum, principum Christianorum, & rerum publicarum legatos hic adesse intelligebas, an non? nunquid eos omnes, non alio nomine conuenisse, quam ut ecclesiae salutem consulerent, & ruenti religioni Christianae subuenirent, ignorabas, an non? si non intelligebas, cur fuisti tam caecus, & temerarius, ut quorum dignitatem summam, & studia sanctissima ignorabas, illorum conatus, &

Petri Fontid.

facta impudētissimè reprehenderes? si intelligebas, neque enim est credibile, ut quippiam te inscientem & ignorantem fecisse fatearis: ò scelus inexpiabile, ò inauditam improbisatem. Quæ tanta insania, quæ tâta audacia, atque dementiatuum istū sceleratum animum potuit impellere, ut uinolentæ atque furentis orationis aculeos in eos exereres, quos lumina Christianæ reip. agnoscebas? quæ tanta maledicendi rabies tuum istud sacrilegum peccatum inuasit, ut in totius orbis gentium sanctissimum, sapientissimumq; senatum tam impudenter insultares? Nunquid, Fabrici, cum hæc cæco furore meditaberis, ducenti quinquaginta, & eo amplius episcopi, & alij quamplurimi doctissimi homines ante tuos oculos uersabantur, quorum si nō sapientiam, auctoritatem, & canos reuereri, tacita saltem de tua singulari improbitate iudicia reformidare, & perhorrescere debuisses? Quod si hæc tibi in mentem ueniebant, qua fronte hæc scribere ausus es? non uultus concidit? non erubuit? nihil te concilij Maiestas, nihil religio, nihil pudor, nihil tuum istud euangelium? nihil modestia Christiana, nihil Christi exemplum, legesq; mouerunt? Paulus Apost. cum suum illud os sanctissimum improbissimi magistratus iussu, iniustissimè uerberari uideret, quod principem sacerdotum, paulo liberius, dealbatam parietem appellasset, pœnitentiæ ductus,

ductus, hoc solum nomine se dignum uenia iudicauit, quod ignorantia lapsus diuina precepta uolasse uideretur: tu non sceleratum aliquem magistratum, sed Christi sanctissimos ministros, non unum, aut alterum principem sacerdotum, sed omnes ferme ecclesiarum omnium pastores, nulla laesitudo iniuria, sed omni amoris, & beneuolentiae significatione prouocatus, sceleratos, improbos, & impostores sciens, & prudens appellabis? Si seruus dominum, si filius parentem, si subditus magistratum uel uerbo leuissimo uiolauerit, illum omnes omni supplicio dignissimum arbitratur: tu coetum omnium, quos habet Christianus orbis, grauissimum, tu, tot patres, tot principes, & magistratus improbissimis contumelijs, & iniurijs impune lacerabis?

Multi antiquis temporibus iam inde ab ipsis exordijs, & incunabilis nascentis religionis, acerriimi ecclesiae hostes extiterunt, qui miris illam modis, indignissimisq; uexarunt, qui atrocissimas excitarunt tragœdias, qui maledictis, & opprobrijs illius filios fuerint insectati: sed nullus unquam repertus est in tanta ueterum hereticorum sylua, tam perfricta fronte, tam effrenata audacia, qui concilia contumelijs lacefsiuerit, qui in illorum sacrosanctam auctoritatem editis famosis libellis fuerit debacchatus. Repete ueteres historias, eolue antiqua scriptorum monumenta, reuoca in me-

Petri Fontid.

morian Arrios, Sabellios, Macedonios, Nestorios, nullum unquam tanti sceleris uestigium, nullum reperies exemplū, quod sequi, aut imitari potuisses. Pugnabat quondam Arrius cum Athanasio, Valentinus cum Ireneo, cum Origene Celsus, cum Hierony. Iouinianus, cum Basilio Eunomius, cum Aug. Pelagius, sed cum synodis, cum concilijs generalibus, nullus unquam pugnavit hereticorū tam apertis iniurijs: tu solus inuentus es, qui quod heretici, quod latrones, quod Turcæ, quod barbari homines, quod ipsamet improbitas facere erubuisset, facere auderes. Quod si aliqua spe hoc tātum facinus esses aggressus, licet esses, ut es, improbissimus, non tamen ita perditus, & insanus iudicaris: nunc uerò qua spe adduci potuisti? nūquid hac uia tuam deploratissimam causam firmari, & stabiliri posse putabas? quam si iustissimam haberes, hoc scelere iniustissimam reddidisses? quo more? quo exemplo? quo pretextu? quo colore? nullo plāne iudicio meo, nisi quod, ut ego arbitror, audacia, scelere, furore, & aliquo insigni facinore, tanquam incenso Dianæ templo, qui alioqui, ignotus, & obscurus delitefcebas, celebris, & clarus esse uoluisti. Quanquam illius facinus cū tuo scelere nulla ex parte conferri potest, longo interuallo illius improbitatem superasti, Ille templum magnificum, & amplissimum à tota Asia constructum, sed tamē
false,

false, & ementitæ Deæ templum incendit, sed eo nomine fœlix fuit, quòd nefanda demoniorum simulacra eodem simul inuoluit incendio: tu uerò non ligna, aut trabes, non muta saxa, atque parietes, sed uiuos ecclesiæ lapides, firmissimas columnas Christianæ religionis, sanctissimos, inquam, pastores, ipsa Spiritus sancti templa, sacrilegæ cuiusdã orationis facibus, quãtum in te fuit, incendere uoluisti. O mentem sacrilegam, quæ tantum facinus concipere, digitos sceleratos, qui hæc scribere potuistis; cæcam remp. quæ ea in manus hominum uenire ad suũ dedecus sempiternũ passa est. Nam si Nicander Argiuorũ remp. malè moratam esse censuit, q. in ea liceret improbis de bonis impunè malè loqui, quid de illa præsens seculũ, & posteritas iudicabit, quæ huic homini in sacrũ, œcumenicũq; concilium hæc scribere, & prælo mandare permisit?

Sed quoniam ego, uiri Germani, non arbitror hunc hominem tam esse dementem, tam stupidum, tam nihil scientem, qui tantum in se scelus admittere, tãtum honori suo, & existimationi, infamiæ dedecus inferre decreuerit, nisi aliquem ex hac audacia fructum percipere cogitasset: quid ille mihi sensisse, quid spectasse uideatur, quò consilio hoc facinus fuerit aggressus, explicabo. Illius detegam insidias, ut intelligatis eum non tam aliquam excusationem quæsisse, quam nullam poterat ha

Petri Fontid.

bere, quàm latibula quædã inuestigasse, quibus
& suum scelus occultaret, & uestris oculis in tam
aperto crimine tenebras, & noctem offunderet.
Nam cum Carolo V. Cesari inuictissimo essent
aliquando polliciti, se cõcilio ad futuros, & illius
decretis obtemperaturos, non modò uocati postea
uenire recusarunt, fidẽ seruare noluerunt, sed ne-
farijs cõsilijs, & armis illud dissipare conati sunt,
ne cum illorum errores in lucem prodijissent, cum
fraudes, quibus infelicitissimæ plebi imposue-
runt, fuissent detectæ, concilij auctoritate, decre-
tisque conuicti, digni supplicio iudicarentur, &
uos cum ab illis deceptos fuisse intelligeretis, in
eos, tanquam in proditores religionis, & uestre
salutis hostes animaduertendum esse duceretis.
Nunc uerò cum tanta patrum frequentia, tanto
animorum ardore, tanto studio, & tam certa spe
conciliandæ pacis, concilium coactum intuentur,
cum uideant se tam apertis indicijs, beneuolentiæ
fide publica data à sancta synodo uocari, ut labo-
ranti ecclesiæ Christi communi auxilio, & opera
subueniatur: ueriti iam, ne, si toties ad hanc sanctã,
licet illis formidabilem arenã, prouocati, tam cele-
bris cõcilij iussa contempserint, & hæc toties obla-
tam palestrã recusauerint, uobis in suspiciõne ue-
niant, ut par est, corruptæ à se, atq; deprauatæ re-
ligionis, ueriti, ne hoc ueluti præiudicio, tanquam
cause

cause desertores damnati uideantur, in summas an-
 gustias coniecti, consilij iam, atque rationis inopes,
 cæco quodam, & insano furore correpti, in eas, mi-
 hi credite, uoces proruperunt. Quid agimus?
 Nunquid tanti concilij tam piæ & salutarem ad-
 monitionem contemnemus? sed qua ratione effu-
 giemus desperatæ uictoriæ suspicionem? nunquid
 obtemperabimus? atqui, iam ipsa nobis præfagit,
 testificaturq; cōscientia, nos simul cum deplorata
 causa fore damnandos. Quod si euenierit, quid age-
 mus? quid capiemus consilij? quò nos damnati reci-
 piemus? nunquid ad aduersarios, ut iam diu-
 debitas illis pœnas persoluamus? nunquid ad no-
 stros, à quibus tanquam ecclesiæ proditores repu-
 diemur? Videte per Deum immortalem, uiri
 Germani, quàm cæca sit improbitas, nulla alia uia,
 in tanta rerum desperatione commodior uisa est,
 quàm si sanctissimam synodum contumelijs affice-
 rent, auctoritatem maledictis eleuarent, firmam
 satis futuram suam causam, tectam abundè suam
 innocentiam sunt arbitrati, si præterita flagitia
 nouo nunc, & inandito improbitatis genere cua-
 mularent. Quid plura? placet hæc omnibus senten-
 tia, quæritur ad hanc rem idoneus minister, unus
 inter omnes repertus est Fabricius, cæteris ad su-
 scipiendam hanc impiam causam audacior, ad agen-
 dam impudētior, qui ijs esset moribus, & ingenio,
 ut fa-

Petri Fontid.

ut facile scelesto facinori scelestiorem orationem adhiberet, qui omnes in hanc unam rem audaciæ neruos intenderet, qui se elaborata oratione, ad infringendam, & euertendam concilij Tridentini auctoritatem componeret, qua salua, se saluos esse non posse intelligebant.

Montani ar
gumentum.

Rem igitur aggreditur. Argumētum, quod & uobis decipiēdis, & saluti causæ aptum sibi uisum est, declamatorio more tractandum sibi proponit, in quo uires ingenij & eloquentiæ, aut singularis potius impudentiæ, & improbitatis ostentaret, Concilium uidelicet Tridentinum nō posse à Christianis hominibus sine scelere frequentari. Colligit deinde argumenta ex loco, ex personis, ex fide publica, ex euentu: quæ quia per se non satis firma uidebantur, contumelijs, iniurijsq; muniuit. Quæ dum ostendo qualia sint, uos obsecro, uiri Germani, diligenter attendite, & quas hactenus ijs Syrenum cantibus aures exhibuistis, tanto cum dispendio salutis uestræ, eas nunc mihi ueram uobis libertatem, salutem & foelicitatem ex animo cupienti præbeat. Futurā equidem spero, ut si minus oratione nostra persuasi, istorum saltem improbis factis, & uerbis offensi, uos à Christi suauissimo iugo, ad istorum superbissimam tyrannidem abstractos, à dulcissima pace, atq; concordia ad dissidia, atque contētionem traductos iniquo animo feratis,

& te

et tædio tandem huius tam miseræ, et diutine
seruitutis, et desiderio ueræ libertatis adducti,
ad ecclesiæ matris carissimæ sinum redeatis.

Sed illud iam abs te quero Fabrici, ut ab ipso
tuæ orationis argumento exordiamur, cum conci-
lium Tridentinum à Christianis hominibus sine
scelere frequentari non posse affirmas, quid nomi-
ne Christianorū intelligas: nunquid eos solos, qui
sunt uestrarum partium, aut eos tantum, qui sub
Christi sanctissimo uicario militamus, aut utros-
que. (quanquam non ego te in nos tam bene ani-
matum esse existimo, qui in Christianorum nume-
ro censeas nos esse collocandos) si utrosque, o stulti-
tiam, et improbitatem hominis singularem. Tūc
clarissimum Imperatorem Ferdinandum, Hispa-
niæ, Galliæ, Hungariæ, Lusitaniæ, Poloniæq; re-
ges, tūc cæteros orbis Christiani principes, qui
huic sacro concilio per suos legatos interfunt, im-
probos et sceleratos appellabis? necesse est enim
id fatearis, si concilium hoc à Christianis sine sce-
lere frequentari non potest: nisi tu illos solummo-
do censes esse Christianos, qui ab ecclesiâ catholica,
qui à summo Pontifice, qui deniq; ad uos à Chri-
sto descēserūt. Quod si sic est, quemadmodum in ex-
trema orationis parte disertis uerbis explicasti,
non intelligebas te imperatorem, reges, et princi-
pes Christianos in hæreticorum numero relinque-
re?

Petri Fontid.

re? nisi fortasse leniorem esse contumeliam iudica-
sti, illos hereticos potius, quam sceleratos ap-
pellare. Quæ istæc est dementia, quæ insania, qui
mentis stupor, Fabrici? neque enim hic iam im-
probitatem, sed summam stultitiam reprehendo,
qui in ipso limine atque uestibulo orationis, ueluti
cætherius in porta tam turpiter impegeris, ut eos,
quibus assentari magnopere cupiebas, quos tibi re-
ddere propitios, quorum gratiam inire (ut statim
ostendam) uehementer optabas, illorum contra te
indignationem, inaudito cõtumeliæ genere prouo-
caueris, qui eos aut hereticos, aut sceleratos esse
dixeris. Sed sit hoc ignauia, socordia, & stultitiæ
tuæ, qui nobis statim indicare uoluisti, te uirum
minimè malum esse, ut cætera, quæ à te dicentur,
non tam callido, astuto, ueteratori, uastroq; hosti,
quàm simplici uecordi, stulto, & in sano morioni
tribuuntur. Sed uenio iam ad tuam præclaram ora-
tionem, in qua multa mihi necessariò prætermittenda
sunt, ne eorum commemoratione piæ, at-
que Christianæ aures offendantur. Ea etenim con-
uicia, eas contumelias in sanctissimum istum se-
natum coniecisti, quæ, ne iterum nominentur, re-
prehendi non possunt. Cogor itaq; hac in parte ho-
nori tuo seruire, dum consulo pudori meo.

Montanus. Tuum silentium diuturnum, quo in tanta ani-
morum contentione te hactenus usum fuisse dicis,
tran-

tranquillitati, & ocio consulentem, petulanti nunc aduersariorum procacitate expugnatū fuisse proclamamas, quod ab ijs, qui conuentus Tridēti agitant, uniuersi & singuli, qui Christi euāgelium prædicant, edicto, & fide publica superbe, & imperiose nimis euocentur. Neque id esse mirandū, cum pro ea, quā sibi usurpār, auctoritate, regibus quoq; & monarchis insultēt. Adhibes deinde maledicta, & contumelias, & ad obsistendum sacri concilij conatibus classicum canis, ac ueluti seruos ad pileum uocans, licet non ad parandam, sed ad conseruandā & retinendam miseram uestram, & spurcissimam carnis libertatē, tuorum satellitū, hoc est, ecclesie hostiū animos accendis, & ut sese fortiter opponant Spiritui sancto, ut obuiam eant concilio Tridentino, quasi scelus aliquod aggredienti, atq; illi resistent, adhortaris, & te, qui in hoc tanto bello contra ueritatē suscepto, non alijs armis, quā conuicijs pugnare posse confidebas, merito sanè calonis partes acturum polliceris.

Quid primum querar, uiri Germani? aut quid potius primum doleam, & deplorabo? nunquid huius hominis summam peruersitatem & audaciam? aut illorum miserrimam sortem, qui ijs ducibus cæcis, & improbis seruire coguntur, quorum uestigijs inherētes, in errorum foueas, & præcipitia deuoluantur? aut nostrorū potius tem-

porum

Petri Fontid.

porum conditionem infœlicissimam, quæ huiusmodi homines, non modò uiuere, sed florere, & alijs dominari, atque in unius tãti concilij auctoritatem inuehi, insultare, patiantur? sed hæc duo extrema in aliud tempus reseruabo, huic nunc homini respondebo. Altissimo igitur silentio, & profundo somno demersus Fabricius hæctenus iacebat, suis erroribus optimè constitutis, & tanquam parta iam de aduersarijs uictoria ueluti in ipso sinu gloriæ positus, quiescebat, & inter tot opinionum turbines & tempestates, quibus Gallia, Germania, cæteræq; prouinciæ Christianæ iactantur, ministris alijs licitis, atque uigilantibus, ipse solus otio, atq; somno frui poterat: quia nihil, uidelicet, erat, quod tantum principem excitare, tanti patroni silentium rumpere, & feriatam iam illius uocem extorquere mereret. Cætera minora prælia, Caluino, Musculo, Brentio, atque alijs infimæ classis ducibus permittebat. Ipse princeps & antesignanus se in difficiliora tempora & bella reseruabat: quia indignum esse ducebat tanto Imperatore, si priusquam ad Triarios res esset deuoluta, ipse gladium educret, & in aciem procederet. Vnicum conciliū Tridentinum, hoc est, uniuersa ecclesia Christiana illius sanctissimum silentium rumpere, & expugnare potuit: unicum, atque solum concilium Tridentinum, dignum uisum est, quod istius Aenæ magni dextera

dextra cadere debuisset. O præclarum Imperatorem, qui omnes Lutheros, Caluinos, Melanchthones, Oecolampadios, Buceros, & reliquos tuæ note duces, si non eruditione, industria, & calliditate, impudentia saltem, & studio maledicendi longè superasti. Næ tu Seriphia rana melius famæ tuæ, tuorum ciuium honori, & totius Germaniæ existimationi antiquo illo tuo silentio consulisses, quàm recenti hac, & improbißima uoce, tuam alioqui perditam causam acrius uulnerasses, & tibi, tuisq; omnibus sempiternum dedecus inuissesses. Qua fronte, & quo ore sanctissimum conciliū petulantiae & procacitatis insimulasti? qua audacia fidem publicam, qua illi, qui ab ecclesiæ sinu, magno cum eius dolore, opera uestra auulsi sunt, tam piè, tam beneuolè, & tam amicè accersuntur, superbam tu euocationem appellasti? nam quòd concilij patres eã sibi auctoritatem usurpasse criminaris, ut regibus, atq; monarchis insultent, facis tu quidem consultò, ut principibus, atq; monarchis assenteris: sine quorum præsidio, hæc tanta tua audacia impunita esse nõ posset. Hoc cõsiliū secutitui maiores, quia istud hæresum monstrum sine patrociniis regum adulescere nõ posse uidebant, summam illis in ecclesia auctoritatem deferentes, sacerdotiũ regno, spiritum carni, terræ coelum, humanis potius diuina seruire, quàm illorum auxilio carere

Petri Fontid.

uoluerunt: ut quoniam alia ratione illis non licebat, tyrannide saltem, tuti esse possent. * Illorū igitur hac uia sibi gratiā conciliarunt, & suas hereses eorum potentia, atque gladijs munuerūt, sceptrā ecclesiæ, & illius spolia quibusdam principibus Christianis tradiderunt. Illi uerò, qui facile sibi (ut est hominum ingenium) uel diuinos honores deferri patiuntur, non Saulis, aut Ozæ supplicio in longè minori scelere reuocati, aut deterriti, illorum stultissimis argumentis, & nefarijs consilijs persuasi, ex illorum sceleratis manibus, pastorales baculos accipientes, non modò se sacerdotes, sed summos etiam ecclesiæ sacerdotes, & principes dici, & haberi uoluerunt. Testis est unus Henricus viij. Angliæ rex, qui Sampsonis cuiusdam uel leuissimò uerbo conuictus, qui reges summos esse sacerdotes dicebat, quòd beatus Petrus, reges honorandos esse dixisset, eo processit insanie uir, alioqui excelsi animi & ingenij, ut ex acerrimo ecclesiæ propugnatore redditus hostis implacabilis, se tanquam supremum pastorem coli postulauerit edicto publico, tantoq; odio, & indignatione in illo exarserit, qui se illius improbis conatib; & edicto opposuerūt, ut huius rei gratia duo illa Angliæ lumina & ornamēta, Thomam Morū, & Roffensem Episcopū sustulerit: & uniuersam insulam innocenti innumerabilium martyrum

san-

sanguine cruēt auerit. Ex hoc fonte hanc nunc haurit assentationem Fabricius, qua principum sibi gratiam promereri, nos apud illos in inuidiam adducere, & illorum contra nos studet indignationē cōcitare. Assentatores dicebat Pythagoras esse hostibus deteriores, quōd magis sint insidiæ, quā apertum bellum pertimescendæ: quanto magis istorum adulatio uobis erit formidanda, qui non iam corporum uestrorum, sed animorum saluti insidiētur. O clarissimi Germaniæ principes, uestrā ego nunc sapientiam, constantiamq; requiro, qui quondam Romani & pontificatus, & imperij firmissimæ columnæ, qui ecclesiæ Christianæ præsidia, qui propugnacula religionis semper fuistis, nunquid patiemini leuissimis assentationibus perditissimorum hominum, sic uos agi transuersos, ut illi suam causam ignominia uestra tueantur? nunquid patiemini, sic uos illis esse ludibrio, ut errore uestro, atq; dedecore se Christianæ religioni insultare posse arbitrentur? patiemini, sic eos abuti auctoritate, atque potentia uestra, ut calamitosæ, & afflictæ ecclesiæ, quæ per uos suam hæctenus dignitatē & splendorem conseruabat, nunc per eosdem ab improbissimis hominibus extrema pericula & exitium comparentur? patiemini istorum hominum audaciam uestris armis esse nunitam, & ecclesiam Christianam indignis modis uexari? quæ nullum aliud in

Petri Fontid.

uos scelus admisit, quàm quòd uestræ salutis desiderio flagrans, licet se tot ictibus hæresum sauciã, uulneratamq; conspiciat, maiori tamen erroris uestri, quàm suæ calamitatis dolore confecta, nō tam sua, quàm uestra uulnera, non tam suas acerbissimas plagas, quàm perniciem uestram, & miserabilem interitum dies, noctesq; lamentetur.

Montani calumnia. Sed redeo ad te, Fabrici, qui postquam principum gratiam nefaria assentatione tibi conciliasse credidisti, & tuos milites ad præliũ excitasti, eminus admones esse pugnãdum: quoniam illi, inquis, quos tuos hostes appellas, Tridentum, locum uide licet insidijs aptum, occupauerunt, Caudinis furculis non multum absimilem, quem sæpe uobis fraudi & damno fuisse criminariis. Primum illud à te sci re uelim, quæ sint istæ fraudes, & damna hoc in loco uobis illata: nunquid aliquando huic Tridentino concilio interfuistis? nunquid aliquod de uobis unquam supplicium sumptum est? nisi tu fortasse sanctissima decreta, quæ tunc ad ecclesiæ salutem ab illis patribus confecta sunt, fraudes & incommoda uestra interpretaris, latronum & sceleratorum hominum more, qui iustissimas & saluberrimas leges, quòd suis conatibus obsistant, & supplicia comminentur, quòd illis suum exitum contineri uideant, fraudes & incōmoda sua dicere consueverint. Quod si sic est, Fabrici, facile patiar istud à te
sacrum

sacrum concilium, & latibula, & insidias, & fur-
 cas Caudinas, & fraudes uestras appellari. Sed
 quàm ineptè insidias nuncupaueris, nonnè uides?
 quid obsecro, hic tectum? quid occultum? quid simu-
 latum? quid fraudulentum? nunquid non edictum
 summi Põtificis diligētia, in omnes Christiani or-
 bis prouincias delatum est? nonnè reges omnes, &
 principes Christiani rogati, ut adessent? nonnè da-
 ta publica fides? nonnè locus definitus? nõ arma ad
 disputandum consignata? nonnè summa securitas
 promissa? cur tu rem tã clarã, tã apertã, tã patētẽ,
 insidias & fraudes appellas? Sed meritò Fabrici
 has cautes, & prominētes scopulos exhorrescis, in-
 ter quas sacrum cõcilium, petra, inquam, ecclesie
 firmissima, delitescat, ad quam ne aliquando tot
 errorum fluctibus iactatus impingas, iure optimo
 formidare debuisti, meritò istas Alpiũ fauces, has,
 inquam, Tridentinas angustias, tanquã Caudinas
 furcas pertimescis, sed si pio, sinceroq; animo, non
 hostili, & inimico hæc perpendere Fabrici uoluis-
 ses, nihil antiquius, nihil tibi ijs furculis Caudinis
 gloriosius duceres. In quibus non Samnitum cõtus
 melioso, sed triumphali ecclesie iugo collũ subde-
 re debuisses, quod nõ in aliquã uobis ignominia,
 sicut illud Samnitum Romanis, sed in summã glo-
 riam, nõ in dedecus aliquod, sed in honorẽ & lau-
 dem, non seruitutem turpem & miseram, sed in

Petri Fonti.

gloriosam, & dulcissimam libertatem redūderet. Iugum est hoc Christi suauissimum quod à nobis insolenter excusum iterum pijsissima mater ecclesia uestris cupit ceruicibus imponere.

Montanus. Tam uero postquã id, quod tibi ex officio calonis incūbebat, præstitisti, ut à cōuicijs et opprobrijs orationē auspicareris, & sacrosanctã synodū male dictis onerares, prætermissa iam illa prima iniuriarum uelitatione, deposita illa calonica persona, grauiorem assumens, quam diutius natura & ingenio reclamante sustinere non poteris. Te uelle toti orbi contestatum facere polliceris huius concilij adeūdi, iustas, & idoneas causas reperiri nullas, innumeras uerò & graues, eius declinandi, atque fugiendi: & tamen prætermisso priori membro diuisionis, ad secundum accessisti, quia uidelicet, si grauissimas eius declinandi causas ostendisses: nullas etiam iustas esse ueniendi contestatum esset. Nunquid tam cæcus es Fabrici, ut in tantis ruinis afflictæ, & dissipatæ religionis, nullas tu solus adeūdi cōcilij, iustas, & honestas causas inuenias? uides ardentem bello Galliam, & hoc tantum incendium à uobis excitatum esse cognoscis, uides perditam Angliam, atque profligatam, uides tuam Germaniam infinitis erroribus æstuantem, uides, non modo hæreticis cum catholicis, sed cum alijs etiam hæreticis intestinum bel-

luna

lum esse susceptum, uides uarias hæreses ueluti furias toto orbe uolitare, uides non solum ministros pseudo euangelicos inter se digladiare, sed imperitam multitudinem in uarias sectas sic esse distractam, ut parentes & filij, patres & sorores, unam domo contineri non possint, uides inde tot cædes, incendia, seditiones, templorum ruinas, urbium euerfiones promanasse, uides Christi tunicam uestra culpa scissam, atque dissipatam, uides altera ex parte spem unicam inueniendæ ueritatis, reformandi ecclesiam, tollendi schismata, conciliandæ pacis, & extinguendi hoc tantum incendium, in uno concilio Tridentino esse collocatam, atque hoc unicum semper fuisse perfugium, & aram calamitosi, & afflictis ecclesiæ rebus, uides ecclesiam mœstam, & lugubrem uestris genibus prouolutam & supplicantem, ut hoc sanctum concilium adeatis, ut omnium consensu, opera & studio paci consulatis, & suis uulneribus medeamini: & nullas tu iustas & honestas causas esse ueniendi audebis dicere? Sed quid mirum, si homini tam perditto, & improbo, cui salus, nisi in ecclesiæ naufragio constare non potest, causæ, quæ ecclesiæ salutare, & sibi perniciose sunt, iniustæ uideantur? Sed quoniam te his maximis, & grauissimis causis comprehensum, & conuictum uidebas, ut etiam si fulgentes gladij, si ignes, tor-

Petri Fontid.

menta, cruces, extrema demq; omnia imminerent supplicia, forti & infracto animo essent adeunda, ut ruenti ecclesie subueniretur, mirum profectò est, ad quàm leuia pericula, & inanes quosdam metus confugeris, quibus uos uehemèter deterreri cõtendis, quo minus ad concilium accedatis.

Non ueniendi rationes à Montano in duas partes diuidi.

Itaq; omnes non ueniendi rationes in duas à te partes uideo fuisse distributas: altera periculi magnitudo, altera uerò contumelia ueritatis comprehenditur: quia hæc, inquis, profectio in primis est periculosa, deinde uerò in ueritatem, in Deum, & proximum contumeliosa. Periculi sanè magnitudinem dicis fuisse quidem contemnendam exemplo martyrum, si aliquid utilitatis secum afferret: sed nunc discrimen esse certum certa cum impietate cõtinctum, ita ut periculum à scelere separari non possit. Quis iam non rideat huius hominis infantiam & stultitiam singularem, qui non intelligat se pugnantia dicere? Obsecro te Fabrici, cur periculum certa cum impietate dicis esse coniunctum? nunquid quia, ut inferius affirmasti, sequetur ueritatis abiuratio? qua ergo ratione constanter polliceris te excelsum & erectum martyris animum, si esset opus, ad causam allaturum, si periculi magnitudine te à ueritate auocari posse pertimescis? cur certam impietatem appellas eam, quæ ex tua libera pendeat uoluntate? nisi fortasse qui tuum istud
pectus

pectus inconstans, atq; sacrilegum habeas explora-
tum, impietati assuetum, & in eam propensum, at
que proclive cognoscas, te nullo negotio in eā pos-
se deduci arbitraris. Quòd si eam ob causam, quā
paulò inferius adducis, certā impietate cū periculo
dicis esse cōiūctā, qua nefariū esse censes te ijs coeti-
bus adiungere, qui cū pietate, & Christo bellū gere-
re statuerūt, cuiusmodi dicis esse conciliū Tridēti-
nū, ò audaciā, & improbitate: ò demētiam hominis
inauditā, qui dū impietatis crimen effugere conaba-
ris, in atrocissimū sacrilegij scelus incidisti. Quæ
maior impietas fingi, aut excogitari potest, quàm
te tam sanctum, tam iustum, tam innocentem iudi-
care, ut sanctissimum concilium, quasi sceleratissi-
mum tuo consortio indignissimum censeas? quod
sacrilegium maius, quàm tot ecclesie pastores, tot
principes Christianos, non modò impios, & scelera-
tos dicere, sed eos, qui se illis adiungunt, eod em im-
pietatis crimine reos esse censere? quæ detestabi-
lior insolētia, quàm improbissimū, & sceleratissi-
mū nebulonē sacro œcumenico cōcilio dicere aude-
re, Recede à me, quia mūdus sum? ò os impurissimū
ò cœnū, ò mōstrū, ò scelus ipsum & impietas, quibus
enim te alijs nominibus hac tanta improbitate di-
gnis appellem, prorsus ignoro. Neq; ulla esse arbi-
tror, quæ sceleris magnitudinem possint exprime-
re. Nam lingue, atq; mentis officia inaudito flagi-

Petri Fontid.

tio superantur. Ite nunc, o uiri Germani, atque horum magistrorum mansuetudinem, pudorem, & modestiam imitamini: immo pudeat uos aliquando talium ministrorum. Sed obsecro te, Fabrici, nec enim tecum iam agam hostiliter, & inimicè, quid est, quòd impietatis notam pertimescas, si tu illorum factis, atque decretis non modò non consentias, sed te fortiter opponas, obsistas, atque reclames? atqui dices, occludetur uox, indicetur silentium, crux, ferrum, flammæ parabuntur. Esto. Ita esset, Fabrici, quòd tamen longè abest à pietate sacri concilij, & ab ea securitate, quam uobis fide publica pollicetur. Impietatis nē tue, si sic esset, uestigium hic aliquod appareret? nūquid nō eris officio tuo perfunctus? nōnē credis te uera sētire, nos errare te seruire honori Christi, nos detrabere, à nobis lumē euāgelicæ ueritatis extinctum, à uobis è tenebris extractum, à nobis contemni scripturam, uiolari uerbum diuinum? Christi euangelium, mortem, sanguinem & gloriam conculcari? quæ igitur erit non iam impietas, sed maior, & uberior laus, quàm te ijs hominibus obuiam ire, qui hæc iudicio tuo facere conantur? quòd si nihil profeceris, gloriosus erit conatus, quæ illustrior uictoria? qui triumphus gloriosior? quæ martyrij corona pleclarior? quàm pro Christi gloria clarissimum mortis genus optuif-

tiuisse? nullum, dices, inde emolumentum ad nos-
 tros redundauit: atqui sanctissimi, & fortissimi
 martyres, ut probe nosti, quorum te imitatore[m]
 facile futurum affirmas, cum acerbissime torque-
 rentur, nullum aliud commodum, quam Christi
 gloriam, ueritatis defensionem, & suæ salutis, &
 foelicitatis spem ante oculos habuerunt, nec eam
 utilitatem spectarunt, quæ essent tyrannis, & car-
 nificibus allaturi, quos sepe multò magis cõstãtia.
 & illa sancta libertate exacerbabant, & eorum
 crudelitatem ad alios etiam trucidandos incende-
 bant. Quanquam quod maius commodum esse po-
 test, si illa, quæ defendis, uera esse arbitraris, quam
 ut tuo sanguine consignentur, tui etiam magis fir-
 mi, atque constantes reddantur, ad ea complecten-
 da, quorum tu causa te morti deuoueris? Quid tibi
 poterit esse gloriosius, quam si te illi in sanctorum
 numerum adscribant, & diuinis honoribus, tan-
 quam sanctissimum martyrem, prosequantur?
 cur ergo, quod metu debiti supplicij, quod recla-
 mante consciëntia, quæ te damnatum iam esse pro-
 clamat, facere non audes fugiendæ impietatis cau-
 sa, te nunc euitare mentiris? Credo ego te, Fabrici,
 cum hæc scriberes, existimasse hic armatos esse sa-
 tellites, hic fascès, secures, gladios, flammæ, hic
 iam paratos esse carnifices, qui te raparent ad sup-
 plicium, omnia suspecta, omnia formidolosa,
 omnia

Petri Fontid.

omnia tibi mortem cōminari credidisse, aut fin-
xisse te credere, ut & sacrum concilium apud tuos
sceleris argueres, & iusti alicuius timoris, licet fal-
sam, & subdolan, excusationem prætexeres? ut si
non uero, simulato saltem timore uos ab hac profe-
sione merito retardari contenderes. Non hic ho-
mines armatos, Fabrici, sed togatos, non belli, sed
pacis auctores, non hostes, & inimicos, sed pios, &
misericordes parentes salutis uestre cupiditate fla-
grates inuenies. Nulla uis, nullæ insidiæ, nullæ frau-
des, nullū hic uobis imminet periculū, aut cōpara-
tur, sed summa securitas, humanitas, pietas, sinceri-
tas, ardēs patrum studium non perdendū uos, sed
fanandi.

Montanus.

Verū enim uero, huius periculi, quod tantope-
re hic miles ignauissimus pertimescit, magnitudi-
nem in primis in ipsa sede & loco concilij dicit de-
litescere: liberam aliquam asserit Germaniæ ciuita-
tem præstitui oportere, atq; illam imperatoris, &
omnium principum Germanorum fide, & aucto-
ritate communitam. Is enim terroribus conscien-
tiæ hic martyr fortissimus cōcutitur, & agitur,
ut se nisi omnium principum Germanorum armis
tutum, & securum esse non posse putet. Erras Fa-
brici, si ulla tam iniusta esse arma arbitraris, quæ
impietati & sceleri diu patrocinentur. Vbiq; tuta
est nuda, & inermis innocentia: armata impietas
nulli-

nullibi potest esse *secura*. Ipsi illi *Germaniæ* principes, qui concilium *Constantiense* suo patrocinio, & auctoritate protegebant, eosdem illos *gladios*, quibus libertatem concilij tuebantur, ad sumēdum de *Ioāne Hus*, & *Hieronimo Pragēse* maiorib⁹ uestris iustissimū suppliciū conuerterūt. Quomodo ergo te in libera *Germaniæ* ciuitate tutū esse posse confidis, in qua exitum miserabilem conspicias eorum, quorum uestigia sequeris? nunquid solas *Germaniæ* ciuitates liberas esse arbitraris? nūquid tamen eris audax & impudens, ut tu hostis ecclesiæ locū ecclesiæ præscribas, in quo concilium celebrare debeat? quis unquam hoc ueterū fecit hæreticorum? exortas certis in prouincijs hæreses concilia in eisdem celebrata deleuerunt. Hinc *Nicæna*, *Africana*, *Toletana*q; concilia, & alia etiam quamplurima extitisse legimus. Cū ergo iam ipsas *lutheranif*mi radices *Germanicum* illud concilium *Constantiense*, illarum trunco combusto, extirpauerit, cū nunc non solum *Germania*, *Hūgaria*, atq; *Boemia*, sed *Anglia*, atque *Gallia*, immo penē totus *Christianus orbis* hoc communi morbo laboret, cū eò processerit incendium, ut in omnibus regionibus aut apertas flammās, aut obscuras aliquas, latentesq; scintillas uideamus: quis locus aptior celebrando concilio, quæ ciuitas accommodatior reperiri potuit *Tridētinæ*? quæ in ipsis *Italiæ*, *Germaniæ*, *Gal*liæq;

Petri Fontid.

li.æq; finibus posita, quæ tot principum Christiano-
rū, & aliquorum etiam Germanorū præsidio mu-
nita, facillè omnibus, & uobis potissimum aditum
exhiberet, nisi uos nō tam locū, q̄ causam suspectā
haberetis? Sed quid ego hac de re plura? sic enim ex-
istimo, Fabrici, si uel Augusta, uel Basilea, uel il-
lud ipsum leuissimorū, & sceleratissimorum trans-
fugarū asylum Geneua, concilij sedes deligeretur,
in extremam te Scythiam abderes: & ibi solum li-
berū locum esse diceres, non in quo liberè senten-
tiam ferre posses, neq; enim id quæris, sed in quo
liberè petulātia ista uti, & inter illas etiam Scythi-
cas niues liberè scortari potuisses. Neq; enim libe-
rum uos locum, sed dissimulandi flagitij rationem
aliquā inuestigatis, ne se Germania deceptam à uo-
bis, & circumuentam agnoscat.

Sed quæ est ista tua improbitas, & stultitia? qui
cum liberam nunc Germaniæ ciuitatem, principū
Germanorum armis septam, concilio celebrando
postulares, subinde inferas, eiusmodi esse concilij
patres, qui neque imperatoris, neq; principum au-
toritate in officio contineri possint, quibus &
reges, & imperatores hactenus fuisse ludibrio fal-
so criminari? nam si ab illorum perfidia, & crude-
litate (utar enim tuis uerbis) nullus locus tutus es-
se potest, idem erit, cogi concilium Geneuæ, ac si
Romæ cogeretur. Quid reijcis culpam in locum?

Montani ra-
tio.

cur non aperte tuam hanc mentem sceleratam explicas? quanquam quis est, qui non intelligat, nisi planè plumbeus sit, quid ijs imposturis moliaris. Sed illud abs te quæro, Fabrici, quando concilium ludibrio habuit imperatores, & reges? quãdo non illos summo honore, & obseruantia profecutum est? cur tam aperte mentiris? nunquid illos tam cæcos, & dementes putas, ut speres tam aperto mendacio, & tam stulta assentatione nobis inuisos, & tibi propitios reddere posse? sed quanuis principum armis speres illos coerceri posse, nihil tamen apud illos tuti, nihil fidi esse causaris, quibus etiam si inuitis ab aperta ui sit temperandum, ad eas artes se conuertere procliue est, quarum Romana curia iam diu se magistram profitetur. Quid hoc est, Fabrici? quas tu mihi artes narras? quæ signimenta? quæ somnia? quæ tibi omnia formidanti metus suggerit? quomodo fidem publicam uiolatam fuisse monstrabis, ut inde coniecturam ducere possis? quando concilium aliquod iniquis artibus ad hæreticorum perniciem usum fuisse ostendes? profert aliquod exemplum? cur, quod nunquam factum esse uides, pertimescis?

At uerò concilij patribus uel ea ratione nõ esse fidendum censes, quibus persuasum est, uos impune è medio posse tolli, uos quidem, Fabrici, & reliquos oēs, qui ad cõciliũ uocantur, quibus publica
fide

Petri Fontid.

fide cauetur, tantum abest, ut hoc sacrum conciliū
 capitali supplicio affici posse censeat, ut in eos, qui
 uel leuissima uos affecerint iniuria, grauissimas
 pœnas eadem illa publica fide decernat. At uerò
 rebelles, & pertinaces hæreticos, hostes religionis,
 perturbatores pacis, quibus decretum est, in anti-
 quis erroribus permanere, sacrorum conciliorum
 contemptores, qui superstites maxima damna ec-
 clesie, & Christiano populo possent inferre, hos
 quidem, iudicamus, impunè è medio tolli posse, &
 non impunè modò, Fabrici, sed sanctè, sed iustè, sed
 gloriosè. Nunquid, obsecro, sumptum de sceleratis
 homibus iustum supplicium, tu crudelitatem appel-
 labis? si medicus putrida, & emortua membra, quæ
 toti corpori interitum minarentur, non obscinde-
 ret, si pater familiàs sceleratos, & improbos seruos,
 qui domum incendiissent, substantiam omnem, &
 domini fortunas dissipassent, filios trucidassent,
 nulla pœna afficiendos duceret, si magistratus la-
 trones, adulteros, homicidas, incendiarios impunè
 in republica uersari pateretur: nonnè illum crude-
 lem, impium, & reipublicæ hostem meritò dicere-
 mus: uos uerò, qui Christi signa deseruistis, qui ec-
 clesiam Christianam erroribus, & armis acerbè,
 & crudeliter uulnerastis, qui filios ab eius gre-
 mio, cum summo illius dolore, & lacrymis abduxi-
 stis, qui seruitia concitastis, & illorum temeritatè,
contra

Iusta in hæ-
 reticos ani-
 maduersio.

cōtra ecclesiā Christi, furore uestro, & persuasio-
 nibus impulistis, & armaſtis qui Solymanū, accer-
 rimū Christi hostē, contra Christū sollicitastis, qui
 urbes incēdistis, fana spoliastis, qui ipsas aras Chri-
 stianorum sanguine cruentastis, qui tot Christia-
 norum animos ē misera seruitute dæmonis ereptos
 iterum illius tyrannidi mancipastis, & æternis
 supplicijs addixistis: hostes Christi, uastatores
 ecclesiæ, depeculatores templorum, euersores ur-
 bium, fanorum spoliatores, labem denique atque,
 perniciem Christianæ religionis dicere non aude-
 bimus, ē medio uos impunē & iustissimē posse tol-
 li? Nunquid crudele tibi uideri debet, si afflictā,
 & calamitosā mater ecclesia acerbissimum illum
 dolorem, quem filiorum morte concepit, hostium
 nunc supplicio lenire cupiat? nuquid principes
 Christiani crudeles tibi uidebuntur, si tanto-
 rum criminum reos, ecclesiæ iudicio damnatos tru-
 cidauerint? Terra quondam indignabunda, se-
 uindicem diuinarum iniuriarum exhibuit, & in-
 genti hiatu patefacto Chore Datam, & reliquos Num. 16.
 schismaticos absorpsit: & nunc reges Christiani,
 cū diuinam maiestatem offensam, obscuratam
 Christi gloriam, uexatam & dilaceratam eccle-
 siam uiderint, uos tantorum malorum auctores
 ad Dei contumeliam, & maiorem ecclesiæ perni-
 ciam diutius uiuere patientur? à nuto, & ina-
 C nini

Petri Fontid.

2. Reg. 6. 2.
Paralipom.
28.

Ezech. 28.

nimi elemento Deo illata contumelia indignationē extorsit, & à Christiano pectore non extorquebit? Oza, quòd arcam testamenti, uel leuiter attigisset, Ozias, quòd tus Domino arrepto turibulo adoleuerit, diuinam illico animaduersionem experti sunt: & nos illos, qui popularem multitudinem, sacerdotum Christi officium usurpare uoluerunt, qui in sancta sanctorum, ipsam uulgi facem immiserunt, qui sacra omnia turpiter prophanarunt, immanes, & barbari censendi sumus, si illos pro tantis sceleribus poena aliqua dignos iudicemus? quanquam pijsima mater ecclesia, mansuetissimum sponsum Christum imitata, qui non uult mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & uiuat, post acceptas tot à uobis iniurias, & acerbissimas plagas, non uult interitu uestro sua curare uulnera, non optat salutem sibi, hostium supplicio constare: quin potius cum uos interfici uidet, corporū suū, & animorum uestrorum luctuosum, & miserabile funus acerbioribus lacrymis prosequitur. Nulla, mihi crede, suauior, nulla iucundior, eius uulneribus medela adhiberi posset, quàm si eos, quos materna indulgentia educauit, quos cælestibus bonis, & beneficijs ornauit, & nunc hostes acerrimos experitur, pœnitentia ductos, & ad se reuersos, in suo rursus sinu, atque gremio decumbentes uideret, dici nō potest, quanto perfunderetur gaudio:

dio: conspectu sanè uestro suauissimo, omnè pristini doloris sensum abiiecisset, non uos plectēdos, sed ornādos censeret: Atheniēs si um illa ueteri lege, τῶν ἀτυςίας, sempiterna obliuione acceptas iniurias sepeliret. Hoc unicum illi solatium præteritæ calamitatis memoriã eriperet, & eius lacrymas abstergeret: imò quas hætenus copiosas, & acerbis interitus uestri dolor exprimebat, nunc cōcepta de reditu, & salute uestra, lætitia, dulces, & uberiores expressisset. Redi igitur Fabrici in gratiã tam piæ, & officiosæ matris, quæ te summo amore, & charitate complectetur, neq; amplius tuæ perfidiæ, neque uulnerum suorū recordabitur,

Sed redeo iã ad te, qui cū nullū in loco periculū reperire potuisti, quod uos ab hac profectioe deterreret, ad Patres, qui in hūc locū conuenerūt, gradū facis. Quæ in parte egregiè sanè triūphat, & exultat oratio tua, nacta, ut existimas, argumentum, ingenio tuo, moribus, & officio dignū, qui calonis partes in hoc tãto bello sustinere uoluisti. Neque satis tibi uisum est, si aliquos ex patribus cōtū melijs onerares, nisi sacrum ipsum concilium petulantissimis iniurijs afficeres, & irrideres, quòd in fide publica se sacrum, & œcumenicum appellauerit: & uentosos illos, atque ambitiosos titulos esse dicis. In primis, quid hoc, obsecro, Fabrici, ad eam, quã agis, causam pertinebat? quid hoc ad illud

Mōtani mā-
ledictum.

Petri Fontid.

periculum, quod uobis imminere criminari? an, quòd se concilium sacrum & œcumenicum appellet, illico tibi uenienti periculum capitis comparatur? nisi fortasse, qui sacra omnia prophanasti, ad unius sacri concilij nomen exhorruisti. An timuisti fortasse, ne à calonis munere, & officio recedere, & ne non satis procax, & maledicus uidereris, nisi & titulum etiam ipsum concilij primùm dilacerasses? an qui nihil in causa præsidij reperiebas, saltare, aut insultare potius extra chorum, euagari, inquam, extra, causam, & in communem maledicentiæ locum, audaciæ tamen tuæ propriū & peculiarem, excurrere, & impudens potius, quàm indisertus orator uideri uoluisti? Difficilis est sanè huius tanti sceleris reprehensio: nam illud silentio præterire non possum, qui uehementer cupiam ostendere, quòd sit progressa istorum hominum impudentia, ut eos, sicuti par est, ut improbos, & sceleratos, detestentur omnes, & uos, uiri Germani, pudeat aliquando talium præceptorum. Explicare uerò uix audeo, ueritus, ne ipse etiam impudentiæ crimen incurram, si uel ea commemorauero, quæ saluo Christiano pudore commemorari non possunt. Sed nonnulla prætermittens, & huius hominis improbitati, atque meo pudori condonans, reliqua, quæ uel etiã nominare religio est, quòd breui? & modestius poterò, si tamè res modestè

destè fieri potest, reprehendam, & accusabo. Tunè Fabrici sacrum & generale cōcilium, quod auspicijs Spiritus sancti cogitur, & illius præsentiæ cohonestatur, quòd se sacrum & œcumenicum appellet, arrogans & ambitiosum esse clamabis? tunè concilium desertæ religionis, (hostis ipse religionum omnium,) tunè ecclesiam catholicam oppressæ ueritatis, (oppugnator ipse euangelicæ ueritatis) accusabis? Nō iam tibi tot sanctissimorum patrum, qui huic intersunt concilio, auctoritatē, sapientiam, religionem obijcio, quæ sceleratissimorum etiam hominum petulantissimas linguas, præter unam caloniæ Fabricij cohibere potuissent, sed ipsam Dei maiestatem, quam suspicere, ipsum Spiritus sancti numen, quod reuereri, licet esses improbissimus debuisses, oppono. Nonne satis erat, summum Pontificem, & ecclesiæ pastores indignissimis modis exagitasse, nisi in Spiritum sanctū ipsum, tā impiè nunc esses contumeliosus? nihil iam erit neq; in terra, neq; in cælo tam sanctum, quod sacrilegā uestram maledicendi licentiam possit effugere? Quid igitur miramur, quamlibet sanctos, sapientes, & pios homines iniurijs, & opprobrijs ab istis onerari, quibus uel ipsa Dei maiestas ludibrio iam sit? nonne licebit per te, Fabrici, cōcilio, sacri, & œcumenici nomen, quod tam longi præscriptione tēporis obtinuit, nūc suo sibi iure uindicare?

Petri Fontid.

Concilij au-
toritas.
Actuum. 15

Non tibi illorum uerborum ueniebat in mentem,
quibus princeps Apostolorum Petrus in Hieroso-
lymitano concilio usus est. Visum est Spiritui san-
cto & nobis? Quibus indicauit se, eorum, quæ
decreta fuerant, ad conciliandam pacem, comitem
& consiliarium Spiritum sanctum habuisse, &
eundem futuris concilijs præsentem ad futurum
significauit? quòd si tu concilium hoc non legitimè
coactum, si ex una, aut altera tantum prouincia
uocatos episcopos, si nullo regum & principum
Christianorum consensu, si alieno tempore, si im-
portuno loco, si non iusta causa conuocatum osten-
disses, tamen qui tot & tantos antistites tam impu-
denter insectareris, audacie & sceleris crimen ef-
fugere non posses: nunc uerò cum ijs de rebus nec
uerbum ullum feceris, nec facere potueris, cum ui-
deas sanctissimas cogēdi concilij, & antiquissimas
leges fuisse seruatas, cum nullū aptius tēpus, nullus
cōueniētiōr locus, nulla iustior causa, nullū cōmu-
nius uotū, neq; ardetius studiū instaurandæ religio-
nis esse, aut desiderari possit, quæ ista est impro-
bitas, quæ dementia, quis furor, ut tantū conciliū,
tam necessarium, tam oportuū, tam sanctū
tam improbis tu maledictis, iniurijsq; traduxe-
ris? nam quòd concilij Patres & paucos & sceni-
cos & creaturas omnes summi Pontificis dixeris,
& quòd se œcumenicos appellauerint, irriseris,

Altud Mon-
tani maledi-
ctum.

fit alterum stultitiæ, alterum impudentiæ tuæ singularis. Hoc planè seculo, quo tota Christiana religio in has angustias Europæ coniecta est, quarum etiam magnam partem Turcæ, & heretici occuparunt, cur ducenti & quinquaginta patres, pauci tibi quidam episcopi uidentur, cum paucissima concilia proferre possis, in quibus maior pastorum numerus repertus sit? quòd uerò à Romano Pontifice creatos, scenicos, & Pontificis creaturas per contemptum appelles, non quidem tu Fabrici Pontificis factum, sed Christi optim. maxim. institutum reprobendis & irrides. Qui cum Petrum ecclesiæ suæ supremum pastorem tam apertis uerbis declarauit, illius uoluntate, consilio, atque auctoritate inferiores alios pastores creati, & certis prouincijs præfici, atque consecrari decreuit.

Sed cogor iam improbißima conuicia, quæ tu latronũ, & nequissimorum hominũ inducta similitudine, in hunc sacrũ senatũ coniecisti, silentio præmittere: ut & pijs auribus consulam, & pudori meo. Lateat per me hoc tantum scelus, quod si prodiret in lucem, uix posses illius inuidiam sustinere: sed malo modesto, quã nimis uehemens, & acerbis reprehensor uideri. Malo te hac infamia carere, quã me uiolati pudoris crimine laborare. Illud tibi, Fabrici, affirmare possum, me, cum ea legerem,

Petri Fontid.

sortem tuam infelicissimam doluisse, & non sine ingenti mærore, & stupore illam orationis tuæ partem percurrisse, considerantem reperiri aliquem in Christiana republica, qui se Christianum euangelicum, solius diuini uerbi cultorem, qui se in sola Christi schola educatum, & edoctum, qui se mansuetudinis illius, & bonitatis imitorem esse gloriatur, tam furiosum, tam cæcū, tam amantem, qui cum illa tam impudenter in concilium effutiret, & eructaret, se tamen cum Christi præceptis, & illius modestia pugnare, qui se hac uia Christi potius hostem, quàm imitorem exhibere, non animaduertet.

Sed emergat iam oratio ex isto cœno, in quo diutius cū homine isto uoluitur. Quanquā quò se uertet, ubi non in cœnum & lutū illi sit impingendū? quid enim aliud istius os impurissimum tota sua oratione, quàm turpissimū cœnum, & teterriam sententiam conuiciorum exhalat?

Montanus. Venio nunc ad illam quæstionem iuris & facti, in qua cū te cuperes iurisconsultissimū ostentare, ineptissimū tabulam prodidisti. Oecumenici concilij titulum Tridentino concilio conuenire non posse contendis, ac proinde integrum illi non esse, oecumenici concilij nomine, cauere publica fide, cū id faciat, quod iure facere nō potest, & perinde esse, ac si ueterator aliquis priuilegia conferat in
opti-

optima quantūvis forma. Huius uerò criminis, unicam illam probationem inducis, quòd uidelicet patres huius concilij omnia sua ad Romanū Pontificem, ceu ad caput, referant. Quæ quàm nequiter ab illo usurpentur, notius esse dicis, quàm ut egeat probatione. Quid hoc est, Fabrici, rem longè difficillimā & grauissimam, legum ipse & iuris peritissimus ineptissimo argumento, & nequissima contumelia confirmatam satis, & stabilitam esse putasti, an quòd sacrum concilium Tridentinum, Pontificem Romanum, supremum ecclesie pastorem, Petriq; successorem, agnoscat: & id faciat, quod Nicænum, Constantinopolitanum, Chalcedonense, quod omnia etiam alia sacrosancta & œcumenica concilia fecerunt, omne illico ius, & potestatem amittet? an quòd omnia ad illum, tanquam ad summum iudicem, deferantur, ut illius censura, & auctoritate confirmentur, eam ob causam fides concilio sublata, & omnis illi potestas erepta est? Quid concilio facies Nicæno, & Chalcedonensi, quæ diuus Gregorius tanquam Dei euangelia, ueneratur: quæ non satis decreta sua firma iudicarunt, nisi Romani Pontificis fuissent auctoritate confirmata? etenim sacrum illud Nicænum concilium à Romano Pontifice Syluestro postulauit, ut quæ à tot patribus definita contra impiā, & sacrilegā Arrij heresim, & statuta fuerāt,

Petri Fontid.

Concilium
Nicænu, Syl
uestro;

ab eo confirmaretur. Quod quidem literæ ad illū
missæ apertissime testantur ijs uerbis. Quoniam
omnia corroborata de diuinis mysterijs ecclesiast.
utilitatis, quæ ad robur pertinent sanctæ ecclesie
catholicæ & Apostolicæ, ad sedem tuam Roma-
nam explanata, & de græco redacta, scribere con-
fitemur, nuncitaque ad uestræ sedis augmentum
accurrimus roborari. Et paulò post. Quicquid
autem constituimus in cōcilio Nicæno, præcamur,
uestri oris consortio confirmetur. Neque uerò pu-
tandum est concilium omniū celeberrimum ad
Syluestrum Pontificem Romanum confugisse, ni-
si existimasset, conciliorū decretis, tantæ auctori-
tatis accessionem esse necessariam. Iam uerò & fre-
quentissima illa Chalcedonensis synodus sexcento-
rum triginta episcoporum, post longam cum hæ-
reticis concertationem, post confecta decreta, qui-
bus hæreses damnabantur, licet beatissimi Leonis
Pontificis Romani legati interfuissent, eorum ta-
men, quæ gesta erant, rationem illi reddendam
esse putauit, ut eius auctoritate confirmarentur,
& quasi extrema adhibita manu perficerentur.
Quæ quidem omnia, cum per literas exposuisset,
cum eius auctoritatem impensè commendasset: Pe-
tri, successorem, & quasi quoddam ararium Chri-
stianæ fidei agnoscens. Hæc, inquit, sunt, quæ te-
cum, (qui Spiritu præsens eras, & complacere tan-
quam

Chalcedo-
nense conci-
lium Leonis.

quam fratribus deliberasti, & qui penè per tuo-
 rum Vicariorum sapientiam uidebaris a nobis) ef-
 fecimus. Indicamus uerò, quia & alia quaedam
 pro rerum ipsarum ordinata quiete: & propter
 ecclesiasticorum statutorum definiuimus firmita-
 tem, scientes quia, & uestra sanctitas addiscens,
 & probatura, & confirmatura est eadem. Qui-
 bus quidem literis sacræ synodi, pontifex sanctif-
 simus respondens illius, se decreta probare, ijs aper-
 tissimis uerbis declarauit. Ne ergo, inquit, per
 malignos interpretes dubitabile uideatur, utrum,
 quæ in synodo Chalcedonensi per unanimitatem
 uestram de fide statuta sunt, approbem: hæc ad om-
 nes fratres, & coepiscopos nostros, qui prædicto
 concilio interfuerunt, scripta direxi: quæ glorio-
 sissimus, & clementissimus princeps (sicut popo-
 sci) in notitiam uestram mittere pro catholice fi-
 dei amore dignabitur: ut & fraterna uniuersitas,
 & omnium fidelium corda cognoscant, me non so-
 lum per fratres, qui uocem meam executi sunt, sed
 etiam per approbationem gestorum synodaliū
 propriam uobiscum inuisse sententiam in sola, ui-
 delicet, fidei causa, quod sæpè dicendum est, pro-
 pter quam generale concilium ex præcepto Chri-
 stianorum principum, & ex consensu apostolica
 sedis placuit congregari damnatis hereticis, qui si
 corrigi uoluissent, nulla penitus resideret
 de ue-

Leo. Chalce-
 donensi con-
 cilio.

Petri Fontid.

de uera Domini nostri Iesu Christi incarnatione
dubitatio. Vnde si quis unquam ausus fuerit nel
Nestorij perfidiam tueri, uel Eutychetis, ac Dio-
scori impune dogma defendere, & catholicorum
communione refecetur, nec habeat eius corporis
participationem, cuius abnegat ueritatem, fratres
carissimi. Hæc Leo ille beatissimus, quæ apertissi-
mè testantur conciliorum decreta Romani Ponti-
ficis auctoritate confirmari. Neque uerò credibi-
le est, sanctissimum uirum, quo nullus unquam
sanctior, sapientior, aut moderatior fuit, hanc sibi
auctoritatem ambitiosè usurpasse, aut tantum il-
lud concilium eam illi fuisse delaturum, nisi iudi-
casset sibi illam diuinitus fuisse tributam. Quid er-
go? hæc duo tanta concilia, quæ tantum honoris,
& auctoritatis Pontifici Romano deferebant, om-
ne illoco ius, uim, & potestatem omnem perdidere-
runt? quæ est ista collectio? quæ noua legum, & iu-
ris interpretatio?

Sed illud est magis ridiculum, quòd neque conci-
lio, neque Pontifici fidem adhibendam, uel eam ob
causam esse dicis. Quòd cum Pontifex reges, &
imperatores à iuramentis, pactis, & conuentis ab-
soluat, quid uetat, quominus eodem iure in propria
causa fruatur? deinde uerò neminem esse ais, qui
ignoret Romanos Pontifices iuramentis, & bullis
suis hæctenus impune lusisse. Quid ego aliud huic

non argumento, sed maledicto respondeam, non inuenio, quàm quod quidam accusatori suo respondit, An quod tu non faceres, ego faciam? quod ergo tu perfide, & leuissime transfuga non faceres, id summum ecclesiæ Christianæ pastorem, & monarcham, id sacrum concilium facturum fuisse putabis? Nam quòd Romanos Pontifices iuramentis lussisse criminari, nonnè oportuit, Fabrici, in grauiissimo flagitio, quod Christi Vicario objiciebas, argumentum aliquod, aut signum, aut exemplum huius sceleris proferre? non certum crimen notare? non citare testes? non locum, tempus, & personam perducere? ne tantum scelus à te confictum uideretur? nunquid tibi hosti capitali tam apertè & impudenter mentienti fidem habendam esse credidisti? Iam uerò ad conuellendam fidem publicam stylum conuertis. Nam cum Vergerius indictionem huius concilij à Pio quarto Pont. Max. factã, suis iam fuisset scriptis furoris & impudentiæ plenis infectatus, qua quidem Germanos, & reliquos, qui ab ecclesiâ Romana seiuncti, sunt, dicebat minimè fuisse comprehensos, neque ad concilium uocatos: tu nunc eam sumpsisti prouinciam, ut fidem publicam reprehenderes, & accusares, & uos uocari à concilio non potuisse ostenderes, ueriti sanè, ne qui & indictionem, & fidem publicam uideret, cum tantũ concilium cogi, cū uostam
amice,

Petri Fontid.

amicè, & beneuolè uocari intuerentur, & uos non adfuisse cognoscerēt, culpam in uos proditæ religionis deriuarent. Sed frustra hunc laborem suscepistis: hos etenim duos testes uestræ pertinaciæ indictionem uidelicet concilij, & fidem publicam, ecclesia Christiana perpetuò est habitura: quos nõ modò præfens seculum, sed ipsa etiam posteritas intuebitur: quorum incorrupto testimonio, iure uos tanquam rebelles & pertinaces religionis hostes damnatos iudicabit.

Montanus. Hanc igitur in primis publicam fidem, obscurã, ambiguam, & fraudibus plenam esse dicis, quod ego minimè miror, si ita tibi uideatur. Nam quid mirum, si qui iam apud se statuit in ueteri errore, pertinaciter permanere, nec sacri concilij admonitionibus, nec ecclesiæ decretis acquiescere, & scelerum conscientia pavidus, & tremens concilio non interesse: hinc pietatem, dolos, sinceritatẽ, fraudes, lucem denique ipsam meridianam, noctem, & tenebras interpretetur. Primum illud tibi respondeo, Fabrici, antiquis temporibus hunc morem cauendi fide publica, in usu concilij non fuisse. Non tanta unquam audacia, non tantus furor, non tam petulans, & furens hæreticorum fuit licentia: qui cū humana omnia, iura, atque diuina uiolassent, ut ad concilium uenirent, ijs securitatis præsidij indigerent. Facilis aditus, & liber erat omnibus accessus:

ſus: quia nulli ueterum hereticorū, ſicuti uos nūc, cruentas innocenti Chriſtianorum ſanguine manus ad concilium attulerunt. Scelerum igitur ueſtrorum magnitudo, uulnerata & meticuloſa conſcientia, quæ omnia etiam ſecuriſſima reformidat, & expaueſcit, hanc nunc à ſacro concilio publicam fidem extorquet. Illud etiam tibi deinde reſpōdeo, ſummum Pontificem, cū ad Germaniæ principes hac de re legatos mitteret, ab eis petiſſe, ut ipſi arbitrio ſuo publicam fidē, qua uellent, forma cōficerent, ſe illi libenter eſſe ſubſcripturum. Quid amplius à uobis optari potuit? Si hæc forma diſplicebat, cur non aliam à uobis cōfectam exhibuiſtis? cur hanc reprehenditis, cū liberum fuerit, quam uelletis, obtinere? quanquam hic nunc data publica fides ex uoto etiam, atque ſententia ueſtra, ut audio, conſecta eſt: ego ſanè affirmare auſim, Fabrici, nulla alia in re magis hoc ſacrum concilium elaboraſſe, quàm ut ea fides publica conficeretur, quæ plena eſſet amoris, & beneuolentiæ, & quæ nullis calumnijs patere poſſet: hanc dico fuiſſe illius mentem, hunc ſenſum, hoc omnium commune uotum, hoc animo patres ad eam rem delecti fidem publicam facere uoluiſſe, & conſeciſſe: quam obſecro uos, uiri Germani, diligenter inſpiciſſe, ut & ſyncerum, apertum, & candidum concilij ſacri animum, & iſtius hominis

Petri Fontid.

meras calumnias deprehendatis. Qui cum omnia sibi intentare supplicium arbitretur, cum magno pere debitas suis sceleribus poenas extimescat, nihil prius in hac publica fide reprehendendum duxit, quam illam clausulam, quæ de poena in uiolutores constituit, quam obscuritatis & ambiguitatis in se continere plurimum criminatur. Sic homini tam oculato, aut potius timore cæco, omnia obscura, & tenebricosa uidentur. Nolo rationibus contendere, agam tecum ob signatis tabellis: proferamus clausulam ipsam, quæ sic habet.

Quod si sancta synodus, aut aliquis ex ea, uel
suis cuiuscunque conditionis, uel status, aut præ-
eminentiæ existens per scriptæ assurationis, &
salui conductus formam, & modum in quocunq;
puncto uel clausula uiolauerit, (quod tamen auer-
tere dignetur omnipotens) & sufficiens emenda
non fuerit mox subsecuta, & ipsorum arbitrio
merito approbanda, & laudanda, habeant ipsam
synodum, & habere poterunt, incidisse in omnes
poenas, quas iure diuino, & humano, aut consuetu-
dine huiusmodi saluorum conductorum uiolato-
res incurrere possunt, absque omni excusatione,
aut quauis in hac parte contradictione. Hactenus
clausula. Quid, obsecro, hic, Fabrici, obscurum,
aut ambiguum? quod uerbum obsoletum & anti-
quatum? immo quid non explicatum & apertum?
nonne

nonne poenas omnes diuino, & humano iure, & consuetudine cōtra publicæ fidei uiolatores decretas, sancta synodus sibi & alijs apertissimis uerbis comminatur? cur non uerbum aliquod obscurum? cur non periodum ambiguam notasti? cur quo in loco hæc tanta obscuritas delitesceret, non aperuisti? Sed reuertamur ad illū, qui te quiescere non patitur, timorē tuū, quē iā nō ex loco, nō ex fide publica colligis, sed quem propter uiolatam ecclesiæ maiestatem, propter scelera, & seditiones, quibus pacem totius orbis Christianis perturbasti, iure optimo uideris concepisse. Fingis enim te iam adesse concilio, ante illorum astare conspectum, quorum dignitatem improbis factis & maledictis uolaueris: fingis eos iniquo in te animo, & iusta indignatione concepta, uel de te sumere supplicium: fingis te pavidū, & tremebundū oīa lustrare, omnia circūspicere, nullū aduocatū, nullū intercessorē, nullū patronū uidere, qui te in eo præsertim loco, nūi te pontificio munito, defendat, & ex illorū manibus eripiat. O fortissimum martyrem, qui accepta publica fide in summa securitate summos terrores offendisti. Quæ Nemesis, quæ furia tuum istud pectus ita conscientia scelerum exagitant, ut ab alijs, qui nihil magis, quam tuā corporis & animi potissimum salutem exoptant, extrema tu omnia pertimescas? Nunquid hic tibi Phalaridis tau-

ros esse putastis, nunquid hic Neronēs, Dionysios,
 Maximinos, Iulianos adesse credidisti? nō hic illos
 tibi infestos, & inimicos reperies, Fabrici, sed man-
 fuerissimos patres, qui te summa charitate cōplectē-
 tur, & ecclesie matri cōciliabunt, piissimos pasto-
 res, qui uos in suis humeris sublatos Christi gregi
 restituent, clementissimos medicos, qui uestris uul-
 neribus mēdebunt, nō hīc patrōno, non aduocato,
 non intercessore indigebis: quos tu tibi hostes fin-
 gis, acerrimos patrōnos & defensores experieris.

Montanus.

Sed cur Tridentinū armato pontificio milite se-
 ptum esse dixisti? cū nulli hic satellites, nulli ad-
 sint milites, ut potius uerendum sit, ne in tantis in-
 iurijs & furore uestro parum uideatur esse muni-
 tum? At uerō illud uidelicet, te dicis extimescere,
 quod cū multa à uobis de corrupta ecclesiastica
 disciplina, de obscurata luce euangelicæ doctrine
 dicenda sint, quæ à uobis sine scelere taceri, à no-
 stris siue furore audire non poterunt, uereris, ne
 si illis uitæ, morumq; turpitudinē obijcias, & pro-
 fessas ecclesie hostes, quod necessarium esse putas,
 appellaueris, illorum animos exacerbos, & ipso le-
 gis securitatis crimine arguaris. Illud tibi in primis
 persuasum esse cupio, Fabrici, huius cōcilij patres,
 in hanc unam curā, & cogitationē dies, & noctes
 incumbere, ut uiam inueniant, qua laboranti eccle-
 sie subueniatur, & oī errore, turpitudineq; su-

blatis, antiquus illi splendor, atq; dignitas restitua-
 tur. Neq; enim ullam aliam ob causam, ex omnibus
 prouincijs, atq; nationibus in hunc locum conuene-
 runt, quam ut rebus ecclesie optimè compositis,
 & constitutis, reuocata unitate, atque con-
 cordia, tam diu optata, in Christo pace fruantur.
 Quæcunq; ita sint, illud etiam extimare debes, ni-
 hil illis accidere posse iucūdius, quam si eorum ad-
 moneantur, quæ uel ad puritatem euangelicæ do-
 ctrinæ restituendam, uel ad uitæ, atq; morum uete-
 rem disciplinam reuocandam spectant. Quòd si tu,
 Fabrici, atq; cæteri, qui uos doctrinæ & morū gra-
 uissimos censors profitemini, pro uos istos, & cor-
 ruptos Christianæ reipublicæ mores, hastenebras,
 quas euangelicæ luci à nobis offusas fuisse dicitis,
 hæc deniq; tam atrocia ecclesie uulnera, huic sacro
 concilio Christiana modestia, ut par est, detegeri-
 tis: non modò non id uobis crimini daretur, quòd
 ipse uerebaris, sed immortales uobis gratiæ ab uni-
 uerso concilio amplissimis uerbis agerentur. Sed
 quis est hic tam effrænatus & impotens animi tui
 furor, ut non speres te posse ulla ratione illa, quæ
 sentis, modeste patribus explicare? nunquid non sa-
 tis tibi esse uidebitur, si candido & sincero animo,
 si uerbis moderatis aperueris quid in ecclesia pra-
 uum, quid corruptum, quid alienum à uera religio-
 ne, quid euangelicis legibus aduersum, quid disci-

Petri Fontid.

plinae ueteris ecclesiae parum consentaneum, quid de
nique censura & animaduersione dignum, nisi gra-
uissimos concilij patres, improbos, sacrilegos, im-
puros, & professos ecclesiae hostes appellaueris? la-
trones admoneri uolunt, acerba nimis & immode-
rata oratione reprehendi molestissimè ferunt: &
tum, cum maximè omni supplicio dignissimi uide-
tur, sibi honorem non deferri, sed insolentius ap-
pellari, & indignius tractari, iniquissimo animo
patiuntur. Si ergo homines improbissimi, cum ad
meliores frugem reuocantur, honorificis titulis
appellari uolunt: tu senatum totius orbis gentium
clarissimum, sapientissimum, & sanctissimum, si-
ne grauissimis & indignissimis contumelijs, nec
nominare, nec admonere poteris? sic omnem pudor
rem exuisti, ut à te tantus œcumenici concilij con-
spectus modestiam impetrare non possit?

Montanus.

Sed quanquam nihil horum, inquit, esset perti-
nens, istorum tamen patrum in uos odium,
& crudelitas esset formidanda: quam quidem tan-
tam esse dicis, quantam Gallia, & Anglia, & ne-
scio quae dira Vasseiensis caedes testantur. Nonne
satis erat, Fabrici, te haec impudentem osten-
disse, nisi nunc etiam uelles stultissimus uideri
qui illud aduersarijs audeas obijcere, quod possit
illico in uos, non sine maxima ignominia & scele-
re uestro retorqueri? Dic mihi, obsecro, quod st-
gnum

gnum apparet in Anglia nostræ crudelitatis? aut quæ potius funesta uestri furoris uestigia in illa miserabili prouincia non conspiciuntur? quis, obsecro, tot clarissimos & sapientissimos in ea uiros immaniter trucidauit? cuius, obsecro, crudelitate triginta & eo amplius hominum millia cæsa iacēt? quis eam insulam tot clarissimis pastoribus miserabiliter orbauit? quis sacerdotes & monachos ab ipsis templis, & aris, ad quas confugerant, ad supplicium crudelissimum abstraxit? quis hanc insulam, quam sanctissimus Gregorius, sine ulla humani sanguinis effusione, ad Christi iugum, & ecclesie gremium adduxit, nunc atrocissima interuentione ciuium ab eius sinu, atq; complexu crudeliter abduxit? quis deniq; illam mortuorum corporibus, quis luctu, lamentationeq; compleuit, nisi acerrimus ille & immanissimus Christianæ religionis hostis, Henricus, quem uestra crudelitas, contra Christum, & illius ecclesiam armauit? In Gallia uerò quis miserrimas illas edidit strages, & edit quotidie aliss, quæ tanto cum dolore ad aures nostras passim deferuntur, nisi uesana & furibundiam hæresis, quæ, cum odium & crudelitatem diutius occultare, & inclusam continere non posset, arripuit arma sacrilega, strinxit gladios, & ciues contra regem Christianissimum, filios contra matrem ecclesiam, insanissime concitauit? Nunquid

Petri Fontid.

equum tibi uidetur, Fabrici, ut catholici paterentur, se ab iniquis regni proditoribus, & religionis hostibus pecudum more impunè trucidari: nūquid illis per te non licuisset à templis, aris, & focus, ab uxoribus, liberis, fortunisque suis, hanc impiam, & funestam flammam, & istos furentes gladios arce re: nūquid nostros eo nomine crudeles appellabis, quia uulnera à uobis illata (quemadmodum ille dixit) toto corpore non exceperint? Nam quòd Vasceiensem nobis cædem obiecisti, credo ego te iustissimam illam animaduersionē significare, qua dux ille clarissimus Guisianus, acerrimus Christianæ religionis uindex, & hereticorū hostis, in Vasceianos, nō quidē tanquā in hereticos, sed tanquā in dominum suū rebelles usus est. Quod quidem factum nescio, quo possis iure reprehendere, nisi tu eos, qui heretici sunt, in suos etiam principes contumeliosos esse posse arbitraris.

Montanus.

Sed omittamus hæc, quæ quanuis uobis inuidiofa, toto tamen orbi Christiano misera, atq; luctuosa sunt. Quia licet sine maximo uestro scelere & ignominia uestra, sine dolore tamen nostro, & ecclesie lacrymis commemorari non possunt. Iam uero neque illud dicis esse dissimulandum, quòd appendix illa, aut extensio ad alias nationes, quæ fidei publicæ addita est, tuo iudicio fidem publicam datam Germanis, prorsus eneruet, atq; subuertat.

Nam

Nam cū in appendice dicatur, eam formā, non nisi ad eos pertinere, qui ad ecclesie gremiū redire uoluerint: ergo neq; ad Germanos, nisi quatenus se uolint cum ecclesia Romana cōiungere. Quia, ut inquis, fides publica, cū forma, qua cōtinetur, etiam terminatur. Miror sanē te, Fabrici, sic fuisse obsecatum calumniandi cupiditate, ut cū omnia inuoltere, deprauare, & tenebris inuoluere studerēs, nō animaduerteris te ubiq; singularē simul stulticiam ostentasse, & non tā ingeniosum reprehēsores, q̄ ineptū calumniatorē egisse. Nā qui fieri potest, ut hęc alicui sensato, & nō prorsus amenti persuadere te posse cōsideres: hęc enim publica fides duo hominū genera cōprehēdit, alterū Germanorū, quorum potissimū gratia cōcessa est, qui cum primi huius tantę seditionis auctores & principes extiterint, unde quicquid nūc est in ecclesia malorū, promanauit, primi etiam accersuntur, tā apertis indicij beneuolētię, tā claris & euidentibus signis amoris, ut nullus esset, præter te unū, tā ferreus, qui nō illis frāgeretur, & qui nō potius rationē aliquā referēdi gratiā, q̄ calumniandi, & reprehēdēdi tantū beneficiū inuestigaret. Alterū uerō genus est eorū, q̄ in illis puincijs, regionibusq; uersantur, in quib; hoc uestrū euāgelium docet, & prædicat publice & impunē, ut in Anglia, & in nō nullis Gallię locis, quibus etiā in hac appendice declarauit sacrum cōciliū,

publicam fidem cum Germanis esse communem. Ijs duobus hominum generibus, nullis adhibitis conditionibus, sed nude, atque simpliciter, hac fide publica cauetur. Sed quoniam erat tertium genus eorum, qui licet sint uestris hæresibus infecti, degunt tamen in illis prouincijs, in quas hæresis non aperte, sed obscure grassatur, nec prædicatur, aut docetur impune, ita ut ipsi cum suis erroribus latere cogantur: atque istorum hominum non nulli delitescant, alij fuerint comprehensi, & in carcerem detrusi, partim uero cum in suspicionem uenissent, sibi fuga & exilio uoluntario consuluerunt, quorum statua combusta, bona publicata iam sunt: uolens sancta synodus significare, nulli uiam redeundi ad ecclesie sinum interclusam esse, etiam illis transfugis & iure damnatis, sed omnibus ad eius clementiam confugientibus, aditum patere. Illos, quia fide publica non erant comprehensi, excitat, & hortatur, ut resipiscant, quibus se benignam & misericordem matrem futuram pollicetur. Nec tamen dicit illis publica fide caueri, sed ab ea non excludi. Sed quia qua forma esset ijs exhibenda, non dum constabat, & res maturo consilio, atque deliberatione indigebat, illam in aliud tempus dicit esse reiiciendam. Cur ergo uerba illa, Eos, qui ad ecclesie gremium redire uoluerint, quæ ijs solis dicuntur, quibus hac publica fide non cauetur, ne-

due

que ad Germanos ulla ratione referuntur, tu ad infringendā hanc fidē datā Germanis cauillatoricē trāstulisti? cur te toties mē dacē & impostorē appellari uis? Nōnē illa ultima uerba, quæ sic habent, Nūc satis existimatum est, si qui publicē, quē admodum in extensionis forma lectum est, deseruerunt ecclesie doctrinam, eorum securitati, & forma (quam legi audiuiſtis) prospiciatur, apertē declarant ad illos, quos paulō antē nominauit, publicam fidem non pertinere? quōd si ea non includuntur, neque ad eos spectat: illa igitur, quæ de illis dicuntur, ad Germanos referri & publicæ fidei obesse ulla ratione non possunt.

Hæc sunt, uiri Germani, ingentia illa pericula, quæ Fabriciū alioqui fortissimum & constantissimum uirū remorantur. Hi sunt duo illi terrores, Tridentum uidelicet, & fides publica, quæ martyrem fortissimum uehementissimē conturbant: hæc tantum illi metum incutiunt: hæc tam illi formidolosa uidentur, ut neq; Laurentij craticulam, neq; Catharinæ rotam, cum illis, ullo pacto censeat esse confrendas: hæc ita magna sibi pericula uidentur, ut, ne se in illa conijciat, ueritatis patrocinium, uestram, & ecclesie salutē, & Christi gloriā putet esse deserendā. Hæc sentis, Fabrici, & Thrasonis more militē gloriosum agere, & te martyriū exēplo, uel extremis supplicijs subedūis, paratum esse dice-

Petri Fontid.

re audebis? non tu quidem, Fabrici, ad martyrii pal-
mam aspiras. Carior quidem tibi est salus, quam
Christus, aut ecclesia. Nunquam, mihi crede, comi-
tes, in martyrium uestrorum numerum adscriba-
ris, cui publica fides extremum uideatur esse sup-
plicium. Eam igitur ob causam illi, qui concilium
Tridentinum frequentant, scelerati ab isto homine
censentur, quòd se uidelicet, in duo uitæ apertissi-
ma discrimina conijciāt, alterum ex loco, quia Tri-
denti concilium celebratur, alterum ex fide publi-
ca, quam suspectam habet. Videte per Deum im-
mortalem, quales ministros, quàm fortes, atque con-
stantes, inmo quàm leues, et abiectos habeatis, qui
bus Tridentum in ipsis imperij finibus situm, et im-
peratoris auctoritate sæptum, et quibus etiam ip-
sa sit suspecta securitas. Nonne uobis hic metus et
trepidatio aperte loquuntur, atque testificantur,
quales iam in illorum animis conscientie terrores
uersentur? Magna in omnem uitæ partem uis est
conscientie, (ut ille dixit) ut neque timeant qui
nihil commiserint, et poenam semper ante oculos
uersari putent, qui peccarunt. Quod enim esse po-
test indicium sceleris apertius, quàm conscientie
timor, omnia etiam securissima reformidantis?

Montanus.

Sed uenio iam ad alteram huius hominis egre-
giam excusationem, qua probare studet, se iure ab
hac professione deterreri, quia cū certo discrimine

certam

certam etiam ueritatis ab iurationem dicit esse con-
 uinctam. Et quoniam hac de re pauca quaedam à
 me dicta iam sunt, breuiter me expediam. Sed
 quo nam argumento hæc colligat, quæso, diligen-
 ter attendite. Concilia, inquit, coguntur, ut uitia
 doctrine, atque morum emendentur: at uerò ne-
 mo se debet illis cœtibus adiungere, qui circa
 res cum hoc sine pugnantes occupantur. Patres
 concilij Tridentini non illustrandæ, sed obscuran-
 dæ ueritatis gratia, non reformandæ ecclesiæ cau-
 sa conuenerunt: non ergo quispiam sine scelere, se
 huiusmodi cœtibus temere adiunget. Illud in pri-
 mis antè quero, Fabrici, si improbi homines &
 scelerati, facta coniuratione, suum regē occidere,
 ciuitatem incendere, ciues trucidare, & regnum
 ipsum occupare per tyrannidem statuissent: si esset
 aliquis egregi⁹ ciuis, qui re cognita patriæ charita-
 te commotus, se illi cœtui insereret, nō ut faueret,
 sed ut iret obuiā illorum furori, ut persuaderet, ne
 tantū facinus aggredieretur, etiā si hoc cū maximo
 & apertissimo uitæ discrimine faceret: nūquid tu
 hunc sceleratum & nefarium ciuē appellabis? non
 arbitror te tā esse dementē, qui hoc dicas. Quomō
 igit te ijs cœtibus adiungere iudicas esse nefariū, cū
 sine periculo te possis illorō conatib⁹ opponere, q
 tuo iudicio ecclesiæ deformandæ gratia cōuenerūt
 & ut ppri⁹ ad religionis causam accedam⁹ qui ho-
 minum

Petri Fontid.

minum conuentus sceleratiores illis, qui ad sacra
idolis, facienda, ad delendum Christi nomen, ad ob
fcurandam eius gloriam, & exsorbendū Christia-
norū sanguinem conueniebant: fortissimos ergo ui-
ros, qui diuino numine correpti, & ardentibus qui-
busdam charitatis flammis incensi, prodibāt in me-
dium, falsos illos esse deos, unico, ueroq; Deo solo,
eiusq; filio Iesu Christo, illum honorem deferen-
dum esse clamabant. Huiusmodi, inquam, homines,
qui se illis coetibus pro Christi gloria cum euiden-
ti capitis periculo immiscebant, quorum sanctam,
immortalemq; memoriam ecclesia ueneratur, tu te-
meritatis & sceleris insimulabis? Impurum igitur,
atq; sacrilegum dices Marem illum Chalcedonen-
sem Episcopum, qui, teste Sozomeno, cum esset ocu-
lis ob senectutem orbat, audissetq; Iulianum apo-
statam in templo Solis dijs gentium sacrificare, se
in frequentem turbam conijciens, palam & acerbe
imperatorem obiurgauit: ad quem conuersus im-
perator, cum dixisset, Abi tu potius ad Galilæum
tuum, (Christum intelligens) ac iube tibi oculos
aperire: tum Mares eadem constantia respon-
det, Deo meo, pro hac mea cecitate gratias ago, qui
ideo uisum ademerit, ne te apostatam, in Deum bla-
sphemum, omni uirtute spoliatum uiderē. Nescio
quid hic dicere possis, nisi uos non eo flagrare cha-
ritatis incendio, quo Paulus, ut ijs uos pro Chri-
sto

sto periculis obijciatis. Quid uerò si nullum est periculum? quid si summa securitas? quid si tanta aduentus uestri, atq; salutis cupiditas, ut etiã si patres huius concilij deformatores ecclesiæ, proditores religionis sitis appellaturi, æquo id animo latu-
ri sint, & ueluti sapientes medici, eorumq; phrenes laborat, dissimulatiæ, atq; neglectis iniurijs, nihilo minus uestris uulneribus medelã sint adhibituri? uides ergo Fabrici, nullã esse iustam detractandæ huius provincie rationẽ, etiam si patres dehonestadæ ecclesiæ studio conuenisse existimares? Sed quibus, obsecro, iudicijs, quibus signis hũc tu, tã deprauatũ animũ patrũ deprehendisti? nõquid decretis, ab illis itã editis? atqui quo tẽpore hæc tu meditabar is, nulla extabant decreta. Nunquid ex antecedentibus? cur non aliquid ab illis contra ueritatem euangelicam, & ecclesiæ dignitatem factum commemorasti? nisi qui credis omnia concilia deformandæ ecclesiæ causa fuisse coacta, idem de hoc faciendum esse iudicium duxisti. Quid ergo tantĩ sceleris argues tantũ conciliũ, & nullam rationem, nullum signum, nullum argumentum adduces? nunquid in omnium patrum, qui hic adsunt, animos penetra-
sti, & abditas illorum omnium cogitationes, & intimos sensus inspexisti, ut dicere audeas, eos omnes tam iniquum animum ad ecclesiæ salutem attulisse? Tam eris iniquus æstimator, ut nullum ex
tot

Petri Fontid.

Math. 7.

tot clarissimis uiris esse arbitreris, qui inueniendæ ueritatis, & reformandæ ecclesiæ studio teneatur? tã eris improbus, ut cū Christus Iesus præcipiat, ne temerè iudicium de aliorum uita, factisq; feramus, cū admoneat Paulus, ne illa etiam, quæ specie ipsa & aspectu mala uidentur, sinistrè interpretemur, cū Iacobus grauitè illos reprehendat, qui fratrem iudicant, & eos non iam hominum, sed ipsius diuinæ legis iudices, & detractores esse dicat: tu non de factis fratris alicuius, sed de internis cogitationibus, tot sanctissimorum patrum, tam temerarium & præceptum, tam iniquum & sceleratum ferres iudicium?

Montanus.

Atqui inquis, Romanus Pontifex, non alia causa conciliū, tot sumptibus, tantis laboribus coëgit, quàm ut ruentem, fluctuantemq; Papatum, qui iam pridè mole sua laborare cœpit, suffulciat: & Episcopi ipsi conceptis uerbis in illius leges, uoluntatemq; iurarunt. Quæ istæc est, Fabri, dialectica? quæ argumentandi forma? quid habet consequens hæc ratio, Pontifex Romanus cupit suam dignitatem esse saluam, Episcopi iure iurando sunt illi deuincti: ergo patres concilij Tridentini, obscurandæ ueritatis, & deformandæ ecclesiæ gratia conueniunt. Sed intelligo iam quid uelis dicere, uideo, quò spectent, in quem scopum hæc tela dirigatur. Eò summi pontificatus odio conflagratis, ut

eos, qui illius uoluntate, imperioq; coguntur, sincerū
 animū ad curāda ecclesie uulnera adducere nō pos-
 se iudicatis, ecclesiā stare, nisi euerso summo ponti-
 ficatu, nō posse creditis; illā unicam esse ecclesie re-
 formationē existimatis, si Romanus Pōtifex ab il-
 lo loco, in quo illū Christus collocauit, depellatur.
 O uos deceptos, delusosq; Germanos, quibus uel
 hęc unica persuasio tantū haecenus malorum inue-
 nit, & in posterū maiora cōminatur. Hęc uobis
 funestissimas excitauit tragedias, hęc clades acer-
 bissimas edidit, hęc dulcissimū eripuit otium, pacē
 abstulit, bellū ciuile, seruale, domesticū & intestinū
 intulit, hęc omnia erroribus infinitis, insanissimis
 que cōpleuit. Quae quidē mala nō aliunde (mibi cre-
 dite) uata sunt, quā q; ecclesiā Romanā, ueritatis
 magistrā, antiquae religionis scholā, rectae & incor-
 ruptae fidei religiosissimā arā, colūnam deniq; atq;
 firmamentū euangelicae ueritatis deseruistis; & sum-
 mum Pontificē, quē & Christus suae ecclesie prin-
 cipē, & pastore supremum instituit, & totus or-
 bis Christianus iā inde ab ipsis ecclesie primordijs,
 ad hęc usq; nostratēpora, Christi uicariū agnouit,
 non modo nō uenerimini, sed odio plusquā Vati-
 niano, & cōtumelijs improbissimis prosequamini.
 Si te, Fabrici, argumentis, & non demen-
 tijs, si ratione aliqua, & non potius insania, at-
 que furore hac in parte duci arbitrarer, agere te-

Petri Fontid.

Romani Pō-
tificis autori-
tas asseritur.

cum, tanquam cum homine sanæ mentis, ostende-
rem, si nullam aliam ob causam, ij Patres Triden-
tum conuenissent, quàm ut Pontificiam dignitatē
à uobis conuulsam & labefactatam assererent, nul-
lum futurum fuisse tam improbum, qui illorum
factum reprehēderet, imo qui non sanctissimum
& honestissimum illorum studium & operam iu-
dicaret. Nunc uerò cum tam inuisum & odiosum
uobis sit Romani Pontificis nomen, ut uel eo audi-
to, sic accendimini, sic ardeatis ira, ut sanis insani-
re & furere uideamini: quis audebit, ea de re, uo-
biscum cōferre, qui non pertimescat, ne illi etiam
uobiscū insanire uideatur? nolo igitur tecū in hanc
arenam descendere, ut de summo Pōtificatu conten-
damus: id, quod nunc ad causam pertinet, leuiter
attingam, ut quanto in errore uersemini, ipso rerū
euentu cognoscatis. Nolo rem à primordijs repete-
re: prætermitto apertissimam Christi institutio-
nem, omitto optimam illam rerum publicarum ad-
ministrationem, quæ omnia ad unius refert arbi-
trium: omitto sacram illam Hierarchiam ecclesiæ,
quam ab Apostolis acceptā diuus Dionysius literis
cōsecrauit, in qua nō ille modo, sed toti⁹ orbis Chri-
stiani consensus, summum Pontificem in summo lo-
co, ueluti ecclesiæ principem, atq; supremum pasto-
rem collocauit: omitto ueteris legis, & Israeliticæ
reipublicæ institutum, quæ cum summum Pontifi-
cem

cem diuino iudicio fuerit adepta, illum in ecclesia Christiana futurum adumbrabat: omitto œcumenica concilia, quæ semper Romano Pontifici supremam in ecclesia potestatem detulerunt: omitto ueteres ecclesias Græcas, Latinas, Africanas, Asianas, quæ semper Romanam ecclesiam, tanquam principem & magistram, secutæ sunt: omitto antiquas historias, ueteres annales, & monumeta: sanctorum patrũ testimonia prætermitto: unicatecum agam ratione, quã hæc nobis infœlicissima tempora suggerunt, & subministrant, qualem tu, Fabrici, rem publicam illam futuram esse arbitraris, in qua rege trucidato, improbissimus quisq; ad tyrannidem aspiraret? qualem nauis illius cursum, in qua magna imminente tempestate, sublato gubernatore, ad clauum ineptissimus quisque confidêret? qualẽ exercitum, qui iam cum hoste conflucturus de aufserendo duce cogitaret? qualis denique oues, quæ facta conspiratione, se pastoris imperio subducerêt? nonnẽ futurum erat, ut respublica concideret? ut nauis fluctibus mergeretur? ut exercitus in manus hostium ueniret? ut misere oues dispersæ, atq; dissipatæ, incertis cursibus per inuia loca uagantes, in luporum ungues, atque fauces inciderent? quæ si accidere uideremus, nonnẽ ex illa radice orta fuisse diceremus? Sed quid exempli gratia loquimur? res ipsa clamat, Fabrici: conuerte oculos in Germa

Petri Fontid.

niam uniuersam, Galliam, Poloniam, Vngariam,
 Boemiam, Angliam: uicinas prouincias, atq; regio-
 nes animo & cogitatione perlustra: incendia, ce-
 des, strages populi Christiani circumspice: hunc
 tantum tumultum, quasi fremitum quendam con-
 cussi tempestatibus maris auscultat: tot erroribus
 miseram plebem fluctuantem tacitus ipse conside-
 ra: quod hæresibus scissa, atq; distracta sit, tecum
 expende: circumiacentes prouincias, tot erroribus
 & tumultibus æstuentes, contēplare: sed quid pro-
 uincias dico? uicinas domos intuere: qd cōmemoro?
 tuū ipsius domiciliū, atq; cubiculū inspice, in quo si
 duosaltem estis, sicut esse arbitror, (neque enim
 credibile est te sine uxore esse) si duo, inquam, estis,
 dissidere sanē, neque in unam & eandem religio-
 nem consentire & conspirare necesse est, cū apud
 uos duo, idem per omnia sentientes, hactenus re-
 perti non sint: sed quid ego cubiculum tuum dico?
 tuum istud sacrilegum pectus explora: illud sæpe,
 tanquam fretum & Euripum aliquem, diuersis opi-
 nionibus æstuasse, neque perpetuò in eadem sentē-
 tia permansisse (si uerum fateri uelis) reperies. Te
 testem appello, tuum ipsius iudicium, testimoniū
 que requiro: dic, an per diem integrum in eodem
 errore constiteris? fidem hic adhibebo, qui nulla
 alia in re tibi credendum putem? Quid hoc est,
 Fabrici? unde hæc tāta fluctuatio? unde tam uariis
spiri-

spiritus erroris, atque uertiginis? unde iste furie
 proruperunt, ut Christiani milites non modo infi-
 nitis hæresibus dissideant, sed mutuis se iam uulne-
 ribus conficiant, nisi quòd unius ecclesiæ principis,
 Rom. inquam, Pontificis signa deseruerunt? unde
 illos tot errorum procellis, tempestatibusq; iactari
 animaduertimus, nisi quòd gubernatorem illum di-
 uinum clauo a sidere non patiuntur? unde miseræ
 oues errantes per tot præcipitia ferri cernimus, ni-
 si quòd summo pastori baculum à Christo traditū
 eripere uoluerunt? unde hæc omnes perturbatio-
 nes, tumultus, hæreses, profectæ sunt, nisi quòd,
 (quemadmodum Africanus ille pastor & martyr Cyprianus.
 inelytus dixit,) sacerdoti Dei non obtemperatur?
 quid habes, quòd hic opponas? quàm tu aliam, horū
 malorum causam adduces? Leontinus Antiochenus Leonglus.
 episcopus, auctore Nicephoro, in grauiissima illa a-
 pud Antiochenos de religionis negotio discessione,
 cū timens seditionē, sententiam suā apertè profer-
 re nō auderet, aliquando caput suū, canis florescēs,
 demulcēs dixisse fertur, Niuē eam solutā lutū mul-
 tum consecuturū esse, indicans eo capite sublato,
 q; sua auctoritate homines in officio cōtinebat, dis-
 sidia ciuiū in apertā seditionē euasura. Quāta igit
 malorū sentina secutura sit, quātæ tenebræ Christia-
 nū orbē occupaturæ, si caput istud ecclesiæ uniuersæ
 salis, Romanæ, in quā, Pōtifex, à sede sua deturbare
 tur,

Petri Fontid.

tur, testatur iam istud foetidum hæresum cœnum, quo nunc illi miserè uoluntantur, qui illum nõ reuerentur. Quæ cum ita sint, audes tu homo audacissimi metot patres & pastores ecclesiæ reprehendere? eius deformatores, ueritatis & religionis hostes appellare, quòd non animo euertendi summum pontificatum ad concilium accesserint? quòd ecclesiæ mēbra contra caput (sine quo fides, pax, religio salua esse non possunt) non coniurauerint?

Montanus.

Iam uerò quòd nullam aliam ob causam tanto apparatu, à Romano Pontifice concilium coactum esse dicis, quàm ut omnia imperio suo subijciat: atque huius rei testem rempublicam trium fœderum appellas. Si istum Pontificis animum ex eius reipublicæ testimonio deprehenderas, cur non illud protulisti? cur tibi, tanquam Apolloni Pythio credi uoluiisti? nam illa legatio tota est amoris plena, & desiderij salutis uestræ, pacis, & unitatis conciliandæ: nullum in ea uestigium huius cupiditatis apparet: quanquàm illa, quæ diximus, apertè declarât, atque testantur, nullam esse posse pacis spem, nisi omnes Romanum Pontificè, Christi uicariū, & uniuersalis ecclesiæ pastorem agnoscamus. Nam q̄ illi imperandi studio inflammatum hæc moliri criminariis, nõ tã ille, mihi crede, Fabrici, de summo pontificatu, (quem neq; ipsæ inferorū portæ poterūt euertere) quã de salute uestra sollicitus est: nõ tam digni-

Matth. 16.

dignitatis suæ, quàm breui relicturus est, amplitu-
 dinem exoptat, quàm interitū uestrum, quæ uidet
 esse sempiternū, & ruinas ecclesiæ, quam sibi Chri-
 stus commisit, lamentatur, & illius unitatē uestris
 unguibus discerpi, atq; dilacerari dolet. Tu uerò q;
 in tantis calamitatibus afflictæ matris ecclesiæ, in
 cōmuni dolore, atq; lacrymis, carminibus, ecclesiæ
 acerbis, & summo Pontifici contumeliosissimis, lu-
 seris, facis tu quidē, ut calonem, ut gnatonem ali-
 quem & parasitum decebat, qui inter aliorū lacry-
 mas canere & ridere soleat. Neq; uerò in tanta, tã-
 que publica mœstitia totius Christiani orbis, pri-
 uatam tu letitiam continere potuisti, sed illā uersu-
 bus indicaisti: non solū non cōmoueris ærumnis &
 lacrymis ecclesiæ, sed alias acerbiores illi cōmina-
 ris, & ueluti ex Delphica tripode, Sathanici furo-
 ris insania correptus, de futuris illius maioribus
 miserijs uaticinaris. Quibus ego carminibus nihil
 aliud respondebo, quàm q; sperem de diuina miseri-
 cordia, ut quæ solet pati spiritum mendacē in ore
 prophetarum uersari, & maledicā illorum aliquā-
 do mentem in melius cōmutare, hoc infestū, infœ-
 lixq; tuum uaticinium, utpote ab spiritu ueri-
 tatis hoste profectū, mendax & falsum esse futu-
 rum, summiq; Dei clementia & horum sanctissi-
 morū patrum industria, ecclesiam, hac misera obsti-
 dione liberandā, teq; improbissimam uatem uictri-

Petri Fontid.

eis ecclesie pedibus conculcandum, sicut ducem illum Israelitarum, qui Elisei uaticinio fidem noluit adhibere.

Montani
sententia.

Quod uero formam iuramenti, quod summo Pontifici episcopi prestant, aliquibus respersam mendacis protulisti, & ea sic illos esse deuinctos affirmas, ut necessario illius uoluntati seruire, & conatibus parere cogantur: primum quidem maiorum tuorum uestigia sequeris, quibus corrupendi, adulterandi, atque deprauandi scripta omnia, unicum & precipuum studium semper fuit. Deinde uero nunquam tu, Fabrici, hanc formam tam ineptem protulisses, nisi aliorum fidem tua perfidia metireris. Nunquid, obsecro, auctoritati milites, si quippiam inique & iniuste ab illis fieri precipiat imperator, autoramenti religione illi parere cōstringentur? nunquid ciues principi, scelus aliquod aggredienti, ob datam fidem & iusiurandum obtemperabunt, & non potius mortem sustinendam arbitrabuntur? Illud mihi responde, Fabrici, si Imperator, aut princeps ille, quisquis est, cui tu pares, a te peteret, ut republicam proderes, esses, ne id factururus, an non? si non: quod ergo tu furcifer non faceres, id tot, atque tantos ecclesie pastores facturos existimabis? si sic: illum iam a te quero, nunquid iuris iurandi religione coactus id faceres, aut tua sponte & improbitate ductus? si primum: erisne tam stupidus, ut ullo iureiurando diuinas leges uiolare posse

posse tibi persuadeas: si secundū: tam eris improbus & iniquus de fide aliorum æstimator, ut non satis esse putes, te sceleratum & proditorē esse, nisi omnes etiam alios tui similes arbitraris? Quid ergo iusjurandū & fides data summo Pōtifici ab episcopis, potest afferre impedimēti rebus ecclesiæ cōponendis, nisi illi aut tam stulti essent, aut tā improbi, sicut tu, qui sibi iusjurādū obstare crederēt, aut assentari potius alterius uolūtati, quā ecclesiæ salutis, & Christi gloriæ seruire statuissent? quanquā Pius. iij. Pont. max. cui ob singularem pietatē hoc nomen inditum est, incredibili tantorum malorū, quæ in ecclesia Christi uersantur, dolore cōmotus, incensus, maxima cupiditate sanandi hæc uulnera religionis, magnis sumptibus & laboribus, concilio coacto declarauit, se in hanc unā rem mentē habere defixam, studium & cogitationem intentā, ut pax, atq; cōcordia ecclesiæ, etiam si sit opus, cū suarum rerum dispendio restituatur, tantum abest, ut concilij patres quippiā in illius gratiam facere cogantur: cui nihil est gratum, nisi quod ad subueniendum ecclesiæ laboranti conducit.

Montanus .

Quod uerō summū Pontificem se minimē concilio subijcere, sed concilij patres sibi subiectos habere, criminari, & uitio uertis: quid hoc præsidij ad tuam causam potest afferre? quid ad probandum concilij patres no reformādæ, sed deformādæ

Petri Fontid.

ecclesiæ animo conuenisse? præsertim cum inter Pontificem maximum & concilium nulla hac in re dissidia, nullæ similitates intercedât: sed summa cõcordia & animorum consensione in ecclesiæ salutē ab omnibus incūbatur. Quòd si ad refellēdas & refutādas uestras hærereses hæc quæstio aliqd adiuuēti, atque præsidij esset allatura, in asserenda suprema Romani pontificis auctoritate omnē nunc meā operam & studium collocassem: sed quoniam tu rem hanc leuiter attigisti, ut pote qui nō grauis & uehemētis accusatoris, sed leuissimi histrionis & minu partes suscepisti, & parum huic argumento, in quo uersamur, sit accommodata, illā silētio prætermittamus, ut ad reliqua tua maledicta, imposturasq; uentamus.

Montani calumnia.

Colligis quæ plurima non crimina, sed cõuitia, quæ quidē nullis adhibitis argumētis confirmas, quia uidelicet, dignus es, cui etiam impudenter mentienti fides adhibeatur. Patres nimirum concilij se totos ad nutum Romani Pontificis componere, concilia nihil aliud esse, quàm formulā quandā declarationis pontificiæ uolūtatis, hæc & alia portētofa in nostris legi cõmentis, concilia prætereā non conuenire, ut dogma aliquod, de quo cum hæreticis est cõcertatio, definiatur, sed ut q̄ hæretici sunt, declarētur & condēnentur, idq; in actis conciliorum haberi, eam deinde esse concilij nostris cõsuetudinem,

tudinem, ut ab executione præposterè sumât ini-
 ti um: moleste fers, uos à nostris hæreticos appella-
 ri, fortunâsq; uestras, & uos alienæ crudelitati,
 ceu prædâ, esse subiectos, pendentiq; concilio in Ger-
 manos theologos seuitum fuisse. Et ad hæc omnia
 probanda, quæ si in nos uerè deierentur, nõ medio-
 crem inuidiam nostris conciliarent, nulla indicia,
 nulla signa, nulla adducis argumenta, nullam refers
 historiã, nullum testem citas: sed homo leuissimus,
 & mendacissimus, Pythagoricam sibi auctorita-
 tem usurpans, si ipse dixerit, fide sua, rem satis con-
 firmatã arbitratur. Quòd si tibi uni responden-
 dũ, aut hominibus doctis, qui in his quæstionibus
 uersati, quæ à te obijciuntur, falsa esse cognoue-
 runt, satisfaciendum solum esset, si te mentitum ef-
 se dicerem, hoc uno te uerbo conuictum, & me offi-
 cio meo perfunctum optimè fuisse omnes iudicaf-
 sent, nullis alijs argumētis, aut machinis esset opus,
 sed hoc unico ariete ingens illa tuorum mendacio-
 rum & conuiciorum moles corruisset: sed quoniã
 ijs, atque alijs id genus fraudibus miseræ plebi im-
 posuistis, quæ apertissima uestra mēdacia pro diui-
 nis ducit oraculis, ut illorũ errori occurrã, breui-
 ter hæc à me refutãda, atque refellenda sunt.

Etenim quòd patres concilij se totos ad Roma-
 ni Pontificis nutũ componere criminariis, uellem
 hic adesses Fabrici, ut cum huius sanctissimi sena-

Petri Fontid.

tus maiestatem contemplareris, cum animaduerte-
res, quam liberè rogati sententias patres loquatur,
quam nihil illi, ut ecclesie uulneribus medeantur,
etiam ipsius summi Pont. auctoritatem, quã alio-
qui reuerentur, atq; suspiciunt, uereatur, quam se
fortiter, atque constanter opponant, si sit opus, &
dignitas, atque salus ecclesie postulet, non dubito,
quin hæc tam sancta libertas hanc tibi, quam de il-
lorum constantia concepisti, sinistram opinionem
extorssisset: licet nihil ego hactenus accidisse uide-
rim, quod ad restaurandã religionem pertineat, in
quo Pötifex summus patribus repugnauerit.

Sed, obsecro te, quis unquã nostrum dixit con-
cilia esse formulam declarationis pontificie uolun-
tatis? apud quem hæc aliquando uerba legisti? cur
non auctorem citasti? cur pateris te toties men-
dacem & impostorem appellari? quæ sunt illa
conciliorum acta, è quibus apertissime consta-
re dicis, concilia solum conuenire, ut qui hæ-
retici sunt, declarètur, & non ut dogma aliquod
definiatur, quod in controuersia positum sit? Ego
sanè, Fabrici, duo uideo esse hæresum genera: aut
enim nouæ sunt, & nunquam antea audite, aut an-
tiquæ, & quæ cum iam conciliorum decretis per-
cussæ, prostrate, atque sepultæ iacuissent, iterum
quorundam audacia & improbitate ex ipsis sepul-
chris exirahuntur. In nouis quidem hæresibus extir-
pandis,

Cogendi cõ
cilij causæ.

pandis, illū semper tenuit morē ecclesia, ut coacto
 cōcilio, req; prius diligenter examinata, atq; discuf-
 fa, deinde cōcilij sententia, & auctoritate definita,
 decreta demum conficerentur, quibus hereticorum
 dogmata profligata, & ueritas ipsa catholica con-
 firmata permaneret. Sic Arrij dogmata à concilio
 Nicæno, Macedonij à Cōstātinopolitano, Nestorij
 ab Ephesino, Euthychij à Calcedonenſi, Donatista-
 rum, Manichæorū, & aliorum hereticorū mōstra
 extincta fuisse uidemus. Quod cū ita sit, non intel-
 ligo, Fabrici, ex quibus conciliorum actis collegeris
 dogmata à cōcilijs non definita, sed eos, qui iam
 erant heretici, ecclesie hostes fuisse declaratos, nisi
 fortasse cū hereses omnes, ex deprauata sanctarū
 scripturarū intelligentia, & sinistra illarū inter-
 pretatione nascatur, & concilia Spiritus sancti lu-
 mine illustrata, illas optimè interpretentur: unde
 fiat, ut qui iam ipsius scripturæ sacræ testimonio,
 q̄ si diuino iudicio, ut heretici cōuicti & dānati
 erāt, cōcilij sentētia, atq; decretis declarari dicāt.
 Quod si sic accipiatur, nō uideo, quo iure à te pos-
 sit reprehendi. At uerò damnatis, atque sepultis
 heresibus, cū rursus excitantur, longè diuersa
 ratione occurrere ecclesia consueuit. Neque enim
 nouas condit leges, nec cōficit noua decreta, sed ad
 antiqua cōfugit, renascentes hereses ad illa exigit,
 nec denuò illorum auctores damnat, sed eccle-
 sie

Petri Fontid.

ſcē iam iudicio damnatos eſſe demonſtrat: quia in dignum conciliorum maiestate eſſe exiſtimat, ut quę ab illis ſanctę, atq; ſapienter decreta ſunt, iterum diſputatiom ſubijciantur. Sic Gelafus Achatium, qui ſe, non coacto concilio, indicta cauſa, damnari clamabat, iure damnatum oſtendebat, quod nō nouas, ſed damnatas iam hęreſes ſequeretur: ſic Marcianus imperator, qui concilio interfuit Chalcedonēſi, nō ſine ſūma iniuriacōcilij fieri dicebat, ſi quę ab illo ſemel decreta fuiſſent, iterū in quęſtionem uocarentur: ſic Fœlix nō noua decreta, in illos dicit eſſe ſtatuenda, qui ueteres errores ſequuntur.

Quę cum ita ſint, Fabrici, cū hęreſes omnes, quas eſcētidis ſepulchris peſtis illa eccleſiæ Chriſtianę Lutherus extraxit, emerſerint ex ueteri hęreticorum ſentina, cum nulla deinceps à uobis hęreſis inuenta, aut excogitata ſit, quę nō iam multis antea ſeculis eccleſiæ ſit iudicio, decretisq; damnata, cum non iam in Germania Lutherus, ſed Pelagij, Manichęi, Donati, Neſtorij, Eunomij, Aërij, Simonęs, Valdęſes, Sabelli, Menandri, Baſilides, Arrij, Vigilantij, Iouiniani, cęteręq; extinctę, ſed nunc ab inferis in lucē extractę furie uerſentur: quid mirum, ſi qui dānati iam ſunt, eccleſię nunc & religionis hoſtes declarentur. Quę uobis ſit iniuria, ſi quę decreta & ſtatuta iam ſunt, non iterum definiantur? cur uobiſcum iniuſtę, atq; crude
liter

liter agi clamabitis, si eos, quorum magistros iustissimo affectos supplicio legimus, discipulos & sectatores eodē etiam plecti debere iudicemus? Sed ò summam uestrorum animorum peruersitatem, ò incredibilem ecclesie Christi Clementiā, quę licet per uos, suos ueteres hostes excitatos & armatos contra se uideat, & antiqua illa, obducta iā & obligata uulnera, summa uestra crudelitate, & maximo suo dolore à uobis refricari sentiat: in tanta tamen acerbitate animi, summam retinens clementiā, non uult uobiscum agere seuerē, nō ijs legibus uti, quę iustissimā in uos animaduersionem decernūt, sed suarum iniuriarum oblita, uestri interitus dolore commota, uos, quorum salutem dies, noctesq; suspirat, ad se inaudita nunc uocat clementia & mansuetudine: cupit ijs de rebus uobiscum agere, atque conferre, & in illam antiquam arenam maiorū uestrorum sanguine tinctam iterum descēdere, ut uobis satisfaciat, & gratificetur. Itaq; uos, tanquā pijsissima mater, ut ad conciliū ueniat, obsecrat & hortatur: uos uerò, ueluti aspides surde, ijs clementissimis eius uocibus aures obturatis: cauete, ne qui mansuetissime nunc sponse misericordiam contemnit, sponsi postea, iustissimi iudicis, seueritatem experiamini.

Iam uerò non uideo, cur molestē ferre debetis, uos à nostris hereticos appellari: nam illud mihi

Petri Fontid.

Fabrici, obsecro, respondeas, qui nam erunt hæretici, si uos catholici, qui nam Antichristi, si uos Christiani? qui ecclesiæ hostes, si uos filij? ipsam uerbi uim & notationem cōsidera, mores ueterum hæreticorum contēplare, fontes ipsos, unde uos errores hausistis, intuere, confert antiquorum tēporum seditiones, tumultus, cædes, strages in ecclesiæ editas ab hæreticis, cum ijs, quæ nunc in Christiana rep. culpa uestra uersantur: & reperies antiquas hæreses, umbras quidem fuisse, quarū nunc uiuas, & expressas imagines uideamus. Quod cū ita sit, tu hanc tam iustam, tam debitam hæreticorū compellationem, iniuriam interpretaberis? tu illos præterea, qui uos omni supplicio dignos esse censent, crudeles appellabis? tu illorum equissimam sententiam, tanquam iniustam, & iniquam, reprehendes, qui putant hæreticos uita, bonisq; priuandos? Nam si, quemadmodum ille dixit, triplici de causa iustissimè homines occidūtur, ne nobis superstites sint contumeliosi, ut alij etiam suppliciorum metu deterreantur, tum uerò quia illis mori multo est melius, qui uiuentes nec à Socrate, Pythagora & multis ipsis corrigi potuissent: cum hæretici nō modò contumelias, sed cædes, non solum corporum, sed animorum interitum miserabilem intulerunt, cum tam cæca pertinacia, & insano furore ferantur, & in peius semper proficiant, errantes & quamplurimos

Iusta hæreticos supplicia

mos alios, ut dixit Paulus, in errorem per trahentes, cum experimento constiterit liquorum supplicio multorum audaciam & improbitatem compressam fuisse, non erit equum in huiusmodi homines animaduerti? si prophetam, qui populum à uero Dei cultu, somnijs quibusdam, atque prestigijs ad colendum gentium deos traducebat, interfici, si non obtemperantem summo sacerdoti. de medio tolli, si blasphemum e ductum extra castra lapidibus obrui Deus quodam iure optimo precipiebat, si pecuniæ publicæ falsarij omnium sententia iuste trucidantur. Si uiolatores iustitiæ, iure etiam occiduntur cur non pseudoeuangelicos, & pseudoprophetas, qui tot idola, quot hæreses fabricarunt, in Deum & in sanctos contumeliosi, qui summum Pontificem Romanum Christi uicarium, non modo non reuerentur, sed improbissimis maledictis insectantur, qui diuinas scripturas corruerunt, qui religionem turpiter defœderunt, non sine crudelitatis nota interfici posse dicemus?

Deut. 13.

Deut. 17.

Leuit. 24.

Quod si hoc supplicij genus, quo nunc utitur ecclesia, tibi crudele esse uidetur, damna simul hoc crimine crudelitatis sanctissimos illos patres, qui ecclesiæ salutem hæreticorum internecione consulendum esse duxerunt: damna accerrimum illum ecclesiæ propugnatorem, hæreticorum fulmen, Hieronymum, qui putridas carnes censuit esse resedas, neque aliunde tantum illud incendiū Arrijetori-

Petri Fontid.

poribus excitatum in ecclesia fuisse dicit, quàm quòd parua illa scintilla prius, quàm illas flammâs, quæ totum postea orbem populatæ sunt, excitasset, oportune compressa, & extincta nõ fuerit: damna illud ecclesiæ clarissimum lumen, Augustinum, qui cum primò ab illorũ extremo supplicio abstinendum iudicasset, deinde cum apertissima cõmoda eorum nece in ecclesiam redundare conspiceret, Nullus, inquit, nostrum uult hereticum perire, sed aliter non meruit domus Dauid pacem, nisi extincto Absalon, sic ecclesia, si aliquorũ perditione ceteros colligit, dolorem materni sanat cordis, tantorum liberatione populorum: damna Gregorium illum magnum, qui impium que ndam Magum à Romanis combustum fuisse, tanquam optimè factum, commendauit: damna etiam Dioscori illam Alexandrini gloriosam uocem, in concilio editam Chalcedonenst, omnium iudicio commendatã, qua hereticos, non pœnam modò aliqua, sed flammis dignos esse clamauit. Scio Christum optim. max. huiusmodi uiolatoes euangelicæ puritatis, istos pacis perturbatores in numero publicanorum & gentilium habendos esse dixisse. Scio Paulum post primam & secũdam admonitionem hereticum declinandum, & etiam Elymam Magum, qui Sergiũ Paulum proconsulem auocabat à fide Christi, cæci Actum. 13. tate ab Apostolo fuisse percussum. Scio Ioannem

death. Significas enim, quòd multi uestrarum par-
 tium apertissimè confiteatur, uos eam maximè ob
 causam, ab ecclesia Rom. descuuisse, quòd ea turpif-
 simis abusibus corrupta, atq; deprauata sit. Princi-
 pio quidè non nouum, neq; inauditū, neq; istorum
 solummodo temporum crimen est, Fabrici, abusus,
 improbos mores, & corrumpendę optimę discipli-
 nę studiū, in ecclesia Christi uersari, quemadmo-
 dum nouū non est, hereses etiam in ea reperiri: in-
 fantem adhuc ecclesiā, & in ipsis cunis uagientem,
 ut probè nosti, Simones, Nicolai, Cherinti, & Ebio-
 nes, Hymenæi, & Phyleti iugulare conabantur: nō
 dū ab ore Apostolorū illa Christianę philosophię
 puritas & sinceritas exciderat, cū non deerant
 Ananie, Sapphirę, Galate, Corinthi, Ephesi, &
 alij innumerabiles, qui eā cupiditate, atq; auaritia
 abusibus, & prauis artibus corrumpere, & con-
 taminarent. Nunquā defuerūt in ecclesia scelerati
 & improbi homines, qui diuina & humana iura
 uiolarent: nūquam defuerunt sacrilegi, qui rebus
 sacris ad turpem quęstū abuterētur: nunquā defue-
 runt uiolatores diuinarū legum, sacrorum profa-
 natores, in corrupte, castęq; illius disciplinę nefa-
 rij corruptores. Testatur id Pauli epistolę, & Apo-
 stolorū canones, antiquissimorū cōciliorum decre-
 ta, uetustissimorum patrū acerbe reprehensiones,
 quibus & uitia acriter increpabant, & abusus
 obuiam

Petri Fontid.

obuiam ire conabantur. Ea etenim est natura nostra imbecillitas, & cæcitas humanæ mentis, quæ facile & ruat præceps in uitia, & in errores prolabatur. Neque enim euangelicis præceptis, neque ecclesiastica disciplina, neque magisterio Spiritus sancti indigeremus, si neque abuti cælesti doctrina, neque ullo nos scelere commaculare passus. Quòd si scandala, quæ sunt maxima animorum uulnera, Matth. 18. Christus, uitæ magister, in ecclesia sua necessario futura esse prædixit? si heresim, qua nullum est crimen detestabilius, ueluti quanda fatalem pestem, 1. Cor. 11. Paulus Apost. futuram prædicauit, quæ ecclesiam infestaret, quæ cuiusq; fidem, & constantiam tentaret & experiretur: quid mirum si alia scelera & abusus exoriantur? patitur hæc bonitas diuina, ut ignoscendo, suam nobis clementiam summam, & misericordiam ostendat. Sed dices, nullo unquam tempore tot, atque tanti abusus? nunquam deprauata sic uetus disciplina, nunquam sic omnes ecclesiæ ordines corrupti & dehonestati fuerunt. Nolo tecum hac de re pugnare, Fabrici? nolo præterita tempora cum nostris conferre? nolo nunc recensere ueteres ecclesiæ plagas? nolo secula illa commemorare, in quibus uix ullus reperiebatur angulus totius Christiani orbis, in quo nõ modò morum integritas, sed neque doctrine puritas conspiceretur. Lateant hæc antiqua uulnera, iam longo temporis obducta decursu,

decurſu, quæ ſine eccleſiæ acerbiffimo dolore reſtri-
 cari non poſſunt: quamuis ea, quæ nunc à uobis illa-
 ta ſunt, longè ſint acerbiora: ſed ſolum ut intelliga-
 mus, quantū ſit ueſtrū ſcelus, donemus hoc tibi, Fa-
 brici, nunquā ſic fuerint corrupti mores, nunquā
 tot abuſus, nunquā ſic fuerint auaritia, ſacrilegia,
 rapinæq; dominatæ, nunquā ſic dehoneſtata, defor-
 mataq; reſp. Chriſtiana: quid ergo? eccleſiā deſeren-
 dam & affligendam putabitis, quòd in ea homines
 improbi & ſcelerati reperiuntur? fidem, religionē,
 Chriſtū deniq; ipſum dānabitis, quòd eius ſanctiſſi-
 mis præceptis perditū quidā homines abutuntur? q̄
 eius cæleſtē doctrinam, quemadmodū dicebat Theo-
 dorus quidā Athenieſis, à ſe manu dextra mortali-
 bus traditā ipſi accipiāt ſiniſtra? Cuius, obſecro, tā
 inauditæ improbitatis eſt, hoc uno nomine eccleſiā
 deſeruiſſe, fidē prodidiſſe, nouis hæreſum moſtris
 pacem & tranquillitatem eius turbaiſſe, omnia er-
 roribus infeciſſe, crudelitate, cædibus, incendijs om-
 nia funeſtaſſe, quòd effrenata quorundam homi-
 num cupiditate, aliqui ſint abuſus in Chriſti eccle-
 ſiam inuecti? cuius tam furioſe dementiæ peſſun-
 dare eccleſiam penitus uoluiſſe, quòd quidam leges
 diuinas in priuatos uſus queſtumque conuerte-
 rint? nunquid optimè eccleſiæ ſaluti conſultum fo-
 re putatiſtis, ſi uos illi acerbiora uulnera infligere-
 tis? nunquid abuſus hæreſibus, tanquam me-

Petri Fontid.

dicaminibus, sanari posse existimatis? nunquid morbis, interitu mederi uoluistis? quid mali meruit ipsa religio Christiana, quod in uos scelus admisit ecclesia, ut propter quorundā hominū peccata tot à uobis illatas calamitates: & acerbissimas plagas, ueluti alicuius magni flagitij rea, tanquam supplicia quædā, sustinere cogatur?

Hæc omnia uos scelera admisistis, qui propter quosdā abusus ecclesiæ ab illa defecisse confitemini. Inferre igitur huius rei mentionē nulla ratione, Fabrici, debuisses, ne maiora uestra uulnera detegeres: etenim quo nos telo grauissimè uulnerari putabas, eo tuæ causæ lethalem & mortiferam plagā intulisti. Antiquas hæreses exticastis, nouas quasdam estis commēti, pacem ecclesiæ turbastis, populos, atq; prouincias ab ecclesiæ complexibus abduxistis, inaudite crudelitatis exempla in nostros edidistis, ea admisistis scelera, quæ neque cogitatione cōprehendi, neq; cuiusquā oratione explicari possūt: sed nullū maius excogitari potest, nullū fingi impudentius, quàm q. hoc argumento uestra scelera tuea mini, & hæc ratione iustū bellū ecclesiæ uos indicare & inferre posse arbitremini. Vtinā eam de uobis spē ecclesia concipere posset, Fabrici, ut quemadmodum propter quasdā eius maculas illam uos deseruisse causamini, ita nūc illis expurgatis ad eius gremium rederetis, cum & Pius. iij. Pontifex maxim.

tanto

tanto studio istud reformationis negotium fuerit aggressus, cum lustrata Romana curia, quæ Christianorū animos poterāt offendere, remouerit, & cum hoc etiam sacrum conciliū in eam unā curam & cogitationem incumbat: fieri fortasse potuisset, ut uos sanos & ecclesiæ restitutos uideremus. Sed eò iam progressi estis, ut etiam si nihil esset in ecclesia corruptū, nihil deprauatum: de reditu tamē uestro non esset sperandum: illud est enim hæresis ingenium, quæ natura insolens, atq; superba est, ut facilius flāmas & crucem sustineat, quàm ut ab errore suo diuelli patiatur. Vincere cupit: cōburi potest, conuinci non potest: pertinacia obstat, se uictā agnoscere erubescit. Itaque quos arrogātia abstraxit ab ecclesia, quò minus ad eam reuertamini, uel unicus hic nefarius iā pudor prohibebit. Illius etenim magistri uestigia sequimini, qui cum se apertissimè conuictū uideret, ne à suo ueteri instituto depelli turpiter uideretur, maluit superbus & pertinax à Deo & hominibus ecclesiæ hostis iudicari, quàm ab hæresibus modeste discedere: sed tamen ui ipsa ueritatis coactus, cum à magnis & excellenti ingenio uiris oppressus teneretur, latentem animi morbum tandem indicauit, & in illam uocem, indicem incredibilis pertinaciæ, superbiq; prorupit, Res hæc nec propter Deum cœpta, nec propter Deum finienda est.

Petri Fontid.

Montanus.

Vereor sanè, ne ista potius hereditaria pertinacia, quàm abusus ecclesiæ redeundi nobis aditum intercludat. Sed quid illud ad causam, Fabrici, pertinebat, quòd uitam clericorum, tot dicis uitijs esse contaminatam, ut honestè nominari non possint: uetus est ista querela, & non istorum solummodo temporum: quòd quidem antiquorum patrum aduersus corruptos sacerdotum mores scripta testantur. Queritur Augustinus, eos ab antiqua uitæ puritate, & propriarum rerum abdicatione degenerasse: dolènt alij patres innumerabiles, quos recèseret operis infiniti, sacerdotum ordinè corruptelarum illecebris de prauatum esse. Itaque horum liberi & acerbe reprehensiones, quibus eos in officio continere conabantur, declarant, non defuisse unquam in eorum uita, quòd meritò possit reprehendi. Et eo acerbius sancti illi patres eorum improbos mores accusabant, quòd in populi summam peccadi licentiam redundarent: qui cum curiosis oculis sacerdotum uitam obseruet, quòd illos facere uidet, sibi licere arbitratur. Etenim istorum uitia maximè conspicua, & perniciosa sunt, quorum uita, tanquam uirtutis exemplum, cæteris est ad imitandum exposita. Sæpe nanque quòd in alijs leue uidetur, in sacerdotibus scelus inexpiabile iudicatur. Hinc effecta est, ut qui eorum mali sint, improbissimi, & cæteris nequiores habeantur, & ut antiqui illi patres
tam

tam acriter in eos inueherentur, neque desunt nūc, Fabrici, apud nos, qui doleant dissolutiorem esse uitam clericorum, qui reprehendant, qui hæc lugeant, qui corrigi & emendari cupiant, qui medelam studeant adhibere: neque mediocris cura ab hoc sacro concilio corrigendis sacerdotum moribus impenditur. Sed non oportuit te tam stultum esse, qui existimares, illos homines esse desisse, qui clerici effecti sunt, ita ut nulla prorsus in re peccare possint. nunquid eos cum sacerdotio omnem naturæ imbecillitatem exuisse putas? Sed intelligo quid uellis: cęlibatā ferre non potes. Sed nihil mirum, qui hanc ab illo hauseris sententiam, qui se non magis à libidine, quàm à cæteris naturæ excrementis cohibere posse profiteretur.

Sed sint hæc inuestris sordibus. Omitto reliquas cõtumelias, quæ in sacerdotū ordinē, & ecclesiā Romanā improbiſſimè cõieciſti, cur in cõcilij promulgatione continuationis & nō integrę actionis mentionē factā esse dixiſti? lōgē tu quidē aliud ſentires, ſi cū, quā primū Tridentū uētum fuit, quorūdā patrum iuſtā indignationem uidiſſes: qui cū grauiter & iniquo onimo ferrent, nō apertē cõtinationis factā fuiſſe mentionem, obnixè postulabant & inſtabant, ut eius fieret aperta commemoratio prius, quàm reliqua, quæ erant pertractanda, aggrederetur, ut quemadmodū re futura erat, ſic etiam uer-

Alla Mōtanſ
calumnia,

Petri Fontid.

his continuatio exprimeretur. Quæ ergo ratione illi tam molestè tulissent, cōtinuationis factam mētionem non esse, si uera sunt, quæ à te nobis obijciuntur? tu uerò uel eo solùm nomine cōtinuationis uerbū reprehendis, quòd eo significetur, ea, quæ iam definita sunt, pro ratis iudicatis, atque cōclusis habenda sic esse, ut de integro in quæstionē uocari neque possint, neque debeant.

Montanus. Atqui pleraque eorū eius generis esse dicis, quibus Christiana fides è fundamentis euertatur. Primum quidem ijs uerbis, Fabrici, prodis singularem tuam arrogātiā & impudentiam, qui ea, quæ à sanctissimo tot patrū concilio, post longam & exactam disputationē, ad ecclesiæ salutem & incolumitātē decreta sunt & statuta, ea tu solus ad conuellendam & labefactandā ecclesiā & excogitata, & apposita fuisse, audeas dicere. Atq; ut illud, quod iā à me paulò antè dictum est, omittā, non posse uidelicet, quæ semel sunt iudicio synodi decreta, sine illius grauissima iniuria in quæstionem iterū uocari, quis tandē, obsecro, Fabrici: futurus finis esset controuersie, si hic aditus uestris calumnijs pateret? quid esset firmū in ecclesia, si quæ sunt à sanctis concilijs definita, nouis quotidie disputationibus subiiciantur? Quæ sunt illa concilij Tridētini decreta, quibus Christiana fides è fundamentis euertitur? cur nō illa nobis indicasti? cur non unū, aut alterū
protu

protulisti? in re tam graui, tibi de tanto concilio, tã
 sceleratum, tam arrogãs & impudens iudiciũ feren
 ti, nulla adducta ratione credendum esse putabas?
 Sed fruere nunc hac improbißima licẽtia, Fabrici,
 debacchare in hoc sacrũ concilium, eius statuta san
 ctissima irride, subsanna. exagita, ut lubet: spero
 equidem futurum, idq; mihi de diuina misericordia
 polliceor, ut ijs decretis, quæ à uobis nunc irriden
 tur, hæresim uestrã iugulatã & extinctam, uos ui
 ctos atq; prostratos, ecclesiã saluam & incolomen
 simus conspecturi. Quòd si hæc tempora miserrima
 & turbulētissima hæc nobis uoluptatem abstu
 lerint, posteris nõ auferet. Differri hæc spes potest,
 auferri non potest. Nunquã suis promissis, neq; ec
 clesie precibus decriit clementia summi Dei: eundẽ
 que exitum hoc concilium, quem Nicenũ, habitum
 rum existimo. Magna tunc contentione ab hæreti
 cis res agebatur, nullum nõ illi lapidẽ mouebant,
 principes, sicuti nunc uos facitis, sollicitabant, epi
 scopos catholicos accerrimẽ insectabantur, summa
 sollicitudine curabant, ut in exilium mitterentur: re
 gum & imperatorum gratiam in primis sibi cõci
 liabant, bella acerbissima ecclesie, illorũ armis, atq;
 potentia adiuti, inferebant, nihil magis efficere stu
 debant, quàm, ut si fieri posset, decreta Niceni con
 cilij delerent, & ad id efficiendum conciliabula ab
 illis Ephesi, Arimini, Mediolani cogebantur:
 sed

Petri Fontid.

sed cum illa essent oracula Spiritus diuini, qui non patitur suas leges ulla improbitate conuelli, tanta uis illorum fuit, ut ipsa omni patrocinio destituta omnium ferme regum præsidio armatam hæresim superauerint & euerterint. Vides nunc in ecclesia, Fabrici, hos tumultus à uobis excitatos: uides multorum principum potentiam, contra ecclesiam fauore uestro concitatam: uides eorum gladios catholicorum sanguine stillantes: uides huius sacri concilij decreta à uestris conuelli, despici, & irrideri, non dubites quin illis & uestrarum hæresum perniciis, & ecclesie salus, & Christi gloria contineatur.

Montanus.

Iam uero ubi in sanctissimum Pontificem, in sacrum concilium uirus illud conuiciorum euomisti ad reprehendendam formam illam, qua se patres uos pollicentur indijudicadis, definiendisq; controuersijs, gradum facis, quod ut intelligamus, quo iure aut, ut rectius dicam, qua potius iniuria facias, libuit eam subijcere, quæ sic habet: Cause controuer

Forma.

- » se secundum sacram scripturam, & Apostolorum
- » traditiones, probata concilia, & catholice ecclesie
- » consensum, & sanctorum patrum auctoritates, in
- » prædicto concilio Tridentino tractentur. Quinque
- » igitur iudices honorarios componendis controuersijs hoc sacrum concilium præesse decernit: primo loco scripturam supremum iudicem statuit: apostolicas deinde traditiones: tertio probata concilia: quar-

to ecclesie consensus: postremo uerò patrum non dissentientes sententias: quis istorum iudicum à te meritò repudiari potest? quis eorum est suspectus? quis corruptus? nam cum multa sint, ut statim ostēdemus, ecclesie administrationi necessaria, quæ diuinis literis nō sunt apertè comprehensa, nonne erit opus ad aliquem ex quatuor reliquis iudicibus confugere? Sed quoniam tu, Fabrici, multa hic inuoluis quæ cū falsa sint, & ineptissima, & à nostris iam profligata: quæ tu nunc, ueluti oracula quædam, etiā si nudè dicerētur, firma satis esse credidisti: quæ si ego explicare nūc, & refellere uoluissē, præter institutū agerem, & nullum esset hic liber finē habiturus, præsertim cū illa sic iam fuerint nostrorū libris conuicta, atque refutata, ut uel ipsi uestrarū partium duces, & antesignani herbam (ut aiunt) nostris porrigere, & uinctas manus præbere coacti sunt: non est, quòd ego nunc tecum in hoc puluere desudem amplius, in quo tuos duces uictos, & sub iugum iam missos fuisse cōspiciam. Illa tantum ego breuiter complectar, quæ ad te ex hoc iam stadio depellendum pertinere uidebuntur.

Principio quereris, uos ab scripturis ad traditiones, à certo uidelicet, ad incertū traduci: non uideo, quæ id frōte dicere sis ausus, cū scripturā à sacro cōcilio in primo loco, tanquā supremū iudicē, uideas esse collocatā, ut significaret, illa omnia, quæ in di-

Scriptura
primum lo-
cū obtinet.

Petri Fontid.

uinis literis aperte continentur, quæ nullas calumnias, nullâ hæreticorum tergiversatione patiuntur, summa, ut par est, ueneratione esse complectenda, ita ut scriptura sacra sententiã ferente, indicendum esset reliquis iudicibus silētium. Quòd si tu omnia, quæ in quæstionē uenire possunt, oraculis diuinis expressa fuisse probasses, si ostendisses omnibus rebus, salutarijs, aperta in sacris literis testimonia reperiri, quæ trahi in uarios sensus, atq; detorqueri non possent, quod à uobis passim fieri uidemus, si monstrasses, nos, auctoritate diuini uerbi neglecta, ad solas traditiones cū fugere, meritò uos à certo ad id, quod non ita certum est, reijci dicere-
tis: nunc uerò cū sacrū cōcilium scripturã in primo loco posuerit, nonnè illã in primis censuit cōsultendam? quòd si eius rei, de qua quæreretur, aut nullam, aut suboscure illam mentionem inferret, quatuor reliquos iudices, tanquã illius, & diuinæ uoluntatis interpretes, cōsultissimè adhibendos esse putauit. Quis ergo hoc sanctissimum cōcilium iure potest reprehendere, nisi qui tam cæcus & impudens fuerit, ut cerdonis potius, lanij, sutoris, cetarij, & aliorum id genus hominū priuato sensui, quàm omnium cōciliorum, & ecclesie iudicio, quàm uetustissimorum patrum sanctissimo choro credendum arbitretur? atqui, inquis, scripturam sacram, ipsissimum uidelicet, Dei uerbum, literis

comprehensum, perfecte, abundeque in se continere salutis capita uniuersa: ideoque certam & unicam illam, infallibilemque examinandorum dogmatum regulam esse. Hoc ecclesia negat, Fabrici, tu asseris: cur tibi potius, quam ecclesie fidem habendam existimas? cur tuam, quam ecclesie auctoritatem maiorem esse uis? Pythagoræ discipuli unius hominis auctoritatem omnibus philosophorum rationibus & argumentis anteponebant? Cicero Platonis unius auctoritate, nulla adiecta ratione, frangebatur, & illi potius, quam omnibus scholis, gymnasiisque philosophorum credendum putabat: & tu sanctissimæ & sapientissimæ matris ecclesie maiestate non commoueberis? tu illi dicenti multa fuisse à Christo & eius Apostolis tradita, quæ non sunt euangelicis literis commissa, non credes? Miror te, Fabrici, cum hæc diceres, quid hic obijci tibi posset, non cogitasse. Nam ut interim patrum innumera testimonia prætermittam, cum quibus te hac in parte apertissime pugnare conuincerem, ut illud etiam omittam, quod si omnia salutis capita diuinis essent literis comprehensa, non amplius magisterio Spiritus sancti, quem Christus ecclesie doctorem promisit, indigeremus: quid, obsecro Fabrici, magis est salutis necessarium, immo quod est aliud nostræ religionis & salutis caput & fundamentum, quam credere hæc euangelia, hanc sacram

Petri Fontid.

scripturam, esse diuinum illud Christi uerbum, quod ab illius ore sanctissimo processit? quis hoc docuit homines Christianos? nunquid ipsa sola scriptura diuina? minime. Quid ergo? si nunc Anabaptista quispiam tecum in arenam descenderet, (nisi tu etiam ex illorum es grege, qui sibi potius, quam scripturae sacrae credendum arbitrantur,) si ille, inquam, a te postularret, quis tibi persuaserit, ut Matthei, Marci, Lucae, atque Ioannis euangelio fide potius adhiberes, quam Thomae, Philippi, Matthaei, Bartholomaei, quid esses dicturus aliud, quam te sic ab ipsis exordijs nascentis ecclesiae ab Apostolis traditum accepisse? quo alio argumento patres concilij Niceni ad asserendum illud uerbum $\delta\ \mu\acute{o}\ \sigma\iota\omicron\upsilon\upsilon$, quod in sacris literis minime reperiri Arriani clamabant, usi sunt, quo item alio concilium illud magnum Chalcedonense, ad probandas duas in Christo uoluntates, ubi apertum scripturae testimoniū nō suppetebat? Quid, si peteret, cur fidem illis tribus symbolis Apostolico, Niceno, et Athanasij adhiberes? ex quo Dei expresso uerbo, descensum Christi ad inferos, duas in Christo naturas in unica diuina persona copulatas, sacrae triadis unitatem deprehenderes? unde perpetuam Mariae Dei matris uirginitatem, unde uerbum illud $\text{De}\acute{o}\ \tau\omicron\upsilon\chi\omicron\upsilon$, unde baptizatos ab haereticis non esse iterum baptizandos? quid si instaret et urgeret, ut illi expressum Dei uerbum

Traditio.

pro-

proferres, quo baptismum infantibus necessarium
 & salutarem esse probares? quid ageres? quò te uer-
 teres? non dubito, quin cum Luthero & Philippo
 Melanchtone ad arcem traditionum confugeres,
 nisi malles cum Bucero scripturam miserè uexare,
 atq; torquere, aut cum Caluino nescio quas nugas,
 & meras imposturas meditari.

Quòd si uobis, cum apertum Dei uerbum non
 potestis reperire, integrum est, aliqua scripturæ te-
 stimonia, quæ in multiplices sensus flecti possunt,
 adhibita aliqua interpretatione, uestre causæ accõ-
 modare, & illud Dei uerbũ expressum dicere, cur
 id antiquis patribus, cur ecclesiæ, cur id œcumeni-
 cis concilijs licere non uultis? nihil est enim, quod
 ecclesia sancta docuerit, salutis necessarium, quod
 non ex aliquo fonte sanctarum scripturarum didu-
 xerit, sed maluit, cum id obscurum delitescerat in
 in scriptura, ad apertissimas Apostolorũ & anti-
 quas ecclesiæ traditiones cõfugere, quàm ad ea testi-
 monia, quæ hæreticorum uersutia cauillari, & in
 alios sensus torquere potuisset. Itaq; nos, Fabrici, di-
 uinã scripturam non uocamus in iudicium, neq; illi
 traditionẽ, tanquam aduersarium, quemadmodum
 ipse criminaris, obijcimus, quæ cum scriptura de
 auctoritate contendat. Nos quidem sanctam scri-
 pturam, qua diuina sapientia, qua lumen clarif-
 simum tenebris nostris, qua spes omnes

Oi saluti ne-
 cessaria ex
 aliquo fonte:
 scripturarũ
 de ducuntur.

Petri Fontid.

Christianorum, qua prauis affectibus antidotus, qua diuina uoluntas & nostra salus continetur, amplectimur, suscipimus, ueneramur: scholam Spiritus sancti, uite magistram, fontem nostræ felicitatis agnoscimus: sed illud credimus & confitemur, & diuinum illud uerbum, quod est ipsa æterna sapientia, quod ex ore Christi, qui est splendor patris, processit, à quo uoluit Deus spem omnem pendere mortalium, quod in corda potius nostra, quam lapideas tabulas uoluit incidi, nō omne fuisse ijs monumentis scripturarum, quas nunc habemus, comprehensum. Credimus Apostolis, Euangelistis, ecclesiæ antiquis patribus Græcis, atque Latinis id asserentibus. Credimus Christum Dei filium nihil scripsisse, sed & uiua uoce & exemplo innocentissimæ uitæ, diuinæ sapientiæ arcana & bene uiuendi formam mortalibus tradidisse. Credimus eius legatis, quos in uniuersum orbem misit, sicut ille missus erat à patre, quos audiendos, quibus eam, quam sibi fidem adhibendam esse dixit, qui multa nobis, quæ scripta non sunt, quasi per manus posterorum tradiderunt: à quibus leges, co-acto concilio, latas, ad conciliandam pacem, quæ legi, quam euangelio, consentaneæ potius uidebantur, sacramentorum formas immutatas, diaconos, quorum nulla fuisset à Christo facta cōmemoratio, institutos fuisse uidemus, eaq; auctoritatem ecclesiæ sue

sue sanctæ Christū reliquisse. Credimus Ioāni disci-
 pulo charissimo Christo dicenti, multa Christū do-
 cuiſſe, quæ conſignata literis nō fuerunt, ſed tradi-
 ta uiuæ uocis oraculo. Credimus Paulo Apoſtolo,
 qui uerbum iſtud diuinum, non literis ſolū, ſed tra-
 ditionibus definiuit. Dicimus illud uerbū, quod no-
 bis diuini ſcriptores literis expreſſum tradiderūt,
 multis in locis arduū eſſe, atq; difficile, abditos ple-
 rūq; in eo ſenſus & reconditos deliteſcere, ad quos
 aditus omnibus patere nō poſſit. Dicimus tantam
 fuiſſe illius uerbi nō ſcripti, ſed in mētibus Apoſto-
 lorum à magiſtro impreſſi, uim & auctoritatē, ut
 uerbum illud literis cōprehenſum, ad illud, tanquā
 ad Lydiū lapidē, exigeretur: quod nobis princeps
 Apoſtolorum Petrus declarauit, qui, quemadmodū
 memoriæ proditum eſt, Marci euangelium, ad il-
 lud uerbum, quod audierat à Chriſto, & animo
 ſuo altè infixum retinebat, exegerit. Dicimus eccle-
 ſiam ſanctam diu ſine ſcripto uixiſſe, & floruiſſe,
 & in dignoſcendis ſcripturis, morem illum & cō-
 ſuetudinem Apoſtolorum fuiſſe ſecutam, ut quem Traditio-
 admodum Apoſtoli in examinandis ſcriptis eorū, nes.
 qui Chriſti doctrinam literis conſecrabant, ute-
 bantur illo uerbo non ſcripto, ſic ipſa apoſtolicas
 traditiones adibat, & conſulebat, atq; illis iudici-
 bus uera euangelia ab ſpurijs & nothiſ ſuperabat.
 Hanc rationem ſecutus Serapion, ſi Eusebio credi-
 tur,

Petri Fontid.

tur, euangelium illud, quod diui Petri nomine cir-
cūferebatur, reiecit, quòd non esset apostolicis tra-
ditionibus consentaneum. Dicimus tanto habitas
in pretio fuisse traditiones, ut Irenæus sine scri-
pturis ecclesiam consistere, sine traditionibus uerò
non posse iudicauerit: & Syluanus episcopus, ut re-
fert Theodoretus, cum Constantium tyrannum ad
fidei sanioris defectionem hortantem, sibi mortem
etiam minitanti audiret, Potestatem quidem ha-
bes, inquit, nos puniendi, nos autem patrum statu-
ta, non ideo destruemus. Quibus uerbis indicauit,
quanti faceret traditiones, quarum conseruandarū
gratia, uel mortem diceret esse contemnendam. Lō-
gū esset commemorare, quæ ab Epiphanio, Basilio,
Dionysio, Ignatio, Polycarpo, Clemente, Alexan-
drino, & cæteris ecclesiæ sanctæ luminibus in hęc
sententiam de traditionibus dicta sunt, quæ si ani-
maduertisses, non esses in eas tam impudenter de-
bacchatus. Concilium etiam Ephesinum contra
Nestorium coactum, quia corruperant scripturas
heretici, ad traditiones, tanquam ad integros &
incorruptos iudices, confugisse, & reliqua magna
& antiqua concilia hunc morem semper tenuisse
legimus. Neq; uerò solum catholici ijs armis aduer-
sus ecclesiæ hostes pugnabant, sed heretici etiam ip-
si suos errores, illis potissimum tuebantur. Testes
sunt Eusebius Nicomediensis, Artemon, Basilides,

Carpocrates, Marcion, Valentinus, qui hæreses suas, quas uel aliquo sanctarum scripturarum prætextu, sicuti uos nunc facitis, confirmare potuissent, solis eas traditionibus asserere conabantur, se ita ab ipsis Apostolorum discipulis accepisse dicebant, quòd illud unicum, & firmissimum ecclesiæ fundamentum esse arbitrarentur. O nefaria hæreticorum calliditas, atque uersutia: illi scripturæ testimonijs destituti, traditionum se præsidio tuebantur, uos uerò apertissimis Apostolorum traditionibus, doctorum antiquorum auctoritate, communi ecclesiæ consensu, omnium iam præteritorum seculorum iudicio damnati, nos ad unicum scripturæ tribunal ueteratoriæ prouocatis, omnia externa adiumenta illius interpretationi necessaria remouetis: proprium cuiusque sensum, & mediocrem tantummodo diligentiam cum pio, & sincero animo coniunctam adhibendam esse dicitis, & eam, quam uestris turpissimis erroribus, uel repugnantem, atque reluctantem seruire cogitis, quam ream facitis, iudicem nunc unicum controuersiarum esse uultis.

Illam facilem, apertam, expeditam, omnibus etiam rudibus & agrestibus hominibus, patere dicitis: nos uerò, Fabrici, nouimus & confitemur illam multis in locis arduam,

Scripturæ
sanctæ diffi-
cultas.

Petri Fontid.

in locis arduam, atq; difficilimam esse, idq; nobis ip-
sorū sanctorū Apostolorum testimonia, immensū
labores patrum doctissimorum in eius interpreta-
tione collocati, rerum ipsarum cælestium, atq; di-
uinarum, de quibus differit, magnitudo, abditissi-
ma mysteria, quę in ea delitescunt, stylus ipse, cara-
cter, & forma dicendi, & quod est apertius, argu-
mentū, id quidem ueterum hæreticorum, & uestra
nunc potissimum in eius interpretatione dissidia te-
stantur. Scimus Christum id apertissime significas-
se, qui prophetas in ecclesia interpretes diuinorū
oraculorum reliquerit: Nouimus scripturam, non
semper sui interpretem esse: quod ipsi contenditis,
cū sepe incidant loci, qui primo aspectu secum pu-
gnare, & se inuicem iugulare uideantur. Scimus
priuatum cuiusque spiritum quamlibet innocentia
& charitate munitum, uerę illius intelligētiae asse-
quendę satis non esse, cū multos ex antiquis do-
ctoribus, cū Origenem, Tertullianum, Cypria-
num, Irenæum & alios quamplurimos à recta il-
lius interpretatione aliquibus in locis deflexisse
conspiciamus. Scimus Apollinares, Sabellios, No-
uatianos, Manichæos suas hæreses scripturę testi-
monijs probare fuisse conatos: quod utique nun-
quam accidisset, si ea sic esset aperta, ut nulla legē-
tibus dubitandi ratio suboriri posset. Nec ullum
aliud inter catholicos & hæreticos erat discrimen,
quàm

quàm quòd illi syncerè, ij uerò perperam & sinistrè scripturas diuinas interpretarentur. Proferebant, inquit, Vincentius Lyriniensis, Apostoli diuinae legis exempla, proferebant & hæretici, proferebant Apostoli psalmodum auctoritates, proferebant & illi, proferebant Apostoli sententias prophetarum, & illi nihilominus proferebant: sed cū ea, quæ similiter protulerant, interpretari non similiter cœpissent, tunc simplices à subdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruersis, tunc postremò ueri Apostoli à falsis Apostolis decernebantur. Nouimus Arrianos, qui, teste Basilio, scripturam apertissimam esse dicebant, & Demeritas, qui hanc etiam heresim à Sadducæis hauserant, ecclesiæ iam iudicio, auctore Epiphanio, fuisse condemnatos. Experimur perniciosissimam, & turbulentissimam heresim esse existimare, aditum cuius patere ad intelligentiam sanctarum scripturarum: cuius causa tot pugnas & seditiones exortas, & illū uertiginis spiritum, Germaniam & reliquas prouincias iactasse uideamus, cū aliter Zuingliani, Lutherani, Anabaptistæ, Sacramentarij, Adamitæ, & cætera hominum portenta, unum atque eundem scripturæ locum dilacerent, torqueant, & corrumpant potius, quàm interpretentur. Quid hoc est, Fabrici: in omnibus uestris prouincijs, in omnibus oppidis, & in singulis domibus, inter uestra latera

contentiones acerrimæ de legitimo sensu scripturarum uersantur. Vides pugnantem Lutheranos cum Sacramentarijs, utrosque cum Anabaptistis, & Adamitis, & dicere audes, illas esse apertissimas? pugnat, etiam aliquando de uno, aut altero scripturæ testimonio Hieronymus cum Augustino, & tu id apertum esse dices, in cuius interpretatione non modo hæreticorum, qui uim inferre literis diuinis consueuerunt, sed sanctissimorum hominum, qui syncerè lucem euangelicæ ueritatis inuestigabāt, tanta fuerit digladiatio? nos uerò credimus ecclesiam catholicam, columnam esse, & firmamentum ueritatis, à cuius latere Christus nunquā discedat, cuius comes indiuiduus, cuius doctor, atque magister sit Spiritus sanctus, cuius lumen diuinum in sacris potissimum concilijs eluceat, cuius præsentia cohonestantur, patrocinijs fouentur, luce ueritatis illustrantur, ut neque hætenus errauerint, neque errare possint, neque, ut tu mentiris, se mutuis decretis, uelut illatis uulneribus, confecerint. Quæ quia non profers, neque ego in illis refellendis elaborabo: satis est dicere, te fuisse mentitum, ut pari, qua obiecta sunt, facilitate refellantur.

Concilia.

Credimus ergo, Fabrici, concilia sacrosæcta incorruptos esse iudices ueritatis, ueros, atque legitimos diuinarum scripturarum interpretes, nuntios diuinæ uoluntatis, quæ Dei nobis mentem aperiant, quæ ob
 scurio

scurioribus scripturæ locis lumen inferant, quæ exortas in ecclesia tempestates componant: quibus qui non obtemperant, meritò Christi & ecclesie hostes iudicantur. Tu uerò omnia diuinis literis comprehensa solo Dei uerbo ecclesiam colligi, atq; discerni, concilia nō modò errare posse, sed iam sepius turpiter errasse, summos Pontifices nihil hactenus boni fecisse arguis, & nihil boni deinceps facere posse improbissimè uaticinaris, antiquos patres ad solā nos scripturam relegare mentiris, & hæc quidem omnia, quæ grauissima sunt, quæ difficillima, quæ contumeliosa, cum nullis alijs argumentis, quàm tua unius, calonis scilicet, auctoritate confirmes, quod aliud responsum, quàm illud Æmilij Scauri sperare poteris, nunquid tibi potius, quàm ecclesie catholicæ credendum putas?

Montanus

Sed cum te ex illo iā loco depulsum esse uideres, & intelligeres apertè nō de scripturæ sacræ auctoritate, quā omnes summam esse confitemar, sed de illius legitima interpretatione controuersiam esse, ut in hanc arenam nobiscum descendas, æquos tibi dari iudices postulas, te facile ostensurum pollicearis, uos multo syncerius scripturam interpretari, antiquasq; interpretandi leges fuisse secutos. Qui sunt, obsecro, ij equi iudices, Fabrici, quos tibi dari postulas, quorum arbitrio lites & simultates dirimantur? scriptura trahitur in uarios sensus? concilia

Petri Fontid.

cilia à uobis irridentur, traditiones subsannantur, patrum interpretationes traducuntur, & illorum auctoritas contemnitur: qui ergo reliqui iam iudices reperiri possunt, quorū arbitrio causam cōmittatur? Si locus aliquis scripturæ sit excutiendus, & post inspectos ipsos Græcos & Hebræos fontes, post discussam singulorum uerborum energiã, post inducta alia eiusdem scripturæ sacræ testimonia, quæ aliquid adiumentū illius interpretationi possent afferre, post collata exemplaria, post diligentē inuestigationem ueræ, atque germanæ interpretationis, adhuc quisq; suam sententiam, ut sæpe uidemus contigisse, pertinaciter & mordicus tueatur, quo iudice res componetur? quo arbitro pars altera cōuincetur? Nōnè uides Fabrici, nullū futurum esse finem controuersie illis iudicibus reiectis, quos sacrum concilium sanctissimè excogitauit, & tu iniustissimè reprehendis? qui enim alij iudices incorruptiores, sapientiores, grauiores excogitari possunt, ijs, quos concilium constituit? quòd si illi tibi non placebant, cur eos, quos tibi optabas exhiberi, non nominasti? nosse uehementer cuperem, Montane, cui sis addictus heresi, in cuius tot magistrorum uerba iuraueris: nisi tu fortasse (quæ est uestra audacia, atq; licentia) non cōtētus erroribus alijs inuentis nouum aliquod mōstrum aluisti, nouam aliquã sectam commentus es.

Neque

Neque enim se iam quispiam uestrum ministri nomine dignum arbitratur, nisi ipse etiam noui aliquid attulerit, quo & ipse celebris habeatur, & nouum iugum miseris Germanis imponat, & afflictae ecclesiae Christianae nouum etiam uulnus infligat. O improbissima licentia, Deo inuisa, hominibus perniciosa, & religioni exitialis. Merito Tertullianus praeter pictoriam & poeticam tertiam dixit haereticam iam licentiam commemorari posse.

Sed illud, inquam, nosse cuperem, nunquid eses Anabaptista, Adamita, aut Sacramentarius, aut qua ex schola prodieris earum, quas uix iam possumus numerare? quanquam, quantum ego coniectura assequi possum, ex illo latronum asylo Geneua, ex equo illo Troiano, unde tot ecclesiae hostes prodierunt, processisti. Meo etenim iudicio Caluinista est: cuius magnopere mihi studiosus uidearis: qui omnia, quae in hanc sceleratam orationem contulisti, ex illius institutione fueris mutatus. Si quispiam igitur Lutheranus de praesentia Christi in sacrosancto eucharistiae sacramento, si Anabaptista de infantum baptismo tecum decertaret, si scripturae sanctae a te apertum testimonium exigeret, quo baptismus infantibus necessarius probaret, cum tu illud, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, protulisset

Petri Fontid.

Matth. 28.

Mar. 16.

Optimū scri-
pturarū in-
terpretes.

tulisses, ille cōtra illud opposuisset, Docete omnes
gētes, baptizantes eos in nomine patris & filij &
Spiritus sancti, & illud etiā, Qui crediderit & ba-
ptizatus fuerit, quid ageres? quā interpretatiōe ad-
hiberes, qua illū repugnantē, reluctatēq; cōuin-
ceres? qua ratione nudis illū scripture uerbis redar-
gues? qui nullū alium iudicē, q̄ expressū Dei uer-
bū esse patiaris? quid diceres, cū hic te tuo gladio in-
gulatū uideres? quid futurū erat, Fabrici, nisi ut cū
neq; tu illū, neq; ille te in suā posset sententiā per-
trahere, lōga concertatione defatigati, ira deinde in-
cēsi, mutuis demum affecti cōtumelijs discederetis?

Quòd si tota nobis colluctatio de scripture inter-
pretatione futura est, ut tu aliquādo uel inuitus, ui-
ctus tamen ipsa ueritate fateri coactus es, quis san-
ctior illius interpret & huius cōtrouersie iudex
esse poterit, q̄ illa iā inde à principio nascētis reli-
gionis ad hęc usq; nostra tēpora, ecclesie catholice
cōstans & perpetua cōsensio, quā nulla potuit he-
reticorū uersutia & calliditas, sicut ipsam scriptu-
rā, corrūpere, aut deprauare? Quis æquior iudex
apostolica traditione, apostolicis scriptis, & uete-
rū scriptorū monumētis cōsignata? quā ecclesia Chri-
sti, tanquā certissimā regulā, agnouit, illē sam, atq;
inuiolatā cōseruauit, & tanquam optimam intelli-
gendis scripturis interpretē adhibuit? quis iudex
incorruptior testimonijs sanctorum, & antiquo-

rum

rum patrum Græcorum & Latinorum, qui partim vicini temporibus Apostolorum, synceram illam, atque puram euangelicę legis intelligentiam ex illorum purissimis fontibus hauserunt, partim summa uite innocentia, fide, sanctitate & pietate exornati, omnibus nature & literarum ornamentis instructi, splendore diuini spiritus illustrati, iugi & magno labore totas suas ætates in studio sanctarum literarum contriuerunt, & in intimos illius sensus penetrarunt, qui cum sint ab odio & ira & humanis affectibus remotissimi, & suis nunc in libris nobis apertissime loquantur, integrę, & incorruptę iudicabunt? quis denique incorruptior, quis oculatior? quis sanctior, aut sapientior iudex excogitari potest, aut unquam fuit ab ecclesia catholica difficillimis, periculosisque suis temporibus adhibitus, quàm concilium œcumenicum, quod uel tuus etiam ipse Calvinus optimum scripture interpretem agnoscit, & illa quatuor prima se dicit cum magno Gregorio supplicem uenerari? Hoc igitur iudices cum tu reijcis Montane, & alios tibi dari postulas, qui nulli sunt, nec esse possunt: quid aliud indicas, quàm te iam istam palestram, proprio iudicio damnatum, extimescere, atque dectratate, quam te optare paulò antè simulabas? quid enim potest esse dementius, quàm iudices postulare, & nullos proba

Petri Fontid.

re, & nullos probare? quis te tantus oppressit stu-
por, ut has insidias à nobis detectum iri non puta-
res, & huiusmodi prestigijs & imposturis crede-
reste posse Germanis imponere, & curiosi nostro-
rum oculis puluerem offundere, ne perditam iam
uestram & causam & mentem intueatur, qui hæc
temere & ineptissime iam effutiatis, ne nihil dixis-
se, ne ipso silentio uicti uideamini?

Sed quoniam intelligebas maximã semper fuisse
cõciliorum uim ad hæreses profligandas, & hoc,
quod Tridenti sæpe iam coactum, & uestris insidijs
intermissum, magnis tandem laboribus, maxima
totius orbis Christiani consensione conflatum est,
extremum uestre miserrimæ causæ uulnus futurũ
pertimescis, ne uos omnes orationis ad illud euer-
tendum contulisti, cuius ut auctoritatem infringe-
res, nullis argumentis, nullis rationibus, sed im-
probissimis contumelijs usus es, ne ab illo calonis
manere, quod initio tibi imposuisti, discederes. Cõ-
ciliũ nõ modò errare posse, sed sepius errasse, eiusq;
uenerabile nomẽ in Satanae synagogã cadere posse,
idq; satis & calonis auctoritate, & maledicto pro-
batũ esse arbitraris. Exẽplum ex euãgelio Ioannis,
quasi telũ aliquod arripuisti, (nã sæpe scripturã sa-
crã furori uestro & maledicentiẽ seruire cogitis)
quod quidẽ antea Calvinus usurpauerat, sed tu il-
lud ab eius manibus arreptũ, adhibita impudẽti pa-
raphrasi,

Montani ca-
lumnia.

*raphraſi, in ſacrum iſtud concilium contorſiſti, ut
 oſtenderes, te illo, licet cæteris ſis rebus inferior,
 maledicendi tamen ſtudio, audacia, & improbitate
 eſſe longè ſuperiorē. Quem quidem ego locum im-
 pudentiſſimum libenter ſilentio prætermittam,
 quia non modò facile patior, ſed nobis puto gloria-
 ſum nos à uobis hoc genere orationis ſuperari, præ-
 fertim cùm hæc ueſtra maledicta, quæ ſunt indices
 apertiſſimi ueſtræ improbitatis, & teſtes mentiū
 ſceleratarum hominibus ſanæ mentis, apertè loquā-
 tur & teſtificentur uitam ueſtram impuram, atq;
 doctrinam non poſſe à tam impudenti & illoto ſer-
 mone diſſidere, ut nemo iam ſit tam cæcus, aut tam
 ſtupidus, qui non uideat, ijs hominibus credendum
 non eſſe, quos ſic exagitat inſania, ſic furor agit
 tranſuerſos, ut nunquam ſanè, neque ſobriij loqui
 uideantur: in quorum libris nulla prorsus euange-
 licæ modeſtiæ, ſpecies appareat. Itaque quod cæte-
 ri iniquo animo ferre ſolent, cùm eccleſiam Roma-
 nam, cùm ſacroſancta concilia tot onerata contume-
 lijs ab ijs hominibus intuentur, ego non ægrè ſuſti-
 neam, tum quòd præſtet iniuriam pati, quam infer-
 re, cùm illum habeamus manſuetiſſimum præcepto-
 rem, qui iniurias acerbiffimas incredibili paciētia
 pertulit, & diſcipulos ſuos tunc beatos dixit eſſe
 futuros, cum maledictis afficerentur: tum etiam
 quòd in ijs magnum nobis ad euertendas ueſtras*

Matth. 5.

Petri Fontid.

hæreses præsidium intelligam esse collocatum. Futurum enim spero, ut cum Lutherum in primis, cuius pectus furie omnes uidentur occupauisse, cum reliquos etiam auctores, qui, illius uestigijs inherentes, furorem etiam imitantur, posteri perlegerint, cum uniuersa eorum scripta conuicijs respersa sic esse uiderint, ut in illis non ullū pudoris, aut Christianæ modestiæ uestigium, sed ueteris comœdiæ licentia conspiciatur: ex quibus insanam illorum mentem deprehendent, cum altera ex parte, mansuetudinem illam & bonitatem Christi Iesu in mentem reuocauerint, se ijs hominibus credere, & Christianos similes esse non posse iudicabunt, cum humilitatem Christi, cum istorum superbia, cum illius mansuetudinem cum istorum furore, modestiam cum effrenata licentia, bonitatem summam cum summa improbitate contulerint, non hos quidē Christianos, sed Antichristos, non Christi discipulos, sed hostes censebunt: non ijs magistris se tradent instituendos & excolendos, quos uiderint tot animi morbis laborare, nisi quispiam fuerit tam insanus, qui medicis phrenesi laborantibus æternā suā foelicitatem iudicet esse credendam. Sis ergo per me, Montane, furiosus, sis impudens, maledicus & conuiciator, nostram causam agis, & tuam prodis: nolo tecum iniurijs decertare, ne eiusdem criminis reus esse uidear.

Sed

Sed uenio iam ad extremam orationis tue partem, in qua, nobis (ut tibi uidetur) profligatis, ad ea prescribenda, quæ ad res uestras optimè componendas, & moderandas spectant, te accingis: qua in re singularè stultitiã, sicuti hactenus impudètiã, prodidisti: sed mirũ est, quàm subita metamorphosè ex calone censor euaseris, & qui antea calonis te partes acturũ esse fueras pollicitus, nunc grauissimam Catonis personam uelis sustinere. Amplissimis uerbis & grauibus sententijs orationè exornas, humana, atq; diuina iura tibi commissã esse gloriaris, illorumq; rationem tibi esse reddendã: sed subitò qui illã ueterem personam obliuisci non potest, qui hanc natura, & ingenio, tuo reclamante sustineas, deposita censoria grauitate, illico adscurrem & calonicam maledicentiã reuerteris. Nam cum quibusdam obiectionibus respondere decreuisses, quarum prima est illorum ministrorum, qui tibi dicere potuissent, cur non Tridentum petimus, ut religionis causam cum patribus conferamus, & in commune pertractemus? quid enim gloriosius? quid fructuosius hac profectiõne, ex qua pax & concordia sperari posset? huic tam iustæ & tam sanctæ expostulationi nihil aliud respondeas, quàm te neque posse, neque uelle id facere: quia cõcilij auctoritas à Romano Põtifice, Christi & ecclesie eius iurato hoste dependeat. O impudentiam ho-

Mótant ma
ledictum.

22
Petri Fontid.

minis inauditam, tu illum, quem Christus ecclesie
sue sancte supremum uoluit esse pastorem, quem
concilia omnia, iam inde ab illo primo Nicæno,
quem antiqui patres, quem sedes omnes patriarcha-
rum & episcoporum, toto Christiano orbe diffu-
sa, summum Christi uicarium agnouere, & debita
sunt ueneratione prosecutæ, à quo semper, tãquam
à capite in membra, incorrupta semper. syncera &
integra fides in reliquum ecclesie corpus promana-
uit, cui omnes ecclesie ordines, cui omnes Christia-
ni, principes, tetrarchæ, imperatores, tanquam su-
premo ecclesie principi, Christi uices gerenti, col-
lum, fascēs q; submiserunt, tu, inquam, omnium,
quos terra sustinet, sceleratissime, Christi iura-
tum hostem appellabis? Sed quid ego tibi homini
infelicissimo & miserrimo indignor, cuius po-
tius misereri, cuius sortem lamentari debuissim?
Omitto reliquas contumelias, quas in hoc sacrosan-
ctum concilium coniecisti, quod te fastidire, negli-
gere, & tanquam cœtum malignantium fugere, de-
clinare, auersariq; impudentissime iactas: accedo
ad præclaram illam repetitionem tuam & ex omni-
bus confarctam & consarcinatam argumentis, qui-
bus uos ab hoc concilio non prohiberi modò, sed ar-
ceri causaris.

Monachus

Continuationis clausula, ueluti obiecto uallo,
nos ab eo excludi criminariis, cum ostensum iam
sit Pon-

sit Pontificē max. ab illo uerbo abstinuisse, & sum-
 mam esse improbitatem, uelle ea, quæ sanctissimè à
 sacro concilio decreta sunt, in disputationem ite-
 rum, quæstionemq; uocare. Sed cur legatos &
 theologos Germanorum principum agrè inter-
 cessione Caroli. V. potentissimi imperatoris, in cō-
 cilium admissos, à disputatione tamen exclusos
 esse mentiris? cū potius tanta illa imperatoris po-
 tentia, & instaurandę religionis tam ardens stu-
 dium, uix potuerit à uobis obtinere, ut pauci qui-
 dam & illi muti theologi Tridentum mitterentur:
 à quibus postea concilij patres, cū eos sæpe ami-
 cè, atque beneuolè ad disputationem, & reddend-
 am suę doctrinę rationem prouocassent, nullam
 uocem extorquere potuerunt. Testis est Bren-
 tius, qui Tridentum ingressus, amicissimè exce-
 ptus, rogatus etiam sæpissime, ut suam mentem
 patribus explicaret, ut sententiam diceret, in di-
 sputationis arenam per multos menses prouocatus,
 ex loquacissimo tamen uersus in Harpocratem, suę
 causę Pythagorico silentio consulendum putauit.
 Siluit quousque accepit, Mauritium cum exerci-
 tu numerofo Oenipontum uenisse: & quo tempo-
 re concilij patres, illius aduentu perturbati, nulla
 iam alia de re, quàm de fuga cogitabat, prodit uelu-
 ti ex aliquo gurgustio acerrimus ille causę uestre,
 propugnator, & tum demum se audiri postula-

Petri Fontid.

uit, cum audiri non potuit. O præclarum ministrum
& defensorem, à quo uestra causa non non nisi ma-
ximo tumultu & concilij fuga, uocem, & illam ni-
hil iam profuturam, expressit. Neq; uero tunc
eo consilio petebat dari sibi locum dicendi, ut uiola-
ta à se & dissipata religionis rationem redderet,
sed ut interim patres ab hostibus intercepti furen-
tibus Mauritij gladijs obijcerentur.

Montanus.

At uero leges à concilio præscriptas, & decre-
tos iudices uobis obstare dicis: quia nihil certi esse
poterit unica certitudinis regula sublata. Quæ ista
est aut cæcitas, aut impudentia potius, ut cum ui-
deas, scripturam diuinam, ut sæpe iam diximus, sa-
cro concilio, tanquam supremum iudicem, in pri-
mo & principe loco fuisse collocatam, dicere au-
deas, certitudinis regulam è medio fuisse sublatam?
sed patres nimirum concilij, quos tibi hostes fingis,
uehementer extimescis: quos asseris in perniciem
uestram dissertis uerbis coniuasse, qui ubi, re di-
scussa, atq; definita, acta semel concilij in codicillos
retulerint, uos ter maximos hereticos esse clama-
bunt, & omni suppliciorum genere dignos cense-
bunt, tum pauor, metus, trepidatio & illa flam-
ma, qua Ioann. Hus & Hieronymus Pragensis
exarsit, ante tuos oculos uersatur. Istos planè ter-
rores, Montane, non tibi quidem patres concilij, quo-
rum uota & studia charitatè potius & pacè, quàm
odium

odiu[m] & crudelitatem spirant, qui non perniciem vobis aut optant, aut moliuntur, sed uestre salutis amore, atque desiderio flagrantes, uos uiuere potius, & a decessiam redire, quam non modò mortem, sed nec ullum quidem discrimen subire cupiunt, qui saluti uestre ita publica fide consuluerunt, ut etiam si in hoc iudicio conuinceremini, liberi possitis in patriam commcare, sed tua consciètia saucia, atque uulnerata coniecit: & tamen, cum eo sis animo tam trepido, tam meticoloso, qui ipsam etiam securitatem, ueluti suspectam, reformidet, audes homo leuissime sanctissimum illum & robustissimum martyrum nomen toties usurpare, & in ore habere, quos hac in parte imitari te impudenter iactes? audes dicere te illorum sequi uestigia, qui causas suas apud iniquos iudices egerunt illi quidem, sed nunquam detulerunt, & te martyrem, sanctissimum uerò concilium tyrannum appellares? audes tu hostis ecclesie causam tuam cum Pauli Apostoli, Athanasij, Cyrilli, Nazianzeni, qui acerrimi hereticorum hostes & religionis assertores extiterunt, improbissimè conferre? Maximus Hierosolymitanus antistes ab Antiochena synodo abstinent, Athanasius à Tyria fugiendum, & ad Seleucianam minimè ueniendum duxit: quia nec auctoritate Romani Pontificis coacta, & ad euertenda sacrosancta decreta concilij Niceni erant cõflata, quas

Petri Fontid.

nō synodos, sed Satenæ comitia meritō iudicarunt. Sed quæ ista tua est impudētia, ut audeas dicere te illorum exemplo hæreticorum conuenticula (sic enim appellas concilia sacrosancta) hæreticus ipse declinare? quando illi, obsecro, œcumenicum concilium ducentorum quinquaginta episcoporum frequentia, summi Pontificis auctoritate coactum, imperatoris, regnum propè omnium, principum Christianorum, & rerum. legatis exornatum, hæreticum, sicuti tu nunc facis, appellarunt, & ab illo abstinentium iudicauerunt? cur hęc iniuriam sanctissimis illis patribus intulisti? cur cum tanta illorum cōtumelia quæris tuæ causæ præsidia? non satis est, eos omni honore, ueneratiōe & patrocinio spoliasse, nisi hæreticos etiam feceris, & illorum gloriosum & immortale nomen, qui extra omnem inuidiæ aleam positi, sempiterna foelicitate fruuntur, grauissimo hæresis uulnere cruentasses, non satis est ecclesiam, concilia, Romanos Pontifices, præsentia & præterita secula uestre maledicētiæ patuisse, nisi in cælū ipsum, & in ciues illos gloriosos cælestis Hierusalem sitis contumeliosus?

Montanus.

Iam uerò uel eo solum nomine uobis in concilium ueniendum non esse contendis, quòd ius conuocandi synodos ad Pontifices neq; diuino, neq; humano iure pertineat. Illud abs te in primis quero, Fabrici, cum duæ sint reip. partes, quibus illa regi-

tur

tur & conseruatur, iustitia, atq; religio, iustitiæq; ministri principes sint, religionis antistites, si cogendi, atque celebrandi eos conuentus, qui ad iustitiam optimè administrandam pertinent, facultas penes principes est, idq; ipsa dicit ratio, atque natura: cur ius conuocandi synodos, quæ religionis causa coguntur, ad Pontifices non pertinebit? cur istud ius imperatoribus defertis? cur munera Christianæ reip. perturbatis? Supremus ecclesiæ pastor & religionis Christianæ, primus & summus antistes, Pontifex Romanus est: concilia unicum semper remedium extirpandarum hæresum, & instaurandæ religionis fuerunt: quis ergo est tam stupidus, qui non intelligat conciliij conuocationem, quod est unicum religionis perfugium, & anchora sacra ad illum potissimum pertinere, cui tuendæ & conseruandæ religionis cura commissæ sit? Concilium Nicænum primum sanctissimum & antiquissimum hanc suis decretis auctoritatem Romano Pontifici deferebat, & tu auferes? testis est Athanasius epist. ad Fœlicem Papam, & Gallæ Theodosij Augusti mater scribēs filio, qui memoriæ prodiderunt concilium Nicænum decreuisse, sine Romano Pont. neque cogi debere, neque celebrari synodum, eiusque legatos principem in ea locum obtinere. Testes sunt Osius, Vicentius, & Vitor, qui illi concilio nomine Syluestri Pontificis Romani

Petri Fontid.

præfuerunt, & primi illius decretis subscripserunt. Testis est Marcellus & Damasus. Testes etiã sunt Valentinianus & Marcianus augusti, qui à Leone Pont. Romano, ut concilium cogeret, missis legatis, & precibus adhibitis impetrarunt. Cùm ergo ij maximi imperatores hoc à summo Pontifice postulauerint, quòd ad eũ hoc ius cogēdi conciliũ pertinere arbitrarentur: cur tu hanc facultatem, quã à se relegarunt clarissimi & religiosissimi principes, & Romano Pont. sua sponte detulerunt, per uim ab illo auferes, & ijs repugnantibus etiã, atque reluctantis tribues? Antiquis illis temporibus in maximis hereticorum insidijs, quibus Christiani homines premebantur, quod secunda Ephesina synodus declarauit, cùm ecclesiæ antistites sine presidio imperatorum, ut religioni subuenirent, tutò conuenire non possent, Pontifices Maximi, ut securitatem patrum consulerent, indictioni concilij imperatoris nomen & auctoritatem addiderunt, ut cùm imperatoris potentia septum, atque munitum concilium ecclesiæ hostes animaduertent, sibi ab aperta ui, atque uiolentia temperarent, ut hac ratione illorum, quos neque religio, neque pudor poterat cohibere, improbos conatus, imperatorum auctoritas, armaque reprimerent. Hinc uester error, qui scripta omnia deprauatis, & in uestram causam per fas, aut nefas detorquere, soletis, pro
manat

manauit: quanquam non hunc ego errorem, sed improbitatem inter pretor: neque estis tam caeci, qui haec non uideatis, sed, ut principibus assentemini, quorum patrocinio magnopere indigetis, haec & alia ijs similia excogitatis. Illud propterea magno uobis impedimento esse dicis, quo minus hoc iter ueniendi ad concilium ingrediamini: quod uidelicet praesentia uestra principes Christianos, qui etiam ad concilium euocantur, & uenire recusant, iniuria afficeretis, & Pontificem Romanum, quantum in uobis est, contra illos armaretis, reliquos uero Christianos, qui sibi ab hoc congressu graues ob causas temperarunt, praesudicio uestro longe iniquissimo grauaretis, uobis praeterea insensos, & pontifici magis inuisos redderetis. Idque exemplo principum Germanorum confirmas, qui in conuentu Neoburgensi, putida pontificis postulata, satis animose repulerunt, mirari se dicentes, quae illius esset impudentia, qui illis quoque prescribere non ue recundaretur, a quibus proculcatae religionis accusaretur ipse. Reliqua maledicta praetermitto, quae ab illo conuentu in summum Pontificem iactata referunt: quae quidem ego a te conficta, & illi falso tributa esse arbitror, ut tanti coetus auctoritate tuam impudentiam tegeres, ut maledicentiae comitem principum conuentum habere uidereris. Neque enim est credibile ordinem principum amplissimum

& gra

Petri Fontid.

et grauisissimum, qui solet etiam suis hostibus capitalibus modeste (ut par est, et ut illum decet) respondere, eorumque legatos benigne, atque humaniter excipere, qui denique, eos, quos intestino prosequitur odio, quorum sanguinem exsorbere cupiat, moderatis uerbis appellare consueuerit, tam acerbo et iniquo animo in Romanum Pontificem, sanctissimum Christi uicarium, fuisse, ut eum tam apertis et insignibus iniurijs, quas tu illi affingis, fuerit persecutus. Magnam tu igitur, iniuriam illis principibus intulisti, quostui similes facere conatus es: quorum dum grauitatem, atque constantiam studes commendare, hoc illis responsum tribuens, indignum Germanica nobilitate, et pietate Christiana, infamiae dedecus sempiternum inflixisti. Sed quid mirum, si qui summam laudem in maledicentiam collocauit, eam clarissimis Germanorum principibus tribuat. Quid mirum, si de conseruanda principum gratia tam estis solliciti, sine quorum praesidio, non modo impudentes esse, ut estis, sed neque usura huius lucis frui, nec communem hunc Spiritum uobis ducere licuisset. Non itaque miror, si eos, quorum armis indigetis, summos Pontifices faciat, et summa reuerentia, atque obseruantia prosequamini. Sed illud dignum est summa admiratione, tantum fuisse tuum stuporem, ut tantis principibus illa tribueris maledicta, quae sibi tribui latro

nes erubissent.

Montanus.

Illud uerò iam extremum minime dicis esse prætermittendum, quod, quia omnium erat maximum & grauisimum impedimentum, quod uos remorari poterat, quò minus Tridentum ueniretis, in extremam orationis partem reseruasti, ut altius infixum Germanorum mentibus permaneret, quod, quoties in memoriam reuocarent: uos merito ab hac professione abstinuisse censerent: quo quidem uno & Christi gloriam obscurandam, & ecclesie dignitatem prorsus dicis fuisse infringendam. Sed cupio iterum ex te audire, Montane, quod sit istud tam atrox & tam inauditum scelus, quod uester aduentus in Christum & in ecclesiam esset admissurus. Cogar, inquit, cum in arenam descendero, cum illud tenuero suggestum, ex quo mihi sententia dicenda est, in ipso uestibulo disputationis, cogar, inquam, quid hoc est, Fabrici? nunquid cogeris ueritatem deserere? atqui nihil est, quòd crimen istud uerearis, qui non modò eam deseruisti, sed indignis modis uexasti. Nunquid cogeris in Christi leges, in euangelium, in Deum & sanctos esse contumeliosus? at uerò nihil est, quod timeas, qui proditor Christiane religionis Christi signa deseruisti, euangelium profanasti, leges diuinas & scripturam sacram corrupisti, sanctissimam uirginem Mariam Dei matrem, sanctos illos omnes supernos spiritus,

Petri Fontid.

non modo honore nudasti & ueneratione, sed con-
uicijs & maledictis affecisti. Longè maius, inquit,
est flagitium, quod exhorresco: cogar etenim ex il-
la pergula, Patres concilij Tridentini Reueren-
dissimos appellare. O scelus incredibile, ò facin⁹ in-
auditum: meritò, Montane, Germaniam potius in-
finitis erroribus scatere, distrabi, atque dilacerari
Christi tunicam, uniuersam remp. Christianam
bellis intestinis ardere pateris, quàm ut tantum in
te & tam inexpiabile scelus admittas, ut concilij
Patres honoris gratia Reuerendissimos appelles.
Ite nunc ò uiri Germani, & ijs ministris, tam pijs,
tam religiosis, tam modestis, tam circumspèctis ob-
temperate: quàm chara uestra salus est ijs homini-
bus, qui illam periclitari, & ecclesiam uniuersam
pessundari, facilius se passuros esse profitentur,
quàm ut modesti sint: & tamen hunc tam barba-
rum, tam impotentem, immo tam impudentem do-
minatam, fertis uos æquo animo, & hanc mise-
ram & uoluntariam seruitutem alioqui liberi &
generosi sustinetis. Sed ut ad te reuertar, Montane,
quæ est ista tua tam immoderata & effrenata male-
dicendi libido, quæ ista est pl^{us}, quàm Thrasonica
impudentia, ut nec in tanto conspectu à te mode-
stiam impetrare posse confidas? tam eris Monta-
nus & agrestis, immo tam stupidus & plumbeus,
ut tuam modestiam in Christi & ecclesiæ dedecus re-

dundare credas? Dic mihi, obsecro, cum illud suggestum teneres, qua tibi praefatione utendum putabas? si non Reuerendissimos, nunquid latrones eras appellaturus? cur si eos Reuerendissimos diceres, honori Christi & ecclesiae detrabi existimasti? nunquid Christum aut ecclesiam Reuerendissimam unquam appellari audisti, ut si in alios haec honorifica compellatio transferretur, summa illis iniuria illata fuisse uideatur? quae ista est demencia, quae stultitia, quae impudentia?

Et tamen cum ijs, atque alijs similibus argumentis fueris usus, ad probandum concilium Tridentinum a uestris sine scelere frequentari non posse, oua tibi similis aut debacchanti potius triumphum ante uictoriam canens dicere audes, Euici, adhuc ut arbitror, profectionis nostrae idoneas causas reperiri nullas, quamplurimas uero, easque grauissimas aduersari penitus: ideoque hoc concilium sine scelere a nostris frequentari nullo modo posse. O praeclearam uictoria, o egregium triumphum, dignum laudibus & acclamationibus tuorum militum. Quod si te stulto furore & audacia omnes ecclesiae hostes uicisse diceres, merito sane hunc tibi triumphum deponere, & tuum istud sacrilegum caput lauri uirentibus folijs exornatum, domum referre potuisses. Et si reliquis tui similibus furiosis ministris, qui oratione tua, ne Tridentum uenirent, non indigebant, te id
persua

Montanus.

Petri Fontid.

persuasisse contenderes, non utique repugnarem: sed hominibus sanæ mentis tantum abest, ut id probaueris, ut isto tuo famoso libello apud illos causam nostram iustiozem, tuam iniustiozem, reddideris, tuis maiorem inuidiam, tibi maius omnium bonorum odium conciliaueris. Nam quæ à te, remotis contumelijs, adducta sunt, (si ulla tamen supersunt) latebræ quædam sunt, ut ostendimus, quibus occultare & tegere perditam & deploratam causam uoluisti, & in quibus improbitas uestra, Germanorum oculis subducta, delitesceret, ne si recusaretis reddere rationem huic tanto concilio eius, quæ in uobis est, perfidiæ, ipsa iam conscientia uicti, & silentio uestro damnati uideremini.

Hæc tua cæca pertinacia, Fabrici, quæ tuum animi odio Romanæ ecclesiæ inflammatum, & uarijs erroribus æstuantem, nihil boni uidere, nihil moderati gerere sinit, quæ te cogit conceptas semel opiniones mordicus tenere, & ueritatē iam ipsam sanis & synceris oculis cernere non patitur, magnotibi est impedimento, quò minus, quæ omnibus sancta & necessaria, præterquam tibi uni, uidentur, solus ipse non uideas. Nam si hoc tantisper deposito, aut compresso furore, rem hanc, ut erat æquum, piè, Christianè, & prudenter expendere uoluisses: non utique in tantis miserijs afflictæ religionis dicere ausus fuisses, uos nullas causas frequen-

quentandi concilium reperire. Quando, obsecro, *Causæ iustif*
 plures & grauiores, non dici modò sed neque ex *simæ cogen*
 cogitari, aut fingi potuerunt? quando tanta & tam *di concilij.*
 urgens necessitas? quando turbulentior in Christia
 na rep. perturbatio conspecta? quando tantus here
 ticorum furor? feruentior errorum æstus? quando
 tot disidia, tumultus, odia, cædes & immanis cru
 delitas inter ipsas Christianorum aras uersata est?
 quando matris ecclesiæ totum corpus saucium ita,
 & crudeliter uulneratum unquam fuit, è cuius ui
 sceribus tela à uobis infixæ, ægrè iã à catholicis re
 uellantur? quando concilium opportunius cogi &
 celebrari potuit? quando maior in eo patrum fre
 quentia, doctissimorum theologorum multitudo,
 ardentius studium componendæ pacis, communius
 uotum auditum? quando aduersarij tam a micè, tã
 beneuolè tanta cum securitate uocati? quando lo
 cus, tempus & occasio conuenientior oblata est? Ca
 rolus v. imperator immortalitate, æternisq; laudi
 bus ob singularem pietatem & res clarissimè ge
 stas dignissimus, & Franciscus Gallorum rex cla
 rissimus & Christianissimus, in illo fœdere sanctif
 simo, quod aliquando conciliandæ pacis studio cer
 tis conditionibus pepegerunt, nullam aliam uiam,
 eam stabiliendi & confirmandi in toto orbe Chri
 stiano reperiri posse putarunt, quàm si hoc, quod
 nunc celebratur, concilium cogeretur: tu uerò Mō

Petri Fontid.

tane id, in quo illi clarissimi principes unicam componende pacis spem sitam esse existimarunt, sine scelere frequentari nõ posse impudenter dicere au debis? Ex ultimi Assyriæ finibus Abdysus, Assyriorum patriarcha, cum esset à clero eius prouinciæ creatus supremus illarum prouinciarum antistes, accedente consensu illorum populorum, qui regionem Tigri flumini proximam incolunt, cum se Romam contulisset, ut Pontificem Max. Petri successorem, Christi uicarium agnosceret & ueneraretur, & ut illi muneri, ad quod à sacerdotum ordine, plebis consensu fuerat assumptus, ab eo consecraretur, eiusq; iudicio, tanquam ecclesiæ principis & auctoritate confirmaretur, cum audisset, tanta patrum frequentia concilium celebrari, tanto exarsit studio ueniendi Tridentum, ut illico iter arripere decreuerit, nisi illū desertæ oues ad se uocassent, & nisi Pontifex Max. maiori illa obiecta necessitate illum ab ea (qua tenebatur) magna cupiditate ueniendi depulisset: quia nihil antiquius, nihil sibi iucundius accidere posse dicebat, quàm si huic coetui sanctissimo sibi interesse contigisset: neq; antea Roma discessit, quàm sua spõte, adhibito iureiurando, polliceretur se decreta œcumenici concilij Tridentini excepturum summa ueneratione, eaq; populis illis Assyriorum cum aliorum conciliorum decretis obseruanda traditurum. Cuius ego iusurandum

dum & reliqua, quæ cum illo gesta sunt, libenter hic subiiciffem obfignata publica fide, niſi accepiffem illa iam prælo commiffa ad uos eſſe delata, ut intelligeretis, quàm ſint illa diſciplina, ſacramenta, ritus, cæremonie, quas à Thoma & Thadæo, ſanctiſſimis Apoſtoliſ, traditas Aſſyrij acceperunt & conſeruarunt, Romanæ eccleſiæ diſciplinae conſentaneæ, & ut ille uir, ueluti ſyncerus, incorruptuſq; teſtis, erroribus ueſtris obijceretur: ut cùm eius religionem cum ea, quam uos damnatis, conſentire uideretis, non iam uos Romanos Pontifices, ſed Apoſtolos, non Romanam, ſed apoſtolicam eccleſiã infectari intueremini. Qui planè Abdysus diuino mihi conſilio Romam miſſus fuiſſe uidetur, ut & Pontificem Romanum, & ſacrum iſtud concilium illa tanta ueneratione proſecutus, hanc uobis perfidiam ueſtram & improbitatẽ exprobraret? Quid ergo? ignoti homines in ultimis Aſiæ reſſibus poſiti, non alia ratione, quàm maieſtate illa ſucceſſoris Petri commoti illius pedibus prouoluuntur, & uos tot ab eccleſia Romana beneficijs affecti, ingrati in illam & contumelioſi reperiemini? illi concilium Tridentinum uenerantur, & uos iniurijs afficietis? illi eccleſiam Romanam, tanquam matrem, atque magiſtram, amplectuntur, & uos in illius gremio educati, diuinis illius legibus inſtituti, non ſolum odio & maledictis

Petri Fontid.

prosequemini, sed armis iam & inaudita crudelitate vexabitis? omnes totius orbis Christiani nationes & prouinciæ concilium istud opportunum & necessarium iudicarunt, & uos illud negligetis, & non modò nullas ad illud ueniendi causas uos reperire dicetis, sed & uestra præsentia indignum putabitis?

Montani cõ
Giliũ impiũ.

Sed illud est longè maius flagitium tuum, Fabrici, quòd, hoc tanto, tam frequenti & œcumenico cõcilio neglecto, Germaniæ principes ad cogendum aliud in Germania non concilium, sed impiam coniurationem adhortaris. Quod quãtum sit scelus nõ dixisse modò, sed cogitasse, miror te, Montane, non uidisse. Nam coacta iam generali synodo, in qua Cæsaris, et principum omnium Christianorum legati, in qua tot ecclesiarum pastores reperiantur, ut pauci ex toto Christianismo desiderentur, uelle aliud concilium cogere, quod ex fece illa & colluuiione trãsugarum collectum, illi opponatur, quid aliud, obsecro, est, quàm studere, nouo tumultus in Christiana rep. concitare, nouum inferre schisma, nouas furias immittere, omnia sursum, deorsumq; iactare, uelle denique afflictam & corruentem religionem penitus extinguere, atque funditus delere? quanquàm illud abs te quæro, Fabrici, quorsum istud concilium cogere exoptas, qui concilium controuersiarum iudicem esse non posse contenderis?

qui

qui concilia non modo errare posse, sed sæpius errasse, & se mutuis uulneribus confecisse iam dixeris? Cogetur, dices, ut scriptura iudex sit, ut uideatur, quid ex uerbo Dei habeamus: quia Christianū, inquis, esse nequid concilium, quod actiones suas ad Christi & Apostolorum regulam sacris literis cōprehensam non exigit. Nō ne uides hunc sibi etiam scopum sacrum istud cōcilium præfixisse, cum scripturam primum, atque præcipuum iudicem esse uoluit, & reliquos illi quatuor iudices, ueluti interpretes, adhibuit? Quōd si hoc tantum concilium, tāta frequentia doctrina, auctoritate iudex esse nequit, quoniam modo manipulus ille malè coherentium, imo disidentium & digladiantium ministrorum iudex esse poterit? O egregium concilium si modò cogeretur, o præclaram illam cohortē prætoriam ministrorum, si aliquando conueniret. Operæpretium esset uidere, quo consilio, qua pietate, atque modestia res ageretur, quæ synodus, qualis esset futura, si quando (quod Deus auertat) ex Montani uoto cogeretur. Dum uobis expono, uiri Germani, quæso, diligenter attendite, ut me non prorsus amentem, aut mendacem fuisse uatem intelligatis. Ab aliquo igitur ex ijs principibus, quos summos sibi Pontifices fecerunt, indicetur cōcilium & promulgabitur: uocabuntur ex omnibus sectis ac erimi patroni, conuolabunt illuc ex omnibus locis,

Quale hæreticorum cōcilium.

Petri Fontid.

ex omnibus scholis sordidi & furiosi ministri (quāuis nullū ego esse arbitror tā amplū, aut tā spaciosū theatrū in Germania, quod ex singulis sectis singulos ministros capere possit) aderunt Lutherani, Anabaptistæ, Adamitæ, Sabbatarij, Clancularij, Arrabonarij, Energici, Adiaphoristæ, Dæmoniacy, Stancariani, Antinomi, Inferiani, & cætera infinita monstra ex uarijs, repugnantibusq; naturis conflata. Omitto rixas illas, quæ principio excitantur, cū de loco certabitur: Lutheranis primum sibi deberi clamantibus, tanquam primis auctoribus, Anabaptistis uerò & Sacramentarijs, ut magis furiosis & amentibus, illum sibi postulanti-
bus. Videre uideor illam turbam primum argumentis contendere, ira post excandescere, omnia deinde clamoribus replere, conuicijs subinde, & demum pugnis digladiari. Quod si euenerit, ut hæc prima uelitatio & pugna componatur, quod minime de illorum furore arbitror sperandum, placato hoc primo tumultu, cū indignabundi, admurmurantesq; confederint, cū fuerit silentium inditum, dogma illis aliquod proponetur, sententias rogabuntur: cū ex tanta multitudine neque duo quidem fuerint reperti, qui idem sentiant, quanta tunc, obsecro, sequetur altercatio? quantus tumultus? quantus clamor? Quod si quispiam fortè dixerit, Hoc in primis ecclesia Romana probat, quan-

tum-

tumuis pium, catholicum, religiosum, euange-
 licum, uel hoc uno nomine audito ecclesie Roma-
 næ, furore correpta uniuersa subseltia clamabunt,
 Anathema ecclesie Romanæ, Anathema ecclesie
 Romanæ. Quod si quispiam alius subiecerit, hoc
 ab œcumenico concilio Tridentino definitum &
 decretum est, idem illum clamor, idem maledi-
 ctum consequetur, Anathema concilio Tridenti-
 no. Quanquam timendum illi erit, qui uel conci-
 lium Tridentinum, uel ecclesiam Romanam nomi-
 nauerit, ne non solum conuicia, sed sanguinarias il-
 lorum manus experiat ur. Atqui dicet aliquis, hoc
 expressum est in epistola Pauli ad Hebræos: sed
 subijciet alius, iam pater ille sanctissimus & uni-
 cus Aristarchus, scripturarum Luther, arrepta
 uirgula censoria, illam epistolam utpote hereti-
 cam, & falso titulo Paulo tributam, ab ordine diui-
 narum scripturarum remouit. Sed id legimus in
 epistola Iacobi: illam etiam stramineam idem ille
 Esdras diuinorum librorum censor appellauit. Id
 nobis Machabæorum libri tradiderunt: non sunt
 Canonici. Locus est expressus in euangelio Ioan-
 nis: non est accipiendus in hunc sensum, lōgē diuer-
 sus est sensus, uis & energia uerborū: nō legitur in
 uetustis codicibus: additū est ab interprete, nō sic ha-
 bēt Græca exēplaria, in quibusdam antiquissimis ex-
 exemplaribus aliter legebatur. At uerò sic uniuersa

Petri Fontid.

ecclesia Christiana haecenus est interpretata: lapsa est. Sic concilia definirunt: sed dicit Montanus, illa non solum errare, sed quantumvis œcumenica sint in Satanae synagogam cadere possunt. Sic sanctissimi, doctissimi, & uetustissimi, patres, Cyprianus, Irenæus, Augustinus, Hieronymus exponunt: homines sunt, falli possunt. Sic nobis apostolicæ traditiones testantur: nugæ sunt. Quid ergo? prodeant in medium illa quinti euangelij clarissima lumina, Lutherus, Zuinglius, Carolostadius, Bucerus, Oecolampadius: qui ubi nominabuntur, assurgent omnes, & aperto capite, uenerabundi illorum sacrosanctam auctoritatem suspicient, & reiectis concilijs, contemptis patribus, exclusis apostolicis traditionibus, ecclesiæ consensu & consuetudine neglecta, toti ecclesiæ catholice & apostolice ex'ros' epa unicam, inquam, Lutheri auctoritatem opponent. Itaque cum aduersus ecclesiam Romanam illis erit pugnandum, unicum omnium uotum, una mēs, unus animus & communis erit illius furiosæ turbae conspiratio,

Pugna hæreticorum inter se.

At uero ubi Lutherus cum Zuinglio, Calvinus cum Melanchthone congregietur, cū agetur de Libero arbitrio & quidā cū Luthero & Caluino dixerint nullū esse liberū arbitriū, & proditiōē Iudæ, Davidis adulterium ita opus esse Dei, sicuti Pauli conuersionem: contra uero Melanchthonici id horribile

ribile mendacium & Manichæorum furorem esse clamauerint: cum prodierint sententiæ diuersæ & innumerabiles, de Iustitia Christiana, de Sacramentorum numero, de Constitutionibus ecclesiasticis, de Cæremonijs ecclesie, de Iudicio, de Præmijs bonorum, malorumq; supplicijs, cum Dauidici nullū esse futurum iudicium uniuersale, Anabaptistæ futurum quidem, sed animas è corporis uinculis solutas, ad illud usque tempus dormire, & dæmones final cum illis è supplicijs extrahendos, & sempiterna fœlicitate donandos contenderint: cum Seruetiani & Libertini, carnis resurrectionē minimè futuram cum Sadducæis, Menandro, atque Simone affirmauerint, cum non modò diuersorum auctorum, sed eiusdem uarias, repugnantesq; sententias alij protulerint, ut de Numero sacramentorum, de Cōmunionē utriusque speciei, quam quidam necessariam, & à Christo institutam dicent, idq; Lutherū sensisse, alij repugnabunt: agetur res obsignatis tabellis: proferent illi confessionem Saxonicam & Vuitembergensem: si uerò sermonem de Eucharistia, & librum de Captiuitate Babylonica, (licet omnia illius scripta sint Babylonica) quot tunc furiales uoces excitabuntur? si præterea de Sacramento ordinis, de Matrimonio, de Pœnitentia, de Sacrificijs, de Veneratione, cultuq; sanctorum inciderit sermo, similis exorietur conflictatio.

Petri Fontid.

ubi uerò scripturæ locus aliquis proferetur expli-
candus, atque exponendus, quibus clamoribus, quo
tumultu, & fremitu certabitur undiq; ? omnes scri-
pturam sacram apertissimam esse communi uoce
clamabunt: interim tamen eam, quam uniuersi faci-
lem, claram & cuiuis peruiam confitebuntur, sin-
gulis suis commentis, ueluti, Cimmerijs tenebris,
inuoluent. Nam cum hic suum sensum affixerit, a-
lius repugnauerit: cum hic dixerit, se syncerum ani-
mum & medicrem diligentiam, quod satis est, ad
inuestigandam ueram illius intelligentiam attulisse,
alius uerò melioribus se literis, acriori ingenio,
maiori industria, syncerioribus oculis ad inspicien-
dam diuinam mentem accessisse contenderit: & ne-
mo interim ausus fuerit Augustinum, aut Hiero-
nymum nominare, ne risu excipiatur, ne audiat,
Homines fuerunt, nemo concilia, ne respondeatur,
Errare possunt: suum quisque tantummodo sensum
testem appellauit, quia uidelicet, ille solus errare nõ
potest. Hic peierabit illam esse germanam interpre-
tationem, quam adhibet, alius suam contendet esse
legitimam. Cumq; nullus alius iudex adhibeatur
præter ipsam scripturam, & illa taceat, licet miserè
ab illis torqueatur & dialecerctur, quid aliud ex
hac pertinaci contentione sperari poterit, quàm ut
scandescentibus ira & inflammatis animis, mutuis
conuicijs eorum ora uerberentur ? quanta tunc,

Deum

Deum immortalem, conflictatio? quantus clamor?
 subselliorum fragor? quantus animorum æstus &
 furor? quales contumeliæ & opprobria consequen-
 tur? Hic erit extremus actus huius furiosæ tragœ-
 diæ: hic enim esse solet discordiarum exitus. Quòd
 si ulla catastrophe erit expectanda, duobus, meo iu-
 dicio, cōfectis decretis, hæc Babylonica synodus ter-
 minabitur: alterū erit, ut ecclesia Romana Anathe-
 mate iuguletur, alterū, ut sint tot sēsus, quot capita.
 Quod .n. aliud mōstrū à discordia, atq; furore gigni
 pōt? Nūquid perperā uaticinari uideor, Fabrici?
 neminē ego esse arbitror, q̄ immēsum illū heresū ue-
 strarū oceanū, qui errorū procellas, quibus iactami-
 ni, perspexerit, qui nō me uera prædicere fateatur.

Quæ cū ita sint, Montane, cū intelligas nul-
 lum alium exitum huius fabulæ (quam tu cōcilium
 appellas) esse posse præter hunc, qua fronte ausus
 es Germanos principes ad cogendam synodum in-
 ducere, & eos ab hoc sanctissimo & œcumenico cō-
 cilio ad furiosam istam conspirationem traducere?
 Cū igitur ostensum iam sit grauissimas & maxi-
 mē necessarias causas celebradi sacrū istud cōciliū
 extitisse, illasq; ad uos potissimū, quorū gratia co-
 actū est: pertinere, cū apertè fuerit à nobis cōmon-
 stratū, illas, quas tu non ueniēdi rationes adduxisti
 diuertacula quædā & latebras esse, quibus clarissi-
 mæ luci tenebras et noctē offūdere Germanis impo-
 nere,

Petri Fontid.

nere, & deploratæ uestræ causæ prætextum aliquæ adhibere uoluisti, qua in palæstra si pudor uio-
latus, si modestia læsa aliqua in parte à nobis est,
tua id accidit culpa, qui tam petulanter & immo-
deste sacrum istud concilium, & Pontificem Max.
fueris insectatus, ut non potueris, nec debueris, mo-
deratius responsum spectare: quid, inquam, aliud iã
restat, nisi ut te per Christi crucem & sanguinem
obsecrem, obsteterq; Fabrici, ut memineris te sacro
baptismate initiatum, auctoratum Christi militem,
in eius & ecclesiæ uerba, legesq; iurasse: memineris
te ex illa aqua emergentem piissimæ matris eccle-
siæ manibus exceptum, stola innocentia candidissi-
ma exornatum, ueluti purissimam hostiam, Deoq;
gratissimam, consepultum Christi morti, & eius
sanguine perfusum oblatũ inter Dei filios, hæredes
regni cælestis, cohæredes Christi cooptatum fuis-
se: memineris te non posse Deum, patrem agnosce-
re, nisi ecclesiam illius sponsam matrem agnoueris:
recordare, quãto studio & charitate materna, te in-
fantem primo in eius gremio ludentem aluerit: re-
cordare, te sanctissimis illius præceptis institutum
maximis ab illa beneficijs affectum fuisse: memine-
ris, nunc eam à te desertam, incredibili dolore con-
fectam, te à se diuulsum, à cælesti hæreditate detur-
batũ, ex charissimo filio acerrimum hostem reddi-
tum ingemiscere. Quod in te illa unquam tantũ sce-

lus admisit, ut, relictis eius castris, atque uexillis, in
 festa, atque in foelicia suorum hostium signa & ar
 ma sequeris: cur fidem potius perfidis transfugis
 quàm matris adhibendam censes? cur tibi potius sa-
 lutem tuam, quàm illi credis? peritissimi medicorū
 cum aliquo graui morbo corripuntur, sibi uitam
 & salutem suam credere non audent, sed alios me-
 dicos accersunt, qui licet non ita docti sint, sicuti ip-
 se est, quia tamen sani sunt, sana eorum consilia se-
 quantur: tu cum egritudine animi, omnium perni-
 ciosissima labores, te solum consules? piissimæ &
 sapientissimæ matris medicam manum a tuis uul-
 neribus repelles? nullus clementior, sapientior, ocu-
 lator, nullus tui amantior medicus ea reperiri po-
 test. Maiori te, quàm tu te ipsum, amore complecti-
 tur: non tanto studio tu ipse, quàm illa tuæ saluti
 prospicit, non tu quidem maiori dolore, neque acer-
 bioribus lacrymis tua uulnera, quàm illa prosequi-
 tur. Si pietatē requiris, mater est: si charitatem, spō
 sa Christi: si sapientiam, Spiritus sancti discipula.
 Quid amplius in medico requiris? tuam ne salutē,
 & foelicitatem, aut miseriam sempiternam tibi po-
 tius, quàm ecclesie catholicæ committes? qui si ni-
 hil aliud haberes, quàm quòd perturbato & saucio
 animo sis, licet esses omnium mortalium sapientissi-
 mus, tibi nunc suspectus esse & alios consulere de-
 buisses. Sed dices, te sanum quidem esse, & ecclesiā
 non

Petri Fontid.

non modò egram, sed insanam. O summam cecitatem, nullum est, Fabrici, lethalius animi uulnus, quàm uulnus non agnoscere, & desperata salute cum sis, te sanum & incolumen putare. Nullum est inter diuina supplicia grauius & acerbius, quàm cum patitur homines in hanc persuasionem incidere. Longè est ab spe salutis, cui ipse morbus solus esse uidetur. Sed prætermittamus iam ecclesiam, concilia, traditiones Apostolorum, non iam ecclesiam concilia, traditiones Apostolorum, non iam, Fabrici, causam istam ad scripturæ sacræ, sed ad Christi IESV supremi iudicis tribunal deferamus: diem illum formidabilem, quem effugere non possumus, & breui conspecturi sumus, nunc nobis ante oculos proponamus: fingamus ante illius nos æstare cõspectum, & ut ipse confidentius accedas, fingamus etiam ecclesiam Romanam, cuius ego auctoritatem suspicio & fidem amplector, hætenus errasse, te uero, qui ab ea ad illius hostes defecisti, uera sensisse, illumq; iudicem à nobis huius nostri facti, atque instituti rationem exigere: ego sanè hæc illi esse rediturus, quam non ingratam, imo gratissimam sperarem, & confiderem esse futuram. Tu domine, nos ecclesiæ tuæ sanctæ obtemperare iussisti, & cum aliquando tuos Apostolos futuros, ecclesiæ principes alloquereris, Qui uos audit dicebas, me audit, & qui uos spernit, me spernit: tu sponsam tuam dulcissimam

simã, parẽtemq; nostrã ecclesiã pãstoribus, euange-
 listis, doctoribus, prophetis & rectoribus exorna-
 sti: ijs me parẽre prãcepisti, parui, horum doctrina
 amplecti, amplexus sum, ijs credere, credidi, horum
 sequi uestigia, secutus sum: quid ergo? quia tuis pa-
 rui mandatis & ministris, si ipsi falsi sunt, ego pœ-
 nas luam? nunquid me debui illis opponere, quos tu
 mihi prãfecisti? qui obedire debui, de tuis legibus
 & illorum prãceptis insolenter iudicarem? quis
 mihi ueritatem explicaret, si concilia fefellerunt?
 cui meam salutem crederem, si mater ecclesia meam
 perniciem meditabatur? quis mihi lumẽ prãferret,
 & erranti, uiam fœlicitatis indicaret, si Apostoli
 & ecclesiæ pastores sanctissimi & uetustissimi, Matth. 5.
 quos tu lumina appellasti, mihi tenebras offuderunt
 nunquid ego illis sapientior, aut sanctior esse po-
 tui, aut debui, ut tuæ uoluntatis, tuarumq; legum
 me potius, quàm illos, interpretem adhiberem?
 nullam tu aliam gratiorem Deo uictimam esse 1. Reg. 15
 dixisti, quàm obedientiam: idq; tu domine obe-
 diens patri usque ad mortem crucis acerbissimam,
 tuo exemplo confirmasti. Recordabar etiam, quan-
 tis eos beneficijs affecisses, qui diuinis prãceptis,
 qui parentibus, qui pastoribus, ministrisq; tuis pa-
 ruissent: cõtrã uerò grauisimis supplicijs in rebel-
 les & contumaces à te fuisse animaduersum: memi-
 neram te pœna capitali illum plectendum decre- Deut. 17
 uisse,

Petri Fontid.

1. Reg. 15.
Dan. 9.

uisse, qui Dei sacerdoti non obtemperasset : memineram Saulem & regno, & uita spoliatum, quòd Samueli non paruisset : noueram te Danieli inter summa Israelitici populi flagitia illud commemorasse, quòd prophetis, qui diuinam uoluntatem regibus & populo interpretantur, credere noluisset. Iis ergo commotus & exemplis & legibus tuis, malui cum apostolis, cum pastoribus, cum concilijs, cum ecclesia tua sancta errare, (si modò obedientia error appellanda est) quàm mecum, aut cum alijs uera sentire. Quid enim aliud facere debui? illis ne fidè non adhiberem, quorum tu me fidei credidisti: mihi soli crederem, & illos contemnerem? qui etiam si uera, cæteris deceptis, sentirem, arrogantia tamen, atque superbiæ crimen, quo nullum est detestabilius effugere non possem. Si ecclesiæ tuæ sanctæ obtemperasse, si illi credidisse flagitium est, me reum huius criminis agnosco: si qui credunt ecclesiæ, damnantur, qui non credunt, premijs afficiuntur: cur nos illi parère iussisti? cur eos, quos crudelissimo mortis genere, & effuso innocentissimo tuo sanguine, eterno patri conciliasti, in tantas angustias coniecisti, ut si obedierint ecclesiæ, condemnentur, si non obtemperauerint, tibi insensì & inimici reddantur? cur pateris eos in tanto discrimine & errore uersari? quòd me supplicem & obsequentem ecclesiæ, sanctisq; concilijs præbuerim, dignū eterno
suppli

supplicio iudicabis? qui obedientie præmium am-
 plissimum sperabam: acerbissimam pœnam sustine-
 bo? quæ spes salutis miseris & calamitosis illis ho-
 minibus reliqua esse potest, qui nihil aliud unquam
 audierunt, neque didicerunt, nisi quod ecclesia ius-
 sisset, si qui illi credunt, pœnis sempiternis adiudi-
 cantur? quod si eam ob causam, quod obediens eccle-
 siæ fuerim, censes esse damnandum, non inuitus sup-
 plicium istud sustinebo, ne tibi unquam inobediens
 fuisse uidear. Non arbitror, Fabrici, honestam hæc
 meam defensionem, etiam si errantem ecclesiam &
 concilia secutus fuisssem, iudicem illum æquissimū,
 cui nullum est sacrificium obedientia iucundius, re-
 pudiaturum esse. Redi igitur ad te Montane: diei
 huius acerbissimi, & maxime pertimescendi, fre-
 quens subeat tuum animum cogitatio: respisce tan-
 dem, & piissimam matrem ecclesiam, ueritatis co-
 lumnam & firmamentum agnosce: discute hæc odij
 nebulam & furoris tuæ mentis oculis offusam: &
 ueritatis splendidissimam lucem in ecclesia, atque
 concilijs potissimum splendentem intuere: contu-
 macem omnem arrogantiam Deo iniusam, & ueri-
 tati infestam depone, & Christi in cruce pendentis
 humilitatem & obedientiam aspice & imitare: con-
 sidera tecum ipse, & expende in tantis tempestati-
 bus seditionum, & heresum procellis, quibus flu-
 ctuant uestra gymnasia, in illis errorum fluctibus,

§ . Reg. 19.

in illo discordiarum & uertiginis Spiritu, quo, uobis auctoribus, Germania iactatur, neque Deum, neque ueritatem posse reperiri. Neque enim in commotione dominus, ut dicebat Angelus Eliae, sed in Spiritu aëris tenuis, neque in illo uento doctrina, quo leues & inconstantes homines circumferuntur, ueritas unquam euāgelica reperta est. Quod si ubi uero Christi nomine cōgregantur, ibi Christus est. Dic mihi, obsecro, quare ratione ubi duo ministri non modo Christi nomine non conueniunt, sed neque Satane nomine in eandem heresim conspirant, Christus aderit: ubi uero ille non est, ueritas esse nō potest. Nam cum ueritas inimica discordiarum, amica pacis, & otij sit, necesse est, uos, qui iucundissimā pacem tota Germania expulistis, simul etiam cum illa exterminasse ueritatem, ut merito ueritatis & pacis hostes iudicemini. Memineris perturbat ores pacis Christi discipulos non esse, qui pacem, morti proximus, Apostolis suis testamento legauerit: qui eam omnibus, qui uerē Christiani sunt & appellantur, hereditario iure reliquerit, qui illā in ore semper gessit, & uiuens, moriens, atque resurgens impense nobis commendauit: ueni in concilium, quod unicuique esse potest auctor recuperandae pacis, & mirus firmissimus tuendae publicae tranquillitatis: reuertere ad ecclesiae sinum, unde cum ingenti illius dolore, & magno tuo malo diuulsus es: redi in illius gratiam, quam de te optime meritam ingratis;

tissimè deseruisti: miserere si non afflictæ & calamitose matris, quæ lugubris & lacrymabundæ, filiorum suorum à uobis trucidatorum sanguine perfusa, supplices ad sponsum dulcissimum tendit quotidie manus, & ab illo suorum simul atque uestrorum uulnerum medelam efflagitat, miserere si non eius, quæ suorum malorum oblita, uestrorū dolore confecta pro salute uestra preces & lacrymas fundit, miserere si non ruentis & propeiam euersæ religionis, si non tot animorum æterna morte, uestra culpa, perouantium, si non tot Christianorum, qui passim crudelissimè trucidantur, quorum effusus sanguis diuinas aures crebris pulsat clamoribus, tui saltem ipsius, Fabrici, miserere, quem pro deserta religione, pro pace uiolata, pro scissa, atque dilacerata tunica Christi, pro hoc denique extremo, maximoq; flagitio, quod hac impia oratione tua in sacrum istud œcumenicum cōcilium admisiisti, horrendum Dei iudicium, indignatio diuina, & acerbissimum, idemq; sempiternum supplicium expectat. Sed uos ego iam ad extremum appello sacri Romani imperij electores, principesq; Germaniæ clarissimi, qui in tuēda Christiana religione principem semper locum & auctoritatem tenuistis, qui ab ecclesia Romana magnis, & immortalibus beneficijs exornati, pro tantis in uos illius meritis, nunc illius & disciplinam, & patrociniū deserere, & uesantis quibusdam,

Petri Fontid.

atque tragico illo Oreste dementioribus ministris
potius, quam sanctissimæ, & sapientissimæ matri,
& de uobis optimè merita credere uoluistis. Mul-
ta quidem ego nunc ad eleuadam istorum ministro-
rum auctoritatem, quam magnam apud uos adepti
sunt, afferre potuissem: quibus si patientes aures
adhiberetis, non dubito quin illorum doctrina &
auctoritas suspecta uobis & inuisa redderetur. Pos-
sem uobis sectas innumerabiles proferre, quib⁹ scis-
sa est & dissipata Germania: quæ apertissimè testā-
tur & clamant, & oculatis hominibus palam & a-
pertè uidentur indicare, ubi tot sint dissidia, uerita-
tem euangelicam, & ueram Christi religionem esse
non posse. Possẽ illorum libros in medium produ-
cere, in quibus, qui se euangelicos profitentur, tanto
stomacho, tanta rabie & furore loquuntur, ut ne
dæmones quidem, ne dum Christiani ita unquam
locuti fuisse uideantur. Possẽ ostendere, quàm sit
indignum Germanicæ sapientiæ & nobilitate per-
peti uos tot tyrannides quot hæreses, tot tyrannos
quot ministros uestris animis dominari: qua quidẽ
ego indignitate soleo mirari uèhementer excelsam
illam uereq; regiam uirtutem uestram, istarum Sy-
renum cantibus iam diu consopitam, excitatam ali-
quando non fuisse, & turpissimum istud tot hære-
sum & hereticorum dominatum à uestris ceruici-
bus non repulisse. Possẽ illorum fraudes, atq; falsas

lacias detegere, quibus efficere conati sunt, ut uene-
num istud mortiferum blandius in uestros animos
irreperet. Libertatem etenim carnis, ueluti fucatā
quandam, petulantemq; meretricem, & blandā con-
ciliatricem, uestris oculis & sensibus obiecerunt,
quæ suis lenocinijs uestre assentaretur imbecillita-
ti, & persuaderet post Christi mortem licere qui-
dem uobis esse Sardanapalos: quæ totum illud mo-
lestum pœnarum, & ærumnarum pœdus à uestris
delicatis humeris in Christi seruatoris nostri hu-
meros transferret: quæ seuerioris illius disciplinæ
quàm à maioribus accepimus, neruos omnes elide-
ret: quæ, ueglecta illa aspera & accliuui uirgultis
& tribulis impedita uirtutis semita, per amplā &
spaciosam uoluptatum & deliciarum uiam liberum
& iucundum excursum polliceretur: quæ ieiunia,
nuditatem, abstinentiam, uerbera, & omnem illam
castigationem, qua petulantis carnis impetus fre-
nantur, cōdemnaret: quæ lacrymas illas dolore pec-
catorum expressas, quibus ira Dei placari solet, im-
pias esse doceret: quæ denique omnia pietatis opera
sacrilegam simulationem esse diceret. O cæcam im-
probitatem, o impudentem & nefariam hominum
peruerstratem. Christus innocentissimus, ut illam
corporis gloriam consequeretur, acerbissima su-
bjit tormentorum genera: hæc enim (inquit Lucas). **Luc. 14.**
oportuit Christum pati, atq; ita intrare in gloriā

Petri Fontid.

suam: & ego peccatis & sceleribus coopertus aeterna corporis & animi beatitudine fruar? ille uerberibus caesus, clauis transfixus, luxatis mebris, spinis, ferro & opprobrijs acerbissime uulneratus, tinctus suo innocētissimo sanguine ad patrem ascendit: & ego illitus & perfusus uoluptatum turpissimo cœno in consortium Angelorum euolabo? quod ille tantis laboribus est adeptus, ego nullo cōsequar negotio? clamat Christus, Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. Quibus uerbis nos rebus fluxis, atq; caducis, delicijs, uoluptatibus & nostræ uoluntati renunciare præcipit, & subleua cruce, hoc est, laboribus & iniurijs patienter exemplo suo tolerantis illius uitam uoluit imitari: & nos illorum improbissimis consilijs acquiescimus, qui nos à t̄i aperitis Christi uerbis ad deliciosam uitā & inane quoddā confidentiam traducere conantur? Christus Iesus digito nobis uiam demonstrat, quam ille tinctam suo sanguine reliquit, per quam ingredi deberent illi, qui eius uestigia sequerētur: Ch̄us etenim (ut inquit princeps Apostolorū Petrus) passus est pro nobis, nobis relinquens exēplū, ut sequamini uestigia eius: & ego istorū hominū uestigijs inhaerebo, q nos mollissimis gressibus blāde libertatis p̄cipites agūt in uitia, & in aeternæ miseriæ barathrū donoluūt? Possē istorum, qui se euangelicos iactant, imma-

Luc. 4.

1. Pet. 1.

nem crudelitatem referre, qui si uerè essent euangeli-
 geli, ueri euangelistæ Christi mansuetissimæ præ-
 cepta sequerentur, qui euangelium non armis ob-
 trudi repugnantibus, sed obedientibus & pacificis
 modestè uoluit promulgari: illi uerò non tam de
 promulgando isto suo euangelio, quàm de conciliã-
 dis sibi principum animis, de obtinendis illorum ar-
 mis solliciti sunt, quibus hanc nouam tyrannidem
 tueatur, & nostrorum sanguine saturentur. O cõ-
 ditione nostrorum temporum miseram, & calamito-
 sam. Christus iniurias accipiendo, atque ferendo,
 suas hominibus leges promulgauit: ij uerò inferen-
 do non iniurias modò, sed cædes atrocissimas, suos
 errores Christianorum animis cupiunt inferere. Al-
 le acerbissima morte & innocentissimo suo sangui-
 ne euangeliũ cõsignabat: ij uerò suum euangelium
 alieno interitu & cruore cõsignare cupiunt. Hocci-
 ne est esse assertores Christianæ religionis, & non
 potius hostes capitales? Possẽ obijcere uestris oeu-
 lis hanc miserã ecclesiæ faciem istorum ministrorũ
 erroribus, & crudelitate deformatam, atque de-
 honestatam. Possẽ Germaniæ ruinas, Angliam
 Christianorũ sanguine redundantem, recẽtia nunc
 Flandriæ uulnera & incendia, Galliæ intestina &
 crudelissima bella, reliquarum prouinciarum acer-
 bissimas plagas explicare: quæ quidẽ cum à uestris
 ministris inflictæ sint, apertissimè testatur, quã sit

Petri Fontid.

eorum euangelium Christi euangelio consentaneū
cum hoc pacem, uitam, modestiam, māsuetudinem,
illud uerò bellum, mortem, furias, cædes & flamas
in orbem Christianum intulerit. Possẽm uobis
antiquos illos sanctissimos uiros & principes Ger
maniæ clarissimos commemorare, quorum alij sa
pientia & sanctitate uitæ ecclesiam Romanam illu
strarunt, alij incredibili animi uirtute, potentia &
uictricibus armis ab hostium illam iniurijs uindi
cauerunt: qui si modo reuiuiscerent, ijs uos planè
uerbis increparent, Quid agitis filij? quò ruitis?
quis uos ab ecclesia, cuius nos præcepta secuti su
mus, abduxit? quis à nostris institutis & præceptis
abstraxit? an ideo hæc à nobis arma & principatū
accepistis, ut quibus nos armis ecclesiam defendi
mus, uos eam oppugnaretis? ideo templa nos erexi
mus, ut à uobis euerterentur? illa exornauius, ut
uos expoliaretis? ideo pacatam & tranquillam re
ligionem uobis reliquimus, ut uos illam à perditis
hominibus turbari, sursum atque deorsum ferri pa
teremini? nos ecclesiam sacrosanctam Romanam re
ligionis nostræ parentem, de Germania benemerit
tam, nostræ fidei commissam, coluimus, honorau
imus, tutati sumus: & uos illam patriæ & uitæ ut
tutis obliti iniurijs & armis insequimini? nunquid
nobis aut mens, aut consilium, aut pietas defuit, ut
à nobis degenerare gloriosū iudicaretis? Sic illos ma

iores uestros clarissimos uiros uobiscum agere & loqui credite, quorum uos nec auctoritate frangi, nec pietate moueri, nec oratione leniri indignum est. Sed illud est longè indignius, quorundam uos potius ministrorum improbis persuasionibus, quàm domesticis & gloriosissimis maiorum uestrorum exemplis commoueri. Quod quàm æquum, quàm honorificum uobis sit, uos ipsi iudicate. Nec enim ego illum arbitror uerè esse Germanum, qui sic à pristina illa & robusta uirtute antiquorum Germanorum descuerit, ut se blandis Epicureorū quorundam assentationibus flecti, uinciq; patiatur, & illorum auctoritatem, totius ecclesie catholice auctoritati putet esse anteferendam. Ille, inquit Vincentius Lyriniensis, est uerus Germanus, catholicus qui ueritatem Dei, qui ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui diuinæ religioni, qui catholice Dei nihil præponit, non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, & stabilis permanens, quidquid uniuersaliter antiquitus ecclesiam catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum, credendumq; decernit: quidquid uerò ab aliquo deinceps præter omnes, uel contra omnes sanctos, nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere. Quibus

Petri Fontid.

quidē uerbis Vincētius effigiē & simulacrū nostrorum tēporū expressisse, & uos admonuisse uidetur.

Possē uobis iram diuinam, cōminationes prophetarū, & miserrimas strages populorū eorū, qui Christianā religionē uiolarūt, cōmemorare. Possē Asiæ, Africæq; prouincias, oppida, ciuitates, ob defertā ecclesiasticā disciplinā dirutas, euersas, & immanissimarū gentiū obiectas crudelitati. Possē Græciā beatā quondā, atq; florentē prouinciā, nunc uerò spoliatā omni dignitate, & splēdore, quæ simul cū puritate religionis, amplissimū quoq; imperium amisit, uestris oculis offerre. Quæ quidem cū testes sūt locupletissimi animaduersionis diuinæ, similem Germanis exitū exemplo suo cōminantur. Etenim uiolatæ religionis, misera seruitus solet esse suppliciū. Plenæ sunt exēplorū scripturæ sanctæ, quæ uobis nunc magnum debuissent terrorē incutere, ut quanuis erecto & excelsō animo sitis, illū tamen, in cuius manus incidere horrendū est, reformidare debeatis. Est enim magnanimi uiri & eius, qui nihil timeat, Deū timere: qui sæpe fortes ab imbecillis, potentes ab infirmis, armatos ab inermibus uinci, & in seruitutē redigi patiatur. Quod quidē nunc uobis, uiri Germani, uehemēter pertimescendum est. Nolo itaq; hæc omnia & alia quamplurima, quæ magna & grauissima sunt, quæ uestrū hūc ab ecclesiā discessum uobis exprobrant, quæ uos ab
his

his ministris delusos esse testantur, recensere: illud solum uos obsecro, & obtestor, clarissimi uiri, ut in memoriam reuocetis illa duo uobis ab ecclesia collata amplissima beneficia, quibus nulla ampliora ab hominibus sperari, nulla maiora hominibus conferri possunt.

Christi etenim religionem, & sacros Romani imperij fasces, quibus nihil habet magnificentius terrarum orbis, ab ecclesie Romanæ, & summorum Pontificum manibus accepistis. Deinde illud etiam uos oro, ut in afflictam, sauciam, calamitosam, & lacrymantem matrem ecclesiam conuertatis oculos, & si in excelsis, liberalibus & gratis animis uelam habet uim acceptorum beneficiorum memoria & recordatio, ærumnose & de uobis tam benemerite matris, misereamini. Etenim Germaniam deluse, atque perditæ gentilitatis cæcis erroribus occupatam Romani Pontifices, effuso in eam euangelicæ lucis splendore, ad ueri Dei & Christi filij eius cognitionem adduxerunt. Nam, ut interim Martialem, Sauiinianum, Potentianum, & Altinum beatissimi Petri Apostoli, primi Christi Vicarij, & pontificis Romani discipulos prætermittamus, qui ab eo in Transalpinam missi regionem, Gallias & inferiorem Germaniæ partem euangelico lumine illustrarunt, & Chilianum etiã missum à Conone summo Pontifice qui Christi nomen & leges in Germaniam

Beneficia
Germanis
collata a Ro-
mani ponti-
ficibus.

Germanorum
apostoli.

Petri Fontid.

maniam inferret, sanctissimus Gregorius secundus Germaniam idola adhuc uenerantem, & ante illas demonum statuas prostratam atque iacentem misso Bonifacio monacho sanctissimo, atque doctissimo uiro, ad aspiciendam euangelicam lucem erexit, & magnam Germanorum multitudinem Romanam uenientem benignissime exceptam suis manibus uir ille religiosissimus, & gloriosissimus sacro baptisate inuiauuit: Saxones uero idolorum etiam cultores Hadrianus primus Caroli magni inuictissimi Gallorum regis presidio à simulachris ad uerum Dei cultum abstraxit, quos antea Sergius primus ad eum amplectendum fama uirtutis, & sanctitatis excitauerat: Leo tertius, Aungarij abbatis & beati Sigfridi opera & industria, prolapsam iterum in idem crimen Germaniam, & denuo ad idolorum genua procumbentem subleuauit, & ereptam ex impia illa demoni tyrannide in libertatem asseruit. Quod quantum fuerit beneficium, uobis expendendum relinquo. Neque enim quidpiam esse potest inuisius Deo, aut contumeliosius, quam sibi debitum honorem simulacris deferre, neque beatius quidpiam hominibus, dum in terris uersantur, accidere, quam uerum Deum nosse, atque illum pure & caste uenerari. Neque uero solum hoc tantum bonum, quod ad animorum uestrorum salutem pertinebat, ecclesie Romanæ acceptum referre debetis,

tis, sed illud etiam Romani imperij sceptrum, quo
 Germania cæteris totius orbis nationibus clarior,
 & illustrior reddita est. Etenim ius illud creandi
 imperatorem Romanum, Gregorius quintus tran-
 stulit à Francis ad Germanos, ut quorum fidem, pie-
 tatem, religionem in ecclesiam & Pont. Romanos,
 studium & operam in maximis difficultatibus, &
 difficillimis temporibus fuerat expertus, eorum fi-
 dei, atque potentie committeret ecclesie patroci-
 nium, ut eam ab omnium hostium, tyrannorum, in-
 quam, & hæreticorum insidijs uindicarent. Sed nūc
 iam, pro dolor, cogitur externa querere auxilia,
 ut dignitatem suam contra illorum iniurias tuea-
 tur, quos sibi patronos & defensores adoptauerat:
 cogitur plagas mortiferas & insanabiles perferre
 ab illis impostas, quos ipsa lethalibus animi uulne-
 ribus liberauerat: cogitur suis met armis, quæ ue-
 stris manibus ad suæ salutis defensionem commisit,
 excipere toto corpore uulnera acerbissima, &
 quod est miserabilius, cogitur uidere uos charissimos
 suos filios eisdem gladijs & flammis, quibus illius
 fortunas incenditis, & corpus uulneratis, acerbio-
 res plagas, & maiora incendia uestris animis infer-
 re. O miserum, atque funestum, & matri præser-
 tim luctuosum spectaculum: & tamen cum sepe ob
 alia longè miuora crimina ius creandi imperatorē
 alijs nationibus abstulerit, & ipsos etiam imperato-
 res

Petri Fontid.

Imperij Ro
mani falces
pontifices im
peratoribus
abstulerunt

res ab imperij sede deturbauerit, nunc in tanta ani
mi & uulnerum suorum acerbitate maluit in suis
inturijs conuiuere, quàm aliquid in uos decernere
seuerius. Non modò electores, sed, quod maius est,
potentissimos ipsos, ingratos tamen, imperatores,
& qui illo honore imperij Romani ad ecclesiæ de
decus & Christi contumeliam abutebantur, Ponti
fices Romani anathemate sepe ferierunt, & impe
rij dignitate priuauerunt. Etenim Gregorius septi
mus Henricum tertium percussum primum anathe
mate, imperij deinde honore multauit, quòd impro
bis factis ecclesiæ pacem perturbaret. ille uerò ad se
reuersus cum sui cum erroris, atque scelerum pœni
tuisset, & nudis pedibus per niuem & glaciem in
cedens, supplex ad Gregorij pedes uenire decreuif
set, tribus tamen diebus Pontificis ianua prohibitus
tandem ad Canosij oppidi portas in agro Thegien
si, sui erroris ueniam impetrauit. Alexander tertius
Fredericum primum ob schisma excitatum in eccle
sia Venetijs ad publicam pœnitentiam adegit. Inno
centius tertius Otho nem quartum imperio deiecit,
quod fidem ecclesiæ datam prodidisset, & iusuran
dum uiolasset. Iam uerò Fredericum secundum, sum
mis beneficijs ab ecclesia Romana exornatum, cuius
pater Henricus qui intus Siciliæ regnum à Celesti
no tertio & imperium acceperat, ab Innocentio ter
tio benignè & amanter educatum, & ab Honorio
tertio

tertio in supremum imperij fastigium euectum, in
gratum postea summis Pontificibus à quibus fue-
rat ornatus, & ecclesiam hostilibus armis perse-
quentem, ab Honorio anathemate percussam, Inno-
centius quartus Siciliæ, Apuliæq; regnis primū spo-
liatum, imperio demum exauctorauit. Seuera tunc
animaduersione imperatorum insolentiam compri-
mebat ecclesia, & non solum in illos excommunica-
tionis fulmina uibrabat, sed abdicabat imperio: &
quemadmodum sceptrum imperatoribus iniuris,
sic etiam ius creandi imperatores nationibus aufe-
rebat. Nunc uerò in maioribus suis iniurijs, incre-
dibili usa misericordia, neq; illum quidem spiritalē
gladium in imperij electores, auctores tantorū ma-
lorū, eduxit, quo à suis altaribus, & Christianorū
consortio suos hostes arcere consuevit: quia Germa-
niæ principes resipiscentes, & ad se redeūtes se ui-
suram, & complexuram sperat. Hac alitur & su-
stentatur spe, quam sibi de uirtute uestra pollicetur
que erga uestræ salutis auctores gratos & acce-
ptorum beneficiorum memores efficiet. Tum uerò
& Ferdinandi Cæsaris clarissimi & religiosissimi
imperatoris pietas incredibile uestros animos ad
sui imitationem incitabit: nec enim est æquum, eos
ab imperatoris religione disfidere, qui non alio no-
mine, quam tuendæ religionis gratia ius istud acce-
perunt, & monstri iam simile uideatur, imperato-

Petri Fontid.

Imperij trās
latio.

rem acerrimum esse patronum ecclesie Romanæ,
non nullos uerò electores, eius hostes implacabiles.
Leo tertius ob imminentes ecclesie calamitates,
& urbem hostium incursionibus obiectam, & ar-
mis uexatam, & oppressam, cum imperatores Con-
stantinopolitani, opportunè iam tantis illius malis
subuenire, alioqui ipsi ab hostibus circumuerti, nec
molem tantam imperij, nec potentissimorum ad-
uersariorum impetum possent sustinere, nullo illo-
rum crimine, sed quia ad Christianæ reip. ratio po-
stulabat, imperium à Græcia transtulit in Galliam:
& Canolum Gallorum regem religiosissimum, &
clarissimum uirum imperatorem creauit. Cum er-
go Pontifices Romani à Græcia in Galliam, à Gal-
lia in Germaniam pro temporum & periculorum
ratione fasces imperij transtulerint, cum plures im-
peratores ob excitatos in Christiana rep. tumultus
& seditiones ab imperij fastigio sepe deturbauer-
int, & alios in eorum locum suffecerint: quia in-
dignum putabant, eos sceptrum imperij tenere, qui
cum religionis propugnacula, conseruatores pacis
& ecclesie patroni esse debuissent, illius tranquilli-
tatem ambitione, cupiditate & studio propagandi
imperij perturbarent: nunc etiam si uidet has fune-
stas flammās, quæ uniuerſas penè Christianas pro-
uincias miserè populantur in Germania exortas, at
que inde profectas in cæteras nationes irrepſisse,

etſi

et si uideat uos, qui eas quamprimum extinguere deberetis, non modò non compressisse, sed fouisse; & illarum excitatores uestris armis protexisse; noluit tamen pijsima mater, eam, quam in alios, in uos exercere seueritatem, noluit uos hactenus aut spoliare dignitate, aut hostes censere, noluit supplicio uestro & ignominia suo mederi dolori, sed summa patientia (ne desperare de salute uestra uideretur) in maximis suis iniurijs uoluit cõnuere. Itaque ij omnes Pontifices Romani, Leo, Hadrianus, Clemens, Paulus, Iulius, Marcellus, Paulus, & nũc demum Pius quartus sibi, & ecclesie, à Germanis illatas iniurias æquo animo tolerarunt: & quo maioribus opprobrijs, & contumelijs affecti sunt, eo maiori misericordia commoti, non acerba illa medicamina, quibus in curandis ijs morbis ecclesia hactenus usa est, exulceratis illorum uulneribus adhibuerunt, sed incredibili clementia omnia alia remedium genera experti sunt, non seueritate, sed indulgentia nisi, non tam deterrere, quàm allidere; non tam urere & resecare membra, quàm fouere uoluerunt: non hostes declararunt, non ius imperij abstulerunt, sed literis amoris & beneuolentie plenissimis ad componendam pacem prouocarunt, legatos sepe miserunt, ad concilia uocarunt, omnia tentarunt, omnia experti sunt, ne potius tanquam cū obstinatis hostibus, quàm cū filijs errore aliquo

lapsis agere uiderentur. Quia futurum sperabant, ut Germania excitata aliquando tantorum beneficiorum recordatione sese erigeret, durum istud & multiplex iugum hereticorum excuteret, & illam pacem amaret, quæ in ea uersatur ecclesia, in qua una fides & unus Spiritus, nō in qua tot fides quot ministri reperiantur.

Epilogus.

Quæ cum ita sint, cum uos, clarissimi Germani, ecclesia Romana à deorum simulacris abstractos ad unius, uerique Dei cultum adduxerit, dæmonis mæcipia Christiana libertate donauerit, omnia uobis consequendæ æternæ felicitatis præsidia contulerit, & ornamenta amplissimæ dignitatis, cum nullum beneficij genus prætermiserit, quod ad uos præter cæteras rationes exornandos pertineret, & quod est illustrius, suæ in uos uoluntatis, & beneficentiæ, & uestri in illam parum grati animi argumentum, cum ab ijs, quos maioribus sibi beneficijs deuinxerat, se crudelius uulnerari sentire, non de uindicta, sed de remedio uulnerum uestrorum cogitauit: uobis iratis & armatis non se illa armis opposuit, sed lacrymis, & quorū manibus dilacerabatur, illorum misericordiā & auxilium implorabat.

Quid ergo? Tam crudeli in illam uos animo nunc eritis, tam inhumano, tam immemori acceptorum beneficiorum, ut illius neque calamitatibus, nec lacrymis moueamini? In tam beneficam matrem

non ingrati modò, sed impij reperiemini? Vestris nunc genibus prouolutam & obsecrantem, ut concilio Tridentino adesse uelitis, ut ministros uenire cogatis, ut sanaudæ religionis, & componendæ pacis rationes arbitrio tantæ synodi permittatis, superbe contemnetis? Illam ante uos prostratam, sua uulnera explicantem, beneficia, quæ uobis contulit, commemorantem, amplexantem uestra genua, & ab illo cursu, quo in eius perniciem ruitis, retinere cupientem, insolenter & in humanè à uestris genibus repelletis? Ira inflammati, & ardentis homines, cum supplices ad se uenientes suos hostes intuentur, non solum illis parcere, sed misereri, subleuare, & beneficijs prosequi solent: uos matrè tam piã, tam bene de uobis meritã, supplicem & lacrymantem, maiori crudelitate uexabitis? Nonne oportuit iã illius uos miserijs saturatos & expletos esse? Frustrà ne uos illa aspectabit? Vos intuebitur? Vestrã fidè implorabit? Iacentè, afflictã, supplicantè non modò nõ subleuabitis, sed affligetis amplius, & opprimetis? O miseræ matris infœlicia beneficia apud Germanos collocata, o curã illam, atque custodiam animorũ uestrorum infausam & luctuosam: quæ exitũ tam miserabilem sortita est, ut qui ab illa immortalibus bonis fuerãt exornati, crudeliores in illã hostes reperiãtur, qui laborãti subuenire debuissent, illi potissimũ excidium, atque uastitatem intèrent,

Petri Fontid.

quos oportebat suarum calamitatum dolore frangi, ij nunc luctuosas illius exequias lati & alacres prosequantur. Itaque non tam illi suorum templorum excisio, non bonorum direptio, non sacrorum depopulatio, non tam filiorum cædes, quàm hæc tãta indignitas misera & acerba est: nõ tam illa suas ruinas, quàm interitum uestrorum animorum lugeat: non tam stragem suarum fortunarum, quàm illam uictoriã, quam de uobis reportat hostis, uestre salutis & sue dignitatis lamentatur. Quod uos à se abstractos uideat, quod suis beneficijs ingratos experiatur, hoc illius animum uehementer excruciat, hoc illam suspirare, gemere, lacrymas effundere, & exclamare facit cum sponso. Audite celi, auribus percipe terra, filios educaui & euexi, ipsi autem spreuerunt me: quos ab idõlis demoniorum abstraxi, ad hæresum nunc idõla reuertuntur: quos in libertatem asserui, iterum misere seruituti mancipantur: quos eripui ab æterna morte, uix nunc ipsi materno sanguine satiantur: quos ornaui, me crudeliter spoliant: quos imperij Romani fascibus illustres feci, ipsi me omni dignitate orbare conantur: quos mihi putabam unicum esse perfugium, extremum moliuntur exitium. Cuius iam fidem implorabo, si filij carissimi fidem prodiderunt? Ad quẽ confugiam, si ab illis eijsior? Quò me recipiam, si ab illis expellor? Quis misere opitulabitur, si illi

Isal. i.

oppugnant? Tu domine IESU CHRISTE,
 spes unica, solatiumq; miseriarum mearum, qui me
 sanguine tuo abluisi & decorasti, qui te nunquam
 meis rebus, salui, atque dignitati defuturum promi-
 sisti, qui tam sapiens es, ut noueris, tam potens, ut
 ualeas, tam bonus & misericors, ut uelis sponse
 afflictæ & laboranti subuenire: tu, inquam, dulcissi-
 me IESU, qui solus potes, ecclesiæ tuæ miserere.
 Tam duri, atque ferrei eritis uiri Germani, ut hic
 acerbissimus dolor & querelæ iustissimæ calamita-
 tose matris non molliant animos uestros? Videte
 per Deum immortalem, ne his ecclesiæ lacrymis,
 & gemitibus Deus aliquando commotus, excitatus
 & incensus ira, ad sumendum de uobis supplicium
 conuertatur. Cauete, ne istam puniendi tarditatē,
 collecta maiori indignatione, supplicij grauitate cō-
 penset: & qui solet in maximis hominū sceleribus
 diutius connuere, iræ thesauros diuturnitate tem-
 poris, scelerum magnitudine collectos in uestram
 aliquando perniciem effundat. Ecclesiam catholicā
 magnis ad se clamoribus uos euocantem audite. Sa-
 crum istud, & œcumenicum concilium Tridenti-
 num, quod uestros ministros tam amanter accersit,
 & publica fide illorum securitati prospexit, quod
 solum tantis malis mederi potest, unicum arbitriū
 & iudicem agnoscite. Existimate hanc Dei & eccle-
 siæ extrinsecam uocem iam esse, uos admonentem &

Petri Fontid.

adhortantem, ut resipiscatis, ut hos ministros tan-
torum malorum, & discordiarum auctores in con-
cilium uenire cogatis, ut pax illa Christiani popu-
li, ijs discordijs sepulta, reuiuiscat, & ecclesie digni-
tas emergat ex ijs fluctibus domesticarum seditio-
num: ne si hoc tantum, tam frequens, tam necessa-
rium concilium negligatis, dissidia & æternum bel-
lum uoluisse uideamini. Si doctrinæ uulnera sana-
re cupitis, adsunt medici peritissimi, si abusus dele-
re, nouam ecclesie faciē inferre, & collapsum Chri-
sti templum reficere, adsunt architecti clarissimi,
quorū opera templi ruina, & ecclesie uultus refi-
ciantur. Ne patiamini hanc occasionem diuinitus
oblatam ē manibus excidere: qua sublata, quid futu-
rum putatis? nisi ut, cum nulla sit iam doctrinæ
Christianæ pars, quæ nõ uulnus aliquod à uestris
ministris acceperit, cum omnes reip. Christianæ par-
tes conuulsæ & labefactatæ sint, breui uniuersam
Germaniam, (nouis quotidie nascentibus errori-
bus) dissipatam, bustum quoddam religionis, & le-
gum diuinarum, exemplum denique seu eritatis di-
uinæ redditam conspiciatis, ut clarissima provin-
cia, sicut ille dixit, quæ erat antea casta & incor-
ruptæ sacrarium ueritatis, impium ac turpium er-
rorum lupanar fœdissimum efficiatur. Intestinis
odijs ardere uidetis iã eos, quos Christ⁹ mutua cha-
ritate uoluit ardere, bellis domesticis conflagrare,
quos

quos placidissima pace Christus gaudere, & illam
 potissimum suos discipulos colere, & complecti
 uoluit, quasi parum sit Turcarum armis ecclesiam
 affligi, atque uastari. Omnia denique perturbata, ex
 cisa, & propè iam euersa uidetis. Mysticum hoc
 Christi opt. max. corpus dissipatum, pulcherrimū
 istud ædificiū ecclesie, quod Christi sanguine coag
 mentantum est, hiscere iam, atque dissolui cruore
 nostro intuemini. Unica est illud restaurandi, atque
 reficiendi uia, pax, & concordia Christianorum.
 Noluit quōdam Deus, nisi composita primum pa
 ce, sibi templum cōsecrari. Itaque post domitas mul
 tas gentes, atque nationes, cū nullus audiretur iā
 armorum strepitus, neque quispiram cōtra popu
 lum Israeliticum arma caperet, sed omnes uicine
 prouinciæ conuiescerent: Solomon templum illud
 amplissimum erexit, & domino consecrauit, atque
 idem sepe ab hostibus euersum pacis beneficio re
 factum est. Videt nunc ecclesia Christi spem unicā
 componendæ pacis in hoc sacro Concilio Triden
 tino sitam, & collocatam esse, ad eam uos amplectē
 dam inuitat: qua conciliata, quemadmodum templū
 illud Hierosolymitanū, inimicorū multoties in cur
 sionib⁹ dirutū, ex dissipatis & collapsis lapidibus,
 rursus erectū & restitutū est, ita nunc tēplū istud,
 Chri, inquā, corpus, quod est ecclesia, luxatum &
 mutilum, ex languidis, emortuis & abscisis mem

Petri Fontid.

bris reficiatur iterum & renouetur, ut in staurato
hoc edificio, omnes, consentientibus animis, uni-
ca, eademq; instructi doctrina, eadē spe erecti, iisdē
charitatis uinculis & amoris flammis incēsi & col-
ligati, Christo capiti adherentes & agglutinati,
eiusq; uicarium Pontificem Romanum, totius eccle-
siae principem & pastorem, huiusq; sancti templi
Pontificem max. uenerātes, dulcissima & optatissi-
ma pace perfruemur: quam uobis, uiri Germani, in
CHRISTO IESV domino nostro opto sem-
piternam.

F I N I S.

PETRI FON-
 TIDONII SEGOVIEN-
 sis Doctoris Theologi Ca-
 nonici Salmanti-
 ni.

ORATIO HABITA AD PATRES
 in sacro Concilio Tridentino, nomine Catho-
 lici, & inuictissimi Hispaniarum Re-
 gis Philippi. 2.

Die 21. Maij. 1563.

IRABITVR fortasse qui-
 spiam uestrum Illustrissimi Le-
 gati. Sanctissimi Patres, Claris-
 simi Oratores, Quid sit, quòd
 cum in ipsis huius sacri Conci-
 lij primordijs, PHILIPPVS
 Rex Hispaniarum Catholicus, & Inuictissimus,
 Illustrissimum Marchionem Piscarium, lectissimū,
 & ornatissimum uirum ad uos iam legat. um mise-
 rit, qui alijs grauissimis eius Maiestatis negotijs
 occupatus diutius hic ad esse non potuit: nunc tan-

L 5 dem

Petri Fontid.

dem in ipso Concilij flexu, extremoq; decursu eius etiam nomine, CLAVDIVS hic, Quignonius Comes Lunensis, uir maiorum gloria, & maximarum ipse uirtutum splendore clarissimus, euocatus ex Germanica legatione, qua apud Cæsarem fungebatur, denuo legatus Tridentum aduenerit: Sed cū huius Consilij causam rationemq; cognouerit, nihil ab eo fieri cōsultius, nihil ijs temporibus aptius excogitari, nihil uobis nūc Sanctissimi Patres gratius, nihil incundius accidere potuisse iudicabit. Nā cum post decimum octauum iam annum quo sacrū istud Concilium inceptum, temporum iniurijs intermissum, bellorum procellis iactatum, & inimicorum nostrorum insidijs sepè dissipatum fuisse uideamus: Portum quem iam, ueluti ex alto conspicit Grauisissimi P. diuini spiritus aura fauente, breui, complicatis uelis, sitis occupaturi, in quo & uos ex tam longa iactatione nauisq; recreati conuiescere, & afflicta Ecclesia Christiana, ope, & auxilio uestro, erepta, ex hoc miserrimo naufragio respirare, & placidiorē deinde foelicioremq; sibi possit cursum polliceri: Cumq; decreta uestra sanctissima quæ suspensis omnium bonorum animis spectantur in omnes Christianorum prouincias diffundi iam, atq; dilatari debeant, quæ magnopere Regum præsidium, auctoritatemq; requirant, in tantis præsertim huius seculi infelicissimi perturbatione

bationibus, quibus sic æstuat orbis Christianus, ut
 neq; Conciliorum, authoritates spectentur, neq; le-
 ges audiantur, sed uis, furor, audacia, gladij; do-
 minentur, cum deniq; instet iam tempus illud, in
 quo Reges, & Principes Christianos, quos hacten-
 us hic per legatos rerum, quæ, à uobis gereban-
 tur testes, & spectatores habuistis: Nunc patro-
 nos, & defensores sitis habituri, nunc inquam,
 nunc uoluit Catholica Maiestas uobis per hunc or-
 natissimum uirum renunciare, se paratum iam esse
 ad agendas illas partes, quas Martianus Impera-
 tor, qui Concilio interfuit Chalcedonensi Impera-
 toribus & Regibus Christianis, Dixit esse sustinē-
 das, ut ueritatem per sacrum Concilium inuentam
 sic illi tuerentur, ut ex orientibus illius causa tumult-
 uibus obuiā irent, & exortos seuera animaduersione
 coèrcerent. Voluit significare, se libenter omne
 suum Imperium, quod sibi in primis ad Ecclesiæ sa-
 lutem, ad conseruandam religionem, ad tuendas ue-
 stras sanctissimas leges diuinitus sentit esse tribu-
 tum, ad protegendum hoc sacrosanctum Conciliū,
 & illius decreta esse collaturum. Voluit demum
 significare, se cupere uehementer hanc sanctam
 synodum quam **CAROLVS. V.** Im-
 perator clarissimus eius pater primo nascentem
 fouit, aluit, prouexit, & ut adolesceret sum-
 mo studio elaborauit, cuius causa bella difficilli-
 ma

Petri Fontid.

ma, & periculossissima suscepit & quam nunc etiã religiosissimus, & Inuictissimus FERDINAN-
DVS Imperator eius patruus, summa pietate, &
studio resarciendæ religionis inflammatus, consi-
lio, & opera sustentat.

Christiano-
rum princi-
pum officia.

Ad felicem exitum frugemq; perducere. Nam
ab illo die, quo Christianam religionem simul cum
amplissimo Regno à paternis humeris in suos de-
uolutam inclinantemq; prospexit, omnia sua consi-
lia, studia, cogitationes ad eam instaurandam & re-
ficiendam conferendas putauit: & cum duo sint of-
ficioꝝ genera, quæ à Principibus Christianis ijsce
potissimum temporibus Ecclesia Christi suo iure
possit exigere, Alterum, ut cogendo, celebrandoq;
Concilio, (quod unicum semper fuit afflictis, &
calamitosis, illiꝝ rebus remediũ) adessent, atq; faue-
rent: Alterum, ut Prouincias sibi subditas in anti-
qua religione, & obedientia sedis Apostolicæ con-
seruarent, sic in utroq; præstando se gessit, ut si glo-
riosam illam Catholici Regis compellationẽ à ma-
ioribus hereditario iure non accepisset, illam nunc
iure optimo fuisset omnium iudicio amplissimam
consequutus: acceptam uerò posteris longè sit illu-
striorem traditurus. Etenim cum P I V M. I I I I.
sanctissimum, & piissimum Pontificem Maximum
& persona, quam sustinet, & pietas incredibilis,
& miserabilis Ecclesiæ ruina, & Christi gloria ad
cogentur

cogendum, & terminandum iam hoc tantum Concilium impulisset, nullum ille officium, quod à uerè Catholico Principe sperari posset prætermisit. Pastores Hispanos (ipsum inquam Hispaniæ florē) quos hic præsentēs intuemini, è suis illico sedibus excitauit, & Tridentum misit, quorum studium in tuenda religione, in instauranda ueteri disciplina, grauitatem, sapientiam in dicenda sententia, in tuenda constantiam, in optanda Ecclesiæ salute, pietatem, in quærenda, diligentiam, fidem & industriam nobis tacētibus, uel hæc ipsa amplissima uestra subsellia testatur. Doctores præterea omni literarum, & uirtutis genere præstantes, quorum singularem eruditionem, quorum studium in inuestiganda ueritate, in refellendis erroribus, uim, & acrimoniã, suggestum etiam illud theologicum abundè, uobis Sanctissimi Patres indicauit. Curauit præterea diligenter, ne quid detrimenti Concilium ab aduersarijs acciperet, ne quid Ecclesiæ hostes molirentur, & ne illorum insidijs, aut hostilibus armis hic uester cursus felicissimus impediretur sollicitè prouidit: suas omnes uires, atq; potentiam ad protegendum hunc locum pollicitus est. Ut sine ullo metu, sed summa securitate Ecclesiæ saluti consuleretis.

Quanta uerò sollicitudine, Prouincijs, Regna, Nationes, suo Imperio subiectas in officio continuerit, & conseruauerit, ne ab Ecclesiæ unitate, & Ro-

mani

Petri Fontid.

mani Pontificis obedientia abducerentur, uel illud abunde magno est argumento, quod in illis potissimum sinceram religionem, & Apostolicam sedis obseruantiam florere uideamus. Testis est in primis Hispania, in qua cum tot haberet PHILIPPVS domestica exempla clarissimorum Regum, qui acerrimi religionis assertores extiterunt, à quibus degenerare turpissimum, quorum uirtutem imitari gloriosum duceret: Cum in mentem reuocare ueterem illam religionem, & antiquum iusturandum, quod decretis Toletam Concilij ab Hispaniæ Regibus exigebatur, ne aliquem non Catholicum in ea prouincia uersari paterentur: Cùm autem PHILIPPI cū atauis FERDINANDI recordaretur, de cuius singulari in religionem studio, nulla unquam etas, nulla posteritas cōticescet. Cùm CAROLI V. Imperatoris Maximi patris sui uita recēsq; memoria immortalitate dignissima ante illius oculos obuersaretur, memor antiquæ religionis, memor Hispanicæ gloriæ, memor patriæ auitæq; uirtutis: ueritus ne Hispania in has tantas hereticorum insidias incideret, ne communi hoc totius orbis naufragio religiosissima prouincia mergeretur, ueritus deniq; ne aliqua sua culpa, aut negligentia Hispania dehonestata & maiorum suorum gloria obscurata uideretur, tam sollicitam curam, tam uigilans studium adhibuit, ut eius beneficio inter saucias, & furem

furentes uicinas prouincias Hispaniam incolumē,
 & sanam habeamus, tãto ceteris Regibus antiquis
 maiorem gloriam adeptus, quanto est gloriosus,
 nauem in magna aliqua tempestate, quàm in portis
 regere, & conseruare, quanto est illustrius & ma-
 gnificentius Hispaniam extam pernicioso, tam su-
 nesto, & tam uicino incendio, & quasi ex ipsis se-
 pe hereticorum unguibus & faucibus eripuisse.

Etenim cū nosset illud h̄eresum uasrum, & cal-
 lidum ingenium, quæ insidias amant, quæ latere cu-
 piunt, quæ occultis meandris, & cuniculis irrepūt
 in hominum mentes, omnia tam sollicitè circumspe-
 xit, ut non modo ut cunq; tectos & occultos here-
 ticos, sed ipsam h̄eresim in ipsis animorum uenis
 medullisq; latentē detexerit, morbum ipsum taci-
 tē grassantem, tã diligenter inquiserit, tan sapien-
 ter aperuerit, tam opportunè sanauerit, Vt si ulli
 mortalium, illi potissimum, secundum Deum tan-
 quã assertori religionis, acceptã Hispaniæ salutem
 referre debeam⁹. Quoties obsecro ille h̄eresim per
 utraq; Pyrinçorū montium fauces ex uicinis Pro-
 uincijs in Hispaniam irruere conantē propulsauit?
 Quoties illã se tacitè insinuatã, & obscure serpētē,
 è tenebris in lucē, è latebris in hoīum conspectū ex-
 traxit, & sublatis nefarię coniurationis ducib⁹ ex-
 tinxit? Quoties illã ad extremos Indos nauigare cu-
 piētē repressit? Nulla unquã h̄eresis sanctissimi P.

Heresum
 ingenium;

tanto

tanto exarsit studio se propagādi sicuti hæc quæ mi-
serè nunc affligit Ecclesiam, quæ non cõtenta ijs Eu-
ropæ regionibus, quas omnes fermè crudeliter uul-
neravit, neq; in terra flammās, neq; in mari naufra-
gia, non hominum gladios, neq; diuinam iram per-
horrescens, emenso uastissimo pelago in occidenta-
lem Indiam cõmigrare cupiebat: ut illic in ipsis In-
dorum animis primo nascentis, & pullulantis reli-
gionis ipsas radices inficeret. Et in illam latissimam
regionē inquam Rex catholicus FERDINAN-
DVS Hispanorum signa, CHRISTI nomē,
illis gentibus in auditum, & purissimam castissi-
mamq; religionem Christianam primus inuexit.
Ipsa furias & eriuues asportaret ad illius pacem
tranquillitatemq; turbandam. Et nisi illius nefarie
cupiditati interceptis sepe libris, & sceleratis Sa-
thane ministris comprehensis, obuiam isset PHILIP-
PVS, nisi ab illo cursu, quo in Indis perni-
ciam properabat, ab illa improba spe conatuq; de-
pulsus fuisset, haud dubiè iam in Indiam cum ingenti
illius orbis periculo, & acerbissimo Ecclesie do-
lore penetrasset.

Libri hære-
ticorum.

Cum magnum præterea Hispaniæ periculum
ab hæreticorum libris imminere conspiceret, om-
nes maritimas orasque mediterraneo mari, & ocea-
no abluuntur diligentia custodia muniuir, ut nullus
aditus huinsmodi libris, aut sceleratis ministris
patere

patere, potuisset. Quod si contingeret aliquando
 (ut est insidiosa hæresis) ut latebram aliquã (qua se
 se insinuaret) inuenisset. Omnibus in locis & in om-
 nibus oppidis industrios, & oculatos homines col-
 locauit, qui omnia odorarentur, & subolfacerent,
 omnia curiosis oculis rimarentur, ut obsessa ijs fir-
 missimis præstidijs, heresis contra religionem se cõ-
 mouere non posset, quam quam primum emeris-
 set, comprimeretur. Sic ergo Dei in primis optimi
 maximi clementia, & huius clarissimi, & uerè ca-
 tholici Principis industria, uiget in Hispania reli-
 gio, fides, & doctrinæ puritas, sic floret antiqua di-
 sciplina, sic sancta illa, & minimè curiosa, sed uerè
 christiana prudensq; simplicitas, in Hispanorũ ani-
 mis conseruatur. Vt mihi quidem, quoties afflictæ
 Mater Ecclesia, reliquas Prouincias, erroribus
 æstuantes, à quibus se pulsam lamentatur, ægro &
 consternato animo lustrat, cum deinde luctu, me-
 rorèq; confecta, oculos lacrymis manantes, in Hi-
 spaniam conuertit, quam sibi iactatæ portum dul-
 cissimum, & sacram anchoram, quam afflictæ sola-
 tium, quam miseræ perfugium, quam deniq; exuli
 & calamitose unicam aram ad quam confugiat in-
 tuetur, suas omnes miseras illius suauissimo conspe-
 ctu consolari uideatur. Utinam, utinam Sanctiss.
 P. hanc catholici Regis seueritatem, in coërcendis
 ijs hominibus nouarum rerum cupidis, Principes

Petri Fontid.

Anglia Phil
lippi benefi
cio Ecclesie
restituta.

omnes, & Respub. Christianæ fuissent imitatae. Vos utiq; hac celebrandi Concilij sollicitudine, & Ecclesiam ijs tantis erumnis & calamitatibus liberassent. Neq; uero hoc ardens instaurandæ religionis catholice Maiestatis studium, Indię solum Hispanięq; reginobus terminatum est, sed in alijs etiã christianis Prouincijs emicuit. Testis est Anglia celeberrima insula, quæ cum hac hæresum peste non infectam modo, sed perditã propè atq; desperatam, doleret: **MARIAM** Angliæ Reginam lectissimam, & religiosissimam foeminam, non alio nomine duxit uxorem, quàm ut si fieri potuisset collapsam ibi religionem erigeret, & tantũ illud in Ecclesiæ fortunis, ab Henrico Rege excitatum incendium extingueret: Quod tanto animi ardore, tanta contentione, tam certa spe, aggressus est, ut breui tempore, uniuersam insulam, ad Ecclesiæ sinum, unde abstracta fuerat, adduxerit, & ut publicè **IVLIO III. Pont. Max.** obedientiam restitueret, ut in Sathanæ ministros animaduerneret. Et ut Ecclesiæ **Ro.** leges, & instituta sequeretur, impetrauerit: & nisi immatura mors, Regina sublata, hæc tantã Angliæ foelicitatem inuidisset, aut nisi potius diuina bonitas, illorum hominum crudelitate, & sceleribus offensa, ut de illis supplicium acerbissimum sumeret, foeminam sanctissimam, & religiosissimã unicum eius gentis remedium illis eripuisset, haud dubie

dubic' eam insulam, si non profus' sanam, non tamen ita uulneratam & sauciam haberetis.

Testis est Flandria, quæ cum non nihil sordium istarum gentium commercio, & consuetudine contraxisset, nisi illius saluti opportunè fuisset diligenterq; cōsultum, eodem fuisset iam cū reliquis Prouincijs funere sublata. Testis est Mediolanum Neapolis, Sicilia, cætereq; Insule, Regna, Prouinciæ. Nationes, quot quot eius latissimo continentur Imperio, quib' antiqua religio summo Catholice Matris studio, cōsilio, & industria conseruatur.

Testis est demum, nunc etiam uicina Gallia, in qua cum uideret hæreses in apertum furorem prorupisse, arma contra Regem Christianissimum & contra religionem arripuisse: non nullos Angliæ & aliquarum prouinciarum Germaniæ Principes ad illa etiam infœlicia & sacrilega arma sollicitasse, omnia iam turbasse, omnia cōmouisse, incendijs omnia, & cædibus funestasse, miserorum Gallorū sanguine ipsa templa cruentasse, flumina infecisse, odium suum, crudelitatem, & rabiem saturasse, ea deniq; immanitatis exēpla in amicos, in fratres, in parricidas, in Patriam, & in Ecclesiam didisse, quæ silicet dolore frangere, quæ ab ipsis rupibus & faxis cōmiserationem & lacrymas extorquere potuissent, neruē in Gallia religioni, ne Christianissimo & amicissimo regi, ne clarissimo regno deesse in tāto discrimine

Petri Fontid.

mine uideretur, contra tantam uim sceleris, audacia, & proditionis eorum hominum, qui prætextu religionis Regi suo, & infanti, & pupillo nefarium bellum intulerunt, suas omnes uires, potentiam, opes, se deniq; ipsum cum magno exercitu ad propulsandam illam insignem iniuriam, obtulit Christianissimo, & sibi charissimo Regi, ille uero, qui iam exercitum numerosum contra ciues contumaces & perfidos proditores, comparauerat, & ad id bellum clarissimis Gallie Ducibus utebatur, exiguis Hispanorum, & Germanorum auxiliaribus copijs contentus, Deo auspice, ita feliciter cum aduersarijs pugnauit, ut parua clarissima uictoria, quam acerrimis illis religionis propugnatoribus præstantissimisq; Ducibus Catholici adepti sunt, fracti hostium conatibus, & afflictis gallorum rebus, signum quoddam salutis sublatum fuisse uideretur. Etenim si penes aduersarios extitisset illa uictoria, nullus erat, qui non de religione, & de Catholicis omnibus actum in Gallia esse indicaret. Memini uos Sanctissimi Patris exhilaratos illo latissimo nuncio & in maximam spem erectos eo die decretis supplicationibus, ad agendas Deo Opt. Max. gratias pro tam singulari beneficio in Diui Vigilij templum letis animis conuenisse, neq; enim ullus dies letior Gallie, aut felicior illuxit illo, quo illas teterrimas furias omnia populantes in acie concidisse conspexit: Nullumq;

tunc ex uobis extitisse, qui diuinam misericordiam agnosces non exclamarit, ò diuina bonitas, ò summa clementia, & misericordia summi Dei, qui licet hæc mala in Ecclesiæ Christi ob nostra scelera, exoriri patiaris, non tamen illa diutius ad nostram perniciem, & tuam contumeliam dominari permittis. Neque enim sine diuino consilio accidisse, tunc omnes arbitrabantur Sanctissimi P. ut illi tam perditæ religionis hostes, & regni proditores ex occultis illis, & perniciosissimis insidijs, in apertum latrocinium conijcerentur, ut debitas aliquando tantis sceleribus penas sustinerent, & ut illa ferox, audax, cruenta, & superba hæresis, quæ erecta ceruice, euagina-
to gladio, ardentibus oculis, furorem & crudelitatem spirans: tot populorum strages, Urbium euer-
siones, templorum ruinas, cædes miserabiles ædebat, interitum deniq; Galliæ, & extremam perniciem minabatur, fracta tunc, atq; debilitata iaceret, & ingemisceret, & Ecclesia illa Gallicana, quæ quòdam inter summas Christianæ religionis delicias, ob eius pietatem incredibilem habebatur, & tunc toto corpore saucia, & animo consternata iacebat, oculos illos, quos lacrymis præ dolore madidos, præ pudore in terram defixos habebat, ad aspiciendam lucem attolleret.

Hæresis.

Hæc sunt Sanctissimi P. Catholici Regis in Christianam religionem officia, quæ non solum in suo

Petri Fontid.

rum Regiorū finibus, sed in alijs etiā Prouincijs atq; Nationibus uersantur. Quæ quidē ego omnia, ut omnibus nota, & explorata, silentio libeter præterissem, nisi, non tam ego, huius tãti Principis laudes, quàm uestrum, & afflictæ Ecclesiæ solatium, spectassem, quod in tantis erumnis, & calamitatibus huius Clarissimi Regis, & rerum ab illo gestarum commemoratione capere debuisset.

Neq; uerò illud prætermittendū existimo, quod ad summā eius laudē, & totius Christiani orbis utilitē arbitror pertinere, quod cū grauitè, & iniquo animo ferret religionē nō terra modò, sed mari etiā ab hostib⁹ infestari, quod infinitis sit prædonibus refertum, à quibus non solum oræ maritime omnes, miserè crudeliterq; uexentur, sed quod est omnium longè miserrimum Christiani innumera biles captiui abducatur, qui (quod sine lacrymis & dolore commemorari non potest) partim blanditijs allecti, partim misera, & longa seruitute fracti, partim metu, uiq; tormentorum coacti, ad deserendam (prohdolor) Christianam religionem impellantur. Cum nullæ præterea maritime ciuitates, nulli portus, nullæ oræ, nulli abditæ, & sepositi sinus, tuti satis, atq; securi sint. Cum nulla Nauis, nulla Triremis oram, per hosce annos è portu soluat, que non interitum, aut seruitutem pertimescat, ut aut hyeme, cum fluctibus, aut uere, cum pyratis sit prædoni-

donibusq; pugnandum: classem parat numerosam, qua clausa uobis maria patefacit, qua pyratis expurget, qua securam reddat nauigationem, qua deniq; Christianam religionem terra mariq; tueatur. Et tamen in hoc tam uasto curarum Oceano, cui spem omnem Ecclesie sitam in uobis nunc, & collocatam e uestris Sanctissimis Decretis potissimum pendere uideat, nunquam ab hoc Sacro Concilio remouet oculos, sed ut Regem uigilantem, & religiosum decet, omnia circumspicit consilia, atq; conatus hostium diligenter obseruat, ne ullis technis, aut prauis hereticorum consilijs dissipetur, quo sublato, simul etiam spem omnem salutis Ecclesie sublatam, & creptam intuetur. Militum, si sit necesse firmissima hic presidia collocaret, & si ad tuendum hunc locum sacrosanctum & Concilij libertatem fuisset opus, iam hic ipse armatus adesset, & nunc absens corpore, presens animo inter haec subselia, & uestra latera, mente saltem, & cogitatione uersatur, & se iam ad tuendas uestras sanctissimas leges, paratum esse denunciat.

Atq; hoc est primum huius legationis caput, & eius reigratia, hic uir Illustrissimus legatus aduenit, quem cum intuemini PHILIPPVM uos Religiosissimum & potentissimum Regem intueri, atque hic presentem adesse existimate.

20
Petri Fontid.

Quis ergo iam erit, qui non istius legationis, iustissimam hanc & optimam esse causam arbitretur? Quid enim uobis optatius Sanctissimi Patres euenire potuisset, quam tam pium, tā religiosum, tam Catholicum, & tan potentem Regem pro dignitate uestra, & Ecclesie salute contra sacrilegam hereticorum audaciam pietate, & ferro, magnitudine animi, atq; potentia armatum uidere? Quis non uideat Deo Opt. Max. gratias immortales agendas esse, quod eius diuina bonitate in tanta Catholici Regis potentia, tam incorrupta fide, pietas, religio, tam ardens instaurandæ Religionis studiū his praesertim calamitosis temporibus conseruatur?

Secundum
legationum
caput.

Sed uenio iam ad alterum huius legationis caput explicandum, in quo quid nunc Catholica Maiestas à uobis Patres Sanctissimi postulet quid optet, quid expectet, breuiter aperiemus: quanquam neminem esse arbitror, qui cum ea, quæ pro tuenda religione ab illo gesta sunt in memoriam reuocauerit, non eius nunc sanctissimum uotum deprehendit, duo etenim sunt, quæ à uobis prestari Ecclesie Christi hoc tempore uehementer exoptat. Alterū, ut ad resciciendas miseræ illius ruinas ad colligendas, & confirmandas has exiguas reliquias dissipatæ religionis, omni studio (sicuti uos facere intelligit) incumbatis. Alterum uerò ut non prius de discessu ex hoc loco cogitetis, quam rem omnium secularium

culorum grauisſimam, difficillimam, & maximè
 neceſſariam ſæpe cœptam, & inſœliciter intermiſ-
 ſam perficiatis. Neq; enim ulla magis lethalis, &
 mortifera plaga infligi poteſt Eccleſiæ, quàm ſi hac
 unica & extrema iam ſpe deſtituatur, nõ tã atrox,
 & exitiale uulnus, hoſtiũ crudelitate petita, quàm
 diſceſſu uestro deſerta atq; deſtituta ſuſcipiet. Iam
 uerò in gerendis rebus illam quam hæcenus reti-
 nuisti conſuetudinem magnopere probauit, & cõ-
 ſeruari cupit, ut doctrinæ ſimul atq; morum uulne-
 ra curentur. Et licet non deſuerint, qui uos prorsus
 à doctrina ad ſanandos mores traducere conaren-
 tur, minimè tamen illam prætermittendam pruden-
 ter iudicaſtis. Cum ſit præfertim maioris pöderis,
 atq; momēti, cum illa ſemper fuerit conſuetudo ue-
 terum conciliorum, cum maius periculum ex con-
 uulſa Euangelica ueritate quàm ex deprauatis quo-
 rundam moribus Eccleſiæ comparetur. Sed illud in
 primis ſummis uotis exoptat, Eccleſiæ Maiestatem
 uobis (ut pareſt) Sanctiſſimi Patres eſſe chariſſi-
 mam, & illorum piam fortasſe magis quàm circum-
 ſpectam ſententiam diligenter à uobis examinandã
 & expendendam arbitratur, qui multa nunc Chri-
 ſtianæ religionis hoſtibus à uobis putant eſſe per-
 mittenda, ut Indulgentia uicti ad Eccleſiæ ſinum
 reuertantur, Qui uos ad id præſtādum, & ad hæc,
 quam putant miſericordiam, uel ea ratione conan-

Petri Fontid.

tur impellere, quòd parentes stitis, qui filiorum peccantium salutem, indulgentia paternam prospicere: Pastores, qui abactas oves, summo studio, & charitate conquistatas, ad Ecclesie caulas reuocare: Pietissimi medici, qui non acerbam aliquam (neq; enim illam tempora patiuntur) sed blandam, & exulceratis animis aptam medelam adhibere debeat. Fuisse iam dicunt quondam, secula quaedam, quae uirgas ferreas, & secures pati potuissent: Nunc uero in tanta temporum, & animorum acerbitate, nonnulla esse hominum si non improbitati, imbecillitati saltem, à uobis condonanda: Ita ut in curandis his morbis temporum potius, quàm rerum rationem habuisse pietatem, quàm seueritatem, summam clementiam, quam summum ius secuti fuisse uideamini, atq; hanc unicam esse uiam conciliandae pacis arbitrantur. Pia sanè, & à sincero Christianoq; pectore profecta, neq; à uobis sanctissimi Patres repudianda sententia si hac ratione concordiae, & unitatis conciliandae, certa spes eluceret, Sed quae obsecro spes patris, cum illis esse potest, qui infinitis alijs erroribus, ita pertinaciter adhaeserunt, ut facilius à uita, quàm ab illis depellantur? Quae pacis certa conditio cum illis in quibus incredibilis crudelitas, & nulla iam fides reperiat? Cum ijs, qui non ipsi ad Ecclesiam uenire, Sed Ecclesiam ad se adducere, & suis cupiditatibus subijcere conantur? Cum ijs, qui illis rebus

quas uehementer expetunt, uel hoc uno nomine,
 quod à Concilio concedatur, se minimè uiros esse
 profitentur, si non concedantur nihil curent? Quæ
 ista erit humanitas, pietas, aut Clementia? Non est
 uobis certamen Sanctissimi P. cum ijs hominibus,
 quos ullum beneficium, ulla pietas, quos ulla iã pos=
 sit flectere misericordia. Utinam sic illi uestram au=
 thoritatẽ agnoscerent, utinam sic essent in sacrũ
 istud cõcilium animati, ut si quid à uobis nunc in
 illorum gratiã decerneretur optimè secum, & cle=
 menter actum esse putarẽt, Sed quis sibi persuade=
 re potest eos uestram clementiam requirere à qui=
 bus authoritas uestra negligatur? Crudelis esset hæc
 sanè misericordia, quæ in nullum eorum emolumẽ
 tum, & in maximum fortasse Ecclesiæ dedecus re=
 dundaret. Quæ ea semper usa est grauitate atq; cõ=
 stantia, ut multa suis hostibus, quæ honestè conce=
 di potuissent ad infrigendam illorum pertinaciam
 sepiissime denegauerit, non est necesse exempla re=
 ferre, uos ipsi recordamini. Vestrũ igitur erit nunc
 Sanctiss. P. sic illorum saluti Ecclesiæq; maiestati
 cõsulere, & omnia ex huiuspotius dignitate, quàm
 ex illorum libidine geri uideantur. Illud deniq; ad
 extremum non modo Rex catholicus, sed uniuersus
 christianus orbis à uobis ardentibus, & suspen=
 sis animis optat, & expectat, ut infructuosis quæ=
 sionibus (quæ nullum Ecclesiæ commodum, ad
 uersa

Petri Fontid.

uerfarijs uerò maximum scandalū parere possunt) ommiffis, omnium Christianorum ordinum uulnera sanare studeatis, ut omnia illa Christianæ Reipublicæ uitia, quæ Deo stomachum mouerunt, & ad sumendum hoc de nobis supplicium acerbissimum prouocarunt, ab ecclesia Christi repellatis, ut in ipsos malorum fontes, unde hæc, quæ modo patimur, promanarunt conijciatis oculos, & ea quæ diuinos oculos offenderunt, quæ hostium animos à uobis alienarunt, & quæ tacitas etiam uulnerant filiorū cogitationes, è medio tollantur, ut ipse deniq; malorum radices stirpentur. Quæ licet sine aliquorum dolore euelli non possint, patienter ab illis, & æquo animo ferendum est, si Ecclesiam saluā esse cupiūt: sæpe etenim membra uruntur, & refecantur, ut unius hominis salus & uita conseruetur, eò iam miseriarum uentum est, ut (quod medici desperata ægri salute facere consueuerunt.) Extrema iam remedia Sanctissimi P. experiri debeatis. Hoc à uobis ipsa petit Ecclesia, hoc temporum conditio requirit, omnes clamant, hoc Principes, Reges, Reipublicæ, Populi, Pro uintia, Nationes, hoc filij, & hostes catholici, & hæretici postulant, hoc ipsi iam lapides saxaq; loquuntur, hoc tot incendia, cædes, ruinae, hoc tot martyrum qui passim pro Christo trucidantur effusus sanguis, & luctuose uoces, hoc deniq; hic cantus, quem uel hic uos audire arbitror,

ruentium Ecclesiarum fragor esflagitat. Quæ
quidem mala omnia, cum præferant iram indig-
nationemq; diuinam, errant, qui sibi ullam salutis
spem, nisi placato Deo pollicentur, quo irato, fru-
stra labores omnes suscipiuntur, inanes sunt omnes
illi conatus, qui diuina misericordia destituuntur,
& spes fallaces, quæ nõ unica placati Dei clemētia
bonitateq; nitātur. Si Deū placare cupitis, omnē ab
illiā Ecclesia turpitudinē, & sordes remouete, si le-
thale uulnus hostibus insligere uultis, medelā prius
nostris uulnerib⁹ adhibete. Sauciā ecclesiā in uestris
manibus habetis, cuius uulnera explicare nõ est ne-
cesse, quæ & uos probè nostis, & quæ legati, ex om-
nibus Prouincijs non modo uobis aperuerūt, sed
totum illius corpus saucium uulneratumq; nuda-
runt: illam nunc uos solos int uentem, uestram fidē
implorantem, supplicem, & obsecrantem uidetis,
ne se miseram, & ægram, sine spe salutis à uestris
genibus repellatis, non hominum modò, sed angelo-
rum etiam ipsorum oculos in uos cōuersos atq; de-
fixos uidetis: sanctissimos Apostolos, quorum uices
geritis, pastoresq; illos beatissimos, qui florentem
Ecclesiam, & hereticorum spolijs ornatam uobis
reliquerunt, & nudam nunc, & spoliatam intuen-
tur: testes hīc, & spectatores habetis, Christum de-
niq; ipsum, non modò rerum quæ à uobis gerūtur,
sed cogitationum etiam inspectorem, quem Eccle-
siae

Petri Fontid.

siæ sponse suæ causa, omni honore, & unica (quã
solũ habuit) tunica spoliatum & obiectũ acerbissi-
mis iniurijs, & crudelissimæ morti, recordamini.
Cauete igitur per Deũ immortalem Sanctissimi P.
ne Christus, Ecclesia, Angeli, Apostoli, totus orbis
Christianus, præsens seculũ, & ipsa etiã posteritas,
ad quã hæc pæstis non compressa promanabit, iure
de uobis queri possit aliquãdo. Erũt etenim futuris
temporibus multi, qui cũ ex historijs huius misferri-
mi seculi, calamitates, & Ecclesiæ ruinas colleger-
int, cũ occurrendi ijs malis gratia, hoc tantũ Con-
ciliũ tanta Patrum frequẽtia, tam opportuno loco,
atq; tẽpore, tanto Regũ & Principum Christiano-
rum præsidio coactũ celebratumq; cognouerint. Si
(quod Deus auertat) Nihil uos adiuuẽti Ecclesiæ
rebus attulisse, sed (re infecta) discessisse uiderint,
in quem obsecro existimatis, huius mali culpã illos
esse deriuatur os? Vobis planè quibus tãta affuerit
sanandæ Ecclesiæ facultas, uolũtatem defuisse, mi-
rabuntur illi quidem, & stupeficient. Efficite ergo
Sanctissimi P. ut & ijs iudicibus & populi nunc
Christiani uotis, & tantæ totius orbis expectatio-
ni satisfactũ à uobis fuisse uideatur. Hoc est, quod
Catholica Maiestas uehementer exoptat, in quo sit
omne suum Imperiũ, dignitas, salus, & uita essent
periclitanda, libenter hæc omnia ad Ecclesiæ salu-
tem incolumitatemq; conferret. Huius reigratia,
hanc

hanc instituit legationem, & hunc Illustrissimum
 virum cuius singularis prudētia, moderatio animi,
 fides religio, probitas, in magnis, & arduis rebus
 sibi cognita satis, & perspecta est, cuius maiores
 bello, & pace clarissimi, de Hispaniæ Regibus, de
 Repub. christiana, & de religione benemeriti sem-
 per extiterunt, qui has omnes hæresibus infectas
 Prouincias peragravit, qui hæreticorū consilia, in-
 timos sensus conatusq; perspexit, qui est suæ Ma-
 iestati charissimus, ob magnas excellentesq; uirtu-
 tes, qui deniq; dignissimus uisus est, qui tanti Prin-
 cipis personā tantam sustineret. Hunc inquam ad
 nos suæ in hanc sanctam Synodū uolūtatis, & ob-
 seruantia, in Religionem studij, in Ecclesiæ salutē,
 animi testem & obsidem mittit, qui suū istū uobis
 animū pate faciat, qui polliceatur se curaturum, ne
 leges à uobis ad instaurandā religionem conditæ,
 uiolentur, ne decreta ab hostibus conuellantur, sed
 ut hæresis, uestris sentētijis iugulata, à se penitus in
 omnibus suis Regnis atq; Prouincijs extinguatur,
 ut pax uestra sapientia parta, sua potētia conserue-
 tur, ut deniq; summa in primis misericordia Clemē-
 tissimi Dei, uestris deinde Sanctissimis Decretis,
 & suis armis, Ecclesiā (quod futurū sperat) pri-
 stinae dignitati & splendori restitutam, letam, flo-
 rentem, atq; beatam in Christi Opt. Max. gloriam,
 & laudem uideamus.

DIXI.

RESPONSVM
SANCTAE SYNO DI
in admisione Illustris D. Comit
tis à Luna Oratoris Serenifs.

Philippi Regis Catholi-
ci, datum in genera-
li Congrega-
tione.

Die . 21 . Maij. M. D. LXIII.

AGNO In dolore, Illustris
Orator, quem in communibus
miserijs capimus, non medio-
crem nobis consolationem attu-
lit tua ista eximie Serenissimi
ac potentissimi Philippi Re-
gis Catholici in Christianam Religionem, atque
in hanc sanctam Synodum pietatis, ac studij comme-
moratio: Non eam quidem ob causam, quod igno-
tus nobis antea fuerit tam pij, tamq; de Christiana
Republica benemeriti Principis animus: sed quod
ea, quae sigillatim superioribus tēporibus animad-
uerteramus, copiosissimè nunc explicata, atque

ante

ante oculos posita uno aspectu omnia cōspeximus. Atque illud in primis gratum nobis, atque iucundum accidit, & maximam nostris animis alacritatem addidit, quòd sua Rex studia omnia, suas vires (que quantæ sint non ignoramus) ad ea, que sanxe rimus, tuenda, atq; defendēda se collocaturū tanto animi ardore pollicetur. Quod idem pientissimum, atque inuictissimum Cæsarem, aliosq; Christiani nominis Reges, ac Principes facturos cum exploratum nobis sit, quibusdam quasi stimulis incitatur, ut accuratè operam demus, uti actiones nostræ, tot ac tatorum Principum studijs cumulatè respōdeāt. Atque id nos quidem, & sponte nostra, & Sanctissimi Domini nostri cohortatione iamdiu facimus: Nihil enim aliud ex quo die huc accessimus, meditatur, neque in alia cura, atque cogitatione uersamur, quàm ut & in morum, atque Ecclesiasticæ disciplinæ emendatione. Et in Doctrinæ Catholicæ explicatione, nostras partes diligenter exequamur: sicq; omnibus in rebus tueamur cum pietatis moderatione iustitiam, ut publicæ utilitati maximè consulatur, atque ad optatum tandē exitum hanc sanctam Synodū perducamus. Id, quod à Deo immortaliter petere quotidie summis precibus non desistimus, & cum à bonis omnibus, tum à Pontifice ipso maximo summoperè desiderari intelligimus. Quamobrem cum prior orationis tuæ, pars, que Ca-

Petri Fontid.

tholicæ Maiestatis egregia facta, propensamq; in
Dei Ecclesiam uoluntatem, atq; ingentia merita cõ-
plectebatur, nos mirum in modum delectarit: poste-
rior etiam, quæ de labenti, ac propè cadenti Chri-
stiana Republica fulcienda, atque in pristina (quod
eius fieri possit) dignitatem reuocanda, præclara
multa continebat: ea, ut mirificè cun nostris sensi-
bus, atq; consilijs conueniebat, ita grata nobis admo-
dum fuit. Nunc (quod huius temporis est) quan-
tas maximas possumus, Regi ipsi gratias & agi-
mus, & habemus, tum pro singulari eius, ac perpe-
tuo in Catholicam fidem studio, à qua gloriosum il-
lum titulum sibi à Maioribus suis relictum, præcla-
rè tuetur: tum pro recenti ac tam piæ in Sæctam Sy-
nodum uoluntatis professione: tum uerò etiã quòd
te potissimum, Illustris Orator, ex magno clarissi-
morum, atq; ornatissimorum uirorum numero de-
legarit, quem post Illustrè Marchionè Piscariæ,
ad nos huc mitteret. Cuius præsentia, non medio-
cre communi huic causæ, & adiumentum, & orna-
mentum afferret. Neque enim ignoramus quanta
prudentia, moderatione animi, probitate, religione,
& maximarum rerum tractatione excellas. Qua-
rè sancta hæc Synodus lætissimis te oculis, atque
libentissimis animis, & intuetur, & excipit. Ac
mandatum tuum, prout iuris est, libenter admit-
tit.

98
CONCIO P E-
TRI FONTIDONII, SE-
gouiensis, Doctoris Theo-
logi Canonici Salman-
tini.

HABITA AD SACROSANCTAM
Synodum Tridentinam Dominica sanctissima
Trinitatis Vigesima quarta.
Maij. Anno. 1562.

Absque Synagogis facient nos.
Ioan. 16.

SCUM rudes, & populares
homines, euangelicis praeceptis
instituendi, & amore uirtutis
inflammandis sunt, à magnis
etiã, & excellēti ingenio atq; do-
ctrina uiris, in ipso statim concio-
nis ingressu, atq; uestibulo, diuini numinis fauor im-
plorari cōsuevit: quāto maiori ratione hodierno die
& mihi et in hoc theatro sapiētiae, & apud ecclesie
principes, et de re omnium grauisima et difficillima

Petri Fontid.

dicenti, omnia erūt inuocanda cœlestia patrocina,
& diuinus animorū medicus, atque magister Chri-
stus, precibus erit sollicitandus: Vt illos in nobis spi-
ritus ad dicendum accendat quos huic tantæ provin-
ciæ uidet esse necessarios, quos ut facilius obtinere
ualeamus, illius matrem sanctissimam, uirginē Ma-
riam, solitis illis officiosissimis, iucundissimisq; an-
gelicæ salutationis uerbis interpellemus dicentes.
Aue Maria.

Absque Synagogis facient uos Ioan. 16.

CVM nihil sit præstantius amabiliusq; ueri-
tate Illu striff. Legati Reuerendiss. Patres, cui-
us amore incensī & inflammati mortales, nullis ut
eam assequerentur laboribus parcendum, sed uota
studiaq; omnia illi consecranda, imo totas suas
ætates pleriq; in eius inuestigatione conterendas
iudicauerint: mirum profectō mihi sæpe uideri so-
let unde tan subito contra ueritatem tantum odium
exarserit ut cuius tanto studio & cupiditate ante-
quam esset inuenta homines tenebantur, eam in lu-
cem iam æditam tan acerbo & intestino odio pro-
sequerentur. Neque enim Christum seruatore[m] no-
strum uitæq; magistrū alio nomine perditī & pro-
fligati homines tā acriter insectati sunt, quàm quod
cum ipsæ ueritas esset, seueritatem appellauerit, &

Ioac. 14.

ueram

ueram rectè sentiendi optimèq; uiuendi uiam inno-
centissima uita & coelesti sapientia mortalibus pa-
tescerit: neque quidpiam aliud contra illius disci-
pulos acerrimos ueritatis patronos ueterum tyrā-
norum carnificinas quam odium ueritatis arma-
uit. Quòd si ueterem etiam rerum gestarum memo-
riam iam inde ab initio ad hæc usq; nostra infæli-
cissima tempora repetamus, inueniemus plane &
ueritatem ipsam inuisam semper fuisse mortalibus,
& os qui illius causam patrociniumq; susceperūt,
& publico odio conflagrassè, & impios contra se
sceleratorum hominum animos, armaq; mouisse.
Hinc prophetarum fuga, exilium, cruciatus interi-
tusq; promanarūt. Hinc uideas Michæam odio ha-
bitum. Hieremiam in carcerem teterrimum detru-
sum, Heliam sanctissimum uirum aperditissima fœ-
mina indignis modis uexatum, Zachariam Ioiade
filium lapidibus obrutum, Esaiam serra confectum
Crudelissime trucidatum: coelestemq; illum præco-
nem Ioannem Baptistam obtruncatum, eiusq; ca-
put uenerandum impudētissimæ saltatrici tanquā
impudentiæ præmiū atque mercedē exhibitum.
Sed nihil mirandum est, pugnat enim ueritas cum
hominum sceleribus, cum ambitione, superbia auar-
ritia, cum omni genere improbitatis bellum gerit,
tot habet hostes quot uitiatum uero principem ip-
sum mendatijq; parentem dæmonem sibi insensissi-
mum,

3. Re. 22.

Hier. 38.

3. Re. 19.

2. Para. 24.

Petri Fontid.

num, quo fit ut non potuerit dignitatem suam citra puluerem & sanguinem conseruare. Accerrimos igitur perpetuo & innumerabiles hostes paucissimos uerò patronos & defensores adeptus, sic semper infestas & inimicas mortalium mentes experta est, ut mihi quidem totum penè orbem contra ueritatem pugnassee, & odium simul cum illa natū & educatum eius semper socium atque comitem extitisse uideatur.

Etenim antiquis tēporibus ante aduentum Christi foelicissimum, cum homines non expressam aliquam ueritatis imaginem, sed quasdam illius umbras, uestigiaque sequerentur, non tamen desuerunt qui illas etiam umbras & odio haberent & accerrime insectarentur. Nam si qui tum magni & excellentes homines uirtute atque sapientia florere, qui ueritatis amore flagrantes, illius uindices & assertores esse uoluerunt, ij planè cæteris inuisi, multis sepe incommodis, & contumelijs affecti sunt: sed cum non satis essent ad illius defensionem animati, qui honorem uitamque suam illius dignitati anteferendam ducerent, molles & delicati patroni, eius causam turpiter prodiderunt. Vexata ergo tunc, afflictata, & exagitata ueritas, cum nullum locum in terris in quo respirare, nullum certum domicilium, nullam sedem tectam satis, atque munitam inueniret, in qua dignitatem suam

suam illesam, & inuiolatam contra hominum in-
 fidias conseruaret, quemadmodum incorruptissi-
 ma illa uirgo iustitia relictis tribunalibus iudicium
 in coelum, sic ueritas destitutis Gymnasijs philo-
 sophorum, cætuque hominum, in supernas sedes,
 in gremium, sinumque diuinum, unde fuerat egressa
 commigravit. Totus igitur terrarum orbis densis-
 sima quadam & flagitiorum & ignorantie caligi-
 ne circumseptus, luce & splendore ueritatis orba-
 tus, in tenebris uersabatur, quousque confecto iam Galai. 4.
 atque decurso, illo temporis spatio quod diuina bo-
 nitas asserendæ hominū libertati, implendisque suis
 pollicitationibus, promissisque præfixerat: filium uni-
 genitum hoc est ipsam ueritatem humana carne in-
 dutam, mortaliq; conditione natam legauit ad ter-
 ras: quæ hominum animos à tenebris errorum, ad
 ueritatis lucem, à turpissimis moribus, ad honestam
 uitam: à miserrima seruitute, ad dulcissimam liber-
 tatem: à cupiditate rerum abiectissimarum, ad cœle-
 stium ac diuinarum contemplationem, amoremque
 traduceret: quæ deorum simulacra è fanis expelle-
 ret: quæ templum illi sanctissimum consecraret:
 quæ aram non iam hominum uel animantium, sed
 suo ipsius sanguine madentem, erigeret: quæ itor
 mortalibus ad immortalitatem, ueramque religio-
 nem ueluti digito commostraret. Sed ò cæcas
 atque peruersas hominum mentes, quæ non modo

Petri Fontid.

Similitudo,

tantum, tamq; præclarum Dei beneficium non agnouerunt, sed ingratisimè repudiarunt: & non repudiarunt modo, sed inaudito quoddam odio prosequuntur, acerbissimis opprobrijs, & crudelissima morte ipsam ueritatem affecerunt. Nam cum ob diurnam errandi consuetudinem, homines suis iam tenebris gauderent, & delectarentur, non poterat tantum ueritatis lumen sustinere: & quemadmodum qui diu in tenebris iacuerunt, ab illis extracti, splendidissimam lucem solis, sine grauissima offensione ferre non possunt, sed illius suauissimo, & candidissimo splendore uehementer offenduntur atque cruciatur: sic illi ueritatis lucem sese ultrò illorum animis inferentem, sed tamen cum eorum erroribus, cupiditatibusq; pugnantem turpiter reiecerunt, multoq; magis homines in eam seuire cœperunt cum eam magis amare, & uenerari debuissent, nulloq; tempore tantum odij & persecutionum incendium contra ueritatem est excitatum, quam eo quo illa magis cœpit de mortalibus bene mereri. Testes sunt contumeliæ, maledicta, cruciatus, morsque acerbissima Christi. Testes sunt carceres, catenæ, æquulei, ignes gladij, crateres, secures, lamina ferrea, reliquaq; tormentorum genera, quæ tyrannorum crudelitas contra ueritatis propugnatores excogitauit.

Cum ergo hæc omnia Christus uite magister secum tacita mentis cogitatione perpenderet, cū uide

ret calamitosum illud, tristissimumq; suæ mortis
 tempus instare, cumque tota illa acerbissima malo-
 rum tragœdia, quæ charissimis suis apostolis immi-
 nebat ante illius diuinos oculos uersaretur, maiorẽ
 animo dolorem de illorum calamitatibus, quàm de
 sua ipsius morte concipiens, illos hodierno sermo-
 ne consolatur, impẽdentiã mala prædicit, & ut præ-
 uis malis minus offenderentur, & eorum acerbis-
 tatem illo uaticinio aliqua ex parte mitigaret: atrẽ
 dite (inquit) discipuli mei charissimi absque syna-
 gogis facient uos, uos homines summo & infinito
 quodam odio prosequuntur, uos templis extermina-
 bunt, c̄ consuetudine hominum expellent, contume-
 lijs afficient, omni crudelitatis genere uexabũt, im-
 maniter interficient, & quod est acerbius qui uitã
 uobis eripuerint, gratissimas se Deo hostias immo-
 lasse arbitrabũtur, sed obsecro uos subeat tunc mei
 memoria atq; recordatio, quem uobis priorem mun-
 dus odio, & acerbissimis est cõtumelijs persecutus.
 Quod si me magistrũ, si seruatorem, si ipsam deniq;
 ueritatem tam inimice sunt insectati, quid mirum
 si uos, & discipulos meos, & ueritatis etiam defen-
 sores exagitent? Sed quoniam uidebat illos nunc in-
 fantium more non posse omnia arcana diuina com-
 plecti. (nam illis paulo post dixit) multa habeo uo-
 bis dicere, sed non potestis portare modo, quia no-
 uerat eos non posse tanto animi robore malorum

Ioan. 16.

Ioan. 15.

Ioan. 16.

Petri Fontid.

Ioan. 13.

impetus sustinere, nam Petri nimiam illam confidentiam illis antea uerbis represserat, non potes me sequi modo: & ascensurus in Coelum discipulos suos

Luc. 14.

Hierosolymis sedere iussit, donec caelesti induerentur uirtute, quia illorum infantiam & imbecillitatem cognitam & exploratam habebat, ut eos quos suae diuinitatis testes & gloria praecones esse uolebat, contra tot procellas & tempestates, fortissimo aliquo patientie praesidio, caelesti patrocinio, & spe felicitatis armaret: nunc illis spiritum sanctum pollicetur, cuius praesentia non modo non reformi-

Act. 2.

dabunt pericula, neque truces tyrannorum uultus exhorrescent, sed alacri & laeto animo se in ipsas crudelissime mortis fauces, pro Christi gloria, & ueritatis defensione conijcient, a quo non modo illorum mentes aptae atque capaces ad excipienda diuina mysteria rederentur, sed linguas etiam igneas acciperent, quibus diuina consilia mortalibus explicarent, frigida hominum pectora, amore rerum caelestium atque diuinarum incenderent, omnes gentes atque nationes sub euangelij iugum mitterent, & in ultimos orbis angulos atque recessus crucis uexillum, & lumen ueritatis inferrent. Quae quidem omnia sic euenisse sicut ille praedixerat ipse rerum exitus

Eph. 4.

declarauit: Nam cum de morte parua uictoria captiuam duxisset captiuitatem, & gloriosissimum triumphum in caeleste capitolium (mirantibus angelis

gelis) intulisset, misso spiritu sancto, suorum discipulorum animos sic confirmavit, ut ille qui paulo ante ad unius ancillæ uocem contremiscebat, iam au-
deat in principum conspectu loqui confidenter, il-
lis exprobrare perfidiam, illorum imperia iussaq; contemnere dicens. Obedire oportet Deo magis quam hominibus, & nō possumus quæ uidimus & audiimus non loqui, & reliquis etiam apostolis quibus antea uel ipse magistratum conspectus erat formidabilis nunc tormenta gratissima, accusatio iucunda, dolor uoluptas, pœna fœlicitas, dulcis infamia uidebatur, usque adeo ut summe fœlicitatis loco ducerēt, se dignos existimari qui pro Christo contumelijs afficerentur. O diuina uirtus, & inau-
dita apostolorum constantia. O paterna clementia, & incredibilis misericordia summi Dei, qui cum paulo ante filium charissimum infinitis opprobrijs affectū, uulneribus trāsfixum sanguine perfussum tot plagis cæsum ut toto corpore humane crudelitatis uestigia conspicerētur e terris ad se redeūtē suis manibus excepisset. Nunc mortalibus tanq; bene de se meritis miserit spiritū sanctū, ut hostiū, et suorū, quorum filius fuerat seruator doctor ille nūc atq; cōsolator extitisset. Edocti ergo fuerūt apostoli atq; confirmati diuinitus: hæc duo illis officia prestavit spiritus ille cœlestis, nā & illis aperuit diuina consilia, & eorū animos ita fortes reddidit, atq; con-
stantes,

Ioan. 18.

Matt. 26.

Act. 5.

Act. 4.

Act. 5.

. . . . .

Petri Fontid.

stantes, ut nullis periculis aut calamitatibus frangerentur, de quibus duabus rebus nobis hodie dicendum est. Nam primo de illo abditissimo sacræ triadis mysterio pauca dicemus, quod quia magnopere spiritus sancti præsidio & lumine indigebat, statim post illius aduentum Ecclesia celebrandum curauit: deinde uero illud Christi uaticinium inter prætabimur. Absq; Synagogis facient uos. Quod quantam uim passura esset ueritas euangelica significauit. Quapropter uos obsecro atq; obtestor sanctissimi Patres, ut qua soliti estis cæteros attentione & beneuolentia, nunc etiã me dicentem excipiatis.

INTER Reliqua abstrusiora mysteria que Christus Op. Max. spiritui sancto explicanda suis apostolis reseruauit, illud est longè cæteris excellentius atq; diuinus, & quod humanæ angelicæq; mentis superet cogitationem, quod hodierno die tanta frequentia, letitia, & exultatione christiani celebramus: sacræ inquã triadis arcanum. De quo quis erit tan audax & emotæ mentis, qui in hoc orbis gentiũ clarissimo sanctissimoq; domicilio in conspectu inquam uestro dicere audeat? Nam cū tria sint que de re quauis quæri soleãt, an sit, quid sit, & qualis res sit, si reperti sunt qui Deum esse negauerint, & cum cœli enarræt gloriam Dei, cum clamet hæc pulcherrima, mundi, machina, tanta rerum uarietate & splendore nitens, cū clamet hæc splendidissi-

ma Coeli facies, tot ardentibus syderibus, tanquam quibusdam fascibus luminibusq; distincta, cum clamet aër tot auium, uastissimum mare tot piscium generibus refertum, terra tot animantium frequentia, fontibus, fluminibus, & arboribus exornata, cum omnia deniq; quæ hic mundi ambitus complectitur, apertissima uoce testentur, esse aliquam uim celestem quæ rebus prospiciat humanis, tantumq; & tam præclarum opificium rectore aliquo & gubernatore carere non posse, non tamen defuere surdi, cæci, & improbissimi philosophi qui neq; has uoces exaudirent, neq; hanc tantam lucem uiderêt, neq; moderatorem esse aliquem confiterentur, qui totius orbis clauum imperiũq; teneret. Si præterea nosse quid sit Deus sic est opero sum et arduum. Ut Plato Deũ inuenire difficile, nosse uero impossibile iudicauerit, et Symonides rogat⁹ à Hierone quidnam Deus esset, diem unum ad eam quæstionem explicandam postulauit, deinde biduum, rursus numerum duplicauit, & quo magis in huius rei consideratione demersus diuinam naturam humanis uiribus inuestigabat, eo seminus intelligere confitebatur. Si non modo philosophi, sed sanctissimi & sapientissimi theologi facilius et expeditius esse dixerunt, quid nõ sit, quàm quid sit Deus explicare, quis poterit, quis qualisque sit Deus, non dicam exprimere dicendo, sed mente saltem & cogitatione

Petri Fontid.

Esai. 63.
Psal.

Cor. 5 3.

Rom. II.

Psal. 75.
Rom. 14

plecti? Si angeli stupefacti & attoniti cum Christum ascendentem in cœlum conspicerent, percussis si quadam admiratione clamabant. Quis est iste qui uenit de Edom tinctis uestibus? Quis est iste rex gloriæ? & illis uerbis huiusce rei ignorationem apertissimè confitebantur. Si Esaias, cum atrocissimam illius mortem niuis coloribus depinxisset, exclamat generationem eius quis enarrauit? Si Paulus gentium doctor sublatus in cœlum & in illa consilia diuinitatis admissus, cum illa secum perpenderet in has uoces prorrumpebat. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quis audebit in illam purissimam, simplicissimamq; sacre triadæ naturam sine temeritatis & impudentiæ nota curiosos oculos inferre? Quis erit tam temerarius, qui quod Angeli, Apostoli, Prophetæ, quod ipsi ciues & incolæ cœlestes ignorât: se scire existimet, & explicare posse arbitretur? Exhorrescit animus, & ad tantæ rei miraculum attonitus stupescit, et lingue atq; mentis officina rei magnitudine longe superatur. Nam licet notus fuerit in Iudæa Deus, tamen ut creator, conditor, auctorq; rerum omnium, (licet gentibus etiam per ea quæ facta sunt, cognosceretur) tamen ut rector moderatorq; mundi huius: sed trinum & unum esse Deum, nullus unquam mortalium conijcere aut diuinare potuit. Nam neque argumētum, neque exemplum aliquod natura

suppe

suppeditabat, quod lucem aliquam tantis tenebris
posset afferre. Diuinum hoc fuit Christi seruatoris
nostri & Spiritus sancti beneficium, qui Coelesti
fidei lumine, sic christianorum animos illustra-
runt, & in ea persuasione confirmarunt, ut etiam si
Angeli e caelo dilapsi, aliud persuadere conarētur,
fremant licet Dæmones & discrucientur, licet ex-
trema tyranni comminentur, nulla uis tanta exco-
gitari poterit, quæ ab ea possit sententia Christia-
num populum dimouere.

Gala. 14

Sunt plane in hac rerum uniuersitate uestigia, Trinitatis
sunt notæ quædam & umbræ huiusce rei, fateor: uestigia,
est animus hominis ad imaginem conditus similitu-
dinemq; diuinam, qui mente, uolūtate, atque memo-
ria, sacræ triadis naturam adumbret: est in unaqua
quæ re, ueritas, bonitas, & essentia: est sol hic splen-
didissimus, qui natura, lumine, & calore, aliquam
(licet obscurissimam) huius rei significationem ex-
hibere uideatur, est nescio quæ diuinitas, quæ Pythz
gorica philosophia in ternario numero latere arbi-
tratur: & nescio quid quod ueteres philosophi
hac de re suspicabantur: sunt præterea quampluri-
ma ueteres instrumenti testimonia: est nonnulla po-
pulo Israelitico sacræ triadis exhibita significa-
tio: fateor: sed quis obsecro mortalium ijs uestigijs
ad cognoscendam Trinitatem umquam progres-
sus est? Quis hæc animaduertit quousque orbis &
serua-

Petri Fontid.

Heb. 6.

seruator, & doctor, re explicata, præbuit ansam, ut eius rei cuius cognitionem homines diuino beneficio fuerant adepti, exemplum postea aliquod in hac rerum uniuersitate conquirerent? ille ueteres excussit umbra & illa cubilia in quibus delitescere aliqua huiusce rei significatio uidebatur indicauit: ille remoto uel animæ in sancta sanctorum humane mentis aciem penetrare fecit: ille tribuit eam nobis facultatem, ut quod ipse docuit, iam audeamus explicare: ille effecit, ut non modo Deum & unicum Deum, sed tres simul in unitate naturæ personas agnosceremus. Patrem qui fons est, origo, atq; principium totius diuinitatis, cui tribuitur æternitas sine principio, bonitas immensa, quæ neq; in confecerendis beneficijs defatigari, neq; in gratitudine aut sceleribus hominum exhauriri: potentia quæ nulla senectute, frangi, debilitariq; possit. Filium uero (hoc est) diuinum uerbum in ipsis paternæ mentis uisceribus conceptum ex immensa rerum cognitione genitum, qui splendor sit species, figura, & expressima imago paternæ illius diuinæq; nature riuus ex uberrimo fonte, radius ex sole splendidissimo porrectus, cui sapientia ipsa dicata atq; consecrata est, in quo lucent & splendent rerum omnium imagines, cuius præsidio omnia pater confecit: qui Deus cum esset misericordia motus, non modo ad uilem abiectamq; hominis conditionem se dimisit, sed

Heb. 1.

& po=

Et postremas contumelias, mortemq; descendit ut
 morte sua uitam hominibus, libertatemq; restitueret:
 Et ut illis esset uia quæ errare, ueritas quæ decipit
 uita quæ mortales interire nulla ratione pateretur.
 Spiritum uero sanctum ex illis amoris flammis qui
 bus se pater filiusq; complectuntur procedentem, Ioan. 14.
 qui bonitatis fons, charitas ipsa, et pignus esset coe-
 lestis hereditatis: à quo pax, gaudium, solatium, à
 quo iustitia, integritas innocentia, à quo sapientia,
 bonitas constantia, à quo libertas, sanctitas, perfe-
 ctio, omnia denique cœlestia munera beneficiaq; pro-
 manarunt: à quo illustrati Prophetæ, pastores eru-
 diti, apostoli confirmati et inflammati sunt: ita ta- 1. P. 10.
 men ut cum audiamus tres illas diuinas personas no-
 minari: nō intelligamus unitatē illam simplicissimā
 nature diuinę trium personarum numero aliqua
 ratione uiolari, quominus, licet tres sint personæ
 distinctæ, unaque alia non sit, omnes tamen unus sint
 simplicissimusq; Deus. Et quam quam Patri poten-
 tia, filio sapiētia, spiritui sancto, bonitas tribuatur,
 non sic accipiendum ut quod uni conceditur ceter-
 is auferatur, cum omnes eadē unāq; bonitas, eter-
 nitas, sapientia, diuinitas, potentia, maiestas, gloria,
 beatitudoq; complectatur. Itaq; ab hac diuina admi-
 rabiliq; natura cū de ea loquimur, diuersitatis uer-
 ba longe remouenda sunt, ne iniuria aliqua simpli-
 cissimam unitatem afficiamus: tum uero diuisionis

201 Petri Fontid.

ne simplicitati, disparitatis ne equalitati, separatio-
 nis ne tate ne necessitudini, dissimilitudinis, ne et uni-
 tati, singularitatis ne triadi, perturbationis, ne or-
 dini: solitudinis ne sacrosancto illi trium persona-
 rum consortio uim aliquam, aut iniuriam impru-
 denter inferamus, sed simplicissimam illam purissi-
 maq; sacrae triadis unitatem quam docuit Christus,
 suasisit spiritus sanctus, coelebrarunt apostoli con-
 firmarunt concilia, ecclesia edocta diuinitus expli-
 cauit, & hodie proponit adorandam supplicibus
 nunc animis ueneremur. Sed quo me rapuit insania?
 Quo me per immensum hoc pelagus temerarius ar-
 dor, furorq; prouexit? Quod ingredi angeli refor-
 midant, & in quo tot Arrij, Macedonij, Sabellij, Eu-
 nomij, Marcelli miserum fecere naufragium? Com-
 plicemus igitur uela et placidum aliquem securumq;
 portum occupemus, ne fragilis, leuisq; nostra cym-
 ba longius prouecta inter confragosas cautes ijs ta-
 tis difficultatum fluctibus obruatur, & hanc tan-
 tum Dei maiestatem quam assequi cogitatione non
 possumus, proni, atq; supplices silentio, & admira-
 tione reueremur; gratulemurq; sanctissime tria-
 di, quod cum hoc misero & calamitoso seculo, om-
 nia ferme Christiana dogmata ab hostibus conuul-
 sa et labefacta sint, illa ex hoc tanto incendio salua
 & incolumis euolauerit, pijsimeq; matris Ecclesie
 exemplum uestigiaq; sequamur, quae cum dignam

hoc

hoc tanto mysterio orationem inuenire nō posset,
quod non assequitur exclamationibus colit, & in
illis uoces plenas admirationis laudisq; prorumpit.
O adoranda trinitas, o ueneranda unitas, o per-
fecta deitas, tibi laus, tibi gloriatibi gratiarū actus
in sempiterna secula.

SED uenio iam grauis. Pat. ad alteram oratio-
nis nostræ partem, & huius loco, & his tempori-
bus magnopere accommodatam ad Christi serua-
toris nostri uaticinium, ad eas inquam arūnas &
calamitates explicandas, qua Veritas euangelica
passa est: in qua cum tot ecclesie acerbissima uul-
nera, se nostris oculis obijciant, uix se potest meus
animus ingenti dolore & commiseratione præ-
sus continere, quin mortiferas & insanabiles eius
plagas, iustissimis lacrymis & lamentatione pro-
sequatur. Quis est enim tam ferreus qui in tan-
ta malorum acerbitate lacrymas possit continere?
Qua in parte mihi uisa est ecclesie sponsi dulcissi-
mi Christi in iniurias atque cruciatus imitari.
Nam sicut ille uerueribus cæsus sic est dehonestatus
ut (quemadmodum uates Esayas multo ante
cecinerat) non modo in eo decor aliquis aut pul-
chritudo, sed neque hominis forma aut species
appareret: sic etiam Ecclesie pulcherrimam fa-
ciem, turpissimis erroribus dehonestatam, de-
formatam uideamus, & sicut ille tot plagis &

Cap. 35.

Tres hostes
veritatis e-
uangelicę.

Dan. 13.

Rom. 1.

Tyranni.

uulneribus affectus est, ut nullus in eo locus, sanus
conspiceretur, qui nouo uulnere excipiendo peccare
possit, sic nullum est ecclesię membrum quod ali-
quod hostium tellum non excęperit: & quem admo-
dum ille ab ipsa infantia pericula discriminatq; mor-
tis subire & immensos labores perferre consueuit,
sic illa impias & sanguinarias carnificum manus
& hostilem hereticorum audaciam inter ipsa cre-
pundia experta est. Nam cum tria sint hostium ge-
nera, infesta euangelicę ueritati, primum tyranno-
rum qui crudelitate et gladijs armati inauditis tor-
mentorum generibus homines ab illa reuocare &
Christi sanctissimum nomen delere conarentur: al-
terum eorum qui Christianę doctrinę puritatem
sicut improbissimi illi senes Susanę pudicitiam ui-
ttare atq; corrumpere studerent, tertium eorū qui
autore Paulo, ueritatem Dei in iniustitia detinent,
hoc est illorum qui prauis moribus, & perdita ui-
ta, uim etiam inferunt ueritati, ut illam elucere mi-
nime patiantur: ij omnes hostes statim in ipsis exor-
dijs nascenti religioni bellum accerrimum indixe-
runt, nec passi eam adulescere ut uiribus confirma-
ta se colligeret, & cum illis æquo Marte congredi
potuisset, infanti adhuc ecclesię & in ipsis incuna-
bulis uagienti iam ipsi insidiabantur.

Tyrannorum sane cęca rabies & insania, au-
toritate & potentia munita, in Christianorum

innocentiam, omni nudam atq; destitutam præsidio impune, crudeliterq; sæuebat: & eo atrocius, atq; crudelius, quod era ratione Dei se partes agere, & se illi gratissimum obsequium exhibere arbitraretur. Rapiebantur itaq; tunc qui Christo nomē dedissent ad tribunalia iudicum, & abstracti ex ipsa Christi schola & Ecclesie complexu, tractiq; ad carnificinas, opprobrijs & cōtumelijs affecti, uexati, torti, indicta causa condemnati ad supplicia crudelissima deducebantur. Sed o res stupore & admiratione dignissima, uexata tunc, & delacerata ecclesia inter ipsas tamen carnificum cruentas manus, maiora in dies suscipiebat incrementa, & illorum qui pro Christo mortem oppetebāt effuso sanguine ueluti sparsa semine noui Christiani nascebatur. Vt mihi quedam sapienter Tertulianus martyrum sanguinem Christianorum semen appellasse uideatur: & Augustinus, qui multo dixit esse pulchriorem euangelicam ueritatem Græcorum Helena, pro qua multo fortius martyres contra Sodomam, quam pro illo Græci contra Troiam dimicauerunt. Sed quamquam hoc hostium genus atrocissimum fuerit, quod ecclesie sanguinem semper exorbere cuperet, & illos suas passim secures cruenta, tantum abfuit ut id quod optabat assequeretur, ut morte ipsa, qua existimabat se posse nascentem religionem extinguere, fouerit & locupletauerit: &

Ioan. 16.

Petri Fontid.

dum crescenti Christi glorie inuidet, illam multo rediderit illustriorem.

Sed illud est longe atrocius, atque crudelius eorum hominū qui in Ecclesia nati, ex illius uisceribus progressi in eius gremio atq; sinu educati in illius schola eruditi, eius sanctissimis præceptis instituti, et sacramēto auctorati ab illa turpiter defecerunt: & in sanctissimā, piissimamq; matrē contumeliosi, insanis erroribus illius tranquillitatē pacemq; turbauerunt: & charissimos eius liberos illa miserabiliter flēte & collacrymāte ex eius sæpe complexibus abstulerunt, ut quæ modo in ipsas Tyrannorum armatas manus, nuda, inermisq; coniecta, non modo partam dignitatem conseruauat, sed augebat: nunc prob. dolor, non liceat illi per filios collectam tantis sudoribus & sanguine gloriam retinere. Quo quid acerbius & calamitosius excogitari potest? Conferte Grauis. Pat. Tyrannorum patientiam cū hereticorum audacia & inuenietis tanto maiora damna & acerbiores iniurias ab hereticis quam à Tyrannis ecclesiam accipisse, quanto est atrocius intestinum domesticumq; bellum, quam externum: tātōq; nunc illam esse mestiore, quanto est funestius & calamitosius, matrem à filiis quam ab hostibus dilacerari. Multi antiquis temporibus ecclesie hostes extiterunt, non est necesse comemorare uos ipsi grauis. Pat. recordamini, qui illam uarijs & mis-

miserabilibus modis afflixerunt: sed nunc quis est
 qui maestissimam eius faciem siccis oculis possit in-
 tueri? Habuit quondam tyrannos qui illam dele-
 re, Hereticos qui discerpere, & distrahere conarē-
 tur: sed nunc non simplices Tyrannos, non nudos
 & inermes hæreticos, sed cum hæresi coniunctam
 tyrannidem, armatam contra se iam hæresim intue-
 tur. Vidit quondam Iulianum aliquem, uidit Hono-
 ricum sæuum, Vandalorum Africae regem, Ari-
 rianis fauentem, illisq; bona atq; templa restituē-
 tem, sed nunc uix potest coniuratos contra se prin-
 cipes numerare. Vidit aliquando unam aut alteram
 prouinciam hæresibus infectam et contaminatam,
 nunc uero ab ultima Scythia, ad extremas usq; Eu-
 ropæ partes, totum penè Christianum orbem ue-
 luti fretum aliquod aut Euripum erroribus aestua-
 re: & nō modo inquinatas prouincias, regna, atque
 nationes, sed perditas iam & profligatas: non so-
 lum apertos hostes, sed occultos etiam inter ipsa fi-
 liorum latera cum maximo eorum periculo uersa-
 ri. Vidit quondam Encratitas, Catharos, Euchitas,
 acerrimos sanè hostes, sed qui prætextu uirtutis,
 (unde nomen sortiti sunt) se in Christianorum
 animos insinuarēt: nunc uero nullo religionis præ-
 textu, sed specie quadam improbiſsimæ libertatis
 cuius amore perniciosissimæ fouentur opiniones,
 in Ecclesiæ perniciem irruere. Vidit unum aut al-

801
Petri Fontid.

terum dogma christianum, labefactari, nunc integram religionem euerti. Sensit membrum aliquod Ecclesie uulnerari, nunc uero totum illius corpus saucium atq; cruentum intuetur. Vidit oppugnari aliquando fidem à perfidia, lucem à tenebris, ueritatem à mendatio, Christum ab ante Christo: nunc uero sacrilegium cum heresi coniunctum & copulatum conspicit. Videt. n. spoliari templa, aras euerti, omnibus ornamentis sana nudari, contemni leges, subsanari pontifices, irrideri sanctos, patriam uitamq; fidem desereri, & quod est miserabilius. hostium gladios atq; secures ipsis iam ecclesie ceruicibus imminere, trucidari catholicos & ipsas Christi sanctissimas aras illorum sanguine madere. O re acerbam & calamitosam obsecro uos obtestorq; sanctiss. Pat. ne molestè feratis hoc in loco has ærumnas ecclesie et miserrima naufragia sepe referri, et aures animosq; uestros illorum commemoratione uulnerari. Liceat obsecro matissimæ matri apud charissimos filios lugere, ac lamentari suam infelicitatè, liceat uulneratæ, atq; sauciæ acceptas plagas, & grauissima uulnera medicis detegere, licet afflictæ spò se ad sponsi dulcissimi pedes prouolutæ conqueri, de iniurijs, infortunijsq; suis: liceat illi hac saltem frui consolatione quando alia non potest: ut uos qui illius filij, qui sponsi, qui pastores, & medici estis, misericordia commoti, erigere iacentè alligare illius uulnera

vulnera & consolari lamentantem maiori animi ardore & contentione studeatis.

Vtinā mihi cælestis spiritus illā vim dicēdi tribuisset ut hāc tātā cladē & stragē ecclesiæ uestris nunc oculis subijcere potuissem, non dubito quin nō modo uos qui illius uicē sortemq; doletis, sed saxa ipsa atq; lapides flere & lamētari coegissem. Non enim iā hæretici sed mōstra nō hæreses sed furia in christiana Rep. uersantur. Nam scripturā diuinam corrumpere, et deprauare, maiorum instituta contemnere, doctorum autoritatem negligere, conciliorū decreta despicere, publicæ paci & tranquillitati inuidere, hæreticis omnibus commune semper fuit et usitatum, sed bellum acerrimum, & calamitosum aris, templis, altaribus, imaginibus, legibus, sacrificijs inferre, sacramenta delere, & illa unica hostia corporis & sanguinis Christi, christianas aras spoliare, ius omne cerimoniarum auferre in omnes sacerdotum ordinis impudenter inueni, mentes, sensus, sermones, libros, ira, odio, & stomacho ardere, non modo infestissimis animis sed hostilibus armis uelle religionem funditus euellere, atq; delere, hoc sanē huius ætatis infœlicissimæ propriū est, ut nisi firmū staret Christi seruatoris nostri promissum **Matt. 16.** inferorum portas frustra contra ecclesiam esse conaturas, nunc mihi de illius interitu reformidandum esse uideretur.

Petri Fontid.

Quid ego grauis. Pat. in uestrum sanctiss. ordi-
nem iactatas referam cōtumelias? Memoriae pro-
ditum est, Arrianos conatos fuisse ecclesiae pastores
qui illorum furori acriter resistebant de medio tol-
lere: itaq; Antiochiam, Eustacio, Adrianopolim Eu-
tropio, Constantinopolim Paulo, Alexandria Atha-
nasio, Italiam Dionysio, Galliam Paulino, nefarie
priuauerunt. Ut sublatis gubernatoribus (sicut di-
xit Cyprianus) ipsi liberius circa Ecclesiae naufra-
gia grassarentur. Nunc uero nostri seculi homines
non contēti Angliam uniuersam, magnamq; Ger-
maniae partem orbatam pastoribus reliquisse, et cæ-
teris iam etiam prouincijs insidiari, clauum totius
Ecclesiae à Christo seruatore nostro Rom. Pōt. tra-
ditum, (ò singularē audaciam) ex illius sanctissimis
manibus extorquere nituntur: quinetiā & Carolo
inuictissimo Imperatori & Christianae religionis
assertori imperiū aliquando auferre conabantur:
ut ijs duobus luminibus extinctis cimerias ipsi tene-
bras in Christianam remp. inferrēt. Quid ego tem-
pestates ab illis excitas commemorem? Quid Ec-
clesiae bona direpta? Quid seruos contra dominos
armatos, et tercenta hominū millia trucidata? Quid
trecentum in Franconia spoliata monasteria? & il-
la quae nunc cæteris in prouincijs passim deripiun-
tur? Quid combustas publice sanctissimas Ecclesiae
leges? Quid Solem anum infestissimum Christianae

nã religionis hostem, ab illis sollicitatum ut Christi
 sponsam seuissimis Turcarum armis dilaceran-
 dam obijcerent? Sed hæc uetera, quid illas pugnas,
 perturbationes, incendia, cædesq; quotidie ad au-
 res uestras tanto cum omnium dolore differuntur?
 Hocine est esse Christianos? Hocine est esse euan-
 gelicos? Hocine est esse Christi discipulos & imita-
 tores? O tempora misera & infœlicissima, qui que-
 stus, qui mæror, quæ lachrymæ, quæ oratio digna
 his tantis malis inueniri potest. Quid primum con-
 querar, Patres? nunquid illorum interitum qui ab
 ecclesia defecerunt deplorabimus? O Galatæ, quis
 uos fascinauit non obedire ueritati? O clarissima
 Germania cui Ecclesia Romana simul cum religio-
 ne sanctissimum quoque tradiderat imperium, ut
 cuius fidem constanter retinebas illius etiã dignita-
 tem contra hostium iniurias uictoricibus armis con-
 seruares. Quo animo & quo uultu illanet arma sa-
 cro sancta quæ ad eius salutem tuendam tuæ fidei
 commissa sunt, in materna uiscera conuertere po-
 tuisti? Quis religiosissimam gentem subuertere,
 sapientissimam decipere, fortissimam & constan-
 tissimam ab inueterata religione potuit deturba-
 re? Tuque etiam Christianissima quondam Gal-
 lia, quæ ob eximiam pietatem & religionem hære-
 ditarium hoc nomen à maioribus acceptum ille-
 sum atq; inniolatum tot seculis conseruasti, quæ tot
 habeas

Gala. 1.

habeas domestica exempla regum sanctissimorum,
 quæ tantam gloriam eras adepta ut nullum esset re-
 gnum, nulla natio, nulla prouincia, in qua non Gal-
 lorum uestigia religionis gratia impressa conspice-
 rentur: nullaq; tam semota regio in quam tuæ pie-
 tatis fama non penetrauerit: Quis te fascinauit nõ
 obedire ueritati? Quis è tanta gloria deiecit? Quis
 tibi hanc tantam inuidit foelicitatem? Teq; etiã An-
 glia, uosq; reliquas nationes cæterosq; mortales ap-
 pello qui matrem sanctissimã ecclesiam deseruistis.
 Quis uos ab ecclesia Romana, quæ est sponsa Chri-
 sti, quæ est archa Noe extra quam nõ est salus, quæ
 est columna & firmamentum ueritatis, quæ est san-
 cta illa ciuitas Hierusalem segregauit? & paucorũ
 hominum temeritati & audaciæ parere fecit? Quis
 uos facinauit non obedire ueritati? Respiscite fra-
 tres aliquando, et hos Syrenum cãtus qui uobis fal-
 sa quadam libertatis specie blandiuntur, sed leta-
 lem somnum comminantur, fugite, & piissimæ ma-
 tris ecclesie uocem agnoscite, & sflictæ atq; calami-
 tose & interitus uestri dolore confectæ miseremi-
 ni: Quæ nunc uos magnis ad se uocat clamoribus,
 quæ sinu redeuntes excipiet, quæ consertis brachijs
 uos summa beneuolentia complectetur, quæ suarum
 calamicatum amplius non recordabitur, quæ lata
 lege obliuionis acceptas iniurias sempiterno conte-
 get silentio: Quam quidem mæstam sorditatam lu-
 gubri

gubri habitu, obortis lacrymis ad genua uestra pro
uolutam sic uobiscum agere existimate. Quis uos
filij mei charissimi à meis complexibus abstraxit?
Quis precepta mea tan longa seculorum serie, tot
sacrorum cōciliorum & doctorum auctoritate fir
mata docuit negligere? Cur illā uiam quam aposto
li martyres, pastores, tot doctissimi, & sapiētissimi
homines ingressi sunt, quā in & Christi & mar
tyrum sanguine tinctam uidetis, deseruistis? Stupe
scat coelum, me fontem aquæ uiuæ dereliquistis, ut
pertusas & dissipatas cisternas sequeremini? Cur
meo sacramento autorati milites, parentis signa de
seruistis? Cur meum suauissimum iugum ē uestris
ceruicibus expulistis? Quod ego tantum cōtra uos
concepi scelus, ut quos genui in Christo, quibus ui
tam dedi, quos lacti aui, quos indulgētia materna fo
ui, quos in spem cœlestis hēreditatis erexi, pro qui
bus nunc & præces & lacrymas fundo, uos disci
puli in magistrū ingrati, filij in matrem crudeles,
amici in sponsam sitis contumeliosi? O & me mise
ram & uos infoelicissimos. Sed emergat iam ex ijs
uadis oratio, & istos doloris atq; lacrymarum sco
pulos præteruecta se tandem ad inuestigandum ali
quod tantis malis remedium, consolādāq; mæstis
simam matrem conuertat: qua in parte quem primū
inuocauimus patres? Cuius auxilium implorau
mus? Nunquid Dei? At uereor ne peccatis & sce
leribus

Petri Fontid.

leribus nostris offensus, auertat oculos, aures occludat, & illud nobis supplicantibus quod olim populo Israelitico respondeat. Næomenias & sabbata uestra odiuit anima mea. Neq; enim ulla in aliã tantorũ malorum causam extitisse arbitror, quã populi Christiani flagitia. Propter peccata tua (inquit Deus per Hieremiam,) alloquens Veterem ecclesiam) relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi & seruire te faciam inimicis tuis.

Ego sane Grauius. P. cum miseram horum temporum conditionem, et calamitosum rerum statum considero, uideor uidere incensam ira atq; indignatione Dominum, euaginato gladio, sponsam ob filiorum scelera uulnerare, & illi seruitutem atq; solitudinem comminari. In tantis uero malis unicum uideo esse remedium præsidiumq; lachrymarum, ut ploremus coram Domino ut tantum istud incendium in Ecclesiæ fortunis excitatum expressis dolore peccatorum lachrymis restinguatur: ut sacram quam hodie colimus triadem inuocemus, ut cõuiuentem in nostris calamitatibus Dominum, & ueluti nostris malis indormientẽ, illis regij uatis uocibus excitemus. Exurge Domine quare obdormis, exurge & ne repellas in finem, quare obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ. O pater cælestis nunquid ecclesiam quam tibi atrocissima filij morte consecrasti, incendi nunc ab hostibus, diripi

atq; uastari, patieris? Cupis ne fortassis in alias il-
lam puriores sedes transferre? & sicuti quondam
Hierosolymæ, Asiæ, Græciæq; templa, nunc etiam
reliquæ Europæ sanctissima domicilia tuorum mar-
tyrum sanguine consecrata ab hostibus occupari si-
nes? Si nihil nostris præcibus, si nihil ecclesiæ lacry-
mis, si nihil eorum qui passim iam pro tua gloria
trucidantur sanguine uocibusq; moueris, respice
in faciem Christi tui: ut hæc tua iustissima indigna-
tio, peccatis nostris sceleribusq; concepta, illius cõ-
spectis uulneribus pro nostra salute susceptis mi-
tigetur. Teq; etiam humanæ libertatis assertor atq;
magister Christe Iesu spes unica solaciumq; mortu-
lium, è cuius cruentis uulneribus simul cum sangui-
ne mortalium salus, uita, fœlicitasq; promanarunt
te inquam appellamus, nunquid sponse cuius causa
mortem atrocissimam subiisti obliuisceris? Nun-
quid oues nota crucis iniustas, quæ signum sem-
per salutis fuit, à lupis miserè dilacerari permittes?
Nunquid non illas iam inimicorum uoces in nos ia-
statas exaudis: ubi est Deus eorum: quibus nihil
esse potest uel tuæ clemenciæ contumeliosius, uel
ad nostram calamitatem acerbius. Teq; spiritus san-
cte qui ueritatis splendidissimo lumine Christia-
norum animos illustras, nunquid patieris ut om-
nia nunc tenebris errorum occupentur? Teq; uir-
go sanctissima piissimaq; mater, quam uoluit Chri-

Petri Fontid.

stus esse ueluti aram religiosissimam, ad quam in rebus afflictis & calamitosis confugeremus, quam omni honore, & tuo nos patrocinio spoliare homines perditissimi conātur. Teq; princeps Apostolorum Petri cuius humeris hanc molem ecclesie Christus imposuit, cui clamum eripere cuius successores Pōrifices Romanos ē sede deturbare nitūtur. Vosq; fortissimi martyres, felices animæ incolaq; cœlestes quos ecclesie custodes, mortaliūq; patronos Deus esse uoluit, quorū immortalibus meritis minime nos adiuri ecclesie hostes arbitrantur, uos (inquā) omnes imploramus, uos hanc funestā flāmā a uestris altaribus ab ecclesia Christi & Christianorū mentibus remouete: ut hic tantus impetus quem humana imbecillitas sustinere nō potest, diuina uestra uirtute comprimatur. Hoc est unicum singulareq; per fugium sanctissimi Patres. Ut ad diuinam clementiā, ad uota, p̄ces & lacrymas confugiamus.

Quod si ullum ab hominibus ecclesia sperare auxilium potest id nunc totum in uobis situm & collocatum est: uos illam consolari, eius lacrymas abstergere, uos illius sordes abluere, & pristinum illi splendorem restituere potestis, uos illa nunc per Christi crucem & sanguinem obsecrat, & obtestatur, ut afflictæ & calamitosæ matri subueniatis, ut iacenti porrigatis manum, eripiatis ex hoc miserrimo naufragio, & ereptam in portu aliquo ubi con-

quiescat, saluam & incolumen collocetis, uosq; in primis appellat Illustrissimi Legati, quos diuina bonitas in hoc altissimo Ecclesie ueritate collocauit, ut omnia circumspicere uideret, & illustrare deberetis, quos hac purpura exornauit, ut mortis Christi admoneret, & ut illam si esset opus rubicundiorum effuso pro Christi gloria uestro sanguine redderetis. Vosq; etiam sanctiss. Pat. quos Caelestis sapientia pastores & esse & appellari uoluit ut nullum periculum aut laborem recusandum, sed crucem etiam atq; mortem pro salute ouium & ecclesie dignitate sustinendum arbitrarentur, uos inquam omnes appellat uestram fidem implorat, uos obsecrat, ut uia nunc inuestigetis, qua si non pristinum decorem recuperare has saltim quae supersunt reliquias contra furorem hostium tueri conseruareq; possit.

Ad quam quidem rem obtinendam sunt qui uestem illam seueram morum disciplinam in primis reuocandam arbitrentur, quorum sententiam quis est qui non prebet? Qui non ducat salutarem, & ad placandam diuinam indignationem magno pere pertinere non uideat? Illas audio grauis. Pat. tota Germania iactari uoces: fides antiqua, mores antiqui. In quibus sicut est aliquid quod probem sic etiam est aliquid quod molestissime feram & grauiissime dolendum atq; reprehendendum putem. Illis etenim uerbis primo significant se non ob aliud

Petri Fontid.

ab antiqua fide degenerasse, quã quod nos ab anti-
quis moribus defluerimus. Quod quis non intelli-
gat summopere esse deplorandũ? Quid enim potest
indignius excogitari quã tanti sceleris culpam in
ecclesiæ corruptos mores transtulisse? An quod me-
ignauum uideris militem, tibi transfugam & pro-
ditorem esse, licere existimabis? Quod ego sim am-
bitiosus, tu parricida? Quod ego superbus, tu in
Deum & sanctos contumeliosus? An quod guber-
nator dormiat aliquando, & qui in naui feruntur
sint profligatis moribus tu nauim pforabis? Quod
domestici sint improbi, tu domum incendes? Quod
ciues sint iniqui, tu ciuitatem hostibus diripiendam
dabis? O summam hominum cæcitatem. Sed quan-
quam illorum cæcitas lacrymis sit & commiserati-
one dignissima, qui hac occasione tantum in se sce-
lus admittendum putauerunt, nos tamen illorum
reprehensiones, tacitas quasdam Christi seruatoris
nostri uoces, suam ecclesiam per inimicoc excitant-
is & admonentis existimare debemus: præsertim
cum illa hac potissimum uia ad expugnandam eccle-
siam seducendamq; popularem multitudinem pro-
grediatur. Nam si quid est in Ecclesia deprauatũ,
si quid corruptum & contaminatum, id solum cu-
riosissime notatum in unum quasi aceruum; con-
gesserunt, id habent innumerato, id in gymnasiis, in
suggestis, in publicis priuatisq; colloquijs, in tēplis
in foro

in foro, in angulis, in contionibus, in omnibus ho-
 minum circulis, id inquam unum sermonibus & li-
 bris populo iactant, hoc unico argumento, & erro-
 res tuentur, nos in odium adducunt, & temeritatē
 concitatæ multitudinis ad iram & insaniam impel-
 lunt, & inflammatis odio facile quod optāt persua-
 dent. Hæc sunt illorū arma quibus ecclesiam oppu-
 gnant, quæ ex eorū manibus, eripi alia ratione non
 possunt q̄ si hæc in primis ecclesiæ uulnera sanen-
 tur: quæ uobis nūc Grauis. Pat. summo studio atq;
 diligētia curanda sunt, ut restituta sanitate, reuoca-
 taq; ecclesiæ pulchritudine, cū in illā hostes coniece-
 rint oculos se deceptos intelligāt, & illius amore ca-
 pi in eius ruant amplexus, maternumq; sinū reuer-
 tantur. Vicistis mihi credite Pat. & nō solum meo,
 sed omnium iudicio uicistis, & nō modo arma sed ca-
 ptiuos & spolia hostibus ademistis, si modo de for-
 matæ ecclesiæ, antiquā faciē atq; formā restituatis.

Sed quid ego hæc apud uos, quos potius omnium
 laudibus celebrādos, quā cuiusquam oratione ex-
 citandos, aut animandos intelligam? quos cum ego
 tanta huiusce rei cupiditate flagrare uideam, so-
 leam ingentes Deo immortalī gratias agere qui
 eam nobis dederit mentem, ut honori, dignitati,
 omnibus commodis & utilitatibus uestris, eccle-
 siæ causa renunciandum esse iudicaretis. Et me-
 rito id quidem faciis Sanctissim. Pat. quis est

Petri Fontid.

enim per Deum immortalem, qui hoc præsertim calamitoso, & funestissimo seculo cum ouium salus, cum ecclesiæ dignitas cum Christi gloria in summo discrimine periculoq; uersatur, non modo dignitatis suæ, sed salutis esset & uitæ dispendio ecclesiæ incolumitati subueniendum ducat? Si Christus ipse ad abiectissimam serui conditionem, hominis causa se deiecit, ego pro illius gloria nihil de mea dignitate patiar esse detractum? Ipse terre & cœliq; conditor ac dominus, extremam paupertatem & indigentiam, acerbissimasq; contumelias sponsæ suæ amore sustinuit, & ego meas utilitates ecclesiæ salutis anteferendas putabo? Ipse ludibrio habitus, inter sceleratissimos latrones in crucem actus, se crudelissimæ morti pro mea ecclesiæq; salute deuouit, & ego non patiar dignitatis uel fortunarum mearum uel minimarum fieri iacturam, ut minanti interitum ecclesiæ succurratur? Liceat uerum dicere grauis, Pat. sanctissimi illi primi ecclesiæ pastores, clarissimiq; principes apostoli humiles, abiecti, pauperi, texendorum tabernaculorum artifices, coriarij, piscatores, non minus inter panos illos & retia, quam inter aurum & purpuram apostolicam dignitatem retinebant. Illa est uera gloria, illa uera dignitas, & apostolica maiestas uelle contemptum, ignobilem & abiectum esse, ut Christi gloria, & ecclesiæ salus atq; dignitas conseruentur. In hanc
igitur

igitur unam curam & cogitationem, dies & noctes sicuti facitis Grauis. Pat. incumbite, ut rebus omnibus posthabitis atq; neglectis, uni solum ecclesie salutis consulatis: quæ nunc è uestra fide, sapientia, auctoritateq; pendet: quæ in summam nunc spem salutis erecta est, cum ad eam obtinendam uideat uobis neq; uoluntatem deesse neq; facultatem. Habetis, nulla præsidia & adiumenta, quæ nullus mortaliū (in tanta præsertim rerum perturbatione) non dicam sperare, sed neq; optare unquam potuisset. Vota per totum orbem Christianum, huius rei causa, suscepta sunt, omnibus omnium ecclesiarum altaribus supplicatur, continuis precibus & lachrymis diuina sollicitatur misericordia, habetis sanctissimorum patrum, doctissimorumq; hominum frequentiam innumerabilem, habetis Clarissimi imperatoris, potentissimorumq; regum, rerum publicarum, principumq; Christianorum legatos, quorum dulcissimo conspectu recreatur ecclesia & sibi uobisq; summam securitatem pollicetur: qui non modo consilio, atq; prudentia, sed armis etiam atq; potentia auctoritatem & decreta uestra fortissime tuebuntur.

Quæ quidem omnia Pij, quarti, Pontificis Max. domini nostri singulari beneficio adepti estis: qui ut Ecclesie subueniret, nullis laboribus, sumptibus, impensis, parcendum iudicauit: qui omnes princi-

Petri Fontid.

pes Christia nos omnes ecclesiarum omnium pasto-
res, ad tuendam illius dignitatem, quam & uita &
rebus omnibus chariorem ducit, tanta sollicitudine
& industria e suis sedibus excitauit, ut mihi quidē
in rebus prope desperatis, signū aliquod salutis su-
stulisse uideatur. O Pater sanctissime, cuius cū ego
flagrans studium in cogendo concilio, in tot pasto-
ribus conuocandis, in tot regum, principumq; chri-
stianorum accersendo praesidio, in sollicitandis etiā
ipsis christianae religionis hostibus omni bene-
uolentiae significatione, cum haec inquam omnia ta-
cita mentis cogitatione perpendo, te quidem diuina
bonitate & clementia in hac tēpora infelicissima
reseruatū intelligo: quibus praeter te nullus alius
subuenire, aut mederi potuisset. Fruere P. Beatissi-
me hac tanta tua gloria & foelicitate, te totus chri-
stianus orbis assertorem suae libertatis agnoscet: ti-
bi non homines modo, sed angeli, etiam, ciuesq; cae-
lestes plaudent & gratulabātur: tibi se ecclesia sua
salutem debere confitebitur: tibi Christus cuius ui-
ces geris coronam uirentibus perpetuo floribus ijs
tantis tuis laboribus uirtutibusq; dignam, suis iam
manibus intexit, eam sacrosancto uenerandoq; tuo
capiti impositurus: tibi non modo praesens seculū,
sed ipsa posteritas gratulabitur, & hanc tuam pieta-
tem incredibilem, quā & operibus, & nomine pro-
fiteris, sempiternis laudibus celebrabit. Quid igitur
restat

Epilogus.

tur restat. G. Pa. ut finem aliquando dicendi faciamus, nisi ut quādo neq; tempus cōmittatis, neq; maiora illa, quæ nunc habetis præsidia, sperare poteritis, summa celeritate, & festinatione, in qua ego omnē spem sitam & collocatam arbitror, ad stabilendam & confirmandam ecclesiam remis ueliscq; (q; aiunt) contendatis. Nostis optime Sanctiss. Pat. ecclesias uestras innumerabiles, nunc pastoribus orbatas, in maximo periculo uersari: Nostis præterea hanc sanctam synodum sæpe coactam temporum iniurijs, bellorum tumultibus, inimicorum insidijs dissolutam, dissipatamq; fuisse: Nostis etiam Vuirtembergenses Theologos principē suum, cum exercitu quondam, ad dissipandum concilium armasse. omnia nunc tentabunt, omnia experientur: adest hic uicina Germania, quæ non mediocriter huiusce rei exitum, extremam sententiam, damnationemq; reformidat, mihi credite, licet in ipsis alpium uisceribus inclusi, ijs tecti satis, atque muniti montibus, & rupibus uideamini, in hos etiam angulos subita & inopinata hostium arma penetrabunt: uideorq; mihi aliquando uidere concussum tumultibus orbem, armorum strepitum audire, Annibalēque ipsum ad portas, hostes inquam ad ista montium ostia faucēsque consistere, nosq; Grauißi. Pat. de fuga solum & salute uestra cogitare, & simul cum fuga discessuque ue-

Petri Fontid.

stro, miserrimæ matris ecclesiæ interitum funusq;
contemplor. O rem miserrimam & omnibus secu-
lis deplorandam, si modo (quod Deus auertat) hic
tantus, tam illustris, clarissimusq; cætus uester, re
infecta dissoluatur actum est de religione Christia-
na. Exultabunt aduersarij, ingentes animos concipi-
ent, alacres & læti uolitant, se uera sentire,
nos errare, nobis infensum sibi Deum propitium
esse iactabunt, & ueluti iam de nobis parta uictoria
gloriabuntur: ecclesia uero omni spe destituta,
omni orbata præsidio, quid aget? Quem inuocabit?
Quo se uertet? cuius opem, & auxilium implora-
bit? Quem locum hostibus uacuum reperiet quo se
ualeat recipere? Quam sibi impostero spem polli-
cebitur? Nunquid ut iterum synodus cogatur? Nū-
quid sperare poterit ut hæc unica spes, toties iugu-
lata reuiuifcat? Quim potius metu examinata, om-
ni spe destituta, præteritæ calamitatis memoria, &
impendentis timore confecta cædet misere suis ho-
stibus, in triumpho captiu a ducetur, & in prædam
illis exhibita, se ab illis dilaniari, dilacerariq; patie-
tur. Quæ quidem mala ne illi eueniant uobis Gra.
Pat. celeriter prouidendum est. Efficite nunc cum si-
lent arma, cum nõdum hic bellorum strepitus exau-
ditur. Cum omnes in summã spem erecti et uestris
pendent sententijs atq; illis, Ecclesiæ salutem conti-
neri arbitrantur. Cum oracula huius concilij ab
omni-

omnibus prouincijs suspensis animis, tanquam unicum & singulare tantorum malorum remediũ spectantur: ne frustra de sapientia consilioq; uestro totus christianus orbis sperasse uideatur. Efficite Pat. ut uel illas prouincias quas nondum furor hostilis in uasit, tutas, firmas, atq; constantes, decretis uestris sanctissimis conseruetis, uel quod ego de diuina bonitate uestraq; sapientia mihi polliceor, ut cor illud unum & unica anima, quam spiritus sanctus, omnibus christianis uoluit & fecit esse communẽ, & quorundam licentia multis nunc erroribus dirastraxit atq; dissipauit, iterum diuina uestra uirtute coeat & copuletur: ut omuium sit unus animus, una fides, unus spiritus, quorum unus est Deus, unusq; seruator Christus. Cui sit laus, decus, honor, gloriaq; sempiterna. Amen.

FINIS.

P 5

CONCIO PE-
TRI FONTIDONII,
Segouiensis, Doctoris Theo-
logi Canonici Salman-
tini.

HABITA AD SACROSAN-
ctam Synodum Triden. die Beati Hieronymi
xxx. Mensis Septembris.
1562.

Vos estis lux mundi. Matth. Cap. 5

VE M admodum cælum
hoc splendidissimum, mul-
tis syderibus tanquam lu-
minibus quibusdam, & ad
utilitatem, salutemq; re-
rum necessarijs, & specië,
aspectumq; pulcherrimis
diuina sapientia, & bonitas exornauit: neque om-
nia uim eandem uirtutemq; sortiuntur, neque sem-
similitudo. per omnia nostris oculis patent, sed alijs exorien-
tibus

tibus alia occidunt, & occumbunt, Vt cursu, splendore, atque uirtute ueluti iucunda quadam ac necessaria uicissitudine uolentur: Sic Christus opt. Maxi. Ecclesiam Christianam, quæ regnum cælorum appellatur, in qua teste Propheta fulgent Sap. 30 iusti sicuti luminaria cæli, sanctissimis & sapientissimis hominibus tanquam incensis facibus splendere, uarijs illos atque diuersis uirtutibus eminere, alijs atque alijs temporibus & sæculis florere uoluit, ut haberet cæcitas mortalium lumen quod intueri & exempla quæ referre & imitari potuisset. Et quoniam illi dum interris inter mortales uersarentur, & lucem tenebris intulerunt, & hominum pectora amore uirtutis inflammarunt ne illorum exemplum interiret, ad excitandam socordiam nostram, & illorum gloriam atque nomen illustrandum, decreuit ecclesia illorum uitam facta, uirtutes, laudes denique omnes in populi christiani cōspectu certis statisq; diebus celebrari. Vt eos quos naturæ conditio, quæ neminē hic immortalē esse patitur nobis subduxit uiua & immortalis eorum memoria in christianorum mentibus cōseruaret. Hodiernum itaq; diem clarissimo illi & fulgentissimo syderi, sanctissimo inquam Hieronymo consecrauit, cuius splendore, & nostræ mentis acies perstringitur & tantarum uirtutum atq; laudum pondere orationis & ingenij nostri uires obruunt

Petri Fontid.

obruuntur, nisi diuino præsidio subleuentur. Ut igitur dignam tanto ecclesia principe orationem habere possimus, ut ea, quæ a nobis dicentur, purioribus animis, & sinceribus auribus excipiantur, ut omnia cædant in Dei opt. Max. gloriam & in diui Hieronymi laudem, diuinã imprimis gratiã atque fauorem imploremus: atq; ad eam obtinendam sanctissimæ uirginis mariæ patrociniũ exiguo illo, sed tamen sibi gratissimo Angelicæ salutationis sacrificio nobis promereamur dicentes. *Aue Maria.*

Vos estis lux mundi. Ex Euangelio.

Matth. cap. 5.

CV M multa atque magna Christi Optimi Max. in genus humanum collata extiterint beneficia, Illustris. Legati, Patres Reuerendis. qui tot tantisq; suis laboribus, ærumnis, opprobrijs, contumelijs et morte demum acerbissima: Vitam nobis, salutem, libertatem, ueram sapientiam, atque religionem fuerit adeptus: Vnde triumphum etiã ipse sibi gloriosissimum, & præclaros illos, illustresq; titulos reportauerit: ut & totius orbis seruator, doctor, pax, uita, oscium, ueritas, pastor, uita, salus, foelicitasq; mortaliũ iure optimo diceretur: nullus tamen inter hos titulos clarior mihi, illustriorq; uideri

videri solet illo, quo & lumen, & splendor patris, & sol multis prophetarum uaticinijs, & aperta apostolorū, atque totius ecclesiæ, prædicatione appellari consuevit. Quid enim de Christo Iesu uita magistro, aut sapientius excogitari, aut aptius & conuenientius dici unquam potuisset, quam illum solem nuncupare, qui primus miseris mortalibus, qui densissimis in tenebris, nullo duce, qui iter ostēderet nullo etiam lumine, quo illud intuerentur, adhibito: in certis cursibus, & incredibili cæcitate uagabantur, ueræ uirtutis, atque sapientiæ uiam uerus ipse Mercurius ueluti intento digito cōmonstrauerit? Atque hunc quidem ex orientem splendidissimū solem, cum acceruius ille cōcionator, uatesque diuinus Esayas aliquando prophetica mente cōtemplaretur, mortales omnes spe huius tantæ futuræ fœlicitatis illis uerbis erigebat. Non tibi amplius sol, diurnam lucem diffundet, nec lunæ splendor, lucem subinde ministrabit, sed erit tibi dominus lux sempiterna, & Deus claritas tua. Hoc etiam eodem nomine iustos & pios homines Malachias consolabatur: uobis (inquiens) qui nomen meum reformidatis, sol exorietur iustitiæ, cuius radijs, uestra salus continebitur. Sed quamquā sol iste beatissimus, ueteribus, antiquæ legis, & prophetarum umbris, cœlesti sapientia, lucem iam aliquam attulisset: licet ipse propulsatis (magma ex parte) scelerum, & ignorantie

Esaia. 60.

Malac. c. 4.

Petri Fontid.

rantia tenebris, diuina prædicatione, & exemplo
innocentissima uita, tanquam splendidissimis, uir-
tutis & sapientiæ, radijs, hominum mentes illu-
strasset: cum iam sibi in festis, atque inimicis phari-
seorum animis crudele exitium comparari animad-
uerteret: priusquam funestissima crucis nocte con-
tactus, sese abderet & occumberet, & densissima
illa, crudelissimæ mortis, inuolutus caligine se mor-
taliū oculis subduceret: lumina duodecim decre-
uit accendere, quasi fulgentissima sydera, quæ ipso
occidente sole, totum reliquum orbem, eodem euan-
gelij splendore complerent. Ut quemadmodū astra,
solis lumine percussa, sic lucent splendēt, ut in illis,
intuentium oculi, lucem cādidissimam solis, illiusq;
uim admirabilem deprehendant: sic in apostolorū
sermonibus, & operibus Christi splendore collu-
stratis, diuinitatis eius apertissimam significatio-
nem, & expressissima uestigia mortales omnes con-
templarentur.

Hos igitur sanctissimos, innocentissimosq; ho-
mines, quos ad tantam Christus euehebat dignita-
tem, ut eos ueluti clarissima quædam lumina, to-
tius orbis tenebris uellet inferre, non illos quidem
claros, & illustres ex aulis principum, sed obscu-
ros & ignobiles ex retibus ad euangelia uocauit.
hos selegit ex infinita hominum multitudine, quos
in collegium illud sanctissimum cooptaret: quos in
illa sua

illa sua consilia plena diuinitatis admitteret: quibus arcana diuina & cœlestis sapientiæ fontes aperiret: quos sibi suæ prædicationis socios, laborum comites, miraculorum testes adhiberet: & primos esse uellet, suæ bonitatis, clementiæ, atque mansuetudinis, imitatores: & duces exercitus Christiani, qui sublato crucis uexillo totum orbem euangelicis legibus subiugarent quos cum recte sentient magistros, & exempla bene uiuendi, ueluti quasdam ardentes lampadas accenderet, quibus omnem posteritatem Christiani nominis amore, & studio uirtutis inflammaret: merito illos, hodie, & terræ salem, & mundi lucem appellauit. Quid enim potuit cœlestis magister cœcis ignorantiae tenebris opponere luce præstantius? Quid terræ, tot uitijs & sceleribus contaminatæ, & infectæ, sale conuenientius? Quibus obsecro alijs significantiore uerbis, quam ijs duobus salis & lucis, & terræ uulnera, & apostolorum officia euidentiùs exprimere potuisset? De quibus nobis hodierna die Sanctissimi Patres dicendum est. Nam primò quanta cū ratione Christus lux fuerit appellatus, & apostoli atq; apostolorum successores explicabimus: deinde uero de officio eorum qui hanc honorificam compellationem adepti sunt, disseremus: postremo uero loco, de splendidissimo hoc & clarissimo lumine, de sanctissimo (inquã) Hieronymo,

Petri Fontid.

onymo, quem nobis hodie Ecclesia celebrandum
imitandamq; proponit, pauca dicemus. Attēdite ob-
secro Clariss. uiri ad uos etenim solos tota nostra
pertinebit oratio, quos diuina uirtus & excellens
doctrina, in tā excelsō dignitatis gradu collocauit,
ut successores apostolorum, pastoris dominici gre-
gis, euangelij præcones, & mundi lumina appelle-
mini: & quantum onus, quā laboriosa prouincia,
ijs tan præclaris titulis contineatur, tacita uestro-
rum animorum cogitatione perpendite. O utinam
fieri potuisset ut uel aliquis ex uestro ordine, hanc
tantam causam suscepisset, uel mihi sapiētia uestra,
oratio, & autoritas contigisset, ut hodierno die, in
hac orbis genitum, clarissima corona, diuina Chri-
sti uerba, apostolorum dignitatem, Hieronymi san-
ctissimam uitam, statum ueteris ecclesie, luctuosam
& miserabilem nostrorum temporum faciem ex-
primere dicendo potuissem, efficerem sanē, ut cum
illius temporis sanctissimos uiros, cum hominibus
nostris, cum aurea illa sæcula, cum ferrea hac æta-
te nostra, collata contempleremini: & tempora à
temporibus, & homines ab hominibus, turpiter de
generasse lugerētis. Sed quando id fieri non potest,
conabor ego, rem hanc tantam, (et si non pro digni-
tate) ita tamen explicare: ut si minus expressisse,
adumbrasse tamen illius imaginē uideamur.

Atque ut causas primum atque rationes, ob quas,

Chri-

Christus seruator noster sol diceretur, aperiamus
 iustremus primum animo & cogitatione, totū illud
 tempus ante aduentum eius felicissimū. Quid aliud
 obsecro nobis cogitantibus, & omni mentis acie, ca-
 liginosam illam uetustatem, contemplantibus, sese
 offert, præter obscurissimas quasdam, & densissi-
 mas tenebras? Nam ut interim populam israeliti-
 cum prætermittamus, cuius leges, instituta, sacra,
 ceremonias, animantium sanguine cruentas aras,
 totamq; illam pecudum carnificinam, omnia deniq;
 sacrificia, noscē Paulus appellauit, quod nihil aliud
 fuisse uiderentur, quàm quedam integumenta, qui-
 bus (ueluti obscura quadam nube) sol hic splēdidis-
 simus Christus contegeretur: Quis gentium erro-
 res? Quis barbaros mores? Quis instituta uiuēdi?
 quis miseram, confusam, teterrimamq; illam tempo-
 rum faciem possēt explicare dicendor. Quis multis
 pilices illos delusse, atq; perditæ gētilitatis, sinus ex-
 plicare? quis errorum causas, progressus, euentusq;
 recensere? Principio quidem, omnium insanarum,
 cupiditatum semina, iam inde à primo illo malorum
 fonte, deriuata, cum pueris nascebantur, illorū uis-
 scribus in herentia: tum uero ipsa met stultitia, cū
 infantis corde (ut dixit Salomon) colligata, prodi-
 bit in lucem: accedebat ad hæc natura uulnera, per-
 nitiosa disciplina, philosophis enim in formā dī, atq;
 instituendi pueri tradebatur, qui cum morum cen-
 sores,

Roma. 1304

Prouer. 22.

fores, ueritatis magistri esse debuissent: non sapientie doctores, sed ignorantie duces, non flagitiorum hostes, sed scelerum satellites; non morum magistri, sed ministri cupiditatum omnium extitere. Hinc cum in ipsis errorum gymnasijs, deprauata natura, & pernitiosa institutione, iuuenes erudirentur, in omne genus errorum, tenera illorum mentes, precipites ferebatur. Et cum quæ esset uera laus, atque dignitas, ignorarent: personata quadam foelicitate decepti, saepe pro uirtutibus uitia, pro dignitate infamiam, pro foelicitate miseriam sectabantur. Et quæ admodum qui noctu iter ingrediuntur, per inuisa loca, interrupta uoraginibus, latrocinijs in festa, refferta periculis, infortunia uitare non possunt: sic illi diuino splendore destituti, atque tot undique animorum hostibus circumsepti, in illas ignorantie & flagitiorum insidias, passim incidebant. Omnes itaq; mundi nationes, caligine circumfusæ, non rationem sed impotentes affectus sequebantur. Conflagrabat libidine Asia, Ægyptus animantibus atq; lapidibus diuinos honores defferebat, mēdacissima Græcia poetarum fabulis & importunissimis philosophorum clamoribus personabat: Italia bellico furore & gloriæ cupiditate fremebat: reliquæ orbis prouinciæ, eisdem morbis & perturbationibus aestuebant: In ea denique scelerum sentina, & rerū ignorantia mortales omnes uersabantur: ut nō errare, sed

Similitudo.

re, sed

re sed insanire: non labi, aut decipi, sed cum lacte
 errorem suxisse: & quod Cebes, Thebanus illi phi-
 losophus, sapienter, meo iudicio dicebat: errorem
 omnes bibisse uiderentur. Qui ergo in tan confusa
 rerum perturbatione, uirtutis, atq; sapientie cele-
 stis, illato lumine, densissimas ignorantie, & impro-
 bitatis tenebras dissipauit, qui iter ad felicitatem
 (nostris sceleribus interclusum) aperuit: qui uiam
 mortalibus ad immortalitatem patefecit: nonne iure
 optimo lux & sol erit appellandus? O diuina boni-
 tas, & incredibilis sapientia Christi Iesu: qui hodie
 no die, e summo illo montis uertice, tanquam ex ali-
 quo suggesto, ad circumfusam multitudinem concio-
 natus, uisus est ueluti sol exoriens, candidissimo sple-
 dore, exornatus, tristissimas ignorantie tenebras
 letissima diuina sapientie luce, fugasse. Cui si non
 salutem, si non libertatem, si non uitam, si non deni-
 que caelum ipsum deberemus, sed hodiernam solunt
 eius concionem, qua nouas leges ex illo supercilio
 montis omnibus mortalibus sicut Moses ueteres ex
 Sina monte populo Israelitico promulgauit: qua
 stultam fecit sapientiam huius mundi, qua nouam
 & inauditam bene uiuendi formam, rationemq; pre-
 scripsit: quis non illum & deum agnosceret & di-
 uinis honoribus prosequeretur? Quis non hunc per
 exiguum Christi sermonem, innumerabilibus Licur-
 gi, Solonis, Mercurij, Rhadamanti legibus, omnibus

Leui. 7.

1. Cor. 12.

etiam bibliothecis philosophorū anteferret? Quod si diuiores quasdam sententias, quod eas, nec sapientissimos homines, excogitare potuisse arbitrabatur, Apollini Pythio, acceptas, antiquitas referebat, & eas templi ualuis affixas tāquam sapientiæ primitias illi consecrabat: quis non uideat, non unā aut alteram sententiam, sed totam humanæ uitæ institutionem, paucissimis ijs Christi uerbis comprehendens, quam nullas unquam mortalium, non modo cogitare, sed neq; suspicari quidem potuisset, nō ab humana sed à diuina solum sapiētia promanasse?

Matth. 5.

Quid porro tan nouum, tan in auditum, tan longe positum ab humana cogitatione, quā nostram feclicitatem, paupertate spiritus, luctu, & lacrymis delutescere? Quis Xerxi, Anibali, Casari, Alexādro, quibus, totus orbis, tenue & angustū, suæ laudis, domicillum uidebatur, qui tot regna, nationes, imperia, quot terra mariq; continentur, sterilem suæ gloriæ segetem arbitrabantur, dicere auderet: amplitudinem ueræ laudis, & gloriæ, angustijs quibusdā, & quasi, carceribus spiritus cōtineri? Quis reliquis imperatoribus persuadere potuisset, totius orbis possessiones, mansuetudini animi, & nō bellico furori, & armatæ audaciæ esse tribuēdas? Quis Epicuro & cyrenæicis hominibus luxu diffluentibus, in squalore & lacrymis, sempiternam lætitiā sitam esse probaret? Quis reliquis philosophis, elatis hu-

tis humana sapientia, & hominibus illis, quos clari-
 tas generis, diuitiarum affluentia, dignitas & potē-
 tia, arrogantes atque insolentes efficiebat, per sua-
 deret: in stultitia sapientiam, in humilitate maiesta-
 tem: in ignominia gloriam: in contumelijs, honore:
 in opprobrijs, dignitate: in indigentia, diuitias: in ca-
 lamitatibus, & infortunijs, eternam beatitudinem
 esse collocatam? Nullus plane præter Deum id effice-
 re potuisset. Qui cum quōdam Moysi per angelos,
 populo Israelitico, per prophetas loqueretur: no-
 uissimis temporibus per filium unicum, suam no-
 bis uoluntatem, æternis euangelij monumentis, & Hebr. 1.
 illius sanguine consignatam cōtestatamq; reliquit.
 Quis ergo iam est, cui non & ueteres tenebras, cō-
 sideranti & istam euangelicæ doctrinæ lucem in-
 tuenti, Christus solū, ut sol esset, natus fuisse uidea-
 tur? Quis est qui non intelligat apostolos, qui totū
 orbem, eodem euangelij lumine, illustrarunt, lumi-
 na etiam appellari debuisse?

Sed cum Christus Iesus, hanc honorificam solis
 compellationem, tantis sibi opprobrijs, & contu-
 melijs, constituisse recordaretur, cum nossset hanc
 suam euangelicam philosophiam, odio & inuidia
 plenam esse futuram, utpote quæ deorum aris, tē-
 plis, altaribus, nefandis sacrificijs, & cæremonijs,
 omnibus scholis gymnasijsq; philosophorum, beluū
 esset cruentum illaturæ: quæ ueteres religiones, &

Petri Fontid.

sapientiam abolere, quæ sceleratorum hominum
 audaciam frangere, quæ principum furori, & non
 factis modo, sed improbissimis etiam cogitationibus, ob
 uiam ire debuisset: cum nosset, lucem caligantibus
 oculis, & salem uulneribus, acerbissimum esse fu-
 turum: & hinc bellum acerrimum, suis charissimis
 apostolis imminere, & eò acerbius, atq; luctuosius
 erat futurum, quòd incruenta illa pugna, cum potè-
 tissimis aduersarijs, discipulos suos, non armatos,
 sed inermes, & nudos, nō sapientia, sed stultitia cru-
 cis: non potentia, sed patientia, non ferro, sed euan-
 gelio congressuros esse uideret: Prius ergo quàm il-
 los lucem appellauisset, ad tantum bellum spe beati-
 tudinis & exemplo prophetarum armauit. Beati
 (inquit) estis cum maledixerint uobis homines, &
 persecuti uos fuerint, & dixerint omne malū ad-
 uersum uos, mēientes propter me, gaudete, & ex-
 ultate, quoniā merces uestra copiosa est in cœlis, sic
 enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante
 uos. Et quoniā homines duci studio laudis intelige-
 bat, nihilq; eos magis optare q̄ ut suum nomen toti
 orbi clarū & celebre redderetur & inde Græcis
 hominē τὸ φῶς lumen, in quā appellari: quibus in
 rebus Christianos homines elucere oporteat, illis
 uerbis indicauit, Sic luceat lux uestra corā homini-
 bus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent pa-
 trem uestrū, qui in cœlis est: Vt intelligerēt omnia
 in De-

Matth. 5.

in Dei laudem atq; gloriam esse referenda. Deinde vero summā eorum dignitatem, & quales illos esse uellet, quibus hoc tantum euāgelicæ prædicationis munus cōmittebat, duobus hodierni euangelij uerbis explicauit, cū illos & terræ salē & mundi lucem appellauit. Sed quoniā satis multa de ipsa lucis compellatione dixisse uidemur, de officio ipso pastorum atque munere dicamus. Quapropter uos obsecro Sanctissimi Patres, ut eas quas hactenus dicenti beneuolas & attentas aures accommodetis.

Remigare paululum in primis nobis necesse est, dum explicamus, qua ratione Christus salis & lucis nomine, apostolos officij sui commonefecerit: deinde uero uela pandemus orationi, & per hoc inmensum, cœlestis doctrinæ, pelagus, citatis remis, uelisq; feremur. Mihi quidem sæpe numero atque diligenter, hæc Christi uerba consideranti, nihil sapientius excogitari potuisse uideri solet, ad exprimendam imaginem illorū hominum, qui rerū publicarum, & animorum potissimū, fræna moderantur: quàm illos & salē & lucem appellauisse: ut qui salis ingentum, qui luminis naturam perspectā habuerit & exploratam, apostolicam antistitū dignitatem & illorum officia, atque munera facile deprehendat. Samnius Pythagoras, Pat. grauiſſi. qui signis quibusdam, totam suam inlusit philosophiam, salē, iustitiæ et æquitatis Symbolū fecit: Mo-

Numer. 17.
Leuiti. 2.

ses uero sanctissimus, qui legem euangelicam, dictis
 & factis adumbrabat, nunc aeternitatis Symbolum
 faciebat, cum aliquando, pactum salis foedus sempi-
 ternum appellabat: nunc iudicij atque delectus, cum
 illum omnibus sacrificijs permisceri iubebat: Chri-
 stus uero caelestis philosophus, qui ueritatem ex
 ipsis philosophorū latebris, & Mosaicae legis um-
 bris in lucem extrahebat, muneris apostolici signū,
 & quasi tesseram, esse uoluit: ut quemadmodū Mo-
 ses, & antiqui illi patres, rebus corporeis addicti,
 atque consecrati, illa sacrificia grata Deo esse cre-
 debant, quae sale conspersa, ad aras deferbantur:
 sic hoc euangelicae legis tempore, quo tota illa cura
 atque sollicitudo religionis, à corporibus abstra-
 cta, ad mentem potissimum & spiritum deuoluta
 est, significauit Christus, iam istas animorum ho-
 stias, non esse sine sale offerendas, ne illis inspidis
 & insulsis, Deo stomachum nauisamq; mouere-
 mus. Et sicut sal iam prope desperatis & emortuis,
 ueluti quendam animum, uitamque restituit, in se-
 culis uero atque contaminatis, tribuit quandam im-
 mortalitatem: sic apostoli mortalium animos, ab
 aeternae mortis faucibus eriperent, & euangelij be-
 neficio, gloriae immortalitate donarent: & ueluti
 praesente lumine tenebrae fugiunt, atque dissipantur:
 sic conspecta apostolorum innocentissima ui-
 ta, & audita caelesti doctrina, ueluti duabus fasci-
 bus ad

bus adhibitis, omnes animorum caligines, ex humanis mentibus pellerentur. Quid enim est aliud salis & lucis officio fungi, quam cum duo sint animorum tyranni, quibus homines oppugnantur & opprimuntur, cæcitas nempe mentis & perversitas uoluntatis, ita uitam componere & sermonem temperare, ut splendore euangelicæ doctrine, cæcitatem animorum propulsemus, & innocenti uitæ, aliorum uoluntates exemplo uirtutis incendamus.

Attendant iam ergo diligenter qui apostolica dignitate gloriantur, & quantū cum illa oneris, atque negotij suscipiant, secum aliquando taciti perpendant atque meditentur. Nam cum illos & terræ salē & mundi lucem, Christus appellauit: dignitatis quidem amplitudinem, sed magnitudinem etiam laboris: honoris præstatiā, sed operis etiam difficultatem indicauit. Quid enim est per Deū inmortalem magis laboriosum, quam Christi personam sustinere? quid magis arduum, quam non modo se ipsum, sed alios etiam, ab omni contagione labèque uitiorum immunes conseruare, & in officio retinere: Et enim ad uirtutem impellere, à uitijs reuocare, nunc suppliciorū metu nefarios homines deterere, nunc spe præmiorum erigere & inflammare: auaritia: liberalitatem: libidinositas, castitatem & temperantiam: timiditas, constantiam: omnibus frugalitatem persuadere: ex crudeli, misericordē: ex impio

Q̄

iustum

Petri Fontid.

iustum: humilem, ex superbo, ex improbo, innocen-
 tem facere: extirpare uitiorum radices, extorque-
 re prauas cogitationes, & quasi quoddam imperiū,
 in hominum mentes exercere: maius est quam ut
 cuiusque oratione explicari possit. Quid enim po-
 test fingi, aut excogitari difficilius, quam non so-
 lum turpiter facta, & petulanter dicta sed inter-
 nos ipsos prauos animi sensus, cogitationesque cor-
 rigere: Parricidam, ne alterum occidat, latronem,
 ne furetur, adulterum ne uolet cuiusquam pudici-
 tiam efficere, licet sit difficillimum, fieri tamen po-
 test, si illius manibus catenas, pedibus compedes in-
 iicias, & in carcerem detruas, sed ut furari nolit,
 ut neminem odio prosequatur, ut interno non fla-
 gret libidinis incendio, præstare ita magnum est:
 ut nix cuiquam mortalium concessum esse uidea-
 tur. Est enim illud nõ corporis, sed dõminæ uolun-
 tatis esse censors, quæ nullis catenis constringi,
 nulla ui inuita cogi, aut coerceri potest. Iam uero
 iacentes subleuare, consolari calamitosos, labantes
 cõfirmare, hæresibus occurrere, manū præcipitanti-
 bus porrigere, pauperū indigentijs subuenire, om-
 niū miseris cõmoueri omnia (ut fecit Paulus) omni-
 bus fieri & more uelocissimi syderis undecunq; ad-
 uocatiū ueluti numē aliquod adesse, omnia inuisere
 omnia collustrare, omnia uidere & audire, sibi &
 aliorū saluti consulere, & quasi in puppi sedentē,
 rectum

1. Cor. 9.

rectum clauum tenere, cuius obsecro tanti laboris
 & tam in audite uirtutis est? Merito Diuus Gre-
 gorius, nullam artem nullamq; disciplinam, diffici-
 liorem esse dicebat quam animorum regimen &
 moderationem. Hæc sunt Sanctissimi Patres pasto-
 rum munera, existimare debet qui se lucem appella-
 rigaudet, sibi fidem, religionem, euangelicas leges,
 animorum salutem, Christi gloriam, & quasi ec-
 clæ nauim esse commissam, oportere se uigilan-
 tem & circumspectum nautam de aliorum salute
 sollicitum exhibere: periculose huius nauigatio-
 nis, monstra, dæmonis, & hereticorum insidias
 ostendere, & quasi digito monstrare, hic Scyllam,
 ibi Charibdim, illic cautes & scopulos delitescere,
 qui nauigantibus insidientur, omni contentione fu-
 giendos. Consideret se ducem etiam esse & impera-
 torem exercitus christiani, sibi secum, & cum alijs
 bellum esse susceptum, cum populi uitijs, atque sce-
 leribus esse pugnandum, nunc militū timiditatem
 animandam, nunc audaciā comprimendam, nūc im-
 pellendos & cohortandos ad pugnam milites, nūc
 uero reuocandos & retinendos, sepe clasiicū sepe
 etiam & receptui esse canendū. Scipionē cum Mar-
 co Catone Romani conferentes, ut Catonis laudes
 amplificarent, Scipionem foris, cum hostibus arma-
 tum, Catonem domi cum uitijs togatum, bellum
 gessisse dicebant: maioremq; gloriam, domesticis
 uitijs

Petri Fontid.

uitijs profligatis, Catonē fuisse cōsequutum, quā
Scipionem tot superatis hostibus, & latissime im-
perio propagato, quod multo esset illustrius, uitia
quā homines superare: quod si uir ille non admo-
nitus de cælo, sed uestigia solum nature secutus, ad
officium suum pertinere arbitratur, stirpandis
uitijs, totā suam operā & studium collocare: quid
ecclesiæ pastoribus faciendum esse putabimus, quos
ipsa diuina sapientia, huius belli, quod cum animo-
rum hostibus gerimus, uoluit esse primipilos & an-
testignanos? O fides sanctorum apostolorum in au-
dita, o uirtus & ardor ille animorum incredibilis,
qui hodiernis Christi uerbis, nō persuasi modo, sed
inflammati & incensi, cū se Christi legatos & mū-
di lucē agnouissent, nō illam delitescere passi sunt,
sed in eo loco collocauerunt, unde in omnium mor-
taliū oculos incidere potuisset. Quam ardenti stu-
dio illa legatione fungebantur? quanta celeritate la-
tissimas provincias longēq; disiunctas regiones per-
egrarūt? Bartholomeus & Thomas utranq; Indiā,
ultra citraq; Gangem fluiuium: Andreas, Syriam:
Mattheus, Æthiopiam: Iacobus Hispaniam: Philip-
pus, Scythiam: non modo uiderunt, sed in tene-
bris et in umbramortis positas lucē euāgelicæ præ-
dicationis illustrarunt. Et duodecim homines igno-
biles & indocti, cum totū penē orbem Christi nomi-
ne & euangelio compleuissent de Tyrannis, de De-
monibus

monibus de statu Deorum, de philosophis parta
 uictoria, cum omnia ferme mudi propugnacula, &
 arces occupauissent, in illis Crucis uexillum sustule
 runt. Et ut interim reliquas omnes gentes, atq; na
 tiones prætermittamus, quarum ceruicibus apostoli
 Christi iuhum inposuerunt: quod potuit esse præ
 clarus atq; illustrius apostolicæ gloriæ monimen
 tum quæ gentem illam togatam, ad gloriã natam sem
 pternam, Romanos (in quam) rerum dominos, qui
 triumphis clari, uictorijs elati, gloria rerum gesta
 rum illustres suos imperatores, & aris, & templis,
 & diuinis honoribus, dignos arbitrabantur: qui ni
 bil nisi magnam, excelsum, gloriosumq; redolebãt:
 quibus quicquid immortalitatem non spirabat, uile
 & abiectum uidebatur: in eam sententiã adduxisse:
 ut crederent in Christo fabri filio, ignobili, contem
 to, ex inuidiosa gente nato, affecto mille cõtumelijs,
 & opprobrijs, & demum tanq; scelerato, & impro
 bo, inter duos latrones pendente, ueram gloriã &
 laudem sitam esse: & iam Saturni, Iouis, Martis, ce
 terorumq; Deorum statuas, quibus illi suas uicto
 rijs, acceptas referebant, euertendas esse, atq; dissi
 pandas: & illarum loco, Crucem, quã illi ueluti rem
 turpissimam auersabantur, tanquã signum salutis,
 & uexillum felicitatis esse collocandã? Quid refe
 ram illorum in propaganda Christi gloriæ so
 licitudinem? Petrus circumcisionis magister: Paulus
 gentium

Petri Fontid.

2. Corin. 11

gentium doctor, omnes circuibat ecclesias, fratres inuisebant, afflictos consolabantur, omnium saluti prospiciebant, cum philosophis congregiebantur, alios in Christi fidem pertrahebant, alios confirmabant, absentes epistolis, presentes concionibus adhortabantur. Paulus omnium ecclesiarum sollicitudine premebatur, in Petri humeros moles totius christiani orbis immensa inclinata recidebat & eo Christi amore conflagrabit, ut leue hoc tantum illi pondus uideretur: Omnes denique apostoli egentes, afflicti, calamitosi, expositi omnium malorum telis quasi fortuna ludibria, caesi, uerberati, contusi, in dicta causa condemnati, bestiis obiecti, dilacerati, in ipsa tamen positi tyrannice crudelitatis carnificina, & uitia acriter increpabant, Christum predicabant, confidenter, & ipsos met carnifices sepe etiam in Christi leges pertrahebant: & non modo illatas contumelias, alacri & infracto animo, perferebant, sed etiam ultro se ipsis iniurijs obijciebant, quod in illis Christi gloriam latere arbitrarentur: ut mihi quidem apostoli non modo inferendis pro Christo contumelijs, sed in exoptandis ambitiosi fuisse uidentur. O uere pontifices Christiani, o uera & clarissima mundi lumina, hoc est esse lucem Sanctis. Perpeti errorum tenebris mentes hominum occupant, illud est esse salem, uulnera etiam cum aliquo doloris sensu sanare: est enim salis proprium, acerbitate quam

quendam, & ueluti morsum doloris uulneribus in-
 ferre. Hoc est symbolum euangelicæ & apostoli-
 cæ libertatis, qua una uirtute, nihil est in ecclesia-
 sticis pastoribus illustrius, nihil magis necessariū.
 Sic enim affectos, & animatos esse oportet Christi
 ministros, ut etiā si principum gratiā exulcerandā,
 etiā si potentissimorū hominum animos exacerbau-
 dos, & illorū contra se potentiā concitandā, & ar-
 mandam, etiā si districtos atq; fulgentes tyrannorū
 gladios suis ceruicibus imminere cōspexerint: quod
 ratio iubet quod dicit euangelium, quod præcipit
 Christus, quod illorū salus & ecclesie dignitas po-
 stulat, sine metu, & spe, libere audacterq; loquatur
 & medicorū peritissimos imitentur, qui dum ægri
 saluti prospiciūt, non modo acerbā aliquam medici-
 nā uulneribus adhibere: sed ipsa etiā mēbra abscin-
 dere, urere & resecare soleant, ne dū in mēbra sunt
 nimium misericordes, in uitā ipsam crudeles fuisse
 uideātur. Sed proh dolor, ignoscite patres si quid li-
 berius dixero, q̄ tanta huius amplissimi loci & ordi-
 nis patiatur autoritas. Rigidā illa cēsoriāq; uir-
 tute, acerrimam peccatorū uindictam, fractā atq; de-
 bilitatam: sanctissimū seueritatis magisterium, ma-
 gna ex parte sublatum: ardorem illum apostolicū
 animorum, si non penitus extinctum esse, magno-
 pere tamen deseruisse uidemus: cum homines af-
 sentari uitijs & honori suo seruire decernunt. Fe-
 runt

Petri Fontid.

Galat. 1.

Pfal. 52.

Ephes. 6.

runt philosophum nescio quem, filio persuadere so-
litum, ne ad populum cōcionaretur, nam si uera di-
xeris (aiebat) populum hostem & inimicum es habi-
turus, si falsa, Deum: quorū hęc unica ratio mul-
tos egit trāsuersos, & ad has cautes & scopulos mi-
serē illorū constantiam allisit: & dicite mihi obsecro
Patres Sanctissimi, per Deū immortalem, si quispiā
esset (singamus enim esset ut melius rei indignita-
tem concepiamus) si esset aliquis tā demens, qui cla-
mante Paulo si hominibus placerem Christi seruus
non essem, ipse totum suum studium ad concilian-
dam hominem gratiam beneuolentiamq; conferret:
tam ambitiosus, qui dicēte propheta, Deus dissipat
ossa eorum qui hominibus placēt, docente apostolo
ne ad oculum seruiamus, ipse redditus assentator
improbitalis, dignitatis aut glorię cupiditate uel-
let in maximis hominum sceleribus conuiuere, sine
uoce sine mente sine libertate: qui denique abiecta
omni cura rerum cęlestium, oculos in terrā fiectes-
re, assentari uitijs, hominibus quā Deo, ambitioni
quā Christo seruire maluisset: nonne & salis &
lucis nomine indignū, & omni supplicio dignissi-
mum iudicaretis? O fallaces & inanisimas spes eo-
rum hominū qui sibi potius quā ecclesię, honori
suo quā Christi glorię, suis potius rebus quā Chri-
stiani populi saluti consulere cōnantur: neq; illas
irati iudicis uoces exhorrescunt, quibus illos Chri-

stus in

stus in

stus in die illo iudicij miserabili alloquetur. Si pastor
 & spōsus eras Ecclesie, cur oues errare, cur sponsam
 miserē ab hostibus uexari pmittebas? Si lux eras cur
 latebras quæstisti? Si delitescere cupiebas, cur lumē esse
 uoluisti? Si salis officio fungebaris cur patiebaris ter
 ram putrescere? Si te huic oneri imparē intelligebas,
 cur tā ambitiosus? Si parē cur tam negligens? nihil te
 nostræ leges nihil pietas, nihil ecclesie ruinæ nihil no
 strorū apostolorū exēpla, nihil hic dies formidabilis
 nihil præmia nihil supplicia poenēq; mouerūt? O uo
 ces luctuosas & formidabiles quid aliij sentiāt nescio:
 sed ego cū hæc cogito & animo exhorresco & corpo
 re cōtremisco. Constantē ergo, erectū, & libertate
 spiritus armatū esse oportet ecclesie pastore, hoc po
 tissimū tēpore quo nefarij & improbißimi homines,
 euangelicā libertatē in occasionē carnis (reclamante
 Paulo) traduxerūt. Hac armati apostoli nullis labori
 bus neq; tormentorū generibus parcendū duxerūt, ne
 ipsi aliorū sceleribus parcere uiderētur. Hac etiā mu
 niti martyres, liber as illas uoces emittebāt, quas nulla
 supplicia, nulli cruciatus intercludere aut cohibere
 potuerūt. Hæc cæteri uestri ordinis sanctissimi homi
 nes se fortiter tyrannorum crudelitati opposuerunt.
 Athanasius, Augustinus, Chrysostomus, Ambrosius
 ille qui Theodosiū post æditā miserrimam Thesaloni
 censiu stragem, & cruētas innocēti sanguine manus,
 templū ingredi uolentē manu apprehēsum cōtinuit,
 & illis uerbis uocēq; represititune ijs cōsceleratis ma

Galat. 5.

Ambro.

Petri Fontid.

nibus sanctissimum Christi corpus cōrectabis? tunc
 illū nefando isto, & sacrilego ore excipies? nō patiar
 non feram. Itaq; non perterritus Ambrosius tāta illa
 Romani Imperij maiestate, non potentiā totius orbis
 finibus terminatam perhorrescens, nō superbas illas
 aquilas, nō lictores, non laureatos fascēs reformidās,
 potentissimum imperatorē ad publicas lacrymas &
 & pœnitentiā adegit. O uere pōtifex Christianus, cui
 Christi gloria salute & uita charior fuit. O Hiery-
 nimo sanctissime enim appellare iā libet, unicū euāgeli-
 cæ libertatis exemplar, & in huius tantæ apostolicæ
 gloriæ uocari societatem: qui ex illo Bethleemitico di-
 uersorio, hominum sceleribus & hæreticorum auda-
 tiæ, acerrimum bellum intulisti: quem neq; mortis me-
 tus, neq; uitæ cupiditas, neq; spes aliqua potuit coer-
 cere, quominus illa tua fulmina orationis, à pectore
 illo, amoris diuini flāmis incenso profecta, in omne ge-
 nus improbitatis liberrime cōtorqueres. Sed quorsum
 hæc? nunquid uos hæc ignorare putamus quorum
 est in credibilis sapientia? Nunquid non hæc uos of-
 ficia ecclesiæ præstitisse censemus, qui tanto studio
 & ardore in eius salutem incumbatis, usque adeo, ut
 mihi quidem, curas sollicitudines, summosq; uestros
 labores consideranti, & huic uestræ dignitati & illi
 purpuræ miserendum potius quàm inuidendum esse
 uideatur. Nunquid mentes uestras sapientissimas in-
 formandas, aut sanctissimas uoluntates impellendas
 & animandas esse putamus? Non sum tam demens
 clemens

Sanctissim. Pat. ut hæc non modo dicere, sed neque cogitare audeã. Sed eo cõsilio ame factũ est, ut cũ uobis apostolici uestri muneris memoriã refricassem & miserimas ecclesiæ plagas uestris oculis subiecissẽ, illi⁹ miserijs et lacrymis ita cõmoueremini: ut potius mortẽ sustinendã, quã afflictã & calamitosam matrẽ, in tantis ærumnis, sine spe salutis, deserendã arbitraremini. Nunc lucis splendore & salis acrimonia opus est, ut errorũ tenebris & ecclesiæ uulneribus medeamini & quãdo uos non aliã ob causam, diuina bonitas, & Sãctiss. Põtificis uolũtas & industria in hũc sacrosanctum locũ coegit q̃ ut ex hac specula, tanquã ex altissimo Olympi mõtis uertice, perditas et profligatas christianorũ regiones cõtẽplaremini, & illis remediũ aliquod adhiberetis. Cõuertite per Deũ immortalẽ oculos, nõ dico iam in Asiã, quæ quõdam apostolorũ prædicatione & sanctissimorũ hminũ illustrata frequentia, nunc nõ modo tenebris sepulta iacet, sed omnẽ luci aditũ occlusit. Non in Africã tot martyrum & doctissimorũ quondam uirorũ, nunc uero sarracenorũ multitudine refertã. Non in Greciã, lumẽ olim christianæ religionis clarissimũ, nunc uero in miserã turcarum seruitutẽ redactam. Non in illã beatissimã regionem Hierosolymitanam, euãgelij parentem quam Christus Iesus sanctissimis suis pedibus triuit, & innocẽtissimo sanguine cruẽtauit, nunc uero pro dolor improbissimorum Turcarũ sordidissimis pedibus conculcatã. Non deniq; in ceteras prouincias, iam diu

Petri Fontid.

ab hostibus occupatas, in quibus uix antiquæ religionis obscura uestigia diuinæ uero indignationis uindictæ expressissima cõspiciuntur: omittamus antiquas ecclesiæ plagas, & odductas iam lōgo tēpore cicatrices quæ curari nequeunt: nolo uulnerari uestros animos, ueterū calamitatū recordatione: hæc solū recētia uulnera, quæ calidū adhuc sanguinem spirant, & sanari possunt intuemini, in has (inquā) circumiacētes prouincias oculos cõuertite, & hoc quod reliquū est afflictæ christianæ religionis, (quæ est sanè perexiguū) cõsilio atq; sapiētia uestra cõseruate, uel si id fieri iam nō potest, nostris exigentibus peccatis, euangelicā puritatē toto penè iam orbe fugientē, & istud miserabile ecclesiæ funus, luctu saltē & lacrymis prosequamur. Nulla etenim natio, nulla gens, nulla prouincia, nullū tam parū & exiguum oppidū, nulla iam ferme domus est, in quā non se pestis hæc insinuauerit. Nō modo in Germaniā, quæ semper hæresum parens esse uoluit) sed his superatis Alpibus, obscure serpens in Italiam, aperte uero in Galliā Angliāq; manauit. Et nisi extremus ille orbis angulus Hispania, Pyrinæis mōtibus ita natura munitus, ut in eū sicuti hostiū arma, sic etiam hæreticorū dogmata ægre unquā hactenus penetrarunt, nisi inquā Catholici & inuictissimi Regis Philippi studio, & incredibili censorū fidei diligentia septus fuisset atq; firmatus haud dubie cõmuni iam totius Christiani orbis incēdio cõslagrasset: Vbiq; oppugnatur religio, et loco pellitur, nō iam obscure serpit
cancer,

cancer, sed aperte grassatur; cū lacte sugūtur hærereses
maiores in dies sumit vires incendiū, longius quotidie
progreditur: gemit ecclesia, suspirāt eius filij, & tyrā
nide hæresium oppressi lugēt, hostes triūphant, & nō
modo libere sed impune uagantur, & quod est acer-
bius in nostras iam miseras insultāt: non unus fuit
Hercules, sed Arrios, Macedonios Nestorios, Iustia-
nos, furias deniq; omnes Cerberus uidetur euouisse
qui Christianā religionem miserè uastēt, incendāt &
populētur. Et in tātis malis flere possumus, subuenire
nō possumus, & unicū remediū lacrymarū, non sanan-
dis sed abluēdis, aut potius exulcerādīs ecclesiæ uulne-
ribus adhibere. O seculū luctuosum, & infœlicissimū.
Querebatur quondā diuus Hieronymus, Arriū par-
uam scintillā, quia principio nō fuisset extincta, totū
postea ferme orbē fuisse depopulatā, quid si nunc om-
nia funestis flāmis ardere atq; uastari uideret? quid si
augustissima tēpla in cinerē uersa, dirutas aras, delu-
bra tabulis signis, & simulacris omnibus nudata, Pō-
tificum conciliorū & ipsius naturæ iura rescissa, uio-
latis pudicitie leges, ad omnē iniquitatem fenestrā
parescēt? Quid si multitudinē immēsā duci captiuā
& Christi sanguine expiatū turpissimo hæresium ce-
no uoluntari? Quid si ecclesiā tactatā iniurijs, spolia-
tam dignitate, orbatā liberis, oppressam acerrimo bel-
lo: quid deniq; si ipsos iam hæreticorū gladios, filiorū
sanguine stillātes uideret? quid sentiret? quid diceret?
quo animo & quibus oculis, hanc tantā ecclesiæ cladē
aspiceret?

Petri Fontid.

aspiceret? Quid si nosset ex altera scintilla ex homine
 in quā improbissimo, quē humilitas, fortunæ, uitæ, in-
 stitutū, contemptibile potius quā formidabile effi-
 ciebat, hanc tantā flammā exarsisse? Quid si ab hoc ho-
 mine improbissimo, sanctissimū Christi uicariū cuius
 ille acerrimus assertor extitisset, contumelijs dilacera-
 tum uideret? & tanto illū apostolicæ sedis odio cōfla-
 grasse, ut aperte diceret se optare Christiū ē nostris al-
 taribus delere, ut Pontificis autoritatem uel infringe-
 ret, uel debilitaret, qui sæpe & sacerdos ipse & mona-
 chus circumstantes filios digito amicos ostendens, se
 illos leunculos, aduersum Romanū Pontif. armare di-
 ceret: qui deniq; illud intestinū odium, ad extremum
 usq; halitū & spiritū reseruauit, & se pestem (dū ui-
 ueret) Pontificis, mortuum uero, mortē, futurum, ne-
 fario illo & sacrilego ore clamaret? O impiam scele-
 ratā & sacrilegā uocem, & illo dignā pectore, quod
 antea iam antea dæmon occupauerat. Utinā prius eo
 fulmine ictus, quo fuit aliquando perterritus, conci-
 disse: utinā prius sacrilegam animam, quā illam
 sceleratam uocē, nefarium illum prius spiritū, quā
 teterrimam hanc nobis hæresum sentinā exhalasset.
 Quid si nosset hominem illum (si homo & non potius
 monstrū est appellandus, qui tantum malorū homini-
 bus inuexit, nefarios illos spiritus sacramentarios: &
 anabaptistas eructasse, qui more regis Acab ueritatē
 ē medio tollere, & omnia turpissimis erroribus & li-
 bidinibus implere conarētur: Erymnes præterea que

*Inuolunt. m.
 2. m. 1. m.*

3. Reg. 21.

pacem

pacē ecclesie turbarēt, quæ quasi furiarū ardentibus
 tediis, hominū pectora, in mutuū odiū, & cedes inflā-
 marēt: & illa dissidia sererēt, quæ parētes & liberos,
 fratres & sorores, una iam domo, cōmunibus parieti-
 bus, & laribus, nō modo frui pacificē, sed neq; cōtine-
 ri paterētur? Quid cogitaret? quid faceret? Exclamas-
 set utiq; meo iudicio, o mores, o tēpora, o miserā eccle-
 siā Christianā, & illud sanctissimū Hieronymi pecc-
 exarsisset primū ira, & stomacho: stylum deinde arri-
 puisset quo tot quondā hereticos prostrauit, et in ad-
 uersarios uibrantē illum, & ardentē contorsisset. Sed
 cum se, nihil hac uia, aut parū proficere uideret, agno-
 scens diuinā hanc esse animaduersionē, & supplicium
 nostris peccatis debitū, supplex ad diuinā misericor-
 diam clementiamq; confugeret. & suas etiam cum
 nostris lacrymas permisceret: in quibus sanē omnem
 nostrā spem, sicuti aliquando hoc in loco dicebam in-
 primis uideo esse collocandū, quas ego cū presentem
 statum Ecclesie considero, continere non possum: &
 sepe mihi Hieremie uenit in mentē, quem nunc uide-
 re uideo, sordidatum, cinere cōpersum, mcerore con- Iren. 12
 sectū, lacrymis perfusum, nō iam in antiquam illā Hie-
 rosolymā, sed in nostram ecclesiam, defixis atq; inten-
 tis propheticæ mentis oculis, lugubri & mæsta uoce,
 eius excidium orbitatemq; lagere. Usque adeo, ut mihi
 quidem, eius luctuosa carmina legēti, nō tam ille dire-
 ptam Hierosolymā, quā uastatam ecclesiam, nō tam
 uersos lapides sanctuarij, quā prostratas Christia-

Petri Fontid.

nas aras, nō tam uirgines & iuuenes, q̄ Christianorū animos captiuos abduci, nō deniq; ueteris sion, sed ecclesie nostrae uulnera, nō illius, sed huius saeculi miserias fuisse lamentatū: illasq; suas acerbissimas lacrymas nō suis, sed nostris miserimis tēporibus impendisse uideatur. O cōditionē nostri seculi calamitosam, quod tantū scelus admisit populus Christianus, Pater caelestis, ut tam seuerā fuerit expertus animaduersionem? Quae tāta peccatorū nostrorū colluues, diuinos tuos oculos potuit offendere, ut in tam deploratā & miserimā sortem fuerit praecipitatus? Non satis erat tuam ecclesiā Turcarū armis miserē uexari, & affligi, nisi etiam ex illius uisceribus filij essent exorti, qui affluctā & miseram matrē, nouis ipsi aerumnis calamitatibusq; uexarent? Non satis erat illā antiquis suis sedibus ab hostibus pulsam miserē fuisse, nisi hic etiam exiguus qui restabat angulus, crudeliter eriperetur? Nunquid Domine uineā quā de Aegypto trāstulisti, cuius dux itiueris fuisti, & plāstasti radices eius, quae terrā implebat, quae opacis & uirentibus ramis opperuit montes umbra, & arbusta eius cedros Dei quae extendebat palmites suos usq; ad mare, & usq; ad flumina propagines, nūc ab apro syluestri & crudelissima fera uastari, tēplum eius sanctissimū pollui, filiorū sanguinē tanquam aquā, circa Hierusalē effundi patieris? quo usq; domine scandesceat furor tuus in populum istum? Quo usq; irasceris, & accendetur uelut ignis indignatio tua? Nememineris iniquitatū nostrarum. an-

Pfal. 79.

Pfal. 78.

rum antiquarū, conuertere & respice de cælo & uisita uineam istā & persice eam quā plantauit dextera tua. Vide afflictionē sponsæ, quam non est qui consoletur nisi tu Deus noster. Ignosce domine & parce populo Christiano, cuius causa neq; filio tuo clarissimo pepercisti. Miserere ruētis ecclesiæ, cui tua solū bonitas & sapientia opitulari potest. Sed cōplicemus iam orationis uela, quæ dum sublata doloris aura, per hoc immēsum lacrymarū pelagus excurrit, nullū iam prope locū Diui Hieronymi laudibus uidetur reliquisse. ut aut ille silentio prætermittendæ, aut patientiæ & bonitate uestra abutendū nobis esse uideatur. Ignosce Hieronyme sanctiss. si dū ecclesiæ acerbissimas refero calamitates, & tui oblitus fuisse uidear. & huius diei letitiam illarū luctu & lamentatione turbasse. Doleo sane te in hæc luctuosa tēpora incidisse, & immēsam illam tuarum uirtutū Syluam, quā nulla ingenij & eloquentiæ uis (præter tuā) non modo exornare, sed neq; recensere possit, in tantas ingenij orationisq; nostræ, & breuissimi temporis angustias esse cōiectam. Sed quid ego doleā cum tu in ipso Dei gremio & uere gloriæ sinu extra omnē inuidiæ aleam positus, securus & immortalis conquiescas? qui mortaliū laudibus nō indigeas? quas nobis tacentibus tuæ uirtutis atque sapientiæ clarissima monimēta, cœlū & terra, homines & angeli, præterita deniq; secula celebrabūt, & futura admirabuntur. Te enim finxit natura, ut esses omnibus seculis & exēplo & admiratione di-

Petri Fontid.

nina bonitas, quæ Abrahamum fide, Enoc uitæ puritate, mansuetudine Mosem, sapiëntia Salomonem, intelligentia Danielẽ, Heliam zelo, pietate Dauidẽ, exornauit: te inquã, quem & sibi gloriæ, & ecclesiæ Christianæ præsidio & ornamento esse uoluit, ijs omnibus uirtutibus cumulauit. Neq; uero mirandũ est Sanctissimi Patres in uastissimum illud & capacissimũ Hieronymi pectus, in quo tot disciplinarũ cognitio, linguarum notitia, sanctarũ scripturarum sciëntia, hereticorum pernities, ecclesiæ salus, Christus deniq; ipse totus continebatur: chorũ etiã uirtutum omnium confluisse: ut mihi quidem, quẽ omnium uictorum acerrimum hostem, diuina sapiëntia fingebat, illum etiam robore, & maximarum uirtutum præsidio, armasse uideatur. Hunc ueluti facem ardentem, in ecclesiæ monte collocauit, quæ tenebras dissiparet errorũ, & studio uirtutis Christianorũ animos incenderet. Hic docuit Sãctis. Pat. honores, dignitates, insidias, & inimicitias hominũ, pro ecclesiæ salute, & Christi gloria esse cõtendendas. Hic docuit seculi blanditias, tanquã Syrenũ cantus esse fugiendas, & per summos labores, per exilia, & solitudines, cœlum esse quærẽdum. Testes sunt illa saxa, & scopuli Mesopotamiæ, quos ille sepe lacrymis dolore peccatorum expressis impleuit. Testes sunt antra & exesa rupes, quæ deformatis, defessis, & de fatigatis, illius mēbris, durum cubile & asperũ exhibuerũt. Testes sunt feræ ipse, quæ sepe illius gemitibus & suspirijs misericordia motæ fremuerunt.

Testes

Testes sunt, cilicia, uerbera, ieiunia, lacrymæ, quæ nõ
 modo illius membra, pallida atq; deformia, sed emor-
 tua prope reddiderunt. Testis est ille secessus, & soli-
 tudo, quæ inter Syros & Agarenos uastum limitem
 ducit, in qua secum congressus, & diu cum suis cupi-
 ditatibus luctatus, clarissimã de se uictoriam reporta-
 uit: in qua solus cum Christo solo uiuere assueuit, &
 ante illius tribunal sepe prostratus, se reum agnosce-
 bat, & suorum se scelerum uindictam actoremq; præ-
 stabat: Testis est illa ingens hominum & foeminarũ
 multitudo, quam ille & exẽplo suo, & literis ad pœ-
 nitentiam agendam prouocauit. Incredibilis uero &
 in auditiæ sapientiæ, testes sunt illa Romana Gymna-
 sia, quæ prima ille disciplinarũ incunabula cum sum-
 ma eius ingenij admiratione tribuerũt. Testis est Gal-
 lia, Germania, Dalmatia, Ægyptus, Arabia, Chaldeæ
 & reliquæ prouintie quas ille perdiscẽdi gratia (Py-
 thagoram & Platonem imitatus) peragrauit. Testis
 est ipsa Græcia, quæcum præ se cæteras nationes tan-
 quam barbaras cõtemneret & aspernaretur, illius di-
 uinam eloquentiam admirata, eius libros in maternã
 linguã uertendos curauit, ne tanti hominis monumen-
 tis carere uideretur. Itaq; Græciã latinis liberis. Latiiũ
 græcis hebræis atq; chaldeis Hieronymus illustrauit.
 Testis demum est illustris ille labor, quo ecclesiã Chri-
 stianam, uarijs atq; diuersis sanctarum scripturarum
 translationibus scisam, atq; dissipatam, ad unitatẽ atque
 concordiaũ reuocauit: ut ipso Augustino teste Hierony-

Petri Fontid.

mus ecclesiam edificasse iterū diceretur. Extremus de
niq; istarum maximarū uirtutum & glorie testis lo
cupletissimus est, illud Bethleemiticū præsepe, quod
ille (cū iam eius os sanctissimū & sapientia & eloquē
tia canesceret) ultimo uitæ tēpori & quasi extreme
senectuti cōsecrauit: unde clarissimā ille lucem in totū
orbem diffundebat: unde hæreticos uehemēter exagi
tabat: unde ecclesiā tuebatur, in quē locū ex omnibus
prouintijs atq; nationibus tanquā ad christianū ora
culum homines cōfluebant, ut sanctissimi hominis cō
spectu, & sapientia, & extrema illa atq; Cygnea diui
ni pastoris uoce fruerētur. O uir sanctissime, sydus ec
clesiæ clarissimū, apostolorum imitator, salis & lucis
nomine, cælo, & immortalī gloria dignissime. Fœlix
& beata ecclesiā Christiana, quæ tantū in terra patro
num, aduocatū in cælo, fuerit adeptā. Fœlix Bethlee
miticū domiciliū, quod & Christi natali die, & Hie
ronymi sepulchro gloriari potest: quod Christū nascē
tem mundo, & Hieronymū cælo, conspexisti. Ut un
de exoriens sol ille iustitiæ, in mortaliū processit con
spectum, inde Hieronymus occidens, exijs tenebris in
illam sempiternā lucem, in beatorū consortiū & fœli
citatē euolare. Hunc nobis hodierno die non modo
celebrandū, sed imitandū proponit: quo nullum nobis
aliud uel illustrus exemplū, uel ijs tēporibus magis
accōmodatū exhibere potuisset, cuius uestigia qui nūc
ecclesiam saluā & incolumen esse cupimus sequi de
beamus: Nā qui eam alia ratione q̄ suis precibus &
supplicis

supplicationibus iuuare nō possumus & nullum illi
 aliudq̄ lacrymarū patrociniū exhibere, huius uiri san-
 ctissimi lacrymas illas acerbis & è cœlo semper pen-
 dentem animū ante oculos proponamus. Illi uero qui
 bus ingeniū, eruditionem, sanctarū scripturarū intel-
 ligentiā, disciplinarū, & antiquitatis notitiā, stilum,
 copiam, & facultatem ad scribendū aptam diuina bo-
 nitas largita est. Hūc ducē sequantur, qui tanquā fax
 quædā & fulmen hæreticorū, ueluti quondā Iupiter
 gigantes, sic ille hæreticos eloquentiæ diuinæ fulmini-
 bus percussit, extinxit, atq; prostrauit. Quos ego &
 oro, & hortor, & obtestor ut hæc cœlestia munera si-
 bi ad salutē, & ornamentū ecclesiæ tributa ad arcen-
 dos & propulsandos illius hostes, ad tuendam eius di-
 gnitatem conferāt, quod eò ardentius, & cōfidentius
 illis faciendū est quod doctissimorū hominum sapien-
 tissimis scriptis effectum esse uideamus: ut pleriq; ad
 uersariorū nostrorum uicti, atq; superati & sanctis-
 simas Christiani ieiunij leges, & pietatis opera, ad ob-
 tinendā innocentiam necessaria, & patrū traditiones,
 & conciliorū autoritatem, uel inuicti atq; reluctātes
 agnoscant. Nunc uero duo sunt, quæ ab illis acerrime
 appugnātur, sacrosanctū uidelicet Missæ sacrificium,
 uini erga nos amoris pignus, salutis pretiū, hostia
 incruenta, mortuorū præsidium, uiuorū fœlicitas, uber-
 rimus bonorū omnium fons, à Christo institutum ab
 Apostolis celebratū, à Patribus, Concilijs, ab uniuersò
 Christiano orbe, tam longa seculorū serie receptū,
 & nuper

Petri Fontid.

Et nuper à uobis Grauis. Pat. sanctissimis decretis cōfirmatū. Tum uero, sedes illa apostolica Romana, quā uel ipsi antiqui ecclesie hostes, summa ueneratione iā inde ab ipso apostolorū principe Petro, continua Pontificum successione deductā, tanquā cæterarum omnium ecclesiarum principē et moderatricē prosequuntur: in hanc igitur unam curā et cogitationem de conseruando diuino sacrificio, quod illi stirpare, de asserenda sede Romana, quam illi euertere, et funditus delere conātur, incumbite, ad sustentandā unicam illā et firmissimā ecclesie columnā, omnes ingenij uires adhibete, quā qui erectam et firmā esse cupit, saluam esse cupit ecclesiā: illa etenim collapsa, ruet totum ecclesiasticum edificium, illa extincta splendidissima face, omnia heresum, et errorum tenebris occupantur, que nō aliunde natæ sunt, quam q̄ sacerdoti Dei (ut dixit Cyprianus) nō obtemperatur, illa occidente occumbet simul Christiana religio, adeo ut mihi quidē cum illius funere miserabile etiā Ecclesie funus conuectū esse uideatur. Nihil est quod aduersarij maiori odio prosequantur, et maiori rabie infectentur, sed nihil mirum nefarium illum et improbissimum magistrum atq; ducē imitantur, quo maiori studio et animi contētione laborādum est, ut quod illi ad affligendam magnopere religionem emedio tollere conātur, nos illud unum ad eam firmandā stabiliendamq; fulciamus. Vos uero Sanctiss. Pat. acerrimum hunc ecclesie patronum, clarissimū ecclesie lumen, firmissimū
fidei

fidei religionisq; præsidium pestē & exitium hereti-
 corum ante oculos proponite, & nō modo factorum
 sed uestrarū etiam cogitationū, & aduocatū inuoca-
 te, & cōsultorem adhibite, si modo labefacta, & af-
 flicta religioni optatis remedium aliquod adhibere.
 Quos sane nō iam ego sed ipsa mæsta lugubris eccle-
 sia uestris genibus prouoluta, per suas quas fundit la-
 crymas, per uestrā fidē, per Christi Crucē, & sangui-
 nem obtestatur, ut eius ruinis & miserijs cōmoueamini,
 ne miseram deseratis, ne quā nunc exiguā, & affli-
 ctam habeatis auxilio uestro destitutā nullā deinceps
 habeatis, ut si minus amissam omnem dignitatem non
 possit recuperare, habeat saltē uestro beneficio muni-
 tam aliquam sedem & domicilium, in quo emergens ē
 tantis ærumnis, sine metu hostiū, libera respirare, &
 secura possit conuiuiescere: Nā nunc quo se recipiet,
 ubi non hostiū insidias pertimescat? Nū in Germaniā
 unde sepe cū dedecore pulsa est? Nunquid in Angliā,
 ubi oppressa tyrannide, in publicum prodire nō au-
 deat? Nunquid in Galliā ubi filios suos, se mutuis uul-
 neribus cōficiētes uideat? Nunquid in reliquas pro-
 uincias, in quibus & occultos domesticos hostes, & ex-
 ternos etiā formidet? Omnia illi suspecta, omnia mise-
 ra, omnia calamitosa, & acerba sunt, nisi p̄ uos Sāctis-
 Patres pace cōposita lux tenebris, fides populis, Chri-
 sto gloria, ecclesiæ dignitas, & tranquillitas restitua-
 tur. Nisi rem foelicissime ceptam ad foelicem etiā exi-
 tū perducatis, magna sunt quæ hæcenus præstitistis,
 sed lon-

Petri Fontid.

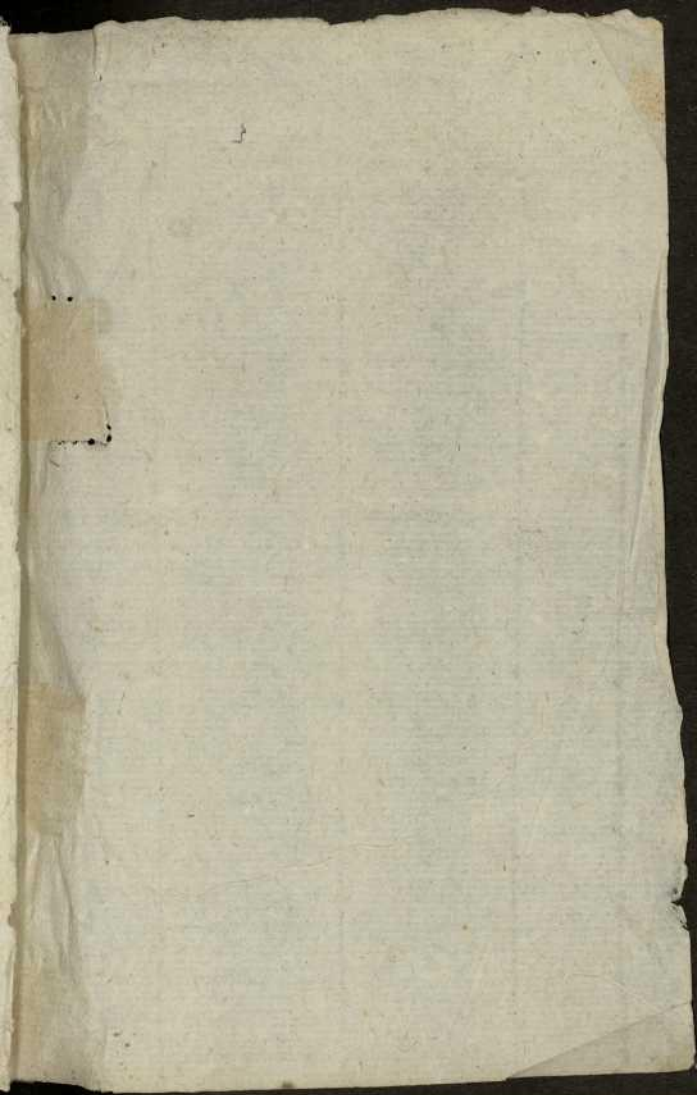
sed longe maiora restant, nunc sordes abluendæ, nunc
omnis turpitude remouenda, nunc facies illi pristina
reuocanda, nunc pulchritudo restituenda, nunc notan-
di hostes, & extrema rebus omnibus manus imponen-
da est. Vltimus restat huius cõcilij actus, in quo decla-
rabitur Sanctis. Pat. nũquid sitis miseram & afflictã
sponsam (quod Deus auertat) perpetuo lugere, aut po-
tius sapientia & uirtute uestra recreatam, quod futu-
rũ spero, ex hoc loco præteritæ calamitatis solaciũ &
spẽ futuræ salutis certissimã reportare. Spiritus ille
celestis, huius sanctissimi loci custos, & moderator, q̃
mẽtes uestras sanctissimas et sapiētissimas, splendore di-
uini luminis illustrat, bonetate fouet, sapiētia regit, et
moderatur, efficiat ut sapientia, cõsilio, & uirtute ue-
stra diuina, curatis ecclesie uulneribus, absterfis il-
lius & sordibus & lacrymis, restituta ueteri discipli-
na, hostibus ad suauissimum Christi & Romanæ se-
dis iugum adductis, reuocata denique pristina concor-
dia & unitate, læti omnes dulcissimum illud pæana.
Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fra-
tres in unum, in Christi gloriam, laudemq; canamus.
Cui sit laus, honor gloriaq; sempiterna. Amen.

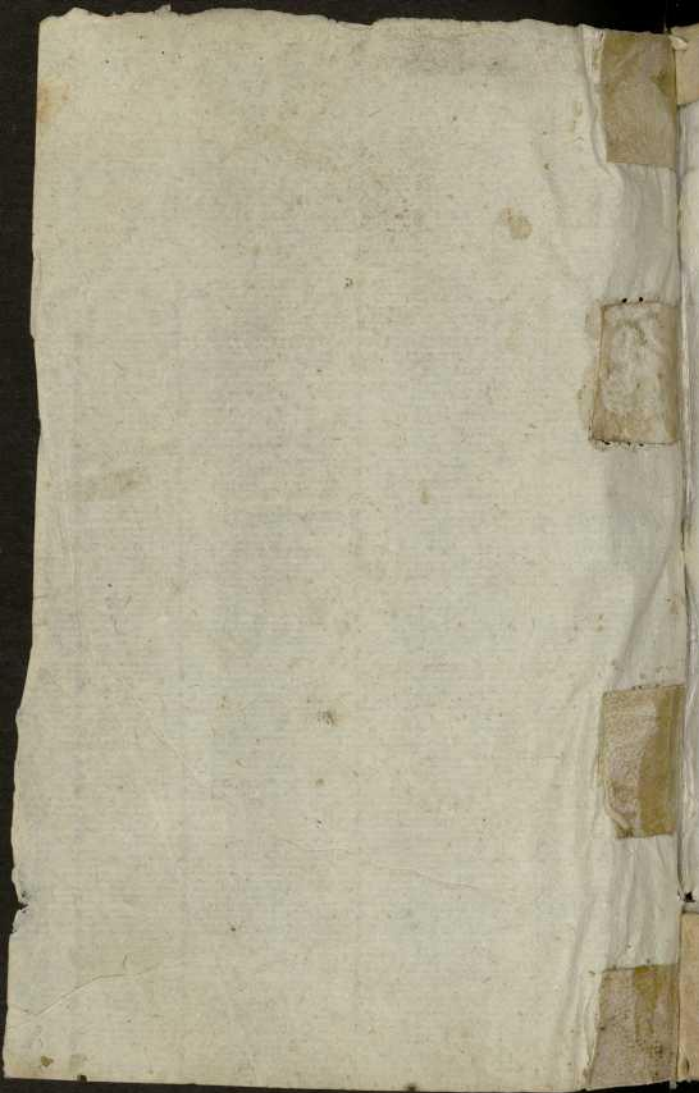
SALMANTICÆ

Excudebat Ioannes Baptista à Terranoua.

M. D. L. X. V. I. I. I.

5

45

31

5.210